ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΓΙΑ ΣΤΕΛΕΧΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΟΙ ΑΜΕΣΕΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ

Φοιτητής: Γεώργιος Β. Χαρίσης (Α.Μ.52/04)
Επιβλέπων : Καθηγητής κ. Ιωάννης Μουρμούρας

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2006

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίδα

ΣΥΝΟΨΗ……1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Τι είναι η άμεση ξένη επένδυση……2

1.2 Πρόσφατες τάσεις ……5

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΩΝ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

2.1 Θεωρίες που υποθέτουν τέλειες αγορές ……8

2.1.1 Η θεωρία της διαφοροποίησης των αποδόσεων……8

2.1.2 Η θεωρία της διαφοροποίησης του χαρτοφυλακίου……9

2.1.3 Η θεωρία του μεγέθους της αγοράς……10

2.2 Θεωρίες που υποθέτουν ατελείς αγορές ……11

2.2.1 Η θεωρία της βιομηχανικής οργάνωσης……11

2.2.2 Η θεωρία της ενδοεπιχειρησιακής ολοκλήρωσης……12

2.2.3 Η θεωρία της τοποθεσίας……12

2.2.4 Η εκλεκτική θεωρία του Dunning… ……13

2.2.5 Η υπόθεση του κύκλου ζωής του προϊόντος……14

2.2.6 Η υπόθεση της ολιγοπωλιακής αντίδρασης ή του ανταγωνισμού……15

2.3 Άλλες θεωρίες ΑΞΕ ……16

2.3.1 Η θεωρία της εσωτερικής χρηματοδότησης…… ……16

2.3.2 Η θεωρία των νομισματικών περιοχών και των επιπτώσεων τιμών συναλλάγματος……16

2.3.3 Η θεωρία του διεθνούς εμπορίου……17

2.3.4 Η θεωρία της διαφοροποίησης μέσω της θέσπισης περιορισμών στις διεθνείς ροές κεφαλαίου……17

2.4 Τα κίνητρα για Α.Ξ.Ε……18

2.5 Κίνδυνοι που απειλούν τις ΑΞΕ …… 20

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΧΩΡΕΣ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ

3.1 Εισαγωγή……22

3.2 Οικονομικές διαδικασίες στις χώρες σε μετάβαση ……23

3.3 Τρεις παράγοντες επιτυχίας κατά τα στάδια της μετάβασης…… ……25

3.4 ΑΞΕ και οικονομική πολιτική στις χώρες της Κ.&Α. Ευρώπης κατά τα στάδια της μετάβασης ……29

3.5 Ο ρόλος των διεθνών οργανισμών στις χώρες σε μετάβαση …… …….40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΩΝ ΑΞΕ

4.1 Οι προσδιοριστικοί παράγοντες των ΑΞΕ στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης…...……...……42

4.2 Κίνητρα για άμεσες επενδύσεις των Ελλήνων… ……..……...44

4.2.1 Οι νέες αγορές… ……45

4.2.2 Ο κορεσμός- ανταγωνισμός… …… ……...45

4.2.3 Το χαμηλό εργατικό κόστος……..46

4.2.4 Τα ευνοϊκά γεωγραφικά δεδομένα-Δημιουργία βάσης εξαγωγής…….47

4.2.5 Η εκμετάλλευση επενδυτικών κινήτρων……...48

4.2.6 Η γνώση του περιβάλλοντος και η ευκολία προσαρμογής……...48

4.2.7 Η απουσία ανταγωνιστικών επιχειρήσεων καθιερωμένων χώρων προέλευσης ΑΞΕ……...49

4.2.8 Ακολουθώντας τους πελάτες……50

4.2.9 Η ανάγκη καθιέρωσης……...51

4.2.10 Η πολιτιστική εγγύτητα……51

4.2.11 Η εκμετάλλευση των πλεονεκτημάτων του σήματος και του καλού ονόματος……52

4.2.12 Το πλεονέκτημα του ισχυρού νομίσματος……53

4.2.13 Η εκμετάλλευση πρώτων υλών……..…53

4.2.14 Από το εμπόριο στις ΑΞΕ……54

4.2.15 Διεθνοποίηση προσαρμοσμένη στις δυνατότητες των μικρομεσαίων ελληνικών επιχειρήσεων……...54

4.3 Η Ελλάδα πόλος έλξης επενδύσεων που στοχεύουν και σε γειτονικές χώρες……...……..……...…..…..55

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΟΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ

5.1 Γενικά ……...56

5.2 Προβλήματα καταγραφής των ελληνικών ΑΞΕ στην ΝΑ Ευρώπη…….….57

5.3 Στοιχεία άμεσων ελληνικών επενδύσεων στις οικονομίες της μετάβασης……...59

5.4 Η παρουσία των ελληνικών τραπεζών στις χώρες της μετάβασης……...71

5.5 Οι λόγοι αποτυχίας πολλών μικρών ελληνικών επιχειρήσεων…… ……..75

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΠΓΔΜ

6.1 Συνοπτική οικονομική παρουσίαση της ΠΓΔΜ ……79

6.2 Οι άμεσες ελληνικές επενδύσεις στην ΠΓΔΜ ……...……..……...83

6.3 Κίνητρα για τους Έλληνες επενδυτές……85

6.4 Λόγοι αποτυχίας προσέλκυσης ΑΞΕ στην ΠΓΔΜ ……..……93

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΞΕ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ – ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ

7.1 Γενικά ……99

7.2 Οι επιπτώσεις στην ανάπτυξη……..100

7.3 Οι επιπτώσεις στην απασχόληση και το κόστος εργασίας…….……102

7.4 ΟΙ επιπτώσεις στο ισοζύγιο πληρωμών……..…104

7.5 Οι επιπτώσεις στο εμπόριο…….……..106

7.6 Οι επιπτώσεις στην παραγωγικότητα……..……..106

7.7 ΑΞΕ και τεχνολογία…….107

7.8 ΑΞΕ και εκπαίδευση εργατικού δυναμικού ……108

7.9 ΑΞΕ και δια-βιομηχανικοί δεσμοί ……..109

7.10 ΑΞΕ και δομή της αγοράς…..……109

7.11 ΑΞΕ και περιβάλλον ……109

7.12 Συμπέρασμα……...…110

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΞΕ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

8.1 Εισαγωγή……..……111

8.2 Οι επιπτώσεις στην ανάπτυξη ……112

8.3 Οι επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητα ……..113

8.4 Οι επιπτώσεις στην απασχόληση ……116

8.5 Οι επιπτώσεις στο ισοζύγιο πληρωμών …….……..122

8.6 Επιπτώσεις στο status των κοινωνικών εταίρων……..……123

8.7 Επιπτώσεις στην εξωτερική πολιτική ……..124

8.8 Προσδοκίες που δημιούργησε στην Ελλάδα η επενδυτική επέκταση……....126

8.9 Επίλογος ……126

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ……..……..……..…129

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ ……..……..130

ΠΙΝΑΚΕΣ……..131

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΕΠ : Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν.

ΑΞΕ : Άμεσες Ξένες Επενδύσεις.

ΕΣΟΑΒ : Ελληνικό Σχέδιο Οικονομικής Ανασυγκρότησης Βαλκανίων.

ΔΝΤ : Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

ΜΜΕ : ΜικροΜεσαίες Επιχειρήσεις.

ΠΕΕ : Πολυεθνικές εταιρίες.

ΧΑΑ :Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών.

CIS : Commonwealth of Independent states – Ανεξάρτητες Κοινοπολιτείες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Αρμενία , Αζερμπαϊτζάν Λευκορωσία, Γεωργία, Καζακστάν, Κυργιστάν Μολδαβία, Ρωσία, Τατζικιστάν , Τουκμενιστάν, Ουκρανία , Ουζμπεκιστάν.

FDI : Foreign Direct Investment (ΑΞΕ)

EBRD: European Bank for Reconstruction and Development- Ευρωπαϊκή τράπεζα ανασυγρότησης και Ανάπτυξης.

EFTA : European Free Trade Agneement.

OECD : Organisation for Economic Co-operation and Development – Οργανισμός Οικονομικής Βοήθειας.

PHARE : Poland/Hungary : Assistance for Reconstruction of the Economy – Οργανισμός για την ανοικοδόμηση της Πολωνίας και της Ουγγαρίας.

UNCTAD : United Nations on Trade and development –Ηνωμένα Έθνη Εμπορίου και Ανάπτυξης.

WTO : ΠΟΕ- Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (Περιλαμβάνει 134 χώρες).

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας Α : ΑΞΕ εισροές και εκροές…..…..…….……...6

Πίνακας 1^{α} : Εισροές καθαρών ιδιωτικών κεφαλαίων προς τις χώρες σε μετάβαση (ετήσιοι μέσοι όροι, σε δισεκ. US$), 1990-2002 …….……..30

Πίνακας 1^{β} : Εισροές ΑΞΕ (ετήσιοι μέσοι όροι περιόδων, % του ΑΕΠ), 1990-2003…....30

Πίνακας 1^{γ} : Εισροή ΑΞΕ / Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (%), 1993-2003……....31

Πίνακας 1^{δ} : Σωρευτικές εισροές και εκροές ΑΞΕ (εκατ. US$), 1990-2003^{α}…….……31

Πίνακας 2 : Πραγματικό ΑΕΠ (% ετήσια μεταβολή), 1992-2004*……..……..32

Πίνακας 3 :Έλλειμμα εμπορικού ισοζυγίου (1992 ή 1993=100), 1992-2003*……34

Πίνακας 4 : Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (% του ΑΕΠ), 1996-2003*……..…..…35

Πίνακας 5 : Δημοσιονομικό έλλειμμα (% του ΑΕΠ), 1992-2004*……..……....36

Πίνακας 6 : Ακαθάριστο εξωτερικό χρέος (% του ΑΕΠ), 1996-2003*…….…….…..…..36

Πίνακας 7 : Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου (% ετήσια μεταβολή), 1992-2003……..37

Πίνακας 8 : Δείκτης τιμών καταναλωτή (μέσος ετήσιος όρος), 1992-2003……..…....38

Πίνακας 9 : Ανεργία (% του ενεργού πληθυσμού), 1992-2003……...……38

Πίνακας 10: Καθαρές άμεσες επενδύσεις Ελλήνων στις χώρες της μετάβασης- Εκροές (net outflows) σε εκατομμύρια ΕΥΡΩ……...60

Πίνακας 11: Διεθνής επενδυτική θέση (International Investment Position) – Άμεσες επενδύσεις Ελλήνων στο εξωτερικό – Γεωγραφική κατανομή – Αποθέματα (stocks net – book value) σε χιλιάδες ΕΥΡΩ ……61

Πίνακας 12: Άμεσες ελληνικές επενδύσεις κατά κλάδο δραστηριότητος (outward net stocks)……..64

Πίνακας 13: Άμεσες ελληνικές επενδύσεις στις οικονομίες της μετάβασης – Αποθέματα σε εκατομμύρια ΕΥΡΩ (outward net stocks) ……65

Πίνακας 14: Κατανομή των ξένων επενδυτών στη Βουλγαρία (αριθμός εταιρειών ανά περιοχή /πόλη)…….……..…66

Πίνακας 15: Μεγαλύτεροι προορισμοί των ξένων επενδύσεων σε $USD (σε Βουλγαρικές περιοχές - ετησίως)……...……...…….……..…67

Πίνακας 16: Εισροές ξένων άμεσων επενδύσεων στη Βουλγαρία με βάση τη χώρα προέλευσης σε $ USD (Ετησίως)……..……..68

Πίνακας 17: Μεγαλύτερες ελληνικές επενδύσεις στη Βουλγαρία…….….68

Πίνακας 18: Ελληνικού ενδιαφέροντος επενδύσεις στη Βουλγαρία (μέσω φορολογικών παραδείσων)……..……...…….……68

Πίνακας 19: Εισροές στην Αλβανία κατά τη διάρκεια των ετών, σε εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ……...69

Πίνακας 20: Κορυφαίοι ξένοι επενδυτές στην Αλβανία…….….69

Πίνακας 21: Οι μεγαλύτερες ελληνικές επενδύσεις στη Ρουμανία……..…..…….69

Πίνακας 22: Ταξινόμηση των επιχειρήσεων με τα προγράμματα ΑΞΕ στη Ρουμανία, από τη χώρα των επενδυτών προέλευσης…….70

Πίνακας 23: Οι άμεσες ξένες επενδύσεις ελληνικών συμφερόντων στη Σερβία…….. 70

Πίνακας 24: Δίκτυο ελληνικών τραπεζών που λειτουργούν στο εξωτερικό – Τράπεζας ελεγχόμενες κατά πλειοψηφία – Κατάσταση Καταστημάτων /Υποκαταστημάτων & Απασχολούμενου προσωπικού, στοιχεία 31.12.2004……...……74

Πίνακας 25: Δίκτυο ελληνικών τραπεζών που λειτουργούν στο εξωτερικό – Κατάσταση Καταστημάτων /Υποκαταστημάτων & Απασχολούμενου προσωπικού, στοιχεία 31.12.2004……...…….…75

Πίνακας 26: Οι σημαντικότερες επενδύσεις σε πΓΔΜ /Σεπ. 2004…… ….87

Πίνακας 27: Ελληνικές επενδύσεις στην ΠΓΔΜ, μέσω ιδιωτικοποιήσεων…….88

Πίνακας 28: ΞΑΕ στην ΠΓΔΜ, σωρευτικά σε εκατ. $USD……..…….89

Πίνακας 29: Οι μεγαλύτεροι επενδυτές στην ΠΓΔΜ (2004)……...……90

Πίνακας 30: Εξέλιξη εμπορικού ισοζυγίου (1996-2004) (σε 115$ δισ.)……..90

Πίνακας 31: Οι κυριότεροι εμπορικοί εταίροι της ΠΓΔΜ (2004) - (σε υ5$ εκατ.)…...…91

Πίνακας 32: Διμερές εμπόριο Ελλάδος - ΠΓΔΜ (2004) - σε € εκατ……...91

Πίνακας 33: Σύνθεση διμερούς εμπορίου Ελλάδος – ΠΓΔΜ (2004)…….……...…..92

Πίνακας 34: Συγκέντρωση των ελληνικών εξαγωγών κατά γεωγραφικές περιοχές (εκατ. δολάρια) ……...……122
Πίνακας 35 Κατάταξη χωρών βάσει βαθμού ΄΄άνεσης΄΄ επιχειρ/κού περιβάλλοντος 132

Σ Υ Ν Ο Ψ Η

Η κατάρρευση των καθεστώτων των χωρών της Α. Ευρώπης και η στροφή των οικονομιών τους προς το σύστημα της ελεύθερης αγοράς, από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, αποτέλεσε για τους Έλληνες επιχειρηματίες τη μεγαλύτερη, ίσως, πρόκληση στην οποία ανταποκρίθηκαν με επιτυχία. Η διεθνοποίηση των επιχειρηματικών τους δραστηριοτήτων μέσω των Άμεσων Επενδύσεων, κυρίως στα Βαλκάνια, εκτιμάται ότι έχει υπερβεί το 25% των συνολικών ΑΞΕ στην περιοχή αυτή.

Με την παρούσα εργασία επιχειρείται :

- η κατανόηση του φαινομένου των ΑΞΕ σε παγκόσμιο επίπεδο μέσω θεωρητικών προσεγγίσεων,
- η πορεία των χωρών σε μετάβαση και των οικονομιών τους μέσα από τους διαθέσιμους οικονομικούς δείκτες,
- η σχέση των ΑΞΕ και της οικονομικής πολιτικής στις χώρες της Κ. και Α. Ευρώπης κατά τα στάδια της μετάβασης,
- ο προσδιορισμός των παραγόντων που ώθησαν τους Έλληνες να επενδύσουν στο χώρο των Βαλκανίων, καθώς επίσης και οι λόγοι αποτυχίας πολλών μικρών επιχειρήσεων,
- η καταγραφή της επενδυτικής παρουσίας των Ελλήνων σε πέντε χώρες της Βαλκανικής, όπου συσσωρεύεται και η συντριπτική πλειοψηφία των εκροών,
- η παρουσίαση της περίπτωσης της ΠΓΔΜ σε σχέση με τη δραστηριοποίηση των Ελλήνων επενδυτών,
- οι επιπτώσεις των ΑΞΕ στη χώρα υποδοχής με αναφορές στις χώρες σε μετάβαση, καθώς και οι επιπτώσεις τους στις χώρες προέλευσης, με αναφορές στην Ελλάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Τι είναι η άμεση ξένη επένδυση

Το εγχειρίδιο του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου για το Ισοζύγιο Πληρωμών (5η έκδοση 1993) ορίζει ως άμεσες ξένες επενδύσεις τις επενδύσεις εκείνες, οι οποίες πραγματοποιούνται για την απόκτηση μιας διαρκούς παρουσίας – ενδιαφέροντος σε μια επιχείρηση που λειτουργεί σε μια οικονομία διαφορετική από αυτή που προέρχεται ο επενδυτής. Σκοπός των επενδύσεων αυτών είναι να έχουν αποτελεσματική "φωνή" στο μάνατζμεντ της επιχείρησης.

Η έκθεση των Ηνωμένων Εθνών το 1999 για τις παγκόσμιες επενδύσεις ορίζει ως άμεσες ξένες επενδύσεις τις επενδύσεις που συνεπάγονται μια μακροχρόνια σχέση που αντανακλά μόνιμο ενδιαφέρον και έλεγχο μιας οντότητας κατοίκου μιας χώρας (άμεσος επενδυτής ή μητρική επιχείρηση) σε μια οικονομική οντότητα που εδρεύει σε μια άλλη χώρα. Ο όρος ΄΄μακροχρόνια΄΄ χρησιμοποιείται στον τελευταίο ορισμό για να διακρίνει τις άμεσες ξένες επενδύσεις από τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου, που είναι βραχυχρόνιες από τη φύση τους.

Το κοινό χαρακτηριστικό αυτών των ορισμών συνίσταται σε όρους όπως ΄΄έλεγχος΄΄ και ενδιαφέρον ελέγχου που αντιπροσωπεύουν τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά που κάνουν διακριτές τις διαφορές των άμεσων ξένων επενδύσεων από εκείνες που χαρακτηρίζονται ως επενδύσεις χαρτοφυλακίου, αφού αυτές δεν επιδιώκουν έλεγχο ή ενδιαφέρον μόνιμου χαρακτήρα.

Δεν υπάρχει, εντούτοις, ομοφωνία στο τι ποσοστό συνιστά αυτόν τον έλεγχο, όμως ένα ελάχιστο ποσοστό 10% των μετοχών θεωρείται γενικά ότι παρέχει τη δυνατότητα σε μια ξένη επιχείρηση να ασκήσει αξιοσημείωτη επιρροή (εν δυνάμει ή ουσιαστικά ασκούμενη) πάνω στις πολιτικές και στρατηγικές - κλειδιά της επιχείρησης, π.χ. το Αμερικανικό Υπουργείο Εμπορίου θεωρεί κάποια επιχείρηση σαν Αμερικανικών συμφερόντων αν τουλάχιστον ένας Αμερικανικής υπηκοότητας επενδυτής κατέχει το 10% των με δικαίωμα ψήφου μετοχών.

Η αγορά κοινών μετοχών και οι κεφαλαιακές μεταφορές με δανειακή χρηματοδότηση περιλαμβάνονται στην θεώρηση της Αμερικανικής κυβέρνησης για τις άμεσες ξένες επενδύσεις. Μερικές φορές, χρησιμοποιείται ακόμα η μεταφορά κεφαλαίου από μια χώρα σε μια άλλη χώρα σαν κριτήριο ορισμού της ΑΞΕ. Έτσι, επενδυτικές δραστηριότητες στο εξωτερικό θεωρούνται σαν ΑΞΕ όταν 1) υπάρχει αξιοσημείωτος έλεγχος μέσω απόκτησης κοινών μετοχών και 2) υπάρχει

μια μετατόπιση μέρους του ενεργητικού της εταιρίας, της παραγωγής ή των πωλήσεων στην χώρα υποδοχής της επένδυσης. Παρόλα αυτά, αυτό μπορεί να μην είναι το κομβικό σημείο σε έναν ορισμό, γιατί ενδέχεται η επένδυση να χρηματοδοτείται αποκλειστικά με δανειακά κεφάλαια από τη χώρα υποδοχής της επένδυσης.

Έτσι, σε τελική ανάλυση, το κύριο διακριτικό χαρακτηριστικό των άμεσων ξένων επενδύσεων σε σχέση με άλλες μορφές διεθνών επενδύσεων είναι το στοιχείο του ελέγχου του μάνατζμεντ πάνω στις πολιτικές και τις αποφάσεις της επιχείρησης.

Όμως, τι ακριβώς σημαίνει ο όρος "έλεγχος" στον ορισμό των ΑΞΕ. Ο όρος ΄΄έλεγχος΄΄ συνεπάγεται ότι υπάρχει κάποιος βαθμός του στη στρατηγική και τις πολιτικές του management. Ο έλεγχος μπορεί να υλοποιείται μέσω της εκλογής ενός ή περισσοτέρων μελών στο διοικητικό συμβούλιο της επιχείρησης ή να ασκείται μέσω συμφωνιών που μπορεί να περιλαμβάνουν εργολαβίες, μεταξύ άλλων, συμβόλαιο μάνατζμεντ, franchising, παραχώρηση των δικαιωμάτων προϊόντων που απαιτούν licensing. Σύμφωνα με τους Lall και Streeten, δεν απαιτείται μια πλειοψηφία μετοχών για να ασκηθεί έλεγχος, αφού αυτός μπορεί να επιτευχθεί με μικρό ποσοστό κοινών μετοχών ή ακόμα χωρίς αποκλειστικά συμβόλαια μάνατζμεντ.

Είναι ίσως εύκολο να ορίσουμε στη θεωρία τις Άμεσες ξένες επενδύσεις αλλά το να τις μετρήσουμε είναι άλλο θέμα. Ανακύπτουν ενδογενή προβλήματα στις μετρήσεις, ειδικά όταν αυτές έχουν την μορφή της συνεισφοράς μηχανολογικού εξοπλισμού ή κεφαλαιοποιημένης τεχνολογίας. Υπάρχουν επίσης κενά στις στατιστικές των χωρών υποδοχής των επενδύσεων αυτών, οι περισσότερες των οποίων δεν δημοσιεύουν πληροφορίες για τις ξένες επιχειρήσεις των γηγενών εταιριών για λόγους μυστικότητας. Αυτός είναι και ο λόγος που οι ανακρίβειες είναι ο κανόνας παρά η εξαίρεση στα υπάρχοντα στοιχεία. Εξαιτίας αυτών των προβλημάτων υπάρχουν και διαφορές μεταξύ ροών (flows) και αποθεμάτων (stocks) ΑΞΕ.

Το αυξανόμενο ολοένα ενδιαφέρον για τη θεωρία των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων πυροδοτήθηκε πρωταρχικά από τη ραγδαία αύξηση σ' αυτού του είδους τις επενδύσεις, καθώς και στις αλλαγές που σημειώθηκαν στη μορφή τους από τη δεκαετία του 1980. Τη δεκαετία του 1990 οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις υπολογίζονται

διεθνώς στο 1/4 των κεφαλαιακών ροών σε παγκόσμιο επίπεδο και ήταν αποτέλεσμα του αναπτυσσόμενου διεθνούς ανταγωνισμού και της τάσης φιλελευθεροποίησης. Παρατηρήθηκε ότι οι ροές άμεσων ξένων επενδύσεων συνεχίζονται ακόμα κι όταν το παγκόσμιο εμπόριο υποχωρεί. Π.χ. όταν το παγκόσμιο εμπόριο συναντήσει εμπόδια στην ανάπτυξή του λόγω της επιβολής οικονομικών περιορισμών, οι άμεσες ξένες επενδύσεις μπορεί να πολλαπλασιαστούν στην προσπάθεια των επιχειρήσεων να υπερβούν τα εμπόδια που θέτουν στις εταιρίες οι οικονομικοί περιορισμοί που θεσπίζουν διάφορα κράτη που εφαρμόζουν τον προστατευτισμό .

Ο δεύτερος λόγος του αυξανόμενου ενδιαφέροντος έχει σχέση με τους λόγους και τις συνέπειες από την ύπαρξη ξένης ιδιοκτησίας σε μια χώρα Ζήτημα αρκετά πολύπλοκο, που περιλαμβάνει απόψεις τόσο ακραίες όπως αυτές που υποστηρίζουν πως είναι ένα καινούργιο είδος αποικιοκρατίας και ιμπεριαλισμού ή εκείνες που υποστηρίζουν πως η φιλοξενούσα την επένδυση χώρα δεν θα επιζούσε χωρίς την ύπαρξή τους.

Σύμφωνα με την UNCTAD (1999) οι επιχειρήσεις των ΑΞΕ διακρίνονται σε :

* θυγατρικές (subsidiaries), που είναι επιχειρήσεις σε μια ξένη χώρα στις οποίες μια άλλη οικονομική οντότητα (μητρική επιχείρηση) κατέχει άμεσα περισσότερο από το 50% των μετοχών με δικαίωμα ψήφου και έχει το δικαίωμα να ορίσει ή να απομακρύνει την πλειοψηφία των μελών του διοικητικού συμβουλίου ή του εποπτικού σώματος.

* Συνδεδεμένες όταν αφορούν μια επιχείρηση (associates) στην οποία ένας επενδυτής κατέχει ένα ποσοστό από 10%, όμως όχι περισσότερο από το 50% των μετοχών με ψήφο.

* Υποκαταστήματα (branches) που είναι καθ' ολοκληρία ή κοινοπρακτικά ιδιόκτητες επιχειρήσεις. Μπορεί ένα υποκατάστημα να έχει σχέση με γη, κατασκευές, κινητό ή μη εξοπλισμό, όπως εξέδρες άντλησης πετρελαίου και καράβια που δραστηριοποιούνται σε άλλες χώρες από αυτή του επενδυτή.

Ακόμα σύμφωνα την UNCTAD (1999) :

1) οι πολυεθνικές συμπεριλαμβάνουν πάνω από 500 000 ξένες επιχειρήσεις που ιδρύθηκαν από 60 000 μητρικές εταιρίες.

2) το ΄΄σύμπαν΄΄ των πολυεθνικών συμπεριλαμβάνει μεγάλες εταιρίες κύρια από αναπτυγμένες χώρες αλλά επίσης από αναπτυσσόμενες χώρες και πιο πρόσφατα από χώρες σε μετάβαση.

3) το 1997, οι 100 μεγαλύτερες πολυεθνικές εταιρίες, μη χρηματοπιστωτικές, είχαν ενεργητικό περίπου 1.8 τρισεκατομμύρια δολάρια σε ξένα ενεργητικά, πωλήσεις προϊόντων στο εξωτερικό 2,1 τρις δολάρια και απασχολούσαν 6 εκατομμύρια ανθρώπους στις επιχειρήσεις τους στο εξωτερικό.

4) το 1997 οι 50 κορυφαίες μη χρηματοπιστωτικές πολυεθνικές που είχαν την έδρα τους σε αναπτυσσόμενες χώρες είχαν 105 δις δολάρια ενεργητικού σε ξένα ενεργητικά. Οι περισσότερες από αυτές τις εταιρίες ήταν στην Κορέα, τη Βενεζουέλα, την Κίνα, το Μεξικό και τη Βραζιλία.

5) Οι 20 μεγαλύτερες πολυεθνικές στην κεντρική Ευρώπη εκτός της Ρωσικής Ομοσπονδίας είχαν 2.3 δις δολάρια σε ξένα ενεργητικά και ξένες συμμετοχές αξίας 3.7 δις δολάρια.

6) Η αξία της απόδοσης των επενδύσεων κάτω από το μάνατζμεντ των πολυεθνικών είναι περίπου, σε σχέση με το σύνολο των αποδόσεων των επενδύσεων παγκόσμια, το 25%. Το 1/3 αυτού του ποσοστού παράγεται στις χώρες που φιλοξενούν αυτές τις άμεσες ξένες επενδύσεις.

1.2 Πρόσφατες τάσεις

Οι ροές άμεσων ξένων επενδύσεων περιλαμβάνουν το κεφάλαιο που προσφέρεται (είτε άμεσα, είτε μέσω συσχετιζόμενων εταιριών) από ένα άμεσο ξένο επενδυτή σε μια εταιρία άμεσης ξένης επένδυσης ή αντίστροφα το κεφάλαιο που λαμβάνει η εταιρία της άμεσης ξένης επένδυσης από τον ξένο άμεσο επενδυτή.

Από την προοπτική μιας χώρας, οι ροές μπορούν να είναι εισερχόμενες (όταν μια ξένη χώρα επενδύει στην χώρα αναφοράς μας), ή εξερχόμενες (όταν η χώρα αναφοράς επενδύει σε κάποια ξένη χώρα).

Οι ροές των άμεσων ξένων επενδύσεων περιλαμβάνουν τα παρακάτω:

1) καθαρή αξία κεφαλαίου, που απαιτείται για την αγορά μετοχών σε μια εταιρία σε κάποια ξένη χώρα.
2) Επανεπενδυόμενα κέρδη, που περιλαμβάνουν τα μη διανεμόμενα κέρδη ως μερίσματα στη μητρική εταιρία, που θα επενδυθούν στην χώρα φιλοξενίας της επένδυσης.
3) Ενδοεταιρικά δάνεια βραχυπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα μεταξύ της μητρικής εταιρίας και των συνδεόμενων εταιριών.

Να σημειώσουμε ακόμα ότι οι ΑΞΕ είναι μια μορφή από τις στρατηγικές διεθνούς επέκτασης που ενέχει τον υψηλότερο επιχειρηματικό κίνδυνο σε σχέση με τις άλλες

λόγω μεταφοράς συντελεστών παραγωγής (κεφαλαίου, τεχνολογίας και ανθρώπινου δυναμικού), μπορούν δε να αποβλέπουν σε

- παραγωγική δραστηριότητα ή
- προσφορά υπηρεσιών.

Ενώ θεωρητικά το σύνολο των εισροών κεφαλαίου για ΑΞΕ θα έπρεπε να είναι ίσο με τις εκροές κεφαλαίου, στην πράξη αυτό δεν συμβαίνει λόγω στατιστικών λαθών.

Από τον παρακάτω πίνακα Α διαπιστώνουμε ότι στο διάστημα 1994-1999 οι εισροές προς τις ΗΠΑ αυξήθηκαν ταχύτερα σε σχέση με την Ε.Ε, γεγονός που αντανακλά την ελκυστικότητα των ΗΠΑ ως χώρας προορισμού ΑΞΕ, ενώ η Ιαπωνία είναι περισσότερο πηγή παρά δέκτης ΑΞΕ. Είναι φανερό πως οι εισροές και οι εκροές στις άμεσες ξένες επενδύσεις συσχετίζονται θετικά.

ΠΙΝΑΚΑΣ Α

ΑΞΕ ΕΙΣΡΟΕΣ ΚΑΙ ΕΚΡΟΕΣ (US$)

Περιοχή/ Χώρα	1988-93	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Εισροές							
Ευρωπ. Ενωση	78,5	76.9	114.4	108.6	128.6	248.7	305.1
ΗΠΑ	44,8	45.1	58.8	84.5	105.5	186.3	275.5
Ιαπωνία	0.7	0.9	0.4	0.2	3.2	3.2	12.7
Αναπτυσ . Χώρες	46,9	104.9	111.9	145.0	178.8	179.5	207.6
Παγκόσμια	190,6	256.0	331.9	377.5	473.1	680.1	865.5
ΕΚΡΟΕΣ							
Ευρωπ. Ένωση	107.2	120.7	159.0	182.3	223.7	425.5	509.8
ΗΠΑ	39.3	73.3	92.1	84.4	99.5	146.1	150.9
Ιαπωνία	32.5	18.1	22.5	23.4	26.1	24.2	22.7
Αναπτυσ . Χώρες	23.5	42.1	50.3	57.8	64.3	33.1	65.6
Παγκόσμια	221.4	282.9	357.5	390.8	471.9	687.1	799.9

1988-93 : Ετήσιος μέσος όρος

πηγή : UNCTAD 2000

- Το 1999 το 80% των συνολικών κεφαλαιϊκών εισροών και το 90% των κεφαλαιϊκών εκροών για ΑΞΕ αφορούσαν εκταμιεύσεις για συγχωνεύσεις και εξαγορές. Στις αναπτυσσόμενες χώρες τα δύο ποσοστά ήταν περίπου 8.9 % και 63% αντίστοιχα. Για την Ευρωπαϊκή Ένωση όμως οι συγχωνεύσεις και οι εξαγορές ήταν κυρίαρχο φαινόμενο. Αυτό δείχνει ότι η μορφή των ΑΞΕ δηλαδή 1.εξ αρχής επενδύσεις (Greenfield investment) είτε 2. συγχωνεύσεις και εξαγορές εξαρτάται μερικά από το επίπεδο ανάπτυξης της χώρας που πραγματοποιείται η επένδυση.

Τα 897 δισ. δολ. έφτασαν οι ξένες επενδύσεις παγκοσμίως το 2005, αυξημένες κατά 29%, σε σύγκριση με το 2004, σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία της UNCTAD,

Οι ξένες επενδύσεις στις ανεπτυγμένες χώρες του πλανήτη αυξήθηκαν κατά 38%, στα 573 εκατ. δολ., με ΄΄πρωταθλητή΄΄ της ομάδας το Ην. Βασίλειο, όπου και έφτασαν τα 219 εκατ. δολ., από 78 εκατ. το 2004, κατατάσσοντας τη χώρα στην πρώτη θέση, με ξένες επενδύσεις σχεδόν διπλάσιες από αυτές των ΗΠΑ.

Στη μεγαλύτερη οικονομία της Ευρωζώνης, τη Γερμανία, οι ξένες επενδύσεις έφτασαν μόλις τα 5 δις. δολ., μετά από εκροές κεφαλαίων το 2004, λόγω αποπληρωμής δανείων θυγατρικών στις μητρικές τους. Στη Γαλλία, οι ξένες επενδύσεις διπλασιάστηκαν, στα 49 δις. δολ., ενώ στην Ιταλία μειώθηκαν ελαφρά, στα 13 δις. δολ.

Στην Ελλάδα, μετά από άνοδο στο 1,3 δις. δολ. το 2004, καταγράφηκε εκροή επενδυτικών κεφαλαίων το 2005.

Στην Ε.Ε. οι ξένες επενδύσεις αυξήθηκαν κατά 78%, στα 445 δις. δολ. (με τη συμβολή και του Ην. Βασιλείου). Μόλις 38 δις δολ. αναλογούν στα 10 νέα κράτημέλη. Το ποσό αυτό όμως αποτελεί ιστορικό ρεκόρ για τις χώρες αυτές.

Στις αναπτυσσόμενες χώρες οι ξένες επενδύσεις αυξήθηκαν κατά 13%, στα 274 εκατ. δολ., μετά από άνοδο 41% το 2004. Στις χώρες της ΝΑ Ασίας οι ξένες επενδύσεις αυξήθηκαν κατά 6%, στα 146 δις. δολ., με τον κύριο όγκο να κατευθύνεται στην Κίνα (60 δις δολ., όσο και το 2004) και το Χογκ Κογκ (40 δις δολ.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2
ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΩΝ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

Η σημαντικότητα και το αυξανόμενο ενδιαφέρον αυτού του είδους των επενδύσεων έχει ωθήσει στη διατύπωση πολλών θεωριών που προσπαθούν να εξηγήσουν γιατί οι πολυεθνικές εταιρίες ενδίδουν σε αυτό το είδος των επενδύσεων, γιατί επιλέγουν μια συγκεκριμένη χώρα και μια συγκεκριμένη μορφή εισαγωγής.

Οι θεωρίες αυτές μπορούν να ταξινομηθούν ως εξής:

1) θεωρίες που υποθέτουν τέλειες αγορές.
2) θεωρίες που θεωρούν τις αγορές μη τέλειες.
3) θεωρίες βασισμένες σε άλλες μεταβλητές.

Ακόμα, μπορούν να ταξινομηθούν σύμφωνα με το εάν βασίζονται σε μάκρο ή μίκρο παράγοντες και στρατηγικές.

2.1 ΘΕΩΡΙΕΣ ΠΟΥ ΥΠΟΘΕΤΟΥΝ ΤΕΛΕΙΕΣ ΑΓΟΡΕΣ

2.1.1 η θεωρία της διαφοροποίησης των αποδόσεων (The differential rates of return hypothesis).

Αυτή η θεωρία αποτελεί μια από τις πρώτες προσπάθειες να εξηγηθούν οι ροές των άμεσων ξένων επενδύσεων. Σύμφωνα με αυτή, οι κεφαλαιακές ροές από χώρες με χαμηλή απόδοση σε χώρες με υψηλή απόδοση γίνονται κατά τέτοιο τρόπο ώστε να εξισωθούν οι αποδόσεις. Το σκεπτικό αυτής της θεωρίας θεωρεί πως οι εταιρίες, εφαρμόζοντας τις άμεσες ξένες επενδύσεις συμπεριφέρονται με τέτοιο τρόπο ώστε να εξισώνουν την οριακή απόδοση με το οριακό κόστος κεφαλαίου. Προφανώς, στη θεωρία αυτή οι επιχειρησιακοί κίνδυνοι θεωρούνται ουδέτεροι κάνοντας την αξία της απόδοσης την μοναδική σταθερά από την οποία η απόφαση για την πραγματοποίηση η όχι της επένδυσης εξαρτάται.

Οι περισσότερες όμως από τις εμπειρικές μελέτες σε διάφορες χώρες, που είχαν σαν σκοπό να εξετάσουν την αλήθεια αυτής της θεωρίας απέτυχαν να δώσουν στοιχεία που να την υποστηρίζουν. Αυτή η υπόθεση χρησιμοποιήθηκε επίσης για να εξετάσει τα κίνητρα των άμεσων ξένων επενδύσεων με φτωχά επίσης αποτελέσματα.

Ένα πρόβλημα αυτής της θεωρίας είναι το ότι δεν συνάδει με την πραγματικότητα γιατί στις χώρες συμβαίνουν ταυτόχρονα εισροές και εκροές ΑΞΕ .

Ακόμα, αυτή η υπόθεση συσχετίζει την άμεση ξένη επένδυση με το αναμενόμενο ποσοστό απόδοσης που υπολογίζεται σαν ποσοστό επί του επενδυόμενου κεφαλαίου και το πρόβλημα εδώ έγκειται στο ότι το προϋπολογιζόμενο κέρδος είναι συνήθως διαφορετικό από το πραγματοποιούμενο. Αυτό συμβαίνει γιατί συνήθως επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες, όπως η αξία των μεταφορικών. Στην πράξη είναι δύσκολο να αποκτήσουμε στοιχεία από την διαφοροποίηση αυτή στα αναμενόμενα από τα πραγματικά κέρδη, και έτσι δεν μπορούμε να τα χρησιμοποιήσουμε σαν εργαλείο για την εκτίμηση πραγματοποίησης μιας ΑΞΕ.

Σε θεωρητικό επίπεδο, μια πολυεθνική μπορεί να καταφύγει σε ΑΞΕ για λόγους άλλους από την επίτευξη κέρδους, ιδιαίτερα βραχυπρόθεσμα, αλλά και μεσοπρόθεσμα, π.χ. για να μεγιστοποιήσει τις πωλήσεις σαν ποσοστό σε κάποια αγορά για λόγους διείσδυσης. Ή οι λόγοι μπορεί να μην είναι καθαρά οικονομικοί αλλά περισσότερο λογιστικοί και λειτουργικοί, όπως η επιθυμία υπέρβασης εμπορικών φραγμών στα σύνορα μιας χώρας. Τέλος, αυτή η θεωρία δεν εξηγεί γιατί οι πολυεθνικές προτιμούν τις άμεσες ξένες επενδύσεις από τις επενδύσεις τύπου χαρτοφυλακίου.

2.1.2 Η θεωρία διαφοροποίησης του χαρτοφυλακίου (The portfolio diversification hypothesis)

Όταν γίνει δεκτό ότι η υπόθεση του μηδενικού κινδύνου δεν μπορεί να υπάρχει στην πραγματικότητα τότε ο κίνδυνος σε μια επένδυση γίνεται άλλη μια μεταβλητή για τη λήψη απόφασης για την πραγματοποίηση ή όχι μιας άμεσης ξένης επένδυσης. Υπό αυτό το πρίσμα η υπόθεση των διαφοροποίησης των αποδόσεων γίνεται ανεπαρκής.

Έτσι, εδώ ο κίνδυνος, πέρα από την απόδοση, είναι καθοριστικός παράγοντας επιλογής πραγματοποίησης του πλάνου. Η ιδέα μείωσης του επιχειρηματικού κινδύνου μέσω της διαφοροποίησης των επενδύσεων ενυπάρχει στις επενδύσεις χαρτοφυλακίου αλλά επίσης και στις άμεσες ξένες επενδύσεις. Αυτή η αποστροφή του κινδύνου, η ποικιλία στις αποδόσεις, δεν θα ωθήσει τις κεφαλαιακές ροές προς μια μονάχα κατεύθυνση.

Κατά συνέπεια, η κινητικότητα του κεφαλαίου θα περιοριστεί από την προσπάθεια να ελαχιστοποιήσουμε τους επιχειρηματικούς κινδύνους, πράγμα που επιτυγχάνεται με την ποικιλία στις μορφές επενδύσεων.

Η θεωρία αυτή, παρά τα προβλήματα, είναι πληρέστερη της προηγούμενης θεωρίας πρωταρχικά, γιατί προσφέρει το πλεονέκτημα τού ότι μπορεί να γενικευτεί. Δεύτερον, προσφέρει μια πιθανή εξήγηση για τις διαπλεκόμενες επενδύσεις μεταξύ χωρών και βιομηχανιών. Τρίτον, λαμβάνει υπόψη τους επιχειρηματικούς κινδύνους που είναι σημαντικός παράγοντας σε μια επένδυση. Παρόλα αυτά, δεν καταφέρνει επίσης να εξηγήσει γιατί οι πολυεθνικές συμβάλουν τα μέγιστα στις ΑΞΕ και γιατί προτιμούν τις άμεσες ξένες επενδύσεις από τις επενδύσεις τύπου χαρτοφυλακίου. Μια πιθανή εξήγηση είναι οι ατέλειες της χρηματοπιστωτικής αγοράς στις αναπτυσσόμενες χώρες, και κατά συνέπεια οι επενδύσεις τύπου χαρτοφυλακίου σ' αυτές τις χώρες δεν είναι καθόλου ελκυστικές. Άλλος παράγοντας βρίσκεται στο βαθμό ελέγχου που προσφέρουν οι άμεσες ξένες επενδύσεις.

2.1.3 Η θεωρία του μεγέθους της αγοράς (The market size hypothesis).

Σύμφωνα με την θεωρία του μεγέθους της αγοράς, ο όγκος των άμεσων ξένων επενδύσεων σε μια χώρα υποδοχής εξαρτάται από το μέγεθος της αγοράς της, που μπορεί να μετρηθεί από το σύνολο των πωλήσεων μιας πολυεθνικής στην εν λόγω χώρα ή από το μέγεθος του ΑΕΠ. Όταν το μέγεθος μιας οικονομίας μιας συγκεκριμένης χώρας φτάσει σε ένα επίπεδο το οποίο εγγυάται την πραγματοποίηση οικονομιών κλίμακας, η χώρα γίνεται πιθανός στόχος πραγματοποίησης άμεσης ξένης επένδυσης. Αυτό ιδιαιτέρως ισχύει για την περίπτωση ΑΞΕ που με την παραγωγή της υποκαθιστά τις εισαγωγές μιας χώρας. Μια ευμεγέθης αγορά επιτρέπει την εξειδίκευση των συντελεστών της παραγωγής και κατά συνέπεια την επίτευξη ελαχιστοποίησης του κόστους. Οι περισσότερες από τις μελέτες έχουν δώσει αποτελέσματα που στηρίζουν την άποψη πως υπάρχει σύνδεση ανάμεσα στις άμεσες ξένες επενδύσεις, τις πωλήσεις των παραρτημάτων των ξένων πολυεθνικών στις οικονομίες που πραγματοποιούνται οι άμεσες ξένες επενδύσεις και στο μέγεθος της οικονομίας ΑΕΠ. Ο Agarwal (1980) προειδοποιεί για τους κινδύνους να υπερτονιστεί αυτή η σχέση, για τους ακόλουθους λόγους :

1. Η σχέση στηρίζεται στις υποθέσεις των Νεοκλασικών Θεωριών για τις εγχώριες επενδύσεις, που είναι κατά κανόνα μη ρεαλιστικές.
2. Το μέγεθος της αγοράς είναι πιθανότερο να επηρεάσει τις άμεσες ξένες επενδύσεις που αφορούν την παραγωγή καταναλωτικών αγαθών στις χώρες υποδοχής των επενδύσεων αυτών και όχι εκείνες που στοχεύουν στις εξαγωγές. Στην πράξη, είναι αρκετά δύσκολο να ξεχωρίσουμε για στατιστικούς λόγους, τα διαφορετικά είδη των άμεσων ξένων επενδύσεων.
3. Ακόμα και η υψηλή συσχέτιση ΑΕΠ και ΑΞΕ δεν δίνει καμία πληροφορία για το ποιο είναι το αίτιο και το αιτιατό.
4. Από τη στιγμή που αυτή η υπόθεση στηρίζεται σε Νεοκλασικές Θεωρίες για τις εγχώριες επενδύσεις, αυτές θα πρέπει να ορίζονται σαν τέτοιες ώστε να περιλαμβάνουν μονάχα έξοδα σε εργοστασιακές εγκαταστάσεις και εξοπλισμό. Όμως οι στατιστικές που αφορούν τις ΑΞΕ δεν κάνουν καμιά διάκριση ανάμεσα στα έξοδα που έχουν γίνει για εγκαταστάσεις και εξοπλισμό και επενδύσεις άλλου είδους, όπως σε εμπορεύματα και χρηματοπιστωτικά αγαθά.
5. Οι στατιστικές για την παραγωγή (ΑΕΠ και παρόμοιες μετρήσεις) συνήθως υπόκεινται σε σημαντικά λάθη στις μετρήσεις, ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες χώρες.
6. Οι αποφάσεις μιας εταιρίας που αφορούν τις αρχικές και τις επεκτατικές άμεσες ξένες επενδύσεις της, είναι πιθανό να καθοδηγούνται από διαφορετικές θεωρήσεις.

2.2 ΘΕΩΡΙΕΣ ΠΟΥ ΥΠΟΘΕΤΟΥΝ ΑΤΕΛΕΙΣ ΑΓΟΡΕΣ

2.2.1 Η θεωρία της βιομηχανικής οργάνωσης

Σύμφωνα με αυτή, όταν μια εταιρία ιδρύει ένα παράρτημα σε μια ξένη χώρα, αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα ανταγωνισμού από τις εγχώριες εταιρίες. Αυτά τα προβλήματα προκύπτουν από διαφορές στη γλώσσα, στην κουλτούρα, στο νομικό σύστημα κ.λ.π. Για παράδειγμα, μια πολυεθνική μπορεί να αναγκαστεί να πληρώσει υψηλότερους μισθούς από ότι οι εγχώριες εταιρίες γιατί η εργασία στο παράρτημα τους μπορεί να θεωρείται ότι είναι περισσότερο επισφαλής. Αν, παρόλα αυτά τα μειονεκτήματα, η εταιρία εμπλακεί στην άμεση

ξένη επένδυση, θα πρέπει να έχει κάποια πλεονεκτήματα που προκύπτουν από ένα αρκετά γνωστό όνομα - μάρκα προϊόντος, τεχνολογία παραγωγής προστατευμένη με διπλώματα ευρεσιτεχνίας (πατέντες), εμπειρία στο μάνατζμεντ και άλλους ενδοεταιρικούς παράγοντες.

2.2.2 Η θεωρία της ενδοεπιχειρησιακής ολοκλήρωσης

Σύμφωνα με αυτή, οι ΑΞΕ προκύπτουν από την προσπάθεια μιας εταιρίας να αντικαταστήσει τις συναλλαγές της με καθαρά ενδοεταιρικές συναλλαγές. Εξηγεί γιατί οι πολυεθνικές προτιμούν να χρησιμοποιούν ΑΞΕ όταν θέλουν να πραγματοποιήσουν εισαγωγές ή εξαγωγές από ξένες χώρες. Η επιχείρηση με την εσωτερική της δομή εκτελεί όλες τις λειτουργίες της και διαχειρίζεται τις συναλλαγές, αποφεύγοντας έτσι διάφορα κόστη. Όταν η ενδοεπιχειρησιακή ολοκλήρωση αγορών υπερβεί τα εθνικά σύνορα, θα έχουμε ΑΞΕ.

2.2.3 Η θεωρία της "τοποθεσίας"

Σύμφωνα με αυτή, οι ΑΞΕ υπάρχουν λόγω του ότι κάποιοι παράγοντες της παραγωγής δεν μπορούν να μετακινηθούν από μια χώρα σε κάποια άλλη, π.χ. εργατικό δυναμικό και πρώτες ύλες. Ένας τύπος διαφορών, που σχετίζονται με την τοποθεσία, στα κόστη των συντελεστών παραγωγής είναι το τοπικό πλεονέκτημα των χαμηλών εργατικών. Έτσι, το επίπεδο των εργατικών στη χώρα υποδοχής είναι σημαντικός προσδιοριστικός παράγων των ΑΞΕ. Χρησιμοποιήθηκε ως θεωρία το 1972 για να εξηγήσει γιατί οι ΗΠΑ πραγματοποίησαν ΑΞΕ στον Καναδά. Εξηγεί επίσης γιατί κάποια πολυεθνική που θέλει να πραγματοποιήσει ΑΞΕ στη Βόρεια Αμερική θα προτιμήσει το Μεξικό. Τα στοιχεία για την σύνδεση των ΑΞΕ και του φθηνού εργατικού δυναμικού είναι αλληλοσυγκρουόμενα. Πολλές φορές, υψηλοί μισθοί σημαίνουν υψηλής ποιότητας εργατικό δυναμικό και αυτό σίγουρα δεν δρα ανασταλτικά στην πραγματοποίηση ΑΞΕ. Ένας ανασταλτικός παράγοντας για την πραγματοποίηση ΑΞΕ, που αναφέρεται στην αγορά εργασίας, είναι η εργασιακές διενέξεις. Οι επιπτώσεις και οι σοβαρότητα αυτών των εργασιακών διαφορών παίζουν ουσιαστικό ρόλο εδώ. Παρόλα αυτά, κάποιες μελέτες δείχνουν τελείως διαφορετικά αποτελέσματα π.χ. Yang (2000) που βρήκε πως ο αριθμός των ημερών εργασίας που χάθηκαν σχετίζεται θετικά με τις ΑΞΕ. Η εξήγηση που έδωσε ήταν ότι οι συγκρούσεις που αντανα-

κλούν αυτές οι χαμένες εργασιακές ημέρες και οι αλλαγές που αυτές σηματοδότησαν στους συντελεστές παραγωγής είχαν επιπτώσεις στις ΑΞΕ και στην παραγωγικότητα .

Τα πλεονεκτήματα από την τοποθεσία στην οποία γίνεται μια ΑΞΕ δεν προκύπτουν μονάχα από τους μισθούς των εργαζομένων αλλά είναι εφαρμόσιμα και σε άλλους συντελεστές της παραγωγής. Π.χ. μια πολυεθνική μπορεί να ασχοληθεί με το κτίσιμο ενός υδροηλεκτρικού εργοστασίου σε μια χώρα που αυτό είναι συμφέρον. Όμοια, ένα εργοστάσιο μπορεί να κατασκευαστεί δίπλα σε ένα μεταλλείο χαλκού σε κάποια χώρα υποδοχής ΑΞΕ αν ο χαλκός είναι ένα σημαντικό στοιχείο της παραγωγής του εν λόγω εργοστασίου.

2.2.4 Η εκλεκτική θεωρία του Dunning (ή θεωρία OLI)

Αυτή η θεωρία προέκυψε ενοποιώντας τις θεωρίες του ιδιοκτησιακού πλεονεκτήματος (ownership advantage), του πλεονεκτήματος της τοποθεσίας (location advantage), και του πλεονεκτήματος της εσωτερικοποίησης (internalization) και της βιομηχανικής οργάνωσης. Κριτήρια για την πραγματοποίηση επενδύσεων είναι:

1. Το ιδιοκτησιακό πλεονέκτημα, με βάση το οποίο προκειμένου μια εταιρία να πραγματοποιήσει επένδυση θα πρέπει να κατέχει ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των άλλων επιχειρήσεων, το οποίο επιδιώκει να εκμεταλλευτεί τα μέγιστα ιδρύοντας θυγατρικές .
2. το πλεονέκτημα της τοποθεσίας, με βάση το οποίο η πραγματοποίηση της επένδυσης σε συγκεκριμένο τόπο προσδιορίζεται από τα σχετικά πλεονεκτήματα που προσφέρει.
3. το πλεονέκτημα της εσωτερικοποίησης, με βάση το οποίο η επένδυση γίνεται εάν η δημιουργία θυγατρικής σε μια χώρα προσφέρει πλεονεκτήματα έναντι άλλων επιλογών π.χ. licensing.

Έτσι σύμφωνα με αυτή την θεωρία, αν θεωρήσουμε πως υπάρχει ζήτηση για κάποιο συγκεκριμένο προϊόν, για το οποίο μια εγχώρια εταιρία έχει κάποιο πλεονέκτημα ιδιοκτησίας στην παραγωγή του, υπάρχουν οι εξής πιθανότητες:

1. Εάν δεν υπάρχουν κέρδη από την εσωτερικοποίηση της, η εταιρία θα παραχωρήσει τα δικαιώματα της σε άλλη, ιδιαίτερα αν ο χωροθετικός παράγοντας ευνοεί την επέκταση στο εξωτερικό.

2. Εάν προκύπτουν κέρδη από την εσωτερικοποίηση και αν οι χωροθετικοί παράγοντες ευνοούν την επέκταση στο εσωτερικό, τότε η εταιρία επεκτείνεται στο εσωτερικό και πραγματοποιεί εξαγωγές.
3. Εάν υπάρχουν κέρδη από την εσωτερικοποίηση και οι χωροθετικοί παράγοντες ευνοούν την επέκταση στο εξωτερικό, η άμεση ξένη επένδυση θα λάβει χώρα και μια νέα πολυεθνική θα εμφανιστεί.

2.2.5 Η υπόθεση του κύκλου ζωής του προϊόντος.

Σύμφωνα με αυτή, μια εταιρία που παράγει ένα καινοτόμο προϊόν θα πραγματοποιήσει άμεσες ξένες επενδύσεις σε μια συγκεκριμένη φάση του κύκλου ζωής του προϊόντος. Μπορούμε να ξεχωρίσουμε τα ακόλουθα τρία στάδια:

1. Η αρχική παραγωγή συμβαίνει στη χώρα καταγωγής της εταιρίας, κοντά στους πελάτες της, επειδή χρειάζεται, για να είναι αποτελεσματική, η συνεργασία μεταξύ του τμήματος σχεδιασμού και των μονάδων παραγωγής. Σ' αυτό το στάδιο του κύκλου της παραγωγής ενός προϊόντος η ζήτησή του είναι ανελαστική σε σχέση με την τιμή, έτσι η καινοτόμος επιχείρηση μπορεί να πουλήσει το προϊόν της σε υψηλές τιμές. Καθώς ο καιρός περνάει, το προϊόν βελτιώνεται, με μια διαδικασία ανατροφοδότησης που διαμορφώνεται από τους ίδιους τους καταναλωτές. Μέχρι αυτό το σημείο η ζήτηση προέρχεται από πελάτες που ζουν στη χώρα καταγωγής της εταιρίας.
2. Στο δεύτερο στάδιο έχουμε την ωρίμανση και την πραγματοποίηση εξαγωγών σε χώρες που έχουν το επόμενο-υψηλότερο επίπεδο εισοδήματος καθώς η ζήτηση αναδύεται σε τέτοιες αναπτυγμένες χώρες. Καθώς αυτή η ζήτηση συνεχίζει να αυξάνει εμφανίζεται ο ανταγωνισμός και έτσι η εταιρία καταφεύγει σε άμεσες ξένες επενδύσεις σε αυτές τις χώρες για να αντιμετωπίσει τις τοπικές ανάγκες. Σε αυτό το στάδιο στη χώρα καταγωγής βρίσκεται το δίκτυο εξαγωγών, ενώ στις ξένες χώρες βρίσκεται το δίκτυο εισαγωγών.
3. Το τρίτο στάδιο χαρακτηρίζεται από απόλυτη τυποποίηση του προϊόντος και της παραγωγικής του διαδικασίας που πλέον δεν αποτελεί αποκλειστικότητα της εταιρίας. Τώρα ο ανταγωνισμός από άλλες εταιρίες ωθεί

την καινοτόμο εταιρία να κάνει επενδύσεις σε αναπτυσσόμενες χώρες στις οποίες το κόστος παραγωγής είναι χαμηλό. Η χώρα στην οποία βρίσκεται η έδρα της καινοτόμου εταιρίας αγοράζει τώρα το προϊόν τόσο από εγχώριες όσο και ξένες εταιρίες που έχουν τη βάση τους σε ξένες χώρες, και μετατρέπεται από χώρα εξαγωγής σε χώρα εισαγωγής του προϊόντος.

Έτσι οι ΑΞΕ πραγματοποιούνται όταν το κόστος παραγωγής γίνεται υψηλό και απασχολεί το μάναντζμεντ της εταιρίας κυρίως στο στάδιο ωρίμανσης και τυποποίησης του προϊόντος. Οι ΑΞΕ είναι λοιπόν μια αμυντική προσπάθεια που αποσκοπεί στην διατήρηση της ανταγωνιστικής θέσης της εταιρίας σε σχέση με εγχώριους και ξένους αντιπάλους της.

2.2.6 Η θεωρία της ολιγοπωλιακής αντίδρασης ή του ανταγωνισμού

Πρεσβεύει ότι σε ένα ολιγοπωλιακό περιβάλλον, αν μια εταιρία πραγματοποιήσει κάποια ΑΞΕ, τότε αυτό θα πυροδοτήσει παρόμοιες ενέργειες από άλλες ομοειδείς ανταγωνιστικές εταιρίες σε μια προσπάθεια να διατηρήσουν το μερίδιο της αγοράς που τους αντιστοιχεί. Στην αξιολόγηση των γιαπωνέζικων ΑΞΕ ο Kreinin (1999) συμπεραίνει ότι η διατήρηση του μεριδίου αγοράς τους είναι ο πιο σημαντικός λόγος πραγματοποίησης ΑΞΕ. Εκτός των άλλων, συνήθως εταιρίες που είναι ολιγοπώλια ή μονοπώλια είναι αυτές που έχουν τους πόρους και τα κίνητρα να δεσμεύσουν πόρους για έρευνα και ανάπτυξη (R&D).

2.3 ΑΛΛΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΞΕ

2.3.1 Η θεωρία της εσωτερικής χρηματοδότησης

Εδώ, σαν εσωτερική χρηματοδότηση θεωρείται η χρησιμοποίηση των κερδών που πραγματοποιούνται από τα παραρτήματα της μητρικής ΠΕΕ για να χρηματοδοτήσει τις άμεσες ξένες επενδύσεις που θα γίνουν από κάποια πολυεθνική στη χώρα δραστηριοποίησης του παραρτήματος. Διαπιστώθηκε πως οι ροές χρήματος από τα παραρτήματα πράγματι επηρεάζουν τα έξοδα των επενδύσεων, ιδιαίτερα αν υπάρχουν και περιορισμοί στον επαναπατρισμό των κερδών. Ο Agarwal (1980) συμπεραίνει πως υπάρχουν εμπειρικά δεδομένα που στηρίζουν αυτή την θεωρία, υπό το πρίσμα τού ότι οι άμεσες ξένες επενδύσεις καθορίζονται ως ένα βαθμό από τα κεφάλαια που παράγονται εσωτερικά σε μια χώρα από τα παραρτήματα.

2.3.2 Η θεωρία των νομισματικών περιοχών και των επιπτώσεων των τιμών συναλλάγματος.

Ο Aliber (1970,1971) διατύπωσε αυτή τη θεωρία που προσπαθεί να εξηγήσει τις άμεσες ξένες επενδύσεις με όρους συσχετιζόμενους με τις ποικίλες νομισματικές ισοδυναμίες. Αυτή η θεωρία υποστηρίζει πως μια εταιρία που ανήκει σε μια χώρα με ισχυρό νόμισμα, τείνει να πραγματοποιεί περισσότερες άμεσες ξένες επενδύσεις από ότι κάποια που εδρεύει σε μια χώρα με ανίσχυρο νόμισμα. Με άλλα λόγια, εκείνες οι χώρες που η οικονομία τους είναι ισχυρή θα είναι πηγή άμεσων ξένων επενδύσεων και χώρες με ανίσχυρες οικονομίες τείνουν να είναι ο χώρος αυτών των επενδύσεων. Αυτή η υπόθεση βασίζεται στις σχέσεις των κεφαλαιακών αγορών (capital market relationships) στους συναλλαγματικούς κινδύνους (foreign exchange risk), και τις προτιμήσεις της αγοράς για επενδύσεις σε εταιρίες συμμετοχών (holding assets) που κυριαρχούν στις ισχυρές οικονομίες. Ο Aliber ισχυρίζεται πως μια πολυεθνική που εδρεύει σε μια ισχυρή οικονομικά χώρα, στηρίζεται στη φήμη της για να δανείζεται με χαμηλότερα επιτόκια σε κάποια ξένη χώρα με λιγότερο ισχυρή οικονομία από ότι οι εγχώριες εταιρίες. Υπάρχει μια αντίληψη στις κεφαλαιακές αγορές που πηγάζει από την άποψη πως μια πολυεθνική εταιρία που δραστηριοποιείται σε μια χώρα με αδύναμη οικονομία θα αντεπεξέλθει ευκολότερα στους συναλλαγματικούς κινδύνους. Αλλαγές στις συναλλαγματικές ισο-

τιμίες τείνουν να επηρεάζουν τις ΑΞΕ. Μια υποτίμηση στο νόμισμα μιας χώρας την κάνει περισσότερο ελκυστική στο ξένο κεφάλαιο. Σε αυτή την περίπτωση οι άμεσες ξένες επενδύσεις θα αυξηθούν.

Μετά εμπειρικές μελέτες οι Froot και Stein (1991) ισχυρίζονται ότι μια υποτίμηση κατά 10% του δολαρίου συνδέεται με εισροές ΑΞΕ στις ΗΠΑ περίπου 5 δις δολαρίων.

2.3.3 Η θεωρία του διεθνούς εμπορίου

Βασίζεται σε έννοιες όπως :

- το ελεύθερο διεθνές εμπόριο, το οποίο προκύπτει λόγω των διαφορών αποθέματος αλλά και παραγωγικότητας των συντελεστών παραγωγής μεταξύ των διαφόρων χωρών
- τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που κατέχονται αποκλειστικά από μια ΠΕΕ και της δίνουν την ικανότητα να επιβιώνει σε ξένες αγορές.

Υποθέτει διασυνοριακή κινητικότητα των παραγωγικών συντελεστών και εμπόδια που παρεμβάλλονται στο ελεύθερο διεθνές εμπόριο. Ως αποτέλεσμα των πιο πάνω, όταν επιβληθούν εμπόδια στις εξαγωγές μιας χώρας τότε μπορεί να προκύψει κάποια ΑΞΕ ως προσπάθεια αμυντική. Η θεωρία αυτή κρίνεται μη ικανοποιητική για τους θεωρητικούς της παγκοσμιοποίησης επειδή δεν κατορθώνει να συμπεριλάβει τις δυνάμεις που διευθύνουν σήμερα την παγκοσμιοποιημένη οικονομία και τη συμπεριφορά της νέας διεθνούς επιχειρηματικότητας .

2.3.4 Η θεωρία της διαφοροποίησης μέσω της θέσπισης περιορισμών στις διεθνείς ροές κεφαλαίου

Οι Agmon & Lessard θέτουν δύο όρους για να πραγματωθεί διεθνής διαφοροποίηση επενδύσεων :

1. πρέπει να υπάρχουν φραγμοί ή κάποιο επιπλέον κόστος στην πραγματοποίηση επενδύσεων τύπου portofolio σε σχέση με τις άμεσες ξένες επενδύσεις και
2. οι επενδυτές πρέπει να αναγνωρίσουν πως οι πολυεθνικές παρέχουν ευκαιρίες διαφοροποίησης των επενδύσεων που διαφορετικά είναι ανύπαρκτες.

2.4 Τα κίνητρα για Α.Ξ.Ε.

Θα αναφέρουμε επιγραμματικά τους λόγους που ωθούν τις επιχειρήσεις να επενδύσουν στο εξωτερικό, όπως αυτοί έχουν προκύψει από εμπειρικές έρευνες. Οι ΑΞΕ μπορούν να θεωρηθούν και ως δραστηριότητα των επιχειρήσεων που υποκινείται από συγκεκριμένες ανάγκες τους. Τέτοιες ανάγκες είναι:

Η ανάγκη για νέες αγορές.

Όταν ο κορεσμός το μέγεθος ή η ανάπτυξη της εγχώριας αγοράς είναι περιορισμένη, η επιχείρηση, εφόσον συντρέχουν και άλλες συνθήκες, επεκτείνεται με ΑΞΕ προκειμένου να εκμεταλλευτεί οικονομίες κλίμακος.

Πολλές ΠΕΕ έχουν σαν προτεραιότητα την αναζήτηση νέων αγορών για επέκταση, εκμετάλλευση υψηλού περιθωρίου κέρδους ή διαφοροποίησης αγορών παγκοσμίως.

Η ανάγκη για αύξηση παραγωγικότητας.

Η ανάγκη αυτή ωθεί τις επιχειρήσεις να παράγουν σε χώρες σχετικά χαμηλού κόστους εισροών, ιδίως φθηνών εργατικών.

Η ανάγκη για πρώτες ύλες.

Όταν οι πρώτες ύλες δεν είναι διαθέσιμες στη χώρα προέλευσης, για την αποφυγή υψηλών μεταφορικών η ΠΕΕ τις αξιοποιεί στη χώρα υποδοχής ιδίως όταν το προϊόν μπορεί να πωληθεί και στη χώρα υποδοχής. Εδώ κατατάσσονται οι ΑΞΕ μετάλλων πετρελαίου, δασικών προϊόντων κ.α..

Η ανάγκη για απόκτηση υψηλής τεχνολογίας (Ι. Τ.)

Ήταν η αιτία εγκατάστασης σε χώρες προηγμένες τεχνολογικά επιχειρήσεων που επεδίωκαν την απόκτηση και διατήρηση του σχετικού ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος.

Η ανάγκη να ελαχιστοποιηθεί ή διαφοροποιηθεί ο κίνδυνος σε χώρες χαμηλότερων πολιτικών κινδύνων

Η ανάγκη κάθετης ολοκλήρωσης.

Κάθετη ολοκλήρωση επιτυγχάνεται όταν η επιχείρηση εμβαθύνει σε μια σειρά σταδίων της παραγωγικής διαδικασίας. Π.χ. κάθετη ολοκλήρωση επιτυγχάνεται όταν οι πετρελαιοβιομηχανίες ασχολούνται με μια ευρεία γκάμα δραστηριοτήτων που εκτείνονται από την εξερεύνηση για πετρελαιοφόρα στρώματα,

την άντληση του πετρελαίου, ως και την διάθεση αυτού στην αγορά. Είναι επωφελής γιατί μπορεί να οδηγήσει σε πλεονεκτήματα, όπως εξασφαλισμένη παράδοση ενδιάμεσων προϊόντων μεταξύ των διαφόρων τμημάτων της ΠΕΕ. Αν διαφορετικά στάδια της παραγωγής μπορούν να διεξαχθούν πιο αποδοτικά σε διαφορετική χώρα, τότε η επέκταση της εταιρίας στη ξένη χώρα θα συμβεί.

Μη μεταδιδόμενη γνώση.

Εάν μια εταιρία αναπτύξει κάποια ευρεσιτεχνία για την παραγωγή κάποιου προϊόντος και είναι δύσκολο για κάποιο λόγο να μεταδοθεί αυτή η γνώση, τότε είναι καλύτερο να επεκταθεί αυτή .

Προστατεύοντας την γνώση.

Μια εταιρία μπορεί να έχει κάποιο Know How που αφορά μια συγκεκριμένη μέθοδο παραγωγής προϊόντος το οποίο δεν θέλει να διαρρεύσει. Σ' αυτήν την περίπτωση είναι καλύτερα για την εταιρία να επεκταθεί η ίδια στην ξένη χώρα. Π. χ. είναι επιθυμία της εταιρίας Kentucky Fried Chicken να προστατεύσει τις συνταγές της από τους ανταγωνιστές της.

Προστατεύοντας το καλό όνομα της εταιρίας.

Για να προστατεύσει τη ποιότητα των προϊόντων της μια εταιρία μπορεί να αποφασίσει να τα παραγάγει η ίδια στο εξωτερικό. Π.χ. η McDonalds επεκτάθηκε στο εξωτερικό για να προστατεύσει το καλό της όνομα σαν παραγωγού συγκεκριμένων προϊόντων διατροφής.

Κεφαλαιοποιώντας το καλό όνομα της εταιρίας.

Εταιρίες με καλή φήμη στην παγκόσμια αγορά μπορούν να την κεφαλαιοποιούν με επέκταση στο εξωτερικό. Έτσι, παγκοσμίου φήμης τράπεζες μπορούν να προσελκύουν καταθέσεις στηριζόμενες στο όνομα τους.

Αποφεύγοντας δασμούς και επιβαρύνσεις.

Ένα καλό παράδειγμα είναι η γιαπωνέζικη αυτοκινητοβιομηχανία η οποία στήνοντας τα εργοστάσια παραγωγής της στις ΗΠΑ αποφεύγει δασμούς και επιβαρύνσεις που αφορούν άλλα εισαγόμενα αυτοκίνητα.

Η επίδραση των τιμών συναλλάγματος.

Το υποτιμημένο νόμισμα ουσιαστικά συνεπάγεται ανταγωνιστικότερα προϊόντα προς εξαγωγή, οπότε αποτελεί σημαντικό παράγοντα προσέλκυσης ΑΞΕ εξαγωγικού χαρακτήρα. Οι εταιρίες μετακινούνται σε χώρες με ΄΄αδύναμα΄΄ νομίσματα επειδή το κόστος κατά το αρχικό στάδιο εγκατάστασής τους είναι χαμηλό. Γε-

νικός κανόνας εδώ είναι πώς οι εταιρίες προσπαθούν να στήνουν τις εγκαταστάσεις παραγωγής τους σε χώρες με αδύνατο νόμισμα και να πωλούν τα προϊόντα τους σε χώρες με ισχυρό νόμισμα - οικονομία.

Οι σχέσεις με άλλες πολυεθνικές.

Κάποιες πολυεθνικές επεκτείνονται σε άλλες χώρες ακολουθώντας το παράδειγμα ομοειδών επιχειρήσεων. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τράπεζες και άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που ιδρύουν παραρτήματα σε ξένες χώρες.

2.5 Κίνδυνοι που απειλούν τις ΑΞΕ

Οι κίνδυνοι που αναλαμβάνει μια επιχείρηση όταν προβαίνει σε μια ΑΞΕ έχουν άμεση σχέση με το οικονομικό (economic risk) και όχι μόνο περιβάλλον (political risk, sovereign risk) της χώρας υποδοχής, επειδή αυτό επιδρά στη λειτουργία της επιχείρησης και την ρευστότητα - εκροή ρευστού (transfer risk) από την επένδυση. Έτσι, η ανάλυση των κινδύνων που αναλαμβάνει μια εταιρία για την πραγματοποίηση της επένδυσης είναι πολύ σημαντική για μια σειρά από λόγους.

Πρωταρχικά, γιατί μια πολυεθνική μπορεί να χρησιμοποιήσει αυτή την ανάλυση για να αξιολογήσει την προσδοκόμενη απόδοση, τις δυνατότητες πραγματοποίησης μιας επένδυσης στη διεθνή αγορά και την αποφυγή της αν οι κίνδυνοι που αναλαμβάνονται είναι υπερβολικοί. Ένας δεύτερος λόγος είναι για να ελεγχθούν ως προς τους κινδύνους που ελλοχεύουν οι ήδη υπάρχουσες επενδύσεις και ένας τρίτος λόγος η ανάγκη να εξεταστούν οι εξειδικευμένοι κίνδυνοι όσον αφορά ένα συγκεκριμένο επενδυτικό πρόγραμμα. Αυτοί μπορεί να είναι γενικοί οικονομικοί και πολιτικοί κίνδυνοι (π.χ. ο κίνδυνος να κρατικοποιηθεί η επιχείρηση).

Φυσικά, όλα αυτά τα προβλήματα μπορούν να αποφευχθούν αν οι ΠΕΕ αποφύγουν τις επενδύσεις διεθνώς, αλλά αυτό ακυρώνει την ίδια τη φύση τους και τις στερεί από πιθανά κέρδη.

Εκτός από τους προαναφερόμενους κινδύνους για μια επένδυση, που είναι οι ίδιοι είτε στο εξωτερικό πραγματοποιείται είτε στην ίδια χώρα καταγωγής της ΠΕΕ, π.χ. επισφάλειες στην αγορά και επισφάλειες πιστώσεων, προκύπτουν επιπλέον κίνδυνοι που εμπεριέχουν συναλλαγματικούς κινδύνους (exchange rate risks) αλλά και λόγω του εκάστοτε πολιτικού συστήματος σε κάθε χώρα δρα-

στηριοποιήσης. Για παράδειγμα, συναλλαγματικοί κίνδυνοι προκύπτουν επειδή μια άμεση ξένη επένδυση μπορεί να πραγματοποιήθηκε σε μια χώρα που δεν έχει ισχυρό νόμισμα και κατ' αυτό τον τρόπο τα περιουσιακά στοιχεία της θυγατρικής στην εν λόγω χώρα δεν είναι εξασφαλισμένα. Το αποτέλεσμα είναι μια μεγαλύτερη έκθεση σε μια σειρά διαφοροποιημένων κινδύνων που συνεπάγονται τελικά πρόσθετα κόστη, πέρα από αυτά που απορρέουν από την έλλειψη γνώσης για την ξένη αγορά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΟΙ ΧΩΡΕΣ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ

3.1 Εισαγωγή

Η μετάβαση είναι ένας από τους όρους ο οποίος χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο τελευταία στις κοινωνικές και οικονομικές επιστήμες. Η μετάβαση δεν σηματοδοτεί μόνο την εγκατάλειψη ενός συστήματος και τη μετάβαση σε ένα άλλο σύστημα. Δεν είναι μονάχα το πέρασμα από το σοσιαλισμό στον καπιταλισμό. Η μετάβαση είναι πρωταρχικά η διαδικασία που συνοψίζει σύνθετες οικονομικές και πολιτικές μεταρρυθμίσεις μέσα στη χώρα αυτή. Είναι η διαδικασία που θα πρέπει να παρέχει την γρηγορότερη και την πιο ήπια δυνατή μετάβαση για το πέρασμα από την κρατικά σχεδιασμένη οικονομία στην οικονομία της αγοράς, όπως επίσης και το μετασχηματισμό ενός πολιτικού συστήματος του ενός κόμματος σε μια πλουραλιστική κοινωνία. χωρών σε μετάβαση.

Ο όρος ΄΄χώρες σε μετάβαση΄΄, όπως χρησιμοποιείται στη βιβλιογραφία δεν περιλαμβάνει την Κίνα, της οποίας η μεταρρύθμιση άρχισε πολύ νωρίτερα, στο τέλος της δεκαετίας του 1970, και έκτοτε εξελίσσεται με αργό αλλά σταθερό ρυθμό. Οι χώρες της μετάβασης είναι 27 :

Αλβανία, Λευκορωσία, Βουλγαρία, Τσεχία, Εσθονία, Ουγγαρία, Λετονία, Λιθουανία, Πρώην Γιουγκ. Δημ. Μακεδονίας, Μολδαβία, Πολωνία, Ρουμανία, Σλοβακία, Σλοβενία, Ουκρανία, Κροατία, Ρωσία, Βοσνία & Ερζεγοβίνη, Σερβία & Μαυροβούνιο,

Χώρες του Καυκάσου: Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Γεωργία,

Χώρες Κεντρικής Ασίας: Καζακστάν, Κυργιστάν, Τατζικιστάν, Τουρκμενιστάν, Ουζμπεκιστάν.

Στην περίπτωση των δύο περιοχών, της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, ο μετασχηματισμός του οικονομικού συστήματος άρχισε στο τέλος της δεκαετίας του 1980 με μαζικά ρυθμιστικά μέτρα τα οποία στοχεύουν σε αμεσότερα αποτελέσματα. Ιδιαίτερα, στην περίπτωση της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και της Ρωσίας, εκτιμάται ότι υπάρχουν οι προϋποθέσεις για την πλήρη εκδυτικοποίηση του οικονομικού συστήματος των χωρών αυτών. Όπως θα δούμε παρακάτω, υπάρχουν διαφορές μετα-

ξύ των επιμέρους χωρών, ώστε να δικαιολογούνται διαφορετικές προοπτικές και χρονικοί ορίζοντες για κάθε περίπτωση.

Εφεξής οι όροι ΄΄οικονομίες σε μετάβαση΄΄ και ΄΄χώρες σε μετάβαση΄΄ θα χρησιμοποιούνται εναλλακτικά για να δηλώνουν το χώρο δραστηριότητας των ΑΞΕ.

3.2 Οικονομικές διαδικασίες στις χώρες σε μετάβαση.

Κατ' αρχήν, πρέπει να τονισθεί ένα στοιχείο που συχνά τείνει να αγνοείται: ότι, δηλαδή, οι χώρες αυτές καλούνται να προβούν σε ελάχιστο χρονικό διάστημα σε θεσμικές μεταρρυθμίσεις, απελευθέρωση των εξωτερικών δοσοληψιών, αποκατάσταση της μακροοικονομικής τους ισορροπίας και κάλυψη της απόστασης που τις χωρίζει από το επίπεδο ανάπτυξης της Ε.Ε., ενώ οι περισσότερο ανεπτυγμένες χώρες της τελευταίας έφθασαν στο σημερινό επίπεδο ανάπτυξης ύστερα από μακροχρόνιες διαδικασίες και εξελικτικά στάδια. Και αυτή η προσπάθειά τους συμπίπτει χρονικά με την επιτάχυνση της παγκοσμιοποίησης της παραγωγής και των κεφαλαιαγορών, της οποίας ένα στοιχείο-κλειδί θεωρούνται οι ΑΞΕ.

Οι χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης βιώνουν με διαφορετικό τρόπο η κάθε μία τις μεταρρυθμίσεις αυτές. Γίνονται με διαφορετική ταχύτητα και διαφορετικό βάθος, αλλά, παρ' όλα αυτά, μπορούμε να βγάλουμε το συμπέρασμα πως οι βασικές μεταρρυθμιστικές κατευθύνσεις είναι κοινές για όλες τις χώρες της μετάβασης. Η ομοιότητα αυτή συνίσταται :

-στην εισαγωγή θεσμών της αγοράς ,του μετασχηματισμού της ιδιοκτησίας, στις ίδιες τις λειτουργίες της αγοράς αγαθών και υπηρεσιών, παρόμοια εργατικής νομοθεσίας και κεφαλαίου, στη φιλελευθεροποίηση της πλειονότητας των τιμών, στην ουσιαστική φιλελευθεροποίηση του εμπορίου,

-σε δομικές εναρμονίσεις, στην αναδόμηση των εταιρειών,

-σε ριζικές αλλαγές στο Δημόσιο τομέα, σε μακροοικονομική σταθερότητα, σε μεταρρυθμίσεις στο τραπεζικό σύστημα,

- σε μεταρρυθμίσεις στο φορολογικό σύστημα, στην κοινωνική ασφάλιση, στο σύστημα συνταξιοδότησης,
- στον προσανατολισμό στις εξαγωγές, στην προσέλκυση ξένου κεφαλαίου για άμεσες ξένες επενδύσεις, επενδύσεις χαρτοφυλακίου, ίδρυση θυγατρικών ξένων πολυεθνικών εταιρειών, ελεύθερες ζώνες, την εναρμόνιση με τους κανονισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μεταρρυθμίσεις στο πολιτικό πεδίο κ.α.

Η μεταβατική περίοδος στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη μπορεί να συμβολιστεί με το λατινικό γράμμα ΄΄U΄΄. Κατά τη διάρκεια της αρχικής φάσης των μεταρρυθμίσεων το 1989, όλες οι μεταβατικές οικονομίες χαρακτηρίζονταν από αρνητικές τάσεις σε όλους τους οικονομικούς δείκτες, όπως η οξεία μείωση στο ΑΕΠ, η πτώση της βιομηχανικής παραγωγής, η αύξηση της ανεργίας, ο υψηλός πληθωρισμός και ελλείμματα στον προϋπολογισμό.

Πρωταρχικά ενθαρρυντικά αποτελέσματα έχουν παρατηρηθεί στην πλειονότητα των χωρών σε μετάβαση περίπου από το 1995 και δω, όταν οι οικονομικοί δείκτες άρχισαν να δείχνουν κάποια θετική τάση αναστροφής. Στο μεταξύ, γίνονταν ριζικές αλλαγές του οικονομικού και πολιτικού και κοινωνικού συστήματος. Ήταν προφανές ότι το κυριότερο και σημαντικότερο θέμα της στρατηγικής της μετάβασης και της πολιτικής της εξαρτιόταν από το πρόγραμμα της μακροοικονομικής σταθεροποίησης και από το σύστημα των μεταρρυθμίσεων. Σε αυτό το πλαίσιο ο ενεργός ρόλος της πολιτείας στην μεταβατική διαδικασία ήταν ζωτικής σημασίας. Οι χώρες της μετάβασης ανέλαβαν ένα εγχείρημα το οποίο πήρε πάνω από δέκα χρόνια, με ριζικές αλλαγές τόσο στην οικονομία όσο και σε ολόκληρη την κοινωνία, εγκαταλείποντας ένα κεντρικό σύστημα ελέγχου το οποίο περιόριζε τις επιχειρήσεις και τις δραστηριότητες τους, έτσι ώστε να υιοθετήσουν μια περισσότερο ευέλικτες μεθόδους επιχειρηματικότητας με δημοκρατικές βάσεις. Μερικές φορές εκφράζονταν μονομερείς θέσεις, σχετικές με τη βιωσιμότητα της αγοράς και του μηχανισμού της, την ιδιωτική ιδιοκτησία, όπως επίσης και για το ότι το τέλος του σοσιαλισμού σημαίνει και το τέλος του στρατηγικού ρόλου του κράτους την ίδια στιγμή. Η άποψη που τελικά επικράτησε ήταν ότι ο μηχανισμός της αγοράς δεν μπορεί να λειτουργήσει τέλεια και ότι η αυτορρύθμιση της αγοράς δεν είναι αρκετή για να παρέχει μακροχρόνια οικονομική ισορροπία σε μια χώρα, δημιουργία των βέλτιστων οικονομικών δομών και τελικά να τη συμπεριλάβει στη διαδικασία της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

3.3 Τρεις παράγοντες επιτυχίας κατά το στάδιο της μετάβασης

Ο ρόλος των θεσμών.

Μια οικονομία της αγοράς για να λειτουργεί ικανοποιητικά χρειάζεται έναν αριθμό θεσμών συνδεδεμένων μεταξύ τους που δεν λειτουργούν το ίδιο καλά μεμονωμένα. Έτσι αρχικά πρέπει να θεσπιστεί μια σειρά βασικών κανόνων που θα σηματοδοτούν μια καθαρή και μη αντιστρέψιμη αλλαγή καθεστώτος με ένα νέο Σύνταγμα και ένα νέο Νομικό σύστημα, επαναπροσδιορίζοντας τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα και επανασχεδιάζοντας οικονομικούς θεσμούς. Οι θεσμοί εδώ αναφέρονται στο πολιτικό και νομικό σύστημα και το σύστημα που επιλαμβάνεται της διακυβέρνησης και της λειτουργίας του νομικού συστήματος. Ουσιαστικά, αυτό που χρειάζεται είναι ένα καινούριο κοινωνικό συμβόλαιο βασιζόμενο στην κυριαρχία του Νόμου.

Δεν υπάρχει γενική ομοφωνία για το αν η ποιότητα των θεσμών παίζει καθοριστικό ρόλο στις οικονομικές προοπτικές ανάπτυξης μιας χώρας.

Διερεύνηση της σχέσης επιπέδου ανάπτυξης θεσμών και οικονομικής ανάπτυξης παρέχει η θεσμική θεωρία. Φαίνεται ότι οι πρώτοι επηρεάζουν τη δεύτερη μέσω των ΑΞΕ. Συγκεκριμένα, η υψηλή αποτελεσματικότητα του δημόσιου τομέα με ευρεία έννοια είναι προσδιοριστικό στοιχείο προσέλκυσης ΑΞΕ επειδή δημιουργεί θετικές προοπτικές για την παραγωγικότητα και χαμηλό σταθερό κόστος επενδύσεων.
Η ποιότητα είναι δύσκολο να μετρηθεί, όμως υπάρχουν δείκτες χρησιμοποιούμενοι από διεθνείς οργανισμούς όπως ο NGO που μας επιτρέπουν να αξιολογήσουμε και συγκρίνουμε διάφορες χώρες στον τομέα αυτό.

Το πόσο ανοικτή ή κλειστή είναι μια οικονομία στη διεθνή οικονομική κοινότητα.

Η ανοικτότητα της οικονομίας είναι ουσιώδης για την καλή λειτουργία κάθε μεγάλης χώρας και οπωσδήποτε πιο αναγκαία αν μια χώρα είναι μικρή όπως οι περισσότερες στην περιοχή της ΝΑ Ευρώπης είναι. Μπορεί να επιτευχθεί με τις σωστές πολιτικές επιλογές σε δύο τομείς κλειδιά, την νομισματική και εμπορική πολιτική τους. Σε αυτόν τον τομέα οι νεοεισελθούσες χώρες

στην Ε.Ε. είναι το καλύτερο παράδειγμα, ενώ σε χειρότερη μοίρα αυτές της CIS, οι δε Βαλκανικές είναι κάπου στη μέση.

Ως προς τη νομισματική πολιτική, προϋπόθεση αποτελεί η θέσπιση της ανεξαρτησίας της κεντρικής τράπεζας. Σήμερα, οι περισσότερες χώρες της μετάβασης έχουν εναρμονιστεί με τις διεθνείς τάσεις και έχουν χορηγήσει αυτονομία στις κεντρικές τους τράπεζες. Βέβαια αυτό δεν αρκεί αν αυτές δεν έχουν τα κατάλληλα νομισματικά εργαλεία αλλά και αν δεν έχει δημιουργηθεί το κατάλληλο περιβάλλον για την χρήση τους.

Στην εμπορική πολιτική οι οικονομίες αυτές έχουν μετακινηθεί προς την σωστή κατεύθυνση με την υιοθέτηση φιλελεύθερου εμπορικού καθεστώτος .Το επόμενο βήμα θα πρέπει να είναι η θέσπιση ενός φιλελεύθερου νομοθετικού πλαισίου. Η πρόσφατη οικονομική έρευνα υποστηρίζει πως για κάθε 1% αύξηση στο εμπόριο (σχετικά με το ΑΕΠ) αυξάνει το κατά κεφαλή εισόδημα κατά 0,33% περίπου για 20 χρόνια. Έτσι μια αύξηση του παραπάνω είδους κατά 30-60% μπορεί να αυξήσει το κατά κεφαλή εισόδημα κατά 10-20 %.

Αυτό μπορεί να θεωρηθεί ένα σχετικά μέτριο κέρδος όμως μπορεί να συνδυαστεί και με άλλα οφέλη όπως οφέλη από την αύξηση στη συνολική παραγωγικότητα και κυρίως από την επιτάχυνση της διαδικασίας στην οποία η περιοχή θα πρέπει να εμπλακεί αν θέλει να προλάβει το τρένο της Ευρωπαϊκής ενοποίησης.

Ο ρόλος της γεωγραφίας.

Τέλος η Ευρωπαϊκή ιστορία δείχνει πως η γεωγραφία έπαιζε πάντα ένα πολύ σημαντικό ρόλο στην πορεία της ανάπτυξης των κρατών. Ο ρόλος της γεωγραφίας δεν συνίσταται εδώ τόσο στην ύπαρξη άφθονων φυσικών πόρων (η ακαδημαϊκή έρευνα έχει αποδείξει πως χώρες με αφθονία φυσικών πόρων αναπτύσσονται μερικές φορές με μικρότερους ρυθμούς, λόγω του ότι στη διανομή του άφθονου φυσικού πλούτου που διαθέτει κάποια χώρα π.χ. πετρέλαιο εμπλέκεται η κυβέρνηση και αυτό υπονοεί πως κάποιος ο οποίος επιθυμεί να ασκήσει κάποια επιχειρηματικότητα θα πρέπει να διαπλακεί με κυβερνητικά στελέχη).

Ακόμα και οι καλύτερες πολιτικές δεν μπορούν να εξασφαλίσουν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης σε μια απομονωμένη χώρα π.χ. Κιργιστάν. Ο Gallup

και οι συνεργάτες του διατύπωσαν το 1997 την άποψη πως η απόσταση από τις αγορές έχει μετρήσιμο αντίκτυπο στο κατά κεφαλή εισόδημα.

Οι χώρες της ΝΑ Ευρώπης είναι βέβαια πιο κοντά στις Ευρωπαϊκές αγορές από ότι κάποια μέλη της ίδιας της Ε.Ε. π.χ. Ελλάδα, Πορτογαλία. Η απόσταση από τις αγορές αποτελεί ένα σημαντικό μειονέκτημα για τις δυο χώρες, όμως θετικό είναι πως εκπληρώνουν έναν άλλο σημαντικό γεωγραφικό όρο της εν λόγω θεωρίας, διαθέτουν πρόσβαση σε θαλάσσιες μεταφορές.

Οι περισσότερες από τις εξεταζόμενες χώρες είναι μικρές πληθυσμιακά (κάτω από 10 εκ.) και αυτό είναι ένα σοβαρό μειονέκτημα στο μηχανισμό λήψης αποφάσεων της Ε.Ε.. Πέρα από αυτό δεν υπάρχει καμιά ένδειξη ότι δεν μπορούν να οικοδομήσουν την ανάπτυξη τους. Υπάρχει το θετικό παράδειγμα της Ελβετίας, η οποία μέχρι τον 19ο αιώνα ήταν μια χώρα χωρίς φυσικούς πόρους και ισχυρό αγροτικό τομέα που όλοι πίστευαν πως θα μείνει μια υπανάπτυκτη χώρα, όμως κατάφερε εκμεταλλευόμενη την γεωγραφική της θέση στο κέντρο της Ευρώπης, ανοίγοντας την οικονομία της και δημιουργώντας ένα σταθερό πολιτικό περιβάλλον για τους επενδυτές και αποτελεσματική διοίκηση, να κατανικήσει τη φτώχεια. Οι πρόσφατες οικονομικές έρευνες δείχνουν πως αυτό δεν είναι ένα μεμονωμένο περιστατικό.

Απολογιστικά

Από τα στατιστικά στοιχεία προκύπτει ότι ακόμα και έπειτα από δέκα χρόνια, οι περισσότερες χώρες σε μετάβαση, παρά το άνοιγμα των αγορών τους, χαρακτηρίζονται ακόμα από μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας και υψηλότερη ενεργειακή κατανάλωση από ότι θα αναμενόταν σε σχέση με το κατά κεφαλή εισόδημα τους, παρότι διαθέτουν πολλές από αυτές ικανοποιητικό σχετικά επίπεδο ανθρώπινου κεφαλαίου, τεχνολογίας και υποδομών.

Βλέποντας τους δείκτες που μετρούν το βαθμό στον οποίο έχουν προχωρήσει τα θεσμικά πλαίσια της οικονομίας της αγοράς, οδηγούμαστε σε διαφοροποιημένα αποτελέσματα. Τα οικονομικά και θεσμικά πλαίσια για μια οικονομία της αγοράς είναι περισσότερο ασθενή από ό,τι κάποιος θα περίμενε για τις χώρες της CIS και ΝΑ Ευρώπης, ενώ δεν ισχύει το ίδιο για τις προηγμένες σχετικά οικονομικά χώρες της κεντρικής Ευρώπης. Για κάποιες από τις τελευταίες υπάρχουν μάλιστα κάποια δεδομένα ότι το θεσμικό τους πλαίσιο είναι

ισχυρότερο από ότι θα περιμέναμε σε σχέση πάντα με το κατά κεφαλή εισόδημά τους. Υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των χωρών αυτών αλλά η κυρίαρχη αίσθηση είναι πως η μετάβαση στις χώρες της κεντρικής Ευρώπης έχει λάβει τέλος. Για αυτές τις χώρες 10 χρόνια ήταν αρκετά για να αναβαθμίσουν το οικονομικό ΄΄λογισμικό΄΄ τους ακόμα κι αν το "hardware" τους διακρίνεται από την παλαιότητά του σαν κατάλοιπο άλλης εποχής. Σε μερικές άλλες μπορεί να φαίνεται πως οι προοπτικές ευημερίας ήταν καλύτερες 10 χρόνια πριν, παρά σήμερα. Κακοσχεδιασμένες ιδιωτικοποιήσεις προκάλεσαν κακές εταιρικές διοικήσεις και ένα εξαιρετικά άδικο ή ακόμα και ακραίο σύστημα αναδιανομής του εισοδήματος. Η διόρθωση είναι αρκετά δύσκολη. Η απογοήτευση ενός μεγάλου μέρους του πληθυσμού με την οικονομία της αγοράς και η κακή φήμη που απέκτησαν οι διάφοροι κυβερνητικοί αξιωματούχοι είναι δύσκολο να διορθωθεί και επιπλέον απαιτεί μακρό χρονικό διάστημα. Η εγκληματικότητα, ευρύτατα διαδεδομένη σε μερικές χώρες, δε μπορεί εύκολα να ελεγχθεί και να καταπολεμηθεί. Σε πολλές διάδοχες χώρες της πρώην Ένωσης Σοσιαλιστικών Σοβιετικών Δημοκρατιών, και παρά τις όποιες μεταρρυθμίσεις που έγιναν, όπως οι ιδιωτικοποιήσεις, η θεμελιώδης οργάνωση της κοινωνίας σχεδόν δεν άλλαξε. Είναι λοιπόν λάθος να μιλάμε για αποτυχία των μεταρρυθμίσεων. Μάλλον οι μεταρρυθμίσεις δεν άρχισαν ακόμα σ αυτές τις χώρες. Η Δημοκρατία δεν λειτούργησε σε μερικές από αυτές τις χώρες και κατά συνέπεια οι βασικές δομές μιας οικονομίας βασισμένης στους νόμους της αγοράς επίσης δεν λειτουργούν. Αυτό ευνοεί την παλαιά κυβερνητική νομενκλατούρα αλλά βλάπτει τα συμφέροντα του πληθυσμού αυτών των χωρών. Άρα δεν μπορούμε να καταδικάσουμε το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης ως μη αποτελεσματικό αλλά μάλλον τη μη επιτυχή διαδικασία της μετάβασης.

Όμως και γι αυτές τις χώρες, παρά το γεγονός πως η συμμετοχή στην Ευρωπαϊκή Ένωση ανάγεται στο μακρινό μέλλον όπως και για ολόκληρη την Νοτιοανατολική Ευρώπη, ο προσανατολισμός των χωρών αυτών θα πρέπει να είναι καθαρά Ευρωπαϊκός.

3.4 ΑΞΕ και οικονομική πολιτική στις χώρες της Κ.&ΝΑ. Ευρώπης κατά τα στάδια της μετάβασης

Δεν υπάρχουν επαρκή βάσιμα μακροχρόνια στοιχεία για την περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, γιατί κάποιες από τις χώρες αυτές απλά δεν υπήρχαν δέκα χρόνια πριν και κάποιες από αυτές έχουν εμπλακεί σε πολεμικές αναμετρήσεις. Όμως ακόμα και χωρίς πλήρη στοιχεία μπορεί να διαπιστωθεί πως στις χώρες αυτές ήταν δύσκολη περίοδος, η δεκαετία του 90.

Είναι γεγονός ότι η ευρύτερη περιοχή δεν είναι "πλούσια" σε διαθέσιμα κεφάλαια και δεν διαθέτει έμπειρους πολυεθνικούς επενδυτές. Ιδίως στη Βαλκανική, οι επενδυτές είναι μικρού μεγέθους, ενώ οι μεγάλες εταιρίες προτιμούν είτε σταθερότερες οικονομίες είτε χώρες των οποίων η προοπτική είναι καλή (π.χ. Ρωσία, Ουκρανία). Ίσως το τελευταίο να εξηγείται και από το σχετικά μικρό μέγεθος των χωρών.

Οι βιομηχανικές επενδύσεις στην περιοχή είναι είτε εντάσεως κεφαλαίου είτε εντάσεως εργασίας και πολύ σπάνια εντάσεως δεξιοτήτων. Ως συμπέρασμα συνάγεται ότι η πλειοψηφία των επενδύσεων στοχεύει στην τοπική αγορά. Η ύπαρξη επενδύσεων με εξαγωγικό χαρακτήρα σε κλάδους όπως η ένδυση, η υπόδηση, τα έπιπλα, τα δομικά υλικά και τα τρόφιμα χαρακτηρίζει κυρίως τις λιγότερο ανεπτυγμένες οικονομίες. Στις άλλες χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης παρατηρούμε ότι οι επενδύσεις εξαγωγικού χαρακτήρα είναι περισσότερες σε κλάδους όπως τα ηλεκτρονικά και η αυτοκινητοβιομηχανία. Κρίσιμο ρόλο στην εξέλιξη των επενδύσεων, αλλά και στη γενικότερη ανάπτυξη της περιοχής αναμένεται να διαδραματίσει ο τραπεζικός τομέας.

Μελετώντας τις εισροές των ΑΞΕ στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης καταλήγουμε στη διαπίστωση ότι οι επενδύσεις των δυτικοευρωπαϊκών ΠΕΕ είναι περιορισμένες . Αλλά και από τις υπόλοιπες αναπτυγμένες οικονομικά χώρες το επενδυτικό ενδιαφέρον είναι περιορισμένο στην περιοχή των ΚΑΕ και ειδικότερα στα Βαλκάνια, όπως προκύπτει από τους παρακάτω πίνακες :

Πίνακας 1^{α} : Εισροές καθαρών ιδιωτικών κεφαλαίων προς τις χώρες σε μετάβαση (ετήσιοι μέσοι όροι, σε δισεκ. US$), 1990-2002.

	1990-1996	1997-2002
ΣΥΝΟΛΟ ΑΝΑ-ΠΤΥΣΣΟΜΕΝΩΝ ΧΩΡΩΝ	**142,0**	**61,0**
ΑΞΕ	62,0	158,8
Επ. χαρτοφυλακίου	59,0	5,2
Άλλες	21,0	-101,0
ΧΩΡΕΣ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ	**11,8**	**16,2**
ΑΞΕ	6,1	23,4
Επ. χαρτοφυλακίου	7,5	4,7
Άλλες	-1,8	-11,9
Πηγή: IMF, World Economic Outlook, September 2002		
IMF database		

Πίνακας 1^{β}: Εισροές ΑΞΕ (ετήσιοι μέσοι όροι περιόδων, % του ΑΕΠ), 1990-2003.

	1990-1992	1993-1996	1997-1999	2000-2003
ΝΕΑ ΜΕΛΗ				
ΕΣΘΟΝΙΑ	-	3,8	6,5	8,3
ΛΕΤΟΝΙΑ	-	6,2	7,7	4,0
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	-	1,4	5,7	3,4
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	3,1	6,0	4,4	5,5
ΠΟΛΩΝΙΑ	0,5	2,6	4,0	3,6
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	0,5	1,5	1,6	9,7
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	0,4	0,9	1,4	1,1*
ΤΣΕΧ. ΔΗΜ.	1,9	3,0	5,7	9,2
ΛΟΙΠΕΣ				
ΑΛΒΑΝΙΑ	1,0	2,6	4,0	3,7
ΒΟΣΝ.-ΕΡΖ.	-	-	1,3	4,2
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	0,3	0,8	5,3	7,0
ΚΡΟΑΤΙΑ	-	1,3	4,5	6,1
ΠΓΔΜ	-	0,3	1,5	5,5
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	0,1	0,9	3,9	2,8
ΣΕΡΒΙΑ-Μ.	-	-	-	4,2*

Πηγή: Υπολογισμοί Γ.Μακρή επάνω σε δεδομένα από UN/ECE, Economic Surveys of Europe και UNCTAD, Handbooks of Statistics.

- 2001-2003

Πίνακας 1[γ]: Εισροή ΑΞΕ / Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (%), 1993-2003.

	1993-1996	1997-1999	2000-2003
ΝΕΑ ΜΕΛΗ			
ΕΣΘΟΝΙΑ	104	86	101
ΛΕΤΟΝΙΑ	-255	75	50
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	19	51	62
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	89	115	115
ΠΟΛΩΝΙΑ*	-672	85	130
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	58	21	207
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	-88	88	134
ΤΣΕΧ. ΔΗΜ.	92	164	150
ΛΟΙΠΕΣ			
ΑΛΒΑΝΙΑ	58	86	66
ΒΟΣΝ.-ΕΡΖ.	-	4	28
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	26	488	89
ΚΡΟΑΤΙΑ	74	52	148
ΠΓΔΜ	-	21	113
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	19	67	124
ΣΕΡΒΙΑ-Μ.	-	-	67

Πηγή: υπολογισμοί με βάση δεδομένα από UN/ECE, Economic Surveys of Europe και UNCTAD, Handbooks of Statistics.
* Υπολογισμός των ΑΞΕ βάσει της μεθόδου accrual basis.

Πίνακας 1[δ]: Σωρευτικές εισροές και εκροές ΑΞΕ (εκατ. US$), 1990-2003[α].

	Α.ΕΙΣΡΟΕΣ	Β.ΕΚΡΟΕΣ	Β / Α %
ΝΕΑ ΜΕΛΗ			
ΕΣΘΟΝΙΑ	4.067	885	21,8
ΛΕΤΟΝΙΑ	5.356	104[(1)]	1,9
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	3.797	111	2,9
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	31.682	4.701	14,8
ΠΟΛΩΝΙΑ*	74.365	1.209[(2)]	1,6
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	10.351	86	0,8
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	3.889	759	19,5
ΤΣΕΧ. ΔΗΜ.	43.979	651	1,5
ΛΟΙΠΕΣ			
ΑΛΒΑΝΙΑ	1.090	15[(3)]	1,4
ΒΟΣΝ.-ΕΡΖ.	1.083	-	-
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	6.433	81	1,2
ΚΡΟΑΤΙΑ	9.135	1.144	12,5
ΠΓΔΜ	998	-	-
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	10.425	121[(4)]	1,2
ΣΕΡΒΙΑ-Μ.	2.765	5	0,2

Πηγή: Υπολογισμοί με βάση δεδομένα από UN/ECE, Economic Surveys of Europe και UNCTAD, Handbooks of Statistics.
* Υπολογισμός των ΑΞΕ βάσει της μεθόδου accrual basis.
(1), (2), (3) και (4): περιέχουν και επαναπατρισμούς κεφαλαίων 42, 90, 2 και 28 εκατ. US$ αντίστοιχα.

Πίνακας 2: Πραγματικό ΑΕΠ (% ετήσια μεταβολή), 1992-2004*.

	1993	1992	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
ΝΕΑ ΜΕΛΗ Ε.Ε.													
ΕΣΘΟΝΙΑ	-8,5	-14,2	-1,8	4,3	3,9	9,8	4,6	-0,6	7,3	6,5	6,0	4,5	6,0
ΛΕΤΟΝΙΑ	-14,9	-34,9	0,6	-0,8	3,7	8,4	4,8	2,8	6,8	7,9	6,1	7,0	5,5
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	-24,2	-37,7	1,0	3,0	4,7	7,0	7,3	-1,8	4,0	6,5	6,8	6,8	6,2
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	-0,6	-3,1	2,9	1,5	1,3	4,6	4,9	4,2	5,2	3,7	3,3	2,9	3,5
ΠΟΛΩΝΙΑ	3,8	2,6	5,2	7,0	6,0	6,8	4,8	4,1	4,0	1,0	1,4	3,5	5,0
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	-3,7	-6,5	4,9	6,8	5,8	5,6	4,0	1,3	2,2	3,3	4,4	4,0	4,0
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	2,8	-5,5	5,3	4,1	3,5	4,6	3,8	5,2	4,6	3,0	2,9	2,6	3,7
ΤΣΕΧ. ΔΗΜ.	0,6	-3,3	2,7	5,9	4,3	-0,8	-1,0	0,5	3,3	3,1	2,0	2,4	2,8
Μέσος όρος	-5,6	-12,8	2,6	3,9	4,1	5,7	4,1	1,9	4,6	4,4	4,1	4,2	4,6
ΛΟΙΠΕΣ													
ΑΛΒΑΝΙΑ	9,6	-7,2	9,4	8,9	9,1	-7,0	12,7	8,9	7,7	6,8	4,7	6,0	6,0
ΒΟΣΝ.-ΕΡΖ.	-	-	-	-	-	-	15,6	9,6	5,5	4,4	5,5	3,0	4,0
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	-2,4	-7,3	1,8	2,1	-9,4	-5,6	4,0	2,3	5,4	4,0	4,8	4,5	5,0
ΚΡΟΑΤΙΑ	-0,9	-11,1	0,6	1,7	6,0	6,5	2,5	-0,9	2,9	3,8	5,2	4,5	5,0
ΠΓΔΜ	-8,4	-21,1	-4,0	-1,4	1,2	1,4	3,4	4,3	4,5	-4,5	0,7	2,8	3,0
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	1,5	-8,7	3,9	7,1	4,0	-6,1	-4,8	-1,2	1,8	5,3	4,9	4,9	4,5
ΣΕΡΒΙΑ-Μ.	-27,7	-26,2	2,5	6,0	7,8	10,1	1,9	-18,0	5,0	5,5	4,0	1,0	4,0
Μέσος όρος	-4,0	-11,6	2,0	3,5	2,7	0,3	4,4	0,6	4,1	3,1	3,7	3,3	3,9

Πηγή: UN/ECE, Economic Survey of Europe, 2004
EBRD, Transition Reports
* 2003 και 2004: επίσημες εκτιμήσεις

Κατά το πρώτο στάδιο της μετάβασης γίνεται προσπάθεια σταθεροποίησης της οικονομίας. Η πολιτική μακροοικονομικής σταθεροποίησης, με εφαρμογή της πολιτικής του αυστηρά περιοριστικού προϋπολογισμού για την αντιμετώπιση του πληθωρισμού και του γενικότερου κλίματος αβεβαιότητας, που εφαρμόσθηκε αρχικά από όλες τις χώρες είχε οδηγήσει τα επιτόκια σε υψηλά επίπεδα και κινδύνευσε, συγχρόνως με την σε πολλές περιπτώσεις δυναμική εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων, να προκαλέσει συστημική κατάρρευση και να αποδειχθεί αντιπαραγωγική. Αυτό μπορεί να συμβεί γιατί οι επιχειρήσεις που αναζητούν ρευστότητα ίσως οδηγηθούν σε πρακτι-

κές που υπονομεύουν την εξυγίανση του χρηματοπιστωτικού συστήματος και τελικά ολόκληρη την προσπάθεια μακροοικονομικής σταθεροποίησης. Αυτός είναι ένας από τους λόγους που παρατηρήθηκε πολύ συχνά το φαινόμενο της stop-and-go policy, αποτέλεσμα της οποίας είναι και η αδυναμία διατήρησης σταθερών ρυθμών ανάπτυξης που χαρακτηρίζει ιδίως την πρώτη μεταβατική περίοδο (Πίνακας 2). Στη συνέχεια, οι Κεντρικές Τράπεζες μείωσαν δραστικά τα προεξοφλητικά επιτόκια ενώ η υπανάπτυξη των εγχώριων κεφαλαιαγορών αδυνατούσε να εγγυηθεί ρεαλιστικά μακροχρόνια επιτόκια. Το αποτέλεσμα ήταν ο υπερβολικός τραπεζικός δανεισμός, το προϊόν του οποίου χρησιμοποιήθηκε σε μεγάλο βαθμό σε αναποτελεσματικές επενδύσεις και βραχυχρόνιες κερδοσκοπικές τοποθετήσεις. Όσον αφορά τη συναλλαγματική ισοτιμία, όλες οι υπό εξέταση χώρες προέβησαν κατά την ίδια περίοδο σε σημαντικές υποτιμήσεις της επίσημης συναλλαγματικής ισοτιμίας, με κύριο στόχο την ενίσχυση των εξαγωγών τους και την υποκατάσταση εκείνων των εισαγωγών που παρουσιάζουν υψηλή ελαστικότητα ζήτησης ως προς την τιμή. Γρήγορα όμως, η πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία ακολούθησε ανατιμητική πορεία, επαληθεύοντας, τουλάχιστον εν μέρει, το αποτέλεσμα Balassa-Samuelson), όπου αναγνωρίζεται η συμβολή των εισροών κεφαλαίων σ' αυτήν την εξέλιξη. Ορισμένοι εντοπίζουν σαν τον κύριο ανατιμητικό παράγοντα τη συσσώρευση εξωτερικού πλούτου, δηλαδή τις εισροές κεφαλαίων. Μόνον για τα οκτώ νέα μέλη της Ε.Ε. αυτή η ανατιμητική πορεία ήταν μεταξύ 1992 και 2003 της τάξης του 3,3% κατά ετήσιο μέσο όρο. Άλλοι θεωρούν την ανατιμητική πορεία των αρχών της περιόδου κυρίως σαν αντίδραση στην πολύ μεγάλη αρχική υποτίμηση, ενώ οι ισχυρότερες ανατιμητικές πιέσεις σημειώνονται μετά το 1998, για να σταθεροποιηθούν – σε υψηλά όμως επίπεδα – γύρω στο 2002-2003.(Μακρής Γ.2005).

Μετά το πρώτο στάδιο της μετάβασης, δηλαδή από τα μέσα της δεκαετίας του 90, η οικονομική πολιτική των χωρών αυτών έθεσε σαν στόχο την ικανοποίηση των κριτηρίων της ονομαστικής σύγκλισης με την Ε.Ε.-15 που αφορούν

- το ύψος του πληθωρισμού,
- τη δημοσιονομική ισορροπία και χρέος καθώς και
- τη συναλλαγματική ισοτιμία

ενόψει της προοπτικής ένταξης σ' αυτήν. Βρέθηκε όμως με πολλαπλούς περιορισμούς: κατ' αρχήν, η διατήρηση του εγγενούς πληθωρισμού σε υψηλά επίπεδα ανάγκασε τις περισσότερες κυβερνήσεις να εγκαταλείψουν τις σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες και να κινηθούν προς περισσότερο ευέλικτα καθεστώτα ισοτιμιών. Σ'

αυτή την κατεύθυνση τις ώθησε και μια άλλη επιτακτική ανάγκη: η ανάγκη προστασίας των οικονομιών από την επιδείνωση των ελλειμμάτων του τρέχοντος ισοζυγίου που προκαλούν οι αυξανόμενες εισροές κεφαλαίων, συνεπώς και οι ΑΞΕ. Όμως η διατήρηση των συναλλαγματικών ισοτιμιών σε σταθερά επίπεδα είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την διατήρηση της ανταγωνιστικότητας των εγχώριων προϊόντων στις ξένες αγορές, γεγονός που εξηγεί την όχι τόσο ευνοϊκή εξέλιξη του εμπορικού ισοζυγίου αυτών των χωρών. Μ' άλλα λόγια, οι αυξανόμενες εισροές κεφαλαίων δεν θα έπρεπε να συνδυάζονται με ελλείμματα αλλά με πλεονάσματα των εμπορικών ισοζυγίων, και γι' αυτό θα έπρεπε η συναλλαγματικές ισοτιμίες να είναι ανταγωνιστικές, δηλαδή οπωσδήποτε να μην ακολουθούν ανατιμητική πορεία.

Πίνακας 3: Έλλειμμα εμπορικού ισοζυγίου (1992 ή 1993=100), 1992-2003*.

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ΝΕΑ ΜΕΛΗ Ε.Ε.												
ΕΣΘΟΝΙΑ	100	161	372	749	1132	1250	1240	913	852	877	1226	1746
ΛΕΤΟΝΙΑ	100	74	176	239	371	394	526	478	492	628	672	936
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	Πλ.	100	109	172	317	406	536	496	390	392	472	541
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	100	3200	3600	2400	2645	1963	2353	2176	1771	2029	2082	3825
ΠΟΛΩΝΙΑ	Πλ.	100	160	360	1636	2264	2744	2876	2634	2335	2070	1932
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	Πλ.	100	Πλ.	25	252	227	252	121	101	234	234	71
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	Πλ.	100	227	633	551	517	528	823	759	413	162	452
ΤΣΕΧ. ΔΗΜ.	100	16	47	195	300	258	137	100	165	161	115	129
ΛΟΙΠΕΣ												
ΑΛΒΑΝΙΑ	100	108	101	104	152	114	137	186	181	226	254	302
ΒΟΣΝ.-ΕΡΖ.	-	-	-	-	100	114	202	213	109	116	135	157
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	100	417	8	Πλ.	Πλ.	Πλ.	180	510	555	739	764	1166
ΚΡΟΑΤΙΑ	100	235	323	960	1208	1732	1357	1099	1068	1367	1760	2080
ΠΓΔΜ	100	2443	2657	3357	4529	5514	7357	7086	9857	7457	10914	10985
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	100	82	35	117	182	144	191	79	123	216	190	327
ΣΕΡΒΙΑ-Μ.	100	Μ.δ.	μ.δ.	86	171	157	138	123	135	215	268	367

Πηγή: UN/ECE, Economic Survey of Europe, 2004
EBRD, Transition Reports
Υπολογισμοί: Γ. Μακρής
* 2003: επίσημες εκτιμήσεις
Βοσνία – Ερζεγοβίνη: 1996=100
Πλ.: πλεόνασμα
μ.δ.: μη διαθέσιμο

Πίνακας 4: Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (% του ΑΕΠ), 1996-2003*.

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ΝΕΑ ΜΕΛΗ								
ΕΣΘΟΝΙΑ	-9,1	-12,2	-9,2	-5,7	-5,7	-6,0	-12,3	-14,6
ΛΕΤΟΝΙΑ	-5,4	-6,1	-10,7	-9,7	-6,9	-9,6	-7,7	-9,0
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	-9,2	-10,2	-12,1	-11,2	-6,0	-4,8	-5,3	-5,9
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	-3,7	-2,1	-4,9	-4,3	-2,8	-3,4	-4,1	-6,5
ΠΟΛΩΝΙΑ	-1,0	-3,0	-4,3	-7,4	-6,1	-3,9	-3,5	-2,0
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	-11,2	-9,6	-9,7	-5,5	-3,6	-8,4	-8,0	-0,3
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	+0,2	+0,1	-0,8	-3,9	-3,0	+0,2	+1,4	+0,3
ΤΣΕΧ. ΔΗΜ.	-7,4	-6,1	-2,4	-3,0	-5,3	-5,4	-6,0	-5,9
ΛΟΙΠΕΣ								
ΑΛΒΑΝΙΑ	-4,0	-11,9	-1,5	-4,2	-4,1	-5,1	-8,4	-5,8
ΒΟΣΝ.-ΕΡΖ.	-26,9	-29,0	-18,6	-21,4	-21,5	-27,1	-31,9	-28,3
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	+0,2	+10,3	-0,5	-5,3	-5,6	-6,2	-4,6	-5,9
ΚΡΟΑΤΙΑ	-5,8	-11,5	-7,1	-7,6	-2,4	-3,7	-8,5	-2,5
ΠΓΔΜ	-6,5	-7,5	-8,8	-3,9	-2,1	-7,1	-8,8	-6,0
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	-7,3	-6,1	-7,2	-3,8	-3,7	-5,5	-3,3	-4,8
ΣΕΡΒΙΑ-Μ.	-8,2	-9,4	-7,4	-8,7	-4,9	-5,7	-11,0	-9,6

Πηγή: UN/ECE, Economic Survey of Europe, 2004
EBRD, Transition Reports
2003: επίσημες εκτιμήσεις

Εξετάζοντας τις χώρες αυτές στο σύνολό τους διαπιστώνουμε μια γενική επιδείνωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών τους καθώς ολοκληρώνεται η διαδικασία μετάβασής τους προς την οικονομία της αγοράς (Πίνακας 4). Σε αντίθεση με την πρώτη περίοδο μετά την έναρξη της μεταβατικής διαδικασίας, όπου αυτό το ισοζύγιο ήταν είτε εξισορροπημένο είτε λιγότερο ελλειμματικό εξ αιτίας της μεταβατικής ύφεσης και της συμπιεσμένης εσωτερικής ζήτησης, καθώς άρχισε η διαδικασία ανάκαμψης και παρ' όλο που ορισμένες χώρες πέτυχαν ικανοποιητική αύξηση των εξαγωγών τους, οι εισαγωγές ακολούθησαν ανοδική πορεία, σαν αποτέλεσμα της αυξανόμενης εγχώριας ζήτησης και της υψηλής εξάρτησης της εγχώριας παραγωγής από τις εισαγωγές Πίνακας 3). Κατά τα τελευταία χρόνια το έλλειμμα του ισοζυγίου έφτασε για τις περισσότερες χώρες σε επίπεδα του 5-10% του ΑΕΠ. Αυτή η εξέλιξη υποδηλώνει την ανεπάρκεια της εγχώριας ιδιωτικής και ιδιαίτερα της δημόσιας αποταμίευσης (Kovacs, 2001), με αποτέλεσμα η διαφορά ανάμεσα στις επενδύσεις και την αποταμίευση να καλύπτεται ολοένα και περισσότερο από τις εισροές κεφαλαίων, μεγάλο μέρος των οποίων αποτελούν οι ΑΞΕ (Πίνακας 1γ). Με αυτόν τον τρόπο όμως η οικονομία καθίσταται περισσότερο τρωτή. Βέβαια, αυτό εξαρτάται εκτός των άλλων από τον όγκο των εισρεόντων κεφαλαίων σε σχέση με το ΑΕΠ, την σύνθεσή τους και το ποσοστό του ελλείμματος του ισοζυγίου ως προς το ΑΕΠ. Η οικονομία της χώρας καθίσταται ευάλωτη σε τυχόν μεταβολές της κίνησης των κεφαλαίων με

κίνδυνο νομισματικών κρίσεων, όπως συνέβη π.χ. το 1996-97 με την κορώνα της Τσεχικής Δημοκρατίας. Σ' αυτές τις περιπτώσεις η οικονομική πολιτική προτείνει συνήθως :

α) ενίσχυση της μακροοικονομικής ισορροπίας, δηλαδή συσταλτική δημοσιονομική και νομισματική πολιτική, και

β) ανατίμηση της επίσημης συναλλαγματικής ισοτιμίας του εθνικού νομίσματος.

Πίνακας 5: Δημοσιονομικό έλλειμμα (% του ΑΕΠ), 1992-2004*.

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
ΝΕΑ ΜΕΛΗ													
ΕΣΘΟΝΙΑ	-0,3	-0,7	+1,3	-1,2	-3,0	+1,0	-1,6	-4,0	-0,4	+0,2	+1,3	+1.3	-0,1
ΛΕΤΟΝΙΑ	-0,8	+0,6	-4,1	-3,5	-1,5	+1,2	+0,1	-5,3	-2,7	-1,6	-3,0	+2,0	-2,2
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	+0,8	-3,1	-4,2	-3,3	-3,8	-2,1	--5,5	-5,6	-2,7	-1,9	-1,7	-2,1	-2,9
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	-5,5	-6,8	--8,2	-6,5	-4,2	-5,0	-7,2	-5,3	-3,0	-4,1	-9,2	-5,8	-4,6
ΠΟΛΩΝΙΑ	-6,6	--3,4	-2,8	--3,6	-3,7	-3,5	-3,1	-1,5	-1,8	-3.1	-3,8	-3,9	-5,0
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	μ.δ.	-7,0	-1,3	+0,1	-3,9	-6,1	-6,0	-6,4	-12,8	-5,6	-7,2	-5,0	-3,9
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	+0,2	+0,3	--),2	0,0	-0,3	-1,9	-1,2	-2,2	-3,2	-2,5	-2,4	-1,1	-1,5
ΤΣΕΧ. ΔΗΜ.	μ.δ.	+2,7	+0,8	+0,4	-2,4	-2,5	-2,9	-3,2	-3,3	-5,5	-6,7	-6,6	-5,9
ΛΟΙΠΕΣ													
ΑΛΒΑΝΙΑ	-22,0	-15,0	-12,0	-10,0	-6,5	-12,5	-10,6	-9,2	-7,9	-7,6	-6,3	-5,6	-5,0
ΒΟΣΝ.-ΕΡΖ.	-	-	-	-	-4,4	-0,5	-8,0	-5,8	-6,0	-5,0	-4,5	-2,4	-1,3
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	-5,2	-10,9	-5,8	-6,4	-16,4	-1,6	+1,0	+0,2	-0,6	+1,7	-0,7	0,0	-0,7
ΚΡΟΑΤΙΑ	-4,0	-0,8	+1,7	-0,9	-1,8	-2,2	-3,0	-7,4	-5,9	-6,8	-4,8	-4,6	-3,8
ΠΓΔΜ	-9,6	-13,6	--3,2	-1,3	-1,0	-0,4	-1,9	-1,5	+1,8	-7,2	-5,8	-2,5	-2,6
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	-4,6	-0,4	-1,9	-2,6	-5,1	-5,2	-5,5	-4,5	-4,5	-3,4	-2,2	-1,5	-2,3
ΣΕΡΒΙΑ-Μ.	-	-	-	-	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	-0,9	-1,4	-4,5	-4,6	-4,3

Πηγή: UN/ECE, Economic Survey of Europe, 2004
EBRD, Transition Reports
* 2003 και 2004: επίσημες εκτιμήσεις

Πίνακας 6: Ακαθάριστο εξωτερικό χρέος (% του ΑΕΠ), 1996-2003*.

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ΝΕΑ ΜΕΛΗ								
ΕΣΘΟΝΙΑ	μ.δ.	55	56	56	59	59	66	69
ΛΕΤΟΝΙΑ	μ.δ.	49	μ.δ.	58	66	73	77	83
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	μ.δ.	33	μ.δ.	43	43	44	43	39
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	62	53	58	61	66	63	61	56
ΠΟΛΩΝΙΑ	30	34	36	41	42	39	42	45
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	42	49	58	53	55	53	51	47
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	21	23	25	27	34	47	38	52
ΤΣΕΧ. ΔΗΜ.	38	41	44	43	42	37	35	30
ΛΟΙΠΕΣ								
ΑΛΒΑΝΙΑ	27	33	29	26	30	28	23	22
ΒΟΣΝ.-ΕΡΖ.	μ.δ.	111	68	68	64	56	49	39
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	98	96	84	82	89	78	67	62
ΚΡΟΑΤΙΑ	24	37	39	49	60	58	62	68
ΠΓΔΜ	30	35	41	44	41	44	41	37
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	24	27	24	27	29	31	33	33
ΣΕΡΒΙΑ-Μ.	μ.δ.	77	90	80	164	103	85	66

Πηγή: EBRD, Transition Reports
* 2003: επίσημες εκτιμήσεις
μ.δ.: μη διαθέσιμο

Πίνακας 7: Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου (% ετήσια μεταβολή), 1992-2003.

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ΝΕΑ ΜΕΛΗ												
ΕΣΘΟΝΙΑ	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	11,4	17,5	8,1	-14,6	13,3	12,2	16,1	13,7
ΛΕΤΟΝΙΑ	-28,7	-15,7	0,8	12,6	22,3	20,7	11,1	-4,0	20,0	17,0	10,4	9,1
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	10,9	20,1	10,9	-6,3	-3,9	13,5	8,7	12,6
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	-2,8	-0,7	12,3	-4,3	6,7	9,2	13,3	5,9	7,7	3,5	7,2	2,1
ΠΟΛΩΝΙΑ	0,4	2,3	8,2	17,1	19,7	21,7	14,2	6,8	2,7	-8,8	-5,8	-1,5
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	-3,6	-4,2	-5,1	5,8	39,8	14,5	11,0	-18,8	1,2	13,9	-0,9	-0,9
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	-14,9	12,6	15,4	18,4	9,2	11,3	12,9	19,1	0,2	-0,4	1,3	5,4
ΤΣΕΧ. ΔΗΜ.	8,9	-7,7	17,3	16,1	8,1	-2,9	-3,9	-0,6	5,3	5,5	0,6	2,2
ΛΟΙΠΕΣ												
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	13,7	-14,5	1,1	8,8	-21,2	-23,9	16,3	25,3	15,4	23,3	9,3	17,2
ΚΡΟΑΤΙΑ	-51,9	-31,1	16,1	-21,7	37,6	23,3	3,0	-1,1	-3,8	7,1	10,1	17,5
ΠΓΔΜ	-29,1	-15,0	-6,8	5,1	6,5	-4,3	1,5	-1,4	-3,2	-8,6	μ.δ.	μ.δ.
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	4,9	4,7	6,1	10,0	5,7	1,7	-5,1	-4,8	4,6	9,1	8,3	8,1
ΣΕΡΒΙΑ-Μ.	-30,0	-37,0	-12,0	-1,9	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.

Πηγή: UN/ECE, Economic Survey of Europe, 2004
EBRD, Transition Reports
μ.δ.: μη διαθέσιμο

Ένα άλλο πρόβλημα που έρχεται να προστεθεί είναι τα υψηλά επίπεδα στα οποία διατηρείται το εξωτερικό χρέος (Πίνακας 6). Καθώς τα δημοσιονομικά ελλείμματα παρουσιάζουν περιθώρια αύξησης, ενώ για τις περισσότερο ανεπτυγμένες από αυτές αυξάνονται επικίνδυνα (Τσέχικη Δημοκρατία, Ουγγαρία, Πολωνία), οι έντονες κοινωνικές πιέσεις για την αποκατάσταση ανεκτού βιοτικού επιπέδου, οι ανάγκες χρηματοδότησης των μεταρρυθμίσεων, των υποδομών, όπως η βελτίωση των περιβαλλοντικών standards κ.α., ή η συμμετοχή στον κοινοτικό προϋπολογισμό, είναι πολύ πιθανόν να προκαλέσουν αύξηση της εξωτερικής χρηματοδότησης αυτών των ελλειμμάτων, με αποτέλεσμα ο δημόσιος τομέας να ανταγωνισθεί τον ιδιωτικό σ' αυτό το πεδίο. Εξ άλλου, η κοινοτική χρηματοδότηση των δαπανών προσαρμογής των οικονομιών στα πρότυπα της Ε.Ε. δεν προβλέπεται να είναι τόσο σημαντική όσο στην περίπτωση των προηγούμενων διευρύνσεων. Εάν μάλιστα μειωθεί η ροή των ξένων κεφαλαίων, ιδίως των ΑΞΕ, αμφίβολο αν θα μπορέσει να βρεθεί η αναγκαία χρηματοδότηση για τη συνέχιση του ίδιου ρυθμού επενδύσεων (Πίνακας 7). Η προσεκτικότερη κατανομή της εγχώριας αποταμίευσης, ιδιαίτερα της ιδιωτικής, μεταξύ των εναλλακτικών χρήσεων γίνεται πλέον επιτακτική ανάγκη.

Πίνακας 8: Δείκτης τιμών καταναλωτή (μέσος ετήσιος όρος), 1992-2003.

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ΝΕΑ ΜΕΛΗ												
ΕΣΘΟΝΙΑ	1076	90,0	48,0	29,0	23,1	11,1	10,6	3,5	3,9	5,8	3,5	1,1
ΛΕΤΟΝΙΑ	951	108	36,0	25,0	17,7	8,5	4,7	2,4	2,8	2,4	1,9	3,0
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	1020	410	72,1	39,5	24,7	8,8	5,1	0,8	1,0	1,5	0,4	-1,2
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	23,0	22,5	18,8	28,2	23,6	18,4	14,2	10,1	9,9	9,2	5,4	4,9
ΠΟΛΩΝΙΑ	43,0	35,3	32,2	27,8	19,8	15,1	11,7	7,4	10,2	5,5	1,9	-0,7
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	10,1	23,2	13,4	9,9	6,1	6,1	6,7	10,5	12,0	7,0	3,3	8,5
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	201	32,3	19,8	12,6	9,9	8,4	8,1	6,3	9,0	8,6	7,6	5,7
ΤΣΕΧ. ΔΗΜ.	11,1	20,8	10,0	9,1	8,9	8,4	10,6	2,1	3,9	4,7	1,8	0,2
ΛΟΙΠΕΣ												
ΑΛΒΑΝΙΑ	226	85,0	23	7,8	12,7	33,1	20,3	-0,1	0,0	3,1	5,3	2,7
ΒΟΣΝ.-ΕΡΖ.	-	-	-	-	-21,2	11,8	4,9	-0,6	1,7	1,8	0,9	0,2
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	82,0	73,0	96,3	62,0	122	1058	18,7	2,6	10,3	7,4	5,8	2,3
ΚΡΟΑΤΙΑ	666	1518	97,6	2,0	3,6	3,7	5,2	3,5	5,4	4,7	1,8	2,2
ΠΓΔΜ	1691	350	122	16,4	2,5	0,9	-1,4	-1,3	6,6	5,2	2,3	1,1
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	210	256	137	32,0	38,8	155	59,3	45,9	45,7	34,5	22,5	15,4
ΣΕΡΒΙΑ-Μ.	8926	64422	*	71,8	90,5	23,2	30,4	44,1	77,5	90,4	19,3	9,6

Πηγή: UN/ECE, Economic Survey of Europe, 2004
EBRD, Transition Reports
* 46.482.288.125.167 %

Πίνακας 9: Ανεργία (% του ενεργού πληθυσμού), 1992-2003.

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ΝΕΑ ΜΕΛΗ												
ΕΣΘΟΝΙΑ	1,6	5,0	5,1	5,0.	10,0	9,6	9,8	12,2	13,6	12,6	10,3	10,0
ΛΕΤΟΝΙΑ	2,3	5,8	6,5	6,6	20,6	15,1	14,1	14,3	14,4	13,1	12,0	10,6
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	3,6	3,4	4,5	7,3	16,4	14,1	13,2	14,6	16,4	17,4	13,8	12,5
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	12,3	12,1	10,9	10,4	9,9	8,7	7,8	7,0	6,4	5,7	5,8	5,9
ΠΟΛΩΝΙΑ	14,3	16,4	16,0	14,9	13,2	10,3	10,4	13,1	15,1	17,4	18,1	20,0
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	10,4	14,4	14,8	13,1	12,8	12,5	15,6	19,2	17,9	19,8	18,8	17,4
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	13,3	15,5	14,2	14,5	7,3	7,1	7,6	7,4	7,2	5,9	5,9	6,7
ΤΣΕΧ. ΔΗΜ.	2,6	3,5	3,2	2,9	8,9	8,4	10,6	2,1	3,9	4,7	1,8	0,2
ΛΟΙΠΕΣ												
ΑΛΒΑΝΙΑ	27,0	22,0	18,0	13,1	9,3	14,9	17,8	18,0	16,8	14,6	15,8	15,0
ΒΟΣΝ.-ΕΡΖ.	-	-	-	-	μδ	μδ.	38,0	38,5	39,7	39,7	40,6	μδ.
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	15,6	16,4	12,8	11,1	13,0	14,5	15,0	15,7	16,1	19,7	18,2	13,2
ΚΡΟΑΤΙΑ	17,8	16,6	17,3	17,6	10,0	9,9	11,4	13,6	16,1	15,8	14,8	14,1
ΠΓΔΜ	26,8	30,3	33,2	37,2	31,9	36,0	34,5	32,4	32,2	28,9	31,9	μδ.
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	8,2	10,4	10,9	9,5	6,6	8,9	10,4	11,8	10,5	8,8	8,2	7,2
ΣΕΡΒΙΑ-Μ.	μδ.	24,0	23,9	24,7	25,7	25,9	26,8	25,5	25,6	26,8	28,9	μ.δ.

Πηγή: UN/ECE, Economic Survey of Europe, 2004
EBRD, Transition Reports

Κατά δεύτερο λόγο, η πιστή εφαρμογή σταθεροποιητικής μακροοικονομικής πολιτικής, η οποία φαίνεται στις περισσότερες περιπτώσεις να κατορθώνει να θέσει υπό έλεγχο τον πληθωρισμό (Πίνακας 8) και τα δημοσιονομικά ελλείμματα (Πίνακας 5), συνεπάγεται εκτός των άλλων (π.χ. υψηλά επίπεδα ανεργίας, Πίνακας 9) τη διατή-

ρηση των επιτοκίων σε υψηλά επίπεδα. Το γεγονός αυτό συνδέεται αρνητικά με το σχηματισμό αποταμίευσης και συνεπώς επιβραδύνει τον ρυθμό πραγματοποίησης εγχώριων επενδύσεων, με αποτέλεσμα η αναπτυξιακή προσπάθεια να εξαρτάται σε μόνιμη πλέον βάση από την εισροή ξένων επενδυτικών κεφαλαίων. Η όλη κατάσταση πρέπει να συνδυασθεί και με το γνωστό φαινόμενο της βαθμιαίας μείωσης των αποδόσεων κεφαλαίου που παρατηρείται μετά από τα πρώτα στάδια απογείωσης μιας οικονομίας. Ειδικά στην περίπτωση των χωρών σε μετάβαση, η ύπαρξη μεγάλων αποθεμάτων κεφαλαίου παρωχημένης τεχνικής αποτελεσματικότητας που είχε συσσωρευτεί κατά την περίοδο της κεντρικά προγραμματισμένης οικονομίας, οι ανάγκες αναδιάρθρωσης του παραγωγικού ιστού και γρήγορης σύγκλισης δικαιολογημένα δημιούργησαν προσδοκίες υψηλών αποδόσεων κεφαλαίου. Μετά όμως από την πρώτη περίοδο της μετάβασης, οι αναμενόμενες αποδόσεις είναι χαμηλότερες, με ανάλογο αντίκτυπο στην εισροή ΑΞΕ. Αυτό το γεγονός φαίνεται να εξηγεί σε μεγάλο βαθμό τις πρόσφατες ενδείξεις εκτροπής τους προς της χώρες της Ν.Α. Ευρώπης, αλλά και να συμβάλλει εν μέρει και στο πρόσφατο φαινόμενο εκροής ΑΞΕ από μερικές από τις δυναμικότερες σε ρυθμούς ανάπτυξης χώρες (Πίνακας 1δ) . Έτσι, οι ΑΞΕ αρχικά δίνουν ώθηση στην όλη επενδυτική προσπάθεια, μετέπειτα όμως ο ρόλος τους παύει να είναι τόσο σημαντικός για τον αναπτυξιακό κύκλο, ενώ ταυτόχρονα συμβάλλουν στην ανατίμηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας των νομισμάτων των χωρών υποδοχής, υπονομεύοντας έτσι τις εξαγωγικές τους επιδόσεις.

Κατάταξη των χωρών σε μετάβαση

Θα μπορούσαμε να κατατάξουμε τις χώρες σε μετάβασης σε (3) κατηγορίες με κριτήριο :

- το βαθμό ένταξής τους στη διεθνή οικονομία και
- τον τρόπο ένταξής τους στη διεθνή οικονομία

Α. Διαπιστώνεται σύγκλιση μεταξύ των οικονομιών των χωρών της Βαλτικής, της Τσεχίας, της Ουγγαρίας, της Πολωνίας, της Σλοβακίας, της Σλοβενίας και της Κροατίας, μέσω της διάχυσης των αποτελεσμάτων των ΑΞΕ που προέρχονται από τις περισσότερο ανεπτυγμένες χώρες της Ε.Ε.-15. Μπορούν να καταταγούν στην ομάδα των χωρών που ακολουθούν πορεία σύγκλισης με τις περισσότερο αναπτυγμένες χώρες.

Β. Οι οικονομίες των χωρών Αλβανία, Λευκορωσία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, ΠΓΔΜ, Ρουμανία, Σερβία-Μαυροβούνιο και Τουρκμενιστάν, γνωρίζουν υψηλότερο ρυθμό εισροής ΑΞΕ από εκείνες της προηγούμενης ομάδας και δεν μπορούν να θεωρηθούν ότι κινδυνεύουν να εισέλθουν σε διαδικασία οπισθοδρόμησης. Οι ΑΞΕ που κατευθύνονται προς αυτές αφορούν δραστηριότητες έντασης εργασίας ή φυσικών πόρων.

Γ. Υπάρχει κίνδυνος περιθωριοποίησης των χωρών Αρμενία, Γεωργία, Κιργισία, Μολδαβία, Τατζικιστάν, Ουκρανία και Ουζμπεκιστάν. Όσον αφορά τις υπόλοιπες χώρες (Αζερμπαϊτζάν, Καζακστάν και Ρωσία), οι ΑΞΕ, κυρίως για τις δύο πρώτες, ελκύονται από τα υπάρχοντα αποθέματα πετρελαίου, και συνεπώς εξαρτώνται από τα χαρακτηριστικά της παγκόσμιας ζήτησης.

3.5 Ο ρόλος των διεθνών οργανισμών στις χώρες σε μετάβαση

Τίθεται το ερώτημα γιατί οι χώρες σε μετάβαση αντιμετωπίζονται διαφορετικά, σε σχέση με άλλες με ανάλογο κατά κεφαλήν εισόδημα, (π.χ. Τουρκία ή Βραζιλία), εξυπηρετούμενες από διεθνείς οργανισμούς και από μια ιδιαίτερη αναπτυξιακή τράπεζα την EBRD. Η απάντηση είναι ότι οι χώρες της CIS και μερικές της ΝΑ Ευρώπης είναι καθαρά σε άλλη κατηγορία. Έχουν ακόμα πρόβλημα με τη μετάβαση καθώς αντιμετωπίζουν προβλήματα πιστοληπτικής φερεγγυότητας που ανακύπτουν από τους θεσμούς της αγοράς και του οικονομικού συστήματος. Ο κίνδυνος εδώ είναι να χρειαστούν ίσως άλλη μια δεκαετία για να εξελιχθούν σε κανονικές οικονομίες της αγοράς.

Είναι κοινή η διαπίστωση πως οικονομικά ιδρύματα όπως η παγκόσμια τράπεζα, IMF, EBRD, EIB, MIGA παίζουν ένα ρόλο κεντρικό στην ανασυγκρότηση των χωρών της μετάβασης. Αυτό είναι γεγονός ως ένα βαθμό, όμως η αποτελεσματικότητα των οικονομικών αυτών ιδρυμάτων έχει ορισμένα όρια σε κρίσιμα ζητήματα. Υπερέχει βέβαια σε προσφορά η Ε.Ε.

Η πρώτη διαφορά ανάμεσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τους προαναφερόμενους οικονομικούς οργανισμούς συνίσταται στο ότι οι τελευταίοι μπορούν να προσφέρουν μόνο πιστώσεις. Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι η μοναδική πηγή ουσιαστικών μεταβιβάσεων (οι εν λόγω χώρες δεν εκτιμούν την διαφορά μεταξύ των πιστώσεων και δωρεών), παρέχει υποστήριξη στο εισόδημα κατά κάποιο τρόπο ενώ, οι διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί παρέχουν πιστώσεις για την

ανοικοδόμηση. Δεδομένου ότι οι περισσότερες χώρες της περιοχής έχουν μεγάλο εξωτερικό χρέος, είναι κακή πρακτική να χρησιμοποιήσουν περαιτέρω βοήθεια για να ισοσκελίσουν με αυτόν τον τρόπο το ισοζύγιο πληρωμών. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα στην περίπτωση της Σερβίας που οφείλει 10 δις $ σε δυτικούς πιστωτές της. Ακόμα κι αν αρθούν κάποια από αυτά τα βάρη η μακροχρόνια ανάκαμψη της χώρας θα είναι δύσκολη αν με τις πιστώσεις αυτές προστεθούν και άλλα βάρη.

Η κύρια όμως διαφορά ανάμεσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς είναι πως μονάχα η Ε.Ε μπορεί να προσφέρει στους λαούς την ελπίδα της ενταξιακής προοπτικής και το πλαίσιο εκείνο (οικονομικό και πολιτικό) το οποίο είναι ελκυστικό για όλες τις χώρες της περιοχής και μπορεί να αποτελέσει τη βάση για σταθερότητα και παρατεταμένη ανάκαμψη.

Τέλος σημαντική βοήθεια παρέχουν διάφορα κράτη μεμονωμένα, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα το ενδιαφέρον της οποίας για τα Βαλκάνια υλοποιείται με το Ελληνικό Σχέδιο Οικονομικής Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων, τις επιμέρους Διμερείς Συμφωνίες, τα Πρωτόκολλα Συνεργασίας κ.α. Με βάση το ΕΣΟΑΒ η Ελλάδα δεσμεύεται να παράσχει οικονομική υποστήριξη στην Αλβανία (€49.890.000), τη Βουλγαρία, (€54.290.000), την ΠΓΔΜ (€74.800.000), τη Ρουμανία (€70.430.000), τη Σερβία-Μαυροβούνιο (€250.000.000) και τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη (€19.530.000).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΩΝ ΑΞΕ

4.1 Οι προσδιοριστικοί παράγοντες των ΑΞΕ στις χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης

Δεδομένου ότι οι εισροές ΑΞΕ στις οικονομίες σε μετάβαση αποτελούν ¨υπόθεση¨ λίγων ΠΕΕ οι οποίες αντιπροσωπεύουν ποσοστό που ποικίλει από 60-80% του συνόλου των εισροών, από χώρα σε χώρα, ο προσδιορισμός των παραγόντων που τις ωθούν σε ΑΞΕ θα δώσει και τα καλύτερα αποτελέσματα. Εδώ όμως ανακύπτουν και τα κύρια προβλήματα.

Ο εντοπισμός των προσδιοριστικών παραγόντων των ΑΞΕ καθίσταται δύσκολος επειδή η επενδυτική δραστηριότητα των ΠΕΕ έχει διαφορετικούς και μεταβαλλόμενους στρατηγικούς στόχους. Στα πλαίσια των σύγχρονων στρατηγικών στόχων οι μεγάλες ιδίως ΠΕΕ αναπτύσσουν μεταβαλλόμενες πρακτικές και συμπεριφορές που θα μπορούσαμε να τις συμπεριλάβουμε στον όρο ΄΄νέα διεθνής επιχειρηματικότητα΄΄ με χαρακτηριστικά όπως :

- μεταβλητότητα όγκου στις εισροές ΑΞΕ που κατευθύνονται κυρίως σε εξαγορές στις χώρες σε μετάβαση. Μπορεί στο μέλλον, καθώς ολοκληρώνεται η διαδικασία των ιδιωτικοποιήσεων, που ήταν αιτία των μεγαλύτερων εισροών ΑΞΕ, να ελαττωθεί ο όγκος τους ή να μεταβληθεί η σύνθεση τους,
- ενώ σε περιπτώσεις επιδείνωσης της θέσης του ομίλου στον οποίο ανήκει η εταιρεία, συχνά ακολουθείται πολιτική συρρίκνωσης η δε ανάπτυξη της χρήσης hedge funds και παραγώγων καθιστούν το χαρακτήρα των ΑΞΕ περισσότερο ρευστό.

Δυσκολία εντοπισμού των προσδιοριστικών παραγόντων προκύπτει και επειδή οι ΑΞΕ είναι δυναμικό φαινόμενο και δεδομένου ότι αλλαγές επέρχονται στο επίπεδο ανάπτυξης της χώρας διαχρονικά, σε κάθε στάδιο ανάπτυξης, κατά τη θεωρία του Investment development path, υπάρχει σχέση επενδύσεων και επιπέδου ανάπτυξής της. Η βασική αντίληψη είναι ότι, καθώς μια χώρα αναπτύσσεται, οι δομικές αλλαγές που επέρχονται επηρεάζουν τη ροή των ΑΞΕ (εισροή και εκροή), η οποία με τη σειρά της επιδρά επάνω στη δομή της οικονομίας, έτσι ώστε να είναι δυνατόν να τυποποιη-

θούν τα στάδια του IDP. Κατά τη διαδοχή αυτών των σταδίων, η μεταβολή στις συνθήκες κάτω από τις οποίες λειτουργούν οι εγχώριες και ξένες επιχειρήσεις επιδρά στη θέση της χώρας από πλευράς ΑΞΕ, καθιστώντας την στο τελικό στάδιο από υποδοχέα ΑΞΕ σε άμεσο επενδυτή σε άλλες χώρες, χαμηλότερου σταδίου IDP. Αυτή η προσέγγιση εκτός από τη διερεύνηση των προσδιοριστικών παραγόντων είναι σε θέση να εντοπίζει καλύτερα ποιοι από αυτούς τους παράγοντες δρουν ανάλογα με το στάδιο IDP στο οποίο βρίσκεται η χώρα.

Παντως το αυξανόμενο, για τις χώρες ΚΑΕ, ενδιαφέρον των ΠΕΕ των μεγάλων χωρών της Δύσης που, κατά το μέγιστο ποσοστό στράφηκε προς τις χώρες της μετάβασης της Κ. Ευρώπης έδωσε το έναυσμα για μια σειρά εμπειρικών μελετών που ασχολήθηκαν με τον εντοπισμό των προσδιοριστικών παραγόντων που επηρεάζουν τη ροή των ΑΞΕ προς τις παραπάνω χώρες. Στις περισσότερες περιπτώσεις υπάρχει μεγάλη ταύτιση των απόψεων σχετικά με τους παράγοντες αυτούς. Ειδικότερα, κατά φθίνουσα σειρά σημασίας αναφέρονται(Γ.Μακρής 2005):

- οι προοπτικές ένταξης μιας χώρας στην Ε.Ε. που μπορούν να ενισχύσουν ήδη υπαρκτούς παράγοντες προσέλκυσης ΑΞΕ (Τσεχία, Πολωνία κ.α.)
- το μοναδιαίο κόστος της εργασίας και η ύπαρξη ειδικευμένου εργατικού δυναμικού,
- το εύρος της εγχώριας αγοράς,
- ο βαθμός και τρόπος πραγματοποίησης των ιδιωτικοποιήσεων,
- πολιτικοί παράγοντες (βαθμός πραγματοποίησης οικονομικών μεταρρυθμίσεων – βαθμός ελέγχου του κράτους από πολιτικές και οικονομικές ελίτ),
- το επίπεδο επιχειρηματικού ρίσκου της χώρας,
- το επίπεδο οικονομικής και νομισματικής ένταξης στη διεθνή οικονομία,

η γεωγραφική εγγύτητα με την Ε.Ε. – 15.

Παράλληλα, αξίζει να σημειωθεί ότι το μοντέλο της βαρύτητας βρίσκει εφαρμογή στην εισροή κεφαλαίων στις διάφορες χώρες. Συγκεκριμένα, έρευνα του Ινστιτούτου Διεθνών Οικονομικών Μελετών της Βιέννης η οποία δημοσιεύθηκε το Νοέμβριο του 2000, δείχνει ότι οι χώρες οι οποίες βρίσκονται εγγύτερα προς τις υποψήφιες χώρες πραγματοποιούν μεγαλύτερες και περισσότερες επενδύσεις από τις απομακρυσμένες χώρες. Ένα ακόμη σημαντικό στοιχείο το οποίο κατέδειξε η έρευνα είναι ότι η φυσική απόσταση και οι πολιτιστικές ομοιότητες αποτελούν παράγοντα προσέλκυσης επενδύσεων.

4.2 Κίνητρα για άμεσες επενδύσεις των Ελλήνων στις χώρες σε μετάβαση

Παρά τον μεγάλο όγκο εξερχόμενων ΑΞΕ από την Ελλάδα προς τις χώρες της μετάβασης δεν υπάρχουν αρκετές έρευνες σχετικά με τα κίνητρα που ωθούν τις επιχειρήσεις να διεθνοποιήσουν τις παραγωγικές δραστηριότητές τους και να επιλέξουν προς τούτο συγκεκριμένη χώρα.

Από τα διαθέσιμα στοιχεία προκύπτει ότι τα κίνητρα για επενδύσεις στις χώρες της μετάβασης είναι μάλλον κοινά για τις περισσότερες ελληνικές επιχειρήσεις. Διαφορά βέβαια υπάρχει στην ιεράρχηση των κινήτρων και παρατηρείται από κλάδο σε κλάδο και από επιχείρηση σε επιχείρηση ανάλογα με τα στρατηγικά της σχέδια. ΄Ετσι, π.χ. σχετική έρευνα στη Βουλγαρία (Μπιτζένης Α.2003) δείχνει ότι πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η χώρα υποδοχής με τα δεδομένα κίνητρα συγκεκριμένης χρονικής περιόδου. Σε άλλο σημείο της έρευνας διαπιστώνεται ότι το επιχειρησιακό περιβάλλον υψηλού κινδύνου, το μέγεθος αγοράς και η γραφειοκρατία λαμβάνονται υπόψη, σε αντίθεση με τη διαφθορά, το έγκλημα και τη μαφία που δεν ΄΄ενοχλούν΄΄ τις Τραπεζικές ΠΕΕ ανεξαρτήτως χώρας προέλευσης, για άλλες όμως επιχειρήσεις τα τελευταία χαρακτηριστικά αποτελούν σημαντικά αντικίνητρα.

Οι μικρές επιχειρήσεις οι οποίες δεν διακινδυνεύουν μεγάλα κεφάλαια επενδύουν ευκαιριακά με κύριο κριτήριο το χαμηλό κόστος των εργατικών και σε μικρό βάθος χιλιομέτρων από τα σύνορα, συνήθως χωρίς έρευνα της αγοράς και στρατηγική, σε αντίθεση με τις μεγάλες επιχειρήσεις που κινούνται βάση στρατηγικής και με στόχο εκτός από την εκμετάλλευση των παραπάνω και την ανάδειξη όλων των προσφερόμενων ευκαιριών.

Για τις περισσότερες ελληνικές άμεσες επενδύσεις στις οικονομίες σε μετάβαση ήταν αλλά και παραμένουν ως κύριος προορισμός οι χώρες των Βαλκανίων. Έτσι η διερεύνηση των κινήτρων περιορίζεται στις Βαλκανικές χώρες όπου συσσωρεύεται πάνω από το 95% του συνολικού αριθμού των επιχειρήσεων, οι οποίες αντιπροσωπεύουν σε αξία πάνω από το 80% των ελληνικών επενδύσεων στις οικονομίες σε μετάβαση (Μπιτζένης Α.2003).

Σχετική έρευνα το 2003 για την επιχειρηματικότητα στη βαλκανική, όπου κατευθύνεται η μερίδα του λέοντος των ελληνικών ΑΞΕ, από την εταιρία ΕΥΡΩΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΑΕ καταλήγει σε τρία σημαντικότερα κίνητρα, κοινά και για τις 5 χώρες Αλβανία, Βουλγαρία, ΠΓΔΜ και Σερβία & Μαυροβούνιο :

- απόκτηση μεριδίου της αγοράς πριν προκύψει ανταγωνισμός
- εκμετάλλευση κενών της αγοράς

- χαμηλό εργατικό κόστος, ενώ προστίθεται και
- η γειτνίαση με πελάτες της βαλκανικής για τις χώρες Αλβανία, ΠΓΔΜ και Βουλγαρία.

Μπορούν ακόμα να υπαχθούν σε δυο γενικότερες κατηγορίες :

1. κίνητρα που χαρακτηρίζουν την αγορά που αποτελεί το στόχο της επιχείρησης – κυνηγού αγοράς, και
2. κίνητρα που αναφέρονται στα χαρακτηριστικά του κόστους των συντελεστών παραγωγής που προσελκύουν τις επιχειρήσεις – κυνηγούς συντελεστών παραγωγής.

Πιο αναλυτικά, τα κίνητρα που ωθούν τους Έλληνες σε άμεσες επενδύσεις είναι :

4.2.1 Οι νέες αγορές

Μετά την κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων και την αποσύνθεση των κρατικών μονάδων παραγωγής και διανομής προϊόντων, προέκυψαν οξυμένες ανάγκες για αγαθά και υπηρεσίες στις χώρες αυτές, γεγονός που δημιούργησε προϋποθέσεις για γρήγορο και εύκολο κέρδος. Αυτό ενθάρρυνε τους Έλληνες επιχειρηματίες να ενεργήσουν βιαστικά και χωρίς προηγούμενη και λεπτομερή έρευνα της αγοράς να επενδύσουν.

Οι νέες αυτές αγορές, ως σύνολο, αποτελούν για τις ελληνικές επιχειρήσεις το αναγκαίο τμήμα για την αύξηση του μεγέθους τους, που είναι , πληθυσμιακά, πολλές φορές μεγαλύτερο από την ελληνική αγορά με συνέπεια για τις επιχειρήσεις την εμφάνιση οικονομιών κλίμακας σε όλες τους τις λειτουργίες, δυνατότητα διαφοροποίησης προϊόντος κ.α. Επιπλέον, οι προοπτικές των αγορών αυτών είναι ευοίωνες ενόψει των συμφωνιών σύνδεσης με την Ε.Ε. και της επακόλουθης βοήθειας, της ανόδου του ΑΕΠ και της αγοραστικής δύναμης των πολιτών και της υιοθέτησης από αυτούς των δυτικών καταναλωτικών προτύπων.

4.2.2 Ο κορεσμός - ανταγωνισμός

Ο έντονος ανταγωνισμός στην Ελλάδα, ο οποίος οφείλεται στην παρουσία πολλών εγχώριων και ξένων επιχειρήσεων, ως συνέπεια της διεθνοποίησης, ώθησε πολλές επιχειρήσεις να κινηθούν προς τις ξένες αγορές των Βαλκανίων αναλαμβάνοντας την πρόκληση της παραγωγικής επέκτασης. Οι αγορές αυτές ήταν ανεκμετάλλευτες και τα ελληνικά προϊόντα ανταγωνιστικά.(Χατζηδημητρίου Ι. 2003). Επιπλέον σε αντίθεση με την Ελλάδα, στην αγορά των Βαλκανίων υπάρχει ακόμα

και σήμερα έλλειψη τοπικού ανταγωνισμού. Πολλές από αυτές τις ελληνικές επιχειρήσεις αντιμετώπιζαν σοβαρά προβλήματα ή ΄΄ήταν ένα βήμα πριν από την πτώχευση και έτσι μετακόμισαν στα Βαλκάνια ελπίζοντας ότι θα επιβιώσουν σε μια νέα αγορά κυρίως λόγω του χαμηλού κόστους της εργασίας και της ενέργειας και της έλλειψης τοπικού ανταγωνισμού΄΄.(Labrianidis L.1996). Επίσης, έλπιζαν ότι θα εξάγουν αυτά τα προϊόντα πίσω στη Ελλάδα και έτσι θα εξασφάλιζαν ένα τρόπο επιβίωσης.

Η πώληση κρατικών επιχειρήσεων μέσω της ιδιωτικοποίησης ή της δημιουργίας κοινοπραξιών επιχειρήσεων (Joint Ventures) έβαλαν σε πειρασμό μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις, όπως η Ελληνική Εταιρεία Εμφιαλώσεως, ο Τιτάν , η Δέλτα, η Νίκας, η χαρτοποιία Θράκης και άλλες, να μπουν στη ξένη αγορά και έτσι απέκτησαν ένα μεγάλο μέρος αυτής. Αυτή η συμμετοχή των ελληνικών επιχειρήσεων στη Βαλκανική αγορά έχει δώσει ώθηση στην ισχύ τους και στη θέση τους στην παγκόσμια αγορά και έχει αυξήσει το παγκόσμιο μερίδιο αγοράς π.χ. η Ελληνική Εταιρεία Εμφιάλωσης έγινε ο δεύτερος μεγαλύτερος εμφιαλωτής στον κόσμο. (Μπιτζένης Α.2003).

4.2.3 Το χαμηλό εργατικό κόστος

Ο πολύ χαμηλός σε σχέση με τα ελληνικά δεδομένα μέσος όρος του εργατικού κόστους στις χώρες της βαλκανικής, ο οποίος ακόμα και σε σύγκριση με αυτόν των χωρών της Κεντρικής Ευρώπης παραμένει χαμηλός (30 – 70% του αντίστοιχου κόστους σε Τσεχία και Ουγγαρία) ενώ ο κίνδυνος αύξησης των μισθών είναι χαμηλός λόγω της υψηλής ανεργίας. Το φθηνό εργατικό δυναμικό, σε συνάρτηση με το χαμηλό κόστος απόκτησης ακατέργαστων υλικών, είναι ένα επιπλέον πλεονέκτημα για τη μείωση του μοναδιαίου κόστους παραγωγής που οδηγεί σε αύξηση της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων. Ακόμα, ο μέσος όρος του κόστους λειτουργίας μιας επιχείρησης στα Βαλκάνια ανέρχεται στο 40% του αντίστοιχου στις χώρες της μετάβασης της Κ. Ευρώπης (π.χ. Τσεχία και Ουγγαρία) όπως προκύπτει από μελέτη του οργανισμού MIGA σε Αλβανία, Βοσνία, Κροατία, ΠΓΔΜ, Σερβία και Μαυροβούνιο 2005 σε 79 επιχειρήσεις, που διαβλέπει συγκριτικά επενδυτικά πλεονεκτήματα για επιχειρήσεις από Ελλάδα, Αυστρία, Σλοβενία και Ιταλία.

Από τη δεκαετία του ’60 η Ελλάδα λόγω εγχωρίων άριστης ποιότητας α΄ υλών, χαμηλών ημερομισθίων και εξειδίκευσης είχε ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στη FACON παραγωγή ειδών κλωστοϋφαντουργίας και ένδυσης (ειδικά στη βόρεια

Ελλάδα). Όταν όμως, από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, το πολύ χαμηλό κόστος της ανειδίκευτης εργασίας στην Ασία άρχισε να αλλάζει τον προορισμό των παραγγελιών οι γειτονικές χώρες Βουλγαρία, Αλβανία και ΠΓΔΜ έδωσαν την ευκαιρία παράτασης ζωής στις σχετικές βιοτεχνίες και βιομηχανίες ενώ και για τις πλέον δυναμικές απ' αυτές το χαμηλότερο κόστος παραγωγής αύξανε την ανταγωνιστικότητά τους. Σύμφωνα με άλλη έρευνα (Μπιτζένης Α.2003) για το εργατικό κόστος, η αναλογία των αμοιβών μεταξύ της Ελλάδας και των Βαλκανίων ήταν 1:8 στην αρχή της μετάβασης και τώρα 1:4. Παρά τη διαφορά παραγωγικότητας της εργασίας Ελλήνων και Βαλκάνιων που στα πρώτα χρόνια ήταν 1:3, με την αυξανόμενη εμπειρία έχει επέλθει μεγάλη βελτίωση, που σε ορισμένες περιοχές πλησιάζει εκείνη των Ελλήνων εργαζομένων.

4.2.4 Τα ευνοϊκά γεωγραφικά δεδομένα - Δημιουργία βάσης εξαγωγής

Η νέα αγορά των Βαλκανίων που βρίσκεται πολύ κοντά στην Ελλάδα σε αντίθεση με τη μεγάλη απόσταση των Βαλκανικών χωρών από τη Δύση, σε συνδυασμό με την εγγύτητα των χωρών της Κεντρικής Ευρώπης όπως η Τσεχία, Ουγγαρία κτλ οι οποίες εφάπτονται στις δυτικές αγορές και έχουν καλύψει με επιτυχία τα στάδια της μετάβασης, εξηγούν το μειωμένο δυτικό ενδιαφέρον για τα Βαλκάνια και αφήνουν πρόσφορο το έδαφος στους Έλληνες επιχειρηματίες.

Η γεωγραφική εγγύτητα ήταν αιτία για την εγκατάσταση εκατοντάδων ΜΜΕ FACON της Β. Ελλάδος σε μικρό βάθος από τα σύνορα επειδή διευκολύνει την καθημερινή διακίνηση ανθρώπων και υλικών χωρίς να απαιτείται η μετεγκατάσταση των επιχειρηματιών και στελεχών.

Παρέχεται ακόμα η δυνατότητα, στις ελληνικές επιχειρήσεις, δημιουργίας προγεφυρώματος ή εξαγωγικής βάσης στα Βαλκάνια, εκμεταλλευόμενες εκτός από το πλεονέκτημα χαμηλού κόστους εργασίας και τα φθηνά μεταφορικά. Το τελευταίο διευκολύνεται πολύ από την γεωγραφική εγγύτητα και ειδικά από το χαμηλό κόστος των μέσων μεταφοράς στα Βαλκάνια αλλά και τη πολύ χαμηλή φορολογία των επιχειρήσεων (για τις περισσότερες χώρες είναι 15%), άρα πολύ ανταγωνιστική ακόμη και σε σύγκριση με τις νέες χώρες – μέλη της Ε.Ε. από την Α. Ευρώπη. Η δημιουργία βάσης εξαγωγών εξυπηρετείται και από την ύπαρξη πολύ ευνοϊκών εμπορικών συμφωνιών μεταξύ χωρών της CEFTA (φορολογικές απαλλαγές, έλλειψη ποσοστώσεων και δασμολογίων κλπ). Έτσι, τα Βαλκάνια, και ιδίως η Βουλγαρία, αποτελούν ζωτικά κανάλια σύνδεσης μεταξύ της Ελλάδας και των

Ανατολικών χωρών για στρατηγική επέκταση των ελληνικών επιχειρήσεων προς όλες τις χώρες ΚΑΕ.

4.2.5 Η εκμετάλλευση επενδυτικών κινήτρων

Η εκμετάλλευση επιδοτούμενων από την Ελλάδα επενδυτικών προγραμμάτων όπως αυτά προς την Αλβανία και του ΕΣΟΑΒ ή ακόμα η ανάπτυξη διάφορων διακρατικών προγραμμάτων στις χώρες αυτές, όπως αυτό για τον αγωγό φυσικού αερίου μέσω Βουλγαρίας προς την Ελλάδα ωθούν σε εξωστρέφεια.

Κυρίως όμως οι κυβερνήσεις των Βαλκανικών χωρών έχουν χορηγήσει σημαντικά επενδυτικά και άλλα κίνητρα (όπως η φορολογική απαλλαγή από τα κέρδη για σειρά ετών) για την προσέλκυση προγραμμάτων ΑΞΕ. Υπάρχουν επίσης σημαντικά κίνητρα περιορισμένης φορολογίας για τις ξένες επιχειρήσεις που εγκαταστάθηκαν σε συγκεκριμένες περιοχές π.χ. στη νότιο Βουλγαρία όπου υπάρχει ένα υψηλό ποσοστό ανεργίας (επιχειρηματίες κυνηγοί ευνοϊκών νόμων επένδυσης). Εκτός από τον πολύ χαμηλό (15%) συντελεστή φορολόγησης κερδών εταιριών που ισχύει στις περισσότερες χώρες υπάρχουν και άλλοι χαμηλοί συντελεστές π.χ. στη Βουλγαρία από το 2005 τα ημεδαπά και αλλοδαπά φυσικά ή Ν.Π. φορολογούνται για μερίσματα μόνο με 7% ενώ στην Ελλάδα με 35%.

Τα μεγάλα επενδυτικά προγράμματα, ομοίως, ήταν αιτία για την παρουσία των ελληνικών κατασκευαστικών εταιριών που είναι πολύχρονη και επιτυχής σχεδόν σε όλες τις Βαλκανικές χώρες. Στη Βουλγαρία μεγάλα προγράμματα έχουν αναληφθεί από ελληνικές κατασκευαστικές επιχειρήσεις όπως η Μηχανική, Σαραντόπουλος και Λάτσης για προγράμματα υποδομής, τα οποία έχουν επίσης επιχορηγηθεί από ελληνικές, βουλγαρικές, ρωσικές κυβερνήσεις και μέσω των ευρωπαϊκών προγραμμάτων(Phare, Intereg 2, Intereg3 κλπ) (Πετράκος Γ.1997).

4.2.6 Η γνώση του περιβάλλοντος και η ευκολία προσαρμογής

Η εμπειρία των Ελλήνων σε θέματα διαφθοράς, γραφειοκρατίας, και ρευστού επιχειρηματικού περιβάλλοντος, που αποτελούν στοιχεία αποτρεπτικά των ΑΞΕ και απαντώνται σε όλες της χώρες της μετάβασης, τους βοήθησαν να υπερπηδήσουν τους ενδοιασμούς και να ρισκάρουν μέχρις απερισκεψίας πολλές φορές ή με εκδήλωση στοιχείων τυχοδιωκτισμού. Τέτοια στοιχεία θα μπορούσαν να είναι ο μιμητισμός και μια κοινή πρακτική μεταξύ των Ελλήνων επενδυτών - ειδικά μεταξύ των μικρών- να κινούνται γρήγορα και μαζικά προς της Ανατολικοευρωπαϊκές αγορές

χωρίς την κατάλληλη προετοιμασία και την επαρκή εμπειρία στις οικονομικές δραστηριότητες. Επιπλέον, δημιουργούν μικρές επιχειρήσεις με περιορισμένο κεφάλαιο και μεταχειρισμένα μηχανήματα με αποτέλεσμα να παράγουν χαμηλής ποιότητας προϊόντα, προϊόντα που δεν είναι της μόδας ή προσφέρουν κακής ποιότητας υπηρεσίες. Πολλές από τις επιχειρήσεις που συστάθηκαν κατ' αυτό τον τρόπο στα Βαλκάνια, έχουν κλείσει ήδη ή έχουν γίνει ανενεργές. Αυτό ήταν ένα σκληρό μάθημα για τους Έλληνες που τους έκανε να συνειδητοποιήσουν ότι τα Βαλκάνια δεν ήταν ο παράδεισος της αγοράς, όπως είχαν σκεφτεί αρχικά δραστηριοποιούμενοι από τη μια χώρα στην άλλη. Ο Labrianidis έχει υποστηρίξει ότι οι περισσότερες από αυτές τις επιχειρήσεις βγήκαν από την ελληνική αγορά, μερικές από αυτές αφήνοντας τη χώρα αιφνιδιασμένη, με απλήρωτους υπαλλήλους και επιχειρηματικά χρέη.

4.2.7 Η απουσία ανταγωνιστικών επιχειρήσεων καθιερωμένων χωρών προέλευσης ΑΞΕ .

Οι Έλληνες εκμεταλλεύτηκαν το γεγονός ότι στα Βαλκάνια υπάρχει έλλειψη ενδιαφέροντος από τη πλευρά των Δυτικών επενδυτών (κυνηγοί αγοράς) (Paschaloudis D. 1998). Η έλλειψη ενδιαφέροντος οφείλεται σε διάφορους λόγους όπως :

- αστάθεια στο οικονομικό περιβάλλον
- χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα
- απομόνωση των Βαλκανικών χωρών από τις Δυτικές αγορές κατά την διάρκεια των κομμουνιστικών ετών καθώς και το χαμηλό επίπεδο εμπορικών σχέσεων με αυτές τις αγορές.

Τα παραπάνω ήταν το αποτέλεσμα της γραφειοκρατίας και παρέμβασης μιας ισχυρής κατεστημένης τάξης συμφερόντων που διαστρέβλωσε τις διαδικασίες των προγραμμάτων ιδιωτικοποίησης και δημιούργησε ένα αναξιόπιστο οικονομικό περιβάλλον και ήταν η αιτία για αποτυχημένες ιδιωτικοποιήσεις επιχειρήσεων. Η δημοσιότητα που δόθηκε στο ξένο τύπο για περιστατικά επιχειρήσεων που έπεσαν στα χέρια ανθρώπων άλλων από τους πραγματικούς πλειοδότες απομάκρυναν ενδιαφερόμενους, ενώ η γραφειοκρατία είναι η βασική αιτία της απότομης απόσυρσης εταιρειών όπως η ROVER από Βουλγαρία. Είναι αρκετά σημαντικό ότι ένας ισχυρός ξένος επενδυτής όπως η Μεγάλη Βρετανία (δεύτερη επενδύτρια χώρα σε παγκόσμια κλίμακα μετά τις ΗΠΑ στις παγκόσμιες εκροές ΑΞΕ) είναι

μόλις δέκατη σε επενδύσεις στη Βουλγαρία. Φαίνεται ότι το αρνητικό κλίμα των Βρετανών επενδυτών ήταν το αποτέλεσμα του κακού περιστατικού με την ROVER. (Μπιτζένης Α.2003)

Ακόμα, η εμφάνιση της παραοικονομίας δεδομένου ότι το μέγεθός της επηρεάζει αρνητικά το βαθμό αξιοπιστίας των μακροοικονομικών δεικτών και η έλλειψη οικονομοτεχνικών μελετών για αξιολόγηση των προοπτικών των χωρών δεν βοήθησαν στην προσέλκυση σημαντικών ΑΞΕ από καθιερωμένες επενδύτριες χώρες.

- Οι περισσότερες από τις Ελληνικές επιχειρήσεις που ήδη υπάρχουν στη Βουλγαρία, όχι περισσότερες από 1500 είναι ενεργές, είναι μικρού μεγέθους και έτσι δεν λαμβάνουν υπόψη το περιβάλλον υψηλού κινδύνου που υπήρξε ειδικά τα πρώτα χρόνια της βουλγαρικής μετάβασης (Λαμπριανίδης Λ 1999[α]). Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι το επενδυμένο κεφάλαιό τους ήταν υψηλού ρίσκου, αλλά και οι προσδοκόμενες αποδόσεις ήταν υψηλές. Το ίδιο ισχύει και για τις περισσότερες επιχειρήσεις που επένδυσαν στις άλλες όμορες χώρες.

4.2.8 Ακολουθώντας τους πελάτες

Πολλές ελληνικές επιχειρήσεις δραστηριοποιήθηκαν στο βαλκανικό χώρο ως συνέχεια της εγκατάστασης σ αυτόν μιας κρίσιμης μάζας άλλων επιχειρήσεων που ήταν πελάτες τους με την προτροπή τους ή και από φόβο απώλειάς τους ως πελατών και με την προσδοκία κατάκτησης μιας νέας αγοράς

Οι ελληνικές τράπεζες καθιέρωσαν κλάδους ή εξαγόρασαν υπάρχουσες τοπικές τράπεζες στα Βαλκάνια, όχι μόνο λόγω της γεωγραφικής εγγύτητας και της έλλειψης ξένου τοπικού ανταγωνισμού, αλλά και λόγω της εισροής ελληνικών επιχειρήσεων. Η παρουσία χιλιάδων σπουδαστών στα πανεπιστήμια κυρίως της Σερβίας, Βουλγαρίας και Ρουμανίας προσέλκυσε τους Έλληνες επιχειρηματίες για να επενδύσουν -ειδικά- στους κλάδους της ψυχαγωγίας, εστίασης και άλλων υπηρεσιών.

Οι ήδη υπάρχουσες ελληνικές επιχειρήσεις στην περιοχή αποτελούν παράγοντα προσέλκυσης και άλλων, καθώς το ρίσκο επένδυσης στην περίπτωση αυτή είναι μικρότερο επειδή γίνεται καλύτερη εκτίμηση του κινδύνου βάσει και των πληροφοριών που αντλούνται από τις πρώτες αλλά και επειδή μπορούν να εκμεταλλευτούν υπηρεσίες και προϊόντα τους.

4.2.9 Η ανάγκη καθιέρωσης

Η διορατικότητα πολλών επιχειρηματιών σε κλάδους όπως οι Τράπεζες, τους οδήγησε σε δραστηριοποίηση στις όμορες Βαλκανικές χώρες σε εποχές αβεβαιότητας, αν και περίμεναν ότι θα είχαν χαμηλά κέρδη ή ακόμα και απώλειες κατά τη διάρκεια των πρώτων χρόνων της λειτουργίας τους. Η ανάγκη για δυναμική παρουσία και καθιέρωση ως αναπτυσσόμενης δύναμης και ως ηγέτη στον τομέα τους, ώθησε σε έξοδο επιχειρήσεις πριν το κάνουν οι ανταγωνιστές τους (από την Ελλάδα ή το εξωτερικό). Οι πρωτοπόροι βιάστηκαν να αγοράσουν ξένες επιχειρήσεις και επειδή προσδοκούσαν (σε περιπτώσεις εξαγορών) μελλοντικές υψηλές υπεραξίες, πρόβλεψη που επαληθεύτηκε σχετικά σύντομα και ιδίως κατά τα έτη 2004 και 2005. Η εκτίναξη των αποτιμήσεων π.χ. των πιστωτικών ιδρυμάτων των οικονομιών σε μετάβαση καθώς και οι υπεραξίες που προέκυψαν από τις αγορές ακινήτων έφεραν υπερκέρδη. Με τις σημερινές αποτιμήσεις τους τα ίδια αυτά τραπεζικά ιδρύματα θα ήταν απροσπέλαστα για τα βαλάντια των ελληνικών τραπεζών. Οι επιχειρήσεις που κινήθηκαν πρώτες προς αυτές τις χώρες απέκτησαν το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της συσσώρευσης εξειδικευμένης γνώσης και εμπειρίας του τρόπου λειτουργίας αυτών των αγορών. Οι εταιρείες του κλάδου που απέφυγαν να είναι οι πρώτοι που θα επέκτειναν την δραστηριότητα τους στα Βαλκάνια, κινήθηκαν, έστω και καθυστερημένα, επίσης προς αυτή την αγορά για να μην αφήσουν τους ανταγωνιστές τους ελεύθερους να απολαύσουν μόνοι το σύνολο της αγοράς. Όπως στην εγχώρια αγορά έτσι και στην αλλοδαπή όταν υπάρχουν προσδοκίες μεγέθυνσης εμφανίζονται νέες ανταγωνιστικές μονάδες.

4.2.10 Η πολιτιστική εγγύτητα

Παρότι η δημιουργία μετά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο των δυο συνασπισμών απομάκρυναν την Ελλάδα από τους βόρειους γείτονές της, η πολιτιστική ακτινοβολία της ήταν αισθητή ακόμα και σε λαούς που ήταν για αιώνες αντίπαλοι. Η βελτίωση στις διακρατικές σχέσεις από αρχές της δεκαετίας του 1960, οι ιστορικοί δεσμοί που ενεργοποιήθηκαν, η πολιτιστική εγγύτητα (η ελληνική επιχειρησιακή νοοτροπία είναι τουλάχιστον πιο κοντά με την Σερβική, Βουλγαρική απ' ότι με τους Δυτικούς λαούς) και η κοινή θρησκεία ήταν για τους ΄Ελληνες ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα.

Ακόμα υπάρχει μια τάση μεταξύ των σύγχρονων πολιτών των βαλκανικών χωρών (όπως στους περισσότερους ανατολικοευρωπαίους) να μιμηθούν τις δυτικές καταναλωτικές συνήθειες και έτσι και εκεί που υφίσταται πολιτιστική απόσταση, μεσοπρόθεσμα προκύπτει πολιτιστική εγγύτητα. Δεδομένου ότι η Ελλάδα είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης από το 1979, στα μάτια των Βαλκανίων τα ελληνικά αγαθά και υπηρεσίες είναι ευρωπαϊκά και επομένως υψηλότερης ποιότητας. (Μπιτζένης Α. 2003).

Για τα υπό ένταξη στην ΕΕ ή ακόμα και για τα υπόλοιπα κράτη της ΝΑ Ευρώπης τα οποία στοχεύουν προς αυτή την κατεύθυνση η Ελλάδα, που ήδη είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι ένας πολύτιμος σύμμαχος που έχει συνδράμει ενεργά στη σύνδεσή τους με άλλα μέλη της Ε.Ε . με αποτέλεσμα τη δημιουργία κλίματος υποβοήθησης της παρουσίας των ελληνικών επιχειρήσεων .

4.2.11 Η εκμετάλλευση των πλεονεκτημάτων του σήματος και του καλού ονόματος

Το γεγονός ότι οι βαλκάνιοι ταξιδεύουν συχνά στην Ελλάδα έχει θετικές επιπτώσεις στις πωλήσεις των ημεδαπών εταιριών δεδομένου ότι γίνονται πιο οικείοι με τα ελληνικά εμπορικά σήματα, ονόματα και προϊόντα.

Στη δεκαετία του `90 η Ελλάδα έκανε γρήγορα βήματα προς την οικονομική ανάπτυξη και έτσι τα προϊόντα και οι ίδιες οι επιχειρήσεις έχουν γίνει αξιοσέβαστες. Αυτή η θετική ανάπτυξη έχει κάνει τις επιχειρήσεις στην Ελλάδα αρκετά δυνατές και ανταγωνιστικές για τους Δυτικούς επενδυτές(τέτοιες ελληνικές επιχειρήσεις είναι η Hellenic Bottling Combany, Intracom και Δέλτα κλπ) και έτσι αρκετά σίγουρες ότι η γειτονική Βαλκανική ενδοχώρα είναι μια αγορά που φυσικά τους ανήκει δραστηριοποιούμενοι από τη μια χώρα στην άλλη. Ο Labrianidis 1999a έχει επισημάνει ότι, σύμφωνα με την έρευνα του, από συνολικά 521 ελληνικές επιχειρήσεις, οι οποίες επένδυσαν σε χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, 35 εξ αυτών είχαν δραστηριότητες σε περισσότερες από μια χώρες και έξι σε περισσότερες από δυο χώρες (Μπιτζένης Α.2003).

4.2.12 Το πλεονέκτημα του ισχυρού νομίσματος

Η κατάρρευση των ισοτιμιών των νομισμάτων των χωρών σε μετάβαση, οδήγησε τους πολίτες τους σε αγώνα απόκτησης συναλλάγματος ως αποθεματικού. Η

δραχμή με την υψηλή ζήτηση κατέστη σκληρό νόμισμα με ισχυρή αγοραστική δύναμη στις γειτονικές χώρες.

Ήδη η εισαγωγή από 1.1.2002 του ευρώ ως εθνικού μας νομίσματος σε φυσική μορφή προσαυξάνει την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών επιχειρήσεων εντός αλλά και εκτός της Ελλάδος. Οι ελληνικές ΠΕΕ απολαμβάνουν πλέον οφέλη και για τη μητρική τους στην Ελλάδα που γίνεται πιο ανταγωνιστική λόγω μείωσης διαφόρων κοστών λειτουργίας (συναλλαγών ,συναλλαγματικών κινδύνων, πρόσβασης χρηματοπιστωτικών αγορών, απάλειψης δασμών, ποσοστώσεων κ.α.) αλλά και για τις θυγατρικές εντός ή εκτός της ΕΕ. Εστιάζοντας στις θυγατρικές εκτός της ΕΕ μπορούμε να διαπιστώσουμε τα παρακάτω οφέλη της εισαγωγής του ευρώ :

- επαύξηση της διαπραγματευτικής δύναμης των ελληνικών επιχειρήσεων λόγω ένταξής τους σε ισχυρές ευρωπαϊκές πλέον ομάδες συμφερόντων οι οποίες εκπροσωπούνται κλαδικά και έχουν την ισχύ της ΄΄φωνής΄΄ της Ε.Ε. . Έτσι επιτυγχάνουν με μεγαλύτερη ευκολία την επίλυση διαφόρων προβλημάτων που ανακύπτουν κατά τη δραστηριοποίησή τους σε χώρες εκτός Ε.Ε,
- το ευρώ ως ισχυρό νόμισμα διευκόλυνε τις ελληνικές επιχειρήσεις στην εξαγορά ξένων επιχειρήσεων με την επίτευξη χαμηλότερης αποτίμησης (λόγω ευνοϊκής τιμής μετατροπής), ιδίως δε μετά τη σημαντική του ανατίμηση έναντι του δολαρίου,
- το γεγονός ότι οι ελληνικές ΠΕΕ εδρεύουν σε χώρα σκληρού νομίσματος διευκολύνει τις θυγατρικές στις χώρες της μετάβασης να δανείζονται στο νόμισμά τους μερικές φορές με καλύτερους όρους απ' ό,τι οι εγχώριες.

4.2.13 Η εκμετάλλευση πρώτων υλών

Η πρόσβαση σε αποθέματα υλών που δεν υπάρχουν στην Ελλάδα ή είναι ανεπαρκή αλλά υπάρχουν σε γειτονικές χώρες π.χ. πλούσια ορυχεία μετάλλων στο Κόσοβο και ΠΓΔΜ και η αξιοποίησή τους για να καταστούν οι επιχειρήσεις (βιομηχανίες ορυκτών, ξύλου τροφίμων κ.α.) πιο ανταγωνιστικές και παραγωγικές στην εγχώρια και διεθνή αγορά. Αυτό επιτυγχάνεται με την εξυπηρέτηση τριών θεμελιωδών στρατηγικών στόχων της επιχείρησης που είναι:

1. η αξιοποίηση των α΄ υλών για παραγωγή προϊόντων με στόχο την αγορά της χώρας υποδοχής ή εξαγωγές. Έτσι επιτυγχάνεται χαμηλότερο κόστος παραγωγής λόγω χαμηλών εργατικών, αποφυγή δασμών στα έτοιμα προ-

ϊόντα και μεταφορικών όταν πρόκειται για ογκώδη και βαριά (π.χ. μάρμαρα),

2. η διαφοροποίηση των πηγών των α΄ υλών που προσδίδει στην επιχείρηση ανεξαρτησία και μεγαλύτερη διαπραγματευτική δύναμη,
3. η αύξηση του βαθμού καθετοποίησης (backward vertical integration) της παραγωγικής διαδικασίας της επιχείρησης με αποτέλεσμα τις οικονομίες κλίμακος και τα λοιπά οφέλη. (Χατζηδημητρίου Ι.2003)

4.2.14 Από το εμπόριο στις ΑΞΕ

Πριν από τα χρόνια της μετάβασης και κατά την διάρκεια αυτών πολλές ελληνικές επιχειρήσεις είχαν εμπορικές σχέσεις με τις Βαλκανικές χώρες. Η επιτυχία αυτών των σχέσεων και η καλή αποδοχή των ελληνικών προϊόντων στη Βαλκανική αγορά ενθάρρυναν τις ελληνικές επιχειρήσεις να αναλάβουν προγράμματα ΑΞΕ. Οι βασικοί λόγοι που τα ελληνικά επενδυτικά προγράμματα αντικατέστησαν ή συμπλήρωσαν τις εμπορικές σχέσεις ήταν για να ξεπεράσουν τους εμπορικούς φραγμούς, να ελαχιστοποιηθεί το κόστος παραγωγής και να αποφευχθεί το κόστος μεταφορών.(Μπιτζένης Αρ.2003).

4.2.15 Διεθνοποίηση προσαρμοσμένη στις δυνατότητες των μικρομεσαίων ελληνικών επιχειρήσεων.

Η ανταπόκριση των Ελλήνων στα κελεύσματα της διεθνοποίησης έγινε με στροφή προς τα Βαλκάνια και όχι προς την αναπτυγμένη Ευρώπη όπου ο ανταγωνισμός είναι οξύς αλλά και γιατί υπάρχουν και άλλοι ανασταλτικοί παράγοντες που μπορεί να προκύψουν και είναι πολλοί και αρκετές φορές άγνωστοι π.χ. η αυστηρότερη νομοθεσία.

Ακόμα ένα εξίσου βασικό μειονέκτημα που πρέπει να υπερκεράσουν οι Έλληνες επιχειρηματίες που δραστηριοποιούνται στις ανεπτυγμένες χώρες του εξωτερικού είναι ότι δεν διαθέτουν υπέρογκα κεφάλαια και επομένως ο χρονικός ορίζοντας που οι επενδύσεις τους πρέπει να αποδώσουν τα αναμενόμενα οφέλη είναι περιορισμένος. Αντίθετα, πίεση χρόνου δεν υφίσταται στις μεγάλες ΠΕΕ οι οποίες διαθέτουν τεράστια κεφάλαια και οριοθετούν την απόσβεση των ΑΞΕ και πέραν της δεκαετίας.

4.3 Η Ελλάδα πόλος έλξης επενδυτών που στοχεύουν και σε γειτονικές χώρες

Μεταξύ των καταγραφομένων ως ελληνικών άμεσων επενδύσεων στο εξωτερικό περιλαμβάνονται και επιχειρήσεις ξένων συμφερόντων που είναι κάτοικοι Ελλάδος (το κριτήριο χαρακτηρισμού ως κατοίκων είναι η εγκατάσταση για χρονικό διάστημα άνω του ενός έτους στην Ελλάδα), οι οποίες για την Ελλάδα αποτελούν εισροές ΑΞΕ. Είναι γεγονός ότι, για μια σειρά από λόγους, η χώρα μας μπορεί να λειτουργήσει ως πύλη εισόδου και προσφέρεται ως τόπος ενδιάμεσης εγκατάστασης επιχειρήσεων οι οποίες επιθυμούν να δραστηριοποιηθούν με θυγατρικές σε γειτονικές χώρες όπως τα Βαλκάνια, η Τουρκία ή η Μέση Ανατολή. Στους λόγους αυτούς συγκαταλέγεται η συμμετοχή στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι συγκριτικά , σύγχρονες υποδομές, η σχετικά μικρή απόσταση από τις χώρες-στόχους του βορρά, οι καλές καιρικές συνθήκες, το μεγάλο ποσοστό ξενόγλωσσου πληθυσμού κ.α. Οι εταιρίες αυτές παρέχουν υπηρεσίες σε συγγενείς εταιρίες ή υποκαταστήματα που δραστηριοποιούνται σε άλλες χώρες. Τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η είσοδος των discounters και γενικότερα των ξένων λιανεμπορικών αλυσίδων όπως της Plus και νωρίτερα της Carrefour .

Η επιλογή της Ελλάδας ως ενδιάμεσης χώρας γίνεται παρότι ‘‘ κοστίζει ’’ σχετικά ακριβά.

Ο λόγος που καθιστά τη χώρα μας ακριβό ενδιάμεσο προορισμό είναι το γεγονός ότι οι γειτονικές χώρες, στις οποίες προφανώς θα στοχεύει κανείς όταν σκέπτεται την δημιουργία μιας ενδιάμεσης μητρικής εταιρείας στην Ελλάδα, έχουν πλέον πολύ χαμηλούς φορολογικούς συντελεστές εταιρικών κερδών σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η χώρα μας παρέχει μεν πίστωση του φόρου, αλλά φορολογεί τα διερχόμενα κέρδη με τους υψηλότερους συντελεστές της ελληνικής νομοθεσίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΟΙ ΑΜΕΣΕΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ

5.1 Γενικά

Η ελληνική επενδυτική δραστηριότητα στην εξεταζόμενη περιοχή προσδιορίζεται από δύο στοιχεία: από το σχετικά υψηλό βαθμό αποδοχής του επιχειρηματικού κινδύνου και μάλιστα για τα Βαλκάνια σε περίοδο έντονης αναταραχής, και από τις γενικότερες συνθήκες πού επικρατούν στις εν λόγω οικονομίες σχετικά με τις εισροές ξένων κεφαλαίων.

Στον επενδυτικό τομέα, οι σημαντικότερες πρωτοβουλίες, ως προς την αξία των επενδύσεων, αναλαμβάνονται από ελληνικές επιχειρήσεις στους τομείς των τηλεπικοινωνιών, της πληροφορικής, των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, των κατασκευών και δευτερευόντως των ετοίμων ενδυμάτων, τροφίμων και των ποτών.

Συνολικά μέχρι τέλους του 2005 έχουν επενδυθεί κεφάλαια το ύψος των οποίων, για τους λόγους που θα αναφερθούν παρακάτω δεν μπορεί να προσδιοριστεί ούτε κατά προσέγγιση εκατοντάδας εκατομμυρίων όμως, σύμφωνα με εκτιμήσεις πανεπιστημιακών ερευνητών και στελεχών τραπεζών, μόνο για τις χώρες της Βαλκανικής (Σερβία – Μαυροβούνιο, Βουλγαρία, ΠΓΔΜ και Ρουμανία) ανέρχονται σε 6 δις ευρώ (Μαντικίδης Τ., ΒΗΜΑ 5.2.2006). Σχετική έρευνα του Αρ.Μπιτζένη για το ίδιο θέμα εκτιμά το ύψος των ελληνικών συμφερόντων επενδύσεων στη Βουλγαρία, Ρουμανία, ΠΓΔΜ, Σερβία-Μαυροβούνιο και Αλβανία, το έτος 2004, σε 5 περίπου δισεκατομμύρια δολάρια που ανήκουν σε περίπου 3.000 ελληνικές επιχειρήσεις, κατατάσσοντας τη χώρα μας μεταξύ των μεγαλύτερων ξένων επενδυτών στην περιοχή. Ο ίδιος ερευνητής επισημαίνει ακόμα ότι το 80% των συνολικών ελληνικών επενδύσεων έχει υλοποιηθεί από μόνο 25 περίπου ελληνικές ΠΕΕ.

Η επενδυτική δραστηριότητα των Ελληνικών επιχειρήσεων μπορεί να χωριστεί σε τρεις κυρίως φάσεις. Η πρώτη φάση ξεκινά στις αρχές του 1990 με επενδύσεις μικρής και μεσαίας μεταφοράς κεφαλαίων κυρίως στον κλάδο τροφίμων και κλωστοϋφαντουργίας και ιδιαίτερα στην Αλβανία και τη Βουλγαρία. Οι μικρομεσαίες ελληνικές επιχειρήσεις λειτούργησαν σαν πρωτοπόροι για τον κύριο όγκο της ελληνικής επιχειρηματικής κοινότητας. Ωστόσο, η φάση αυτή δεν θεωρείται ότι απέβη ιδιαίτερα

κερδοφόρα καθώς συνέπεσε με τις αναταράξεις των πρώτων βημάτων των οικονομιών αυτών προς την ελεύθερη αγορά.

Η δεύτερη φάση αρχίζει στα μέσα περίπου της δεκαετίας του ’90, με τη σταδιακή εγκατάσταση ελληνικών τραπεζών που λειτούργησαν σαν σοβαρό κίνητρο για μεγάλες πλέον ελληνικές επιχειρήσεις να εγκατασταθούν, μετά από συγκεκριμένα επιχειρηματικά και επενδυτικά σχέδια. Σε αυτή τη φάση, πάνω από 50 βιομηχανικά συγκροτήματα εγκαθίστανται είτε μέσω εξαγορών, είτε αυτόνομα με εργοστασιακές μονάδες κυρίως στην Βουλγαρία και Ρουμανία.

Η τρίτη φάση που ακόμη βρίσκεται σε εξέλιξη, ουσιαστικά αρχίζει το 1998, και χαρακτηρίζεται από την προσπάθεια των ελληνικών επιχειρήσεων να επεκταθούν σε πάνω από μια Βαλκανική χώρα δημιουργώντας έτσι την αρχή ενός παν-Βαλκανικού δικτύου. Παραδείγματα αυτής της πολιτικής είναι οι Τράπεζες της Ελλάδος, ο ΟΤΕ, η ΔΕΛΤΑ, η 3Ε και άλλοι.

5.2 Προβλήματα καταγραφής των ελληνικών άμεσων επενδύσεων

Δεν υπάρχουν πλήρως αξιόπιστα στατιστικά στοιχεία ΑΞΕ επειδή :

1. Παρότι υπάρχει υποχρέωση, σύμφωνα με τους Ν.2609/1998 και 2832/2000, συμπλήρωσης στατιστικών στοιχείων για τις ΑΞΕ, η αρχική εγγραφή στο σχετικό μητρώο της Τράπεζας της Ελλάδος ελάχιστες φορές γίνεται με πρωτοβουλία των Ελλήνων άμεσων επενδυτών. Η αναζήτηση τους γίνεται από τα αρμόδια όργανα της Τράπεζας της Ελλάδος τα οποία αξιοποιούν κάθε πληροφορικό υλικό. Έτσι, πλήθος κυρίως Βορειοελλαδικών επιχειρήσεων, δραστηριοποιείται σε περιοχές των όμορων κρατών που απέχουν λίγα χιλιόμετρα από τα σύνορα, χωρίς να εμφανίζονται στα μεγέθη που αναφέρει η Τράπεζα της Ελλάδος λόγω και της κατάργησης πλέον της υποχρέωσης των φυσικών προσώπων για συμπλήρωση του σχετικού ερωτηματολογίου. Τα μεγέθη αυτά, αν και μεμονωμένα είναι ίσως μικρά, αθροιζόμενα συνιστούν σημαντικό μέγεθος.

Η μη εγγραφή στο μητρώο Άμεσων Επενδυτών και η μη παροχή στατιστικών στοιχείων πιθανόν γίνεται πολλές φορές επειδή οι επενδυτές φοβούνται διεκδίκηση, εκ μέρους των ελληνικών αρχών, και επιδίωξη τακτοποίησης εκκρεμοτήτων (φορολογικών, ασφαλιστικών κλπ). Πολλές φορές βέβαια εκκρεμούν απαιτήσεις και εκ μέρους φυσικών προσώπων.

Αρκετές φορές, μεταφορές επενδυτικών κεφαλαίων από μικρούς επιχειρηματίες γίνονται χωρίς τη μεσολάβηση Τραπεζών για διάφορους λόγους π.χ. αποφυγή

εξόδων με συνέπεια να μη εμφανίζονται, στατιστικά, τα σχετικά ποσά σε καμία από τις εμπλεκόμενες χώρες.

2. Οι εμπορικές Τράπεζες στην Ελλάδα δεν αναγγέλλουν πάντα τις εκροές (outflows) για άμεσες επενδύσεις επειδή οι αρμόδιοι υπάλληλοι, κατά τη μεταφορά των κεφαλαίων στο εξωτερικό, δεν πληκτρολογούν στον Η/Υ τον ορθό κωδικό συναλλαγής.

3. Υπάρχει δυνατότητα στις περισσότερες Βαλκανικές χώρες ξένες επιχειρήσεις να εγγράφονται ως εγχώριες και όχι ως ξένες ΠΕΕ με αποτέλεσμα να μη προσμετρούνται ως ΑΞΕ. Η επιλογή αυτή γίνεται για να φορολογηθούν με χαμηλότερο συντελεστή (π.χ. στη Βουλγαρία 15% από 1.1.2005).

4. Η αναζήτηση του χαμηλότερου φορολογικού συντελεστή επί των κερδών οδηγεί πλήθος ελληνικών επιχειρήσεων να επενδύσουν στο εξωτερικό μέσω των φορολογικών παραδείσων της Κύπρου (φορολογικός συντελεστής 4,5%), Λουξεμβούργου κ.α. αλλά και χωρών όπως η Ιρλανδία και η Ολλανδία που έχουν χαμηλούς φορολογικούς συντελεστές. Φυσικό επακόλουθο των παραπάνω αποτελεί η υποεκτίμηση του μεγέθους των ελληνικών Άμεσων Επενδύσεων. Από τους πίνακες που παρατίθενται προκύπτει ότι οι επενδύσεις ελληνικών συμφερόντων μόνο στα Βαλκάνια υπερβαίνουν τα 5 δις ΕΥΡΩ όταν συμπεριληφθούν και οι επενδύσεις παράκτιων κέντρων (Μπιτζένης 2005).

5. Οι επενδύσεις που υλοποιούνται με δανεισμό από τα πιστωτικά ιδρύματα της χώρας υποδοχής από τις εκεί θυγατρικές των ΠΕΕ δεν καταγράφονται ως εισροή ΑΞΕ από τη χώρα υποδοχής αλλά ούτε ως εκροή από τη χώρα προέλευσης παρότι έχουν όλα τα χαρακτηριστικά της άμεσης επένδυσης με συνέπεια να υποεκτιμούνται τα μεγέθη των ΑΞΕ (π.χ. δανεισμός ROMTELECOM θυγατρικής του ΟΤΕ για επενδυτική επέκταση από την εγχώρια τραπεζική αγορά της Ρουμανίας).

6. Τα στοιχεία που συλλέγονται από τις χώρες υποδοχής δεν θεωρούνται πλήρως αξιόπιστα επειδή στις εισροές ΑΞΕ λαμβάνουν υπόψη μόνο το αρχικό κατατεθειμένο κεφάλαιο κατά την ίδρυση της εταιρίας και όχι το πραγματικό επενδεδυμένο κεφάλαιο το οποίο αποτυπώνεται στο Ισοζύγιο Τρεχουσών συναλλαγών των Κεντρικών Τραπεζών, όπου όμως δεν γίνεται διάκριση ανά χώρα προέλευσης κεφαλαίων. Ακόμα, δεν ακολουθούνται πάντα οι οδηγίες του ΔΝΤ και η μεθοδολογία κατάρτισης του Ισοζυγίου Πληρωμών για διάφορους λόγους και πολιτικές σκοπιμότητες. Το παραπάνω είναι αναμενόμενο δεδομένου ότι και στη χώρα μας, που έχει από ετών

ενταχθεί στις δομές της Ε.Ε., η Τράπεζα της Ελλάδος μόλις προ πενταετίας έθεσε σε εφαρμογή τα πρότυπα του ΔΝΤ.

0ι παραπάνω λόγοι οδηγούν σε τεράστιες αποκλίσεις μεταξύ των στοιχείων που δίδονται από από τις εμπλεκόμενες χώρες και τους διάφορους φορείς. Για παράδειγμα για όλες τις χώρες της μετάβασης η Τράπεζα της Ελλάδος αναφέρει αποθέματα ελληνικών επενδύσεων τέλους 2004 (προσωρινά στοιχεία) 2.725 εκατ. έναντι σχεδόν διπλασίου ποσού (5 δισεκ.) που δίνει πανεπιστημιακός ερευνητής μόνο για πέντε βαλκανικές χώρες (Μπιτζένης Α. 2005). Πιο ακραία περίπτωση αποτελεί η Πολωνία με 34,15 εκατ. ευρώ αποθέματα (2004) ενώ σε δημοσίευμα (Ναυτεμπορική της 20.1.2006 – άρθρο Αθ.Παπανδρόπουλου) εκτιμάται η ελληνική επενδυτική παρουσία στην ίδια χώρα, σε 1 δισεκ. δολάρια (εδώ εμπεριέχονται πλέον πρόσφατα στοιχεία ΑΞΕ που δεν έχει συνυπολογίσει η Τράπεζα της Ελλάδος αλλά και έτσι δεν αναιρείται το γεγονός της τεράστιας απόκλισης).

5.3 Στοιχεία άμεσων ελληνικών επενδύσεων στις οικονομίες σε μετάβαση

Ακολουθούν πίνακες με τα διαθέσιμα στοιχεία που έχουν καταγραφεί από την Τράπεζα της Ελλάδος από την έναρξη εφαρμογής της νέας μεθοδολογίας κατάρτισης του Ισοζυγίου Πληρωμών.

Τα στοιχεία που αναφέρονται ως stocks net είναι καθαρά υπόλοιπα αποθεμάτων επενδύσεων που καταγράφονται σε συγκεκριμένη ημερομηνία, που για τις άμεσες επενδύσεις είναι η 31.12 κάθε έτους και η συλλογή τους γίνεται από την Τράπεζα της Ελλάδος μέσω ερωτηματολογίων που απαντώνται από τους υπόχρεους παροχής, άμεσους επενδυτές, κατοίκους Ελλάδος ενώ οι ροές (flows) καταγράφουν συναλλαγές του Ισοζυγίου Πληρωμών μιας χρονικής περιόδου και η συλλογή τους γίνεται από τις Εμπορικές Τράπεζες.

Ως μέγεθος τα καθαρά αποθέματα αντιπροσωπεύουν την ΄΄περιουσία΄΄ της χώρας στην αλλοδαπή στο τέλος κάθε έτους αποτιμημένη σε λογιστική (book value) και όχι πραγματική αξία, ενώ οι καθαρές εκροές είναι τα κεφάλαια που έχουν εκρεύσει από την Ελλάδα για άμεσες επενδύσεις μείον ό,τι έχει εισρεύσει για αποπληρωμή διαφόρων υποχρεώσεων προς τις ελληνικές μητρικές ΠΕΕ κατά τη διάρκεια ενός έτους.

Από τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος κρίνουμε χρησιμότερη τη μελέτη των ΑΞΕ από τα αποθέματα επειδή εμφανίζουν συγκεντρωτικά τα στοιχεία των επιχειρήσεων, όπως προκύπτουν από τους ισολογισμούς και εμπεριέχουν όλη την πορεία

των επιχειρήσεων από την έναρξη της επένδυσης μέχρι την ημερομηνία κατάρτισης του ισολογισμού, μετά δε την εφαρμογή των διεθνών λογιστικών προτύπων γίνονται πιο αξιόπιστα και συγκρίσιμα διεθνώς.

Πίνακας 10 : Καθαρές άμεσες επενδύσεις Ελλήνων στις χώρες της μετάβασης - Εκροές (net outflows) σε εκατομμύρια ΕΥΡΩ

(εκατ. ευρώ)					
ΧΩΡΑ ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**
ΑΛΒΑΝΙΑ (AL)	49,11	56,41	0,54	2,68	3,94
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ (BG)	- 6,95	38,08	43,15	49,49	47,65
ΤΣΕΧΙΑ (CZ)	1,43	1,71	0,44	8,12	0,38
ΕΣΘΟΝΙΑ (EE)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,03
ΟΥΓΓΑΡΙΑ (HV)	0,42	1,41	-6,94	0,24	0,33
ΛΕΤΟΝΙΑ (LV)	0,00	0,00	0,00	-1,21	0,12
ΠΓΔΜ (MK)	4,88	2,44	13,27	2,95	-30,47
ΠΟΛΩΝΙΑ (PL)	1,79	4,36	12,88	3,25	0,35
ΡΟΥΜΑΝΙΑ (RO)	16,16	14,30	6,51	205,85	26,36
ΣΛΟΒΑΚΙΑ (SK)	0,00	0,00	0,24	0,00	0,00
ΣΛΟΒΕΝΙΑ (SI)	0,05	0,00	0,00	0,01	1,67
ΟΥΚΡΑΝΙΑ (UA)	0,00	-0,17	0,37	0,39	0,51
ΚΡΟΑΤΙΑ (HR)	0,02	0,19	0,00	0,20	0,00
ΡΩΣΙΑ (RU)	0,32	0,80	3,54	0,27	2,52
ΑΡΜΕΝΙΑ (AM)	0,06	0,12	0,04	-0,23	-0,03
ΓΕΩΡΓΙΑ (GE)	0,00	0,00	0,00	0,00	-0,01
ΚΑΖΑΚΣΤΑΝ (KZ)	0,00	0,00	0,00	0,00	-0,02
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ (LT)	-0,01	0,00	0,00	0,00	-0,10
ΑΖΕΡΜΠΑΙΖΑΝ (AZ)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ΟΥΖΜΠΕΚΙΣΤΑΝ (UZ)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ΣΕΡΒΙΑ-ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ (YU)	- 0,08	1,06	20,38	37,14	21,60
ΒΟΣΝΙΑ-ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ (BA)	0,00	0,00	0,00	0,19	0,00
ΣΥΝΟΛΟ:	**69,20**	**120,71**	**94,42**	**309,34**	**74,92**
ΣΥΝΟΛΟ ΚΟΣΜΟΥ:	**2.319**	**688,50**	**696,30**	**41,20**	**488,80**

Πηγή : Τράπεζα της Ελλάδος

Πίνακας 11 : Διεθνής επενδυτική θέση (International Investment Position) - Άμεσες επενδύσεις Ελλήνων στο εξωτερικό - Γεωγραφική κατανομή - Αποθέματα (stocks net – book value) σε εκατομμύρια ΕΥΡΩ

		2001	2002	2003	2004
1	Geographical Zones				
El	EUROPE	6.337,03	6.976,12	8145,71	8.589,69
A3	BLEU	397,36	933,66	972,81	952,99
BE	Belgium	0,78	0,35	1,96	0,56
LU	Luxembourg	396,58	933,31	970,85	952,42
DK	Denmark	43,00	5,29	11,21	11,21
DE	Germany	153,80	268,12	234,52	250,06
ES	Spain	54,95	134,51	160,68	175,30
FR	France	81,26	68,03	64,14	64,42
IE	Ireland	5,78	9,50	9,14	9,78
IT	Italy	51,81	64,75	74,19	85,97
NL	Netherlands	121,93	168,45	160,11	163,28
AT	Austria	7,08	16,12	201,17	209,00
PT	Portugal	2,71	9,47	9,37	8,85
FI	Finland	1,68	0,88	0,51	0,25
S	Sweden	2,85	5,08	2,03	2,32
B	United Kingdom	234,68	377,62	460,05	431,21
CH	Switzerland	0,35	0,12	0,07	0,21
IS	Iceland				
LI	Liechtenstein				
NO	Norway	15,18	20,49	17,02	17,20
E2	OTHER EUROPEAN COUNTRIES	4.959,19	4.894,04	5.768,70	6.207,63
of which					
mk	FYROM	160,65	202,27	273,09	370,93
AL	Albania	109,35	143,69	207,86	176,27
	Serbia and Mondenegro		256,38	335	376,20
BG	Bulgaria	553,54	449,41	484,03	576,62
BY	Belarus				
CY	Cyprus	3.281,04	2.838,93	3.076,59	3.180,13
CZ	Czech Repub ic	7,69	1,62	4,67	4,69
E3	Baltic Countries				
EE	Estonia				
LT	Lithuania				
LV	Latvia				
HR	Croatia	1,46	1,50	1,50	1,32
HU	Hungary	6,89	13,51	23,38	19,61
MT	Malta				
PL	Poland	25,31	31,49	30,22	34,15
RO	Romania	662,04	770,82	1.121,15	1.139,66
RU	Russian Federation	18,12	19,69	23,57	23,60
SI	Slovenia	0,27	0,11	1,25	2,71
SK	Slovakia	0,33	0,45	- 0,72	-0,06
TR	Turkey	16,07	15,49	40,84	65,81
UA	Ukraine	21,75	25,89		

E4	AFRICA	324,47	289,18	273,98	282,71
E5	NORTH AFRICA of which	9,56	6,35	8,15	10,28
EG	Egypt	8,77	5,57	7,56	9,53
MA	Morocco				
E6	OTHER AFRICAN COUNTRIES of which	314,92	282,82	265,83	272,44
ZA	South Africa	39,72	42,21	24,51	35,98
E7	AMERICA	1.114,86	1.219,83	1.058,19	853,85
E8	NORTH AMERICA	1.103,39	1.080,14	923,49	849,19
US	United States	1.083,39	1.045,94	881,13	817,31
CA	Canada	20,00	34,21	42,36	31,88
E9	CENTRAL AMERICA of which	11,47	139,39	134,68	4,24
MX	Mexico				
Fl	SOUTH AMERICA of which		0,30	0,02	0,42
AR	Argentina				
BR	Brazil		0,30	0,02	0,42
CL	Chile				
CO	Colombia				
UY	Uruguay				
VE	Venezuela				
F2	ASIA	189,55	253,69	298,03	337,26
F3	NEAR AND MIDDLE EAST of which	125,12	168,87	195,38	209,84
IR	Iran, Islamic Republic of				
IL	Israel				
F4	Gulf Arabian countries	2,18	2,46	2,69	10,29
F5	Other Near and Middle I East countries	122,94	166,42	192,68	199,55
F6	OTHER ASIAN COUNTRIES of which	64,43	84,81	102,66	127,42
CN	China	7,82	11,00	17,56	16,66
HK	Hong Kong	45,09	62,67	76,04	99,66
ID	Indonesia	6,24	4,14	4,28	4,28
IN	India	2,11	2,12	1,08	1,84
JP	Japan	3,18	4,88	3,70	4,25
KR	Korea, Republic of (South Korea)				2,12
MY	Malaysia				-0,46
PH	Philippines				
SG	Singapore				-1,09
TH	Thailand				
TW	Taiwan, Province of China				0,17
F7	OCEANIA & POLAR REGIONS I of which		8,95	8,95	8,91
AU	Australia				
NZ	New Zealand				
Z5	World not allocated geographically				
Al	TOTAL WORLD	7.965,91	8.747,76	9.784,85	10.072,42
2	Economic Zones				
D2	EU-15	1.158,79	2.061,47	2.359,92	2.364,64
D4	Extra-EU15	6.807,12	6.686,29	7.424,93	7.707,77
Z6	Intra-EU15 not allocated				
	Extra-EU-15 not allocated				
Zl	World not allocated (EU-15)				
3	EU-25	4.480,33	4.947,58	5.495,30	5.605,87
D5	Extra-EU 25	3.485,49	3.800,18	4.289,55	4.466,55
W5	Extra-EU 25 not allocated				
U2	Euro- zone	878,26	1.673,48	1.886,63	1.919,90

U3	EU MS not euro- zone	280,53	387,99	473,29	444,74
U4	Extra-euro-zone	7.087,65	7.074,27	7.898,22	8.152,52
W2	Intra-euro-zone not allocated				
W4	Extra-euro-zone not allocated				
Z3	World not allocated (euro-zone)				
A5	EFTA	15,53	20,61	17,08	17,41
A8	OECD	2.337,18	3.229,66	3.402,59	3.361,81
Bl	NAFTA	1.103,39	1.080,14	923,49	849,19
B9	NICsl	45,09	62,67	76,04	100,86
Cl	NICs2A				-0,46
C2	NICs2LA		0,30	0,02	0,42
C6	CIS countries	122,34	165,14	177,40	192,46
B3	ASEAN countries	6,24	4,14	4,28	2,72
B4	OPEC countries	9,05	7,25	7,28	15,10
C4	Offshore Financial Centres	399,46	551,24	559,40	454,59
3	Additional economic zones*				
B2	Latin America countries	2,65	4,04	1,30	4,61
B5	ACP countries	314,92	291,77	274,77	281,38
B6	African ACP countries	314,92	282,82	265,83	272,44
B7	Caribbean ACP countries				
B8	Pacific ACP countries		8,95	8,95	8,95
C3	Mediterranean Basin countries	3.827,45	3.513,75	4.009,30	4.322,26
C7	Maghreb countries	0,79	0,79	0,59	0,74
C8	Mashrek countries	54,06	54,49	72,55	65,31
A9	Central and Eastern Europe	1.731,29	1.871,37	2.481,46	2.784,93
C5	French Franc zone	21,72	21,10	21,14	21,14
C9	MERCOSUR		0,30	0,02	0,42
D6	Candidate countries	4.553,20	4.121,82	4.781,40	5.023,32
	Mediterranean countries in the Euro- Mediterranean Partnership	3.351,97	2.909,69	3.190,56	3.312,00
7Z	International Organisations				
	Acceding countries	3,321,54	2.886,11		
	New EU Member States 2004			3.135,38	3.241,23

Πηγή : Τράπεζα της Ελλάδος

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα τα καθαρά αποθέματα των ελληνικών άμεσων επενδύσεων σε όλο τον κόσμο στο τέλος του 2004 ανέρχονταν σε €10.072 εκατομμύρια (προσωρινά στοιχεία) τα οποία είναι υποπολλαπλάσια των πραγματικών για τους λόγους που αναλύθηκαν πιο πάνω. Θα μπορούσε να πει κανείς ότι η χώρα μας όπως και στην περίπτωση της παραοικονομίας ΄΄ κρύβει θησαυρούς΄΄ με αποτέλεσμα να εμφανίζεται φτωχότερη γεγονός που συμφέρει όταν αυτός ο δείκτης αποτελεί κριτήριο εισροής κεφαλαίων από την Ε.Ε.

Στις χώρες της μετάβασης της Κ. και Α. Ευρώπης όπως φαίνεται αντιστοιχεί το 28% περίπου του συνόλου των καθαρών αποθεμάτων.

Πίνακας 12 : Άμεσες ελληνικές επενδύσεις κατά κλάδο δραστηριότητος (outward net stocks)

	2004
595 AGRICULTURE, HUNTING AND FISHING	5,92
1495 MINING AND QUARRYING of which:	54,32
1100 Extraction of petroleum and gas	
3995 MANUFACTURING of which:	1.639,45
1605 Food products	211,53
2295 Total (1805 + 2205)	32,97
1805 Textiles and wearing apparel	27,40
2205 Wood, publishing and printing	5,57
2595 Total (2300+2400+2500)	227,76
2300 Refined petroleum products and other treatments	56,00
2400 Manufacture of chemical & chemical products	57,86
2423 Pharmaceutical, medicinal chemical and botanical products	
2500 Rubber and plastic products	113,90
2995 Total (2805 + 2900)	555,16
2805 Metal products	504,32
2900 Mechanical products	50,85
3295 Total (3000 + 3200)	12,91
3000 Office machinery and computers	12,91
3200 Radio, TV, communication equipments	
3300 Medical precision and optical instruments, watches and clocks	
3595 Total (3400 + 3500)	
3500 Other transrort equipment	
3530 Manufacture of aircraft and spacecraft	
4195 ELECTRICITY, GAS AND WATER	
4500 CONSTRUCTION	129,45
5295 TRADE AND REPAIRS	533,63
5500 HOTELS AND RESTAURANTS	1,99
6495 TRANSPORT STORAGE AND COMMUNICATION	2.468,99
6395 Transport and storage	220,21
6000 Land transport	
6100 Water transport	220,18
6200 Air transport	0, 03
6300 Supporting and auxiliary transport activities, activities of travel agencies	
6400 Post and telecommunications	2.248,78
6410 Post and courier activities	
6420 Telecommunications	2.248,78
6895 FINANCIAL INTERMEDIATION of which:	5.128,08
6500 Financial intermediation, exceptinsurance and pension funding	5.134,20
6510 _ Monetary intermediation	1.276,13
6520 Other financial intermediation	3.858,07
6524 Financial holding companies	3.727,43
6600 Insurance and pension funding, except-compulsory social security	-8,20
6601 Life insurance	-17,53

6602	Pension funds	6,09
6700	Activities auxiliary to financial intermediation	
7395	REAL ESTATE, KENT ING & BUSINESS ACTIVITIES	63,18
7000	Real estate	3,76
7100	Rending of machinery and equipment without operator and of personal and household goods	
7200	Computer activities	22,16
7300	Research and development	
7400	Other business activities of which:	37,25
7410	Legal, accounting book-keering and auditing activities, tax consultancy, market research and public opinion polling, business and management consultancy, holding	34,61
7415	Management holding companies	
7440	Advertising	0,14
9995	OTHER SERVICES	48,98
9200	Recreational cultural and sporting activities	
9996	Not allocated	0,89
8000	EDUCATION	
9997	SUB- TOTAL	10.073,99
9998	Private perchases & sales of real estate	
9999	TOTAL	10.073,99
5095	TOTAL SERVICES	8.243,96

Πηγή : Τράπεζα της Ελλάδος

Από τον πιο πάνω πίνακα προκύπτει ότι ο τομέας υπηρεσιών έχει τη μεγαλύτερη συμμετοχή (πάνω από το 82%) στο σύνολο των επενδύσεων με πλέον βαρύνουσες δραστηριότητες τις χρηματοπιστωτικές (52)% και επικοινωνιακές υπηρεσίες (24%).

Πίνακας 13 : Άμεσες ελληνικές επενδύσεις στις οικονομίες της μετάβασης - Αποθέματα σε εκατομμύρια ΕΥΡΩ (outward net stocks)

		2001	2002	2003	2004
AL	Albania	109,35	143,69	207,86	176,27
SM	Serbia &Mondenegro	μδ	256,38	335	376,2
BG	Bulgaria	553,54	449,41	484,03	576,62
CZ	Czech Repub ic	7,69	1,62	4,67	4,69
HU	Hungary	6,89	13,51	23,38	19,61
MK	Fyrom	160,65	202,27	273,09	370,93
PL	Poland	25,31	31,49	30,22	34,15
RO	Romania	662,04	770,82	1.121,15	1.139,66
SK	Slovakia	0,33	0,45	-0,72	-0,06
SI	Slovenia	0,27	0,11	1,25	2,71
UA	Ukraine	21,75	25,89		
HR	Croatia	1,46	1,5	1,5	1,32
RU	Russian Federation	18,12	19,69	23,57	23,6
	Total	1567,4	1916,83	2505	2725,7

Πηγή : Τράπεζα της Ελλάδος

μδ : μη διαθέσιμα

Όπως προκύπτει από τον πιο πάνω πίνακα σε πέντε χώρες (Αλβανία, Βουλγαρία, ΠΓΔΜ, Ρουμανία και Σερβία – Μαυροβούνιο) έχουν συσσωρευτεί πάνω από το

96% των συνολικών ελληνικών αποθεμάτων στις οικονομίες της μετάβασης. Η εστίαση επομένως του ενδιαφέροντός μας επιβάλλεται να στραφεί προς αυτές.

Αξίζει να σημειωθεί πρόσφατη αναφορά του πρωθυπουργού της χώρας μας που ανεβάζει στο ύψος των € 8 δις τα ελληνικά κεφάλαια που έχουν επενδυθεί μόνο στις πιο πάνω πέντε βαλκανικές χώρες και κατατάσσει τις ελληνικών συμφερόντων επενδύσεις πρώτες στην Αλβανία, στην ΠΓΔΜ και Σερβία – Μαυροβούνιο, στη δεύτερη θέση στη Βουλγαρία και στη τρίτη θέση στη Ρουμανία.

Γράφημα 1 : Άμεσες ελληνικές επενδύσεις(2001-2004) σε πέντε χώρες της μετάβασης

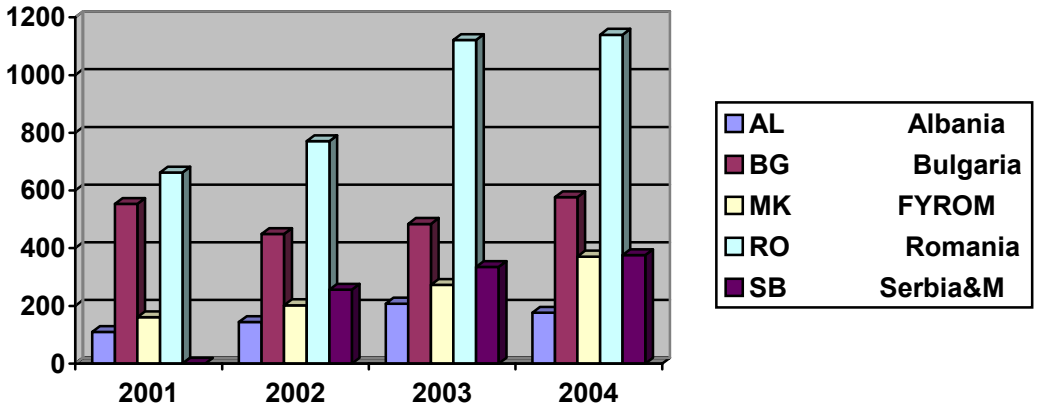

1.ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Πίνακας 14 : Κατανομή των ξένων επενδυτών στη Βουλγαρία (αριθμός εταιρειών ανά περιοχή /πόλη)

No	ΧΩΡΑ ΤΟΥ ΕΠΕΝΔΥΤΗ	BLAGOEVGRAD	BOURGAS	VARNA	VELIKO TIRNOVO	GABROVO	DOBRICH	KYUSTENDIL	LOVECH	PAZARDJIK	PERNIK	PLEVEN	PLOVDIV	N	SMOLYAN	SOFIA	SOFIA CITY	STARA ZAGORA	HASKOVO	YAMBOL	ΣΥΝΟΛΟ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΑΝΑ ΧΩΡΑ
1	ΤΟΥΡΚΙΑ	20	400	205	128	61	115	12	55	110	5	18	1153	149	181	12	1203	152	586	36	6366
2	ΡΩΣΙΑ	62	350	743	47	67	216	18	57	76	34	57	302	57	55	53	1225	88	59	44	4004
3	ΕΛΛΑΔΑ	745	60	52	22	38	27	74	18	51	52	35	547	62	110	56	1575	43	96	27	3746
4	ΚΙΝΑ	7	4	12	1	2			1			1	51		1	5	2733	1	2	2	2878

5	ΣΥΡΙΑ	7	43	136	9	2	3	20	2	17		33	216	3	4	5	1747	31	3	6	2399
6	ΑΡΜΕΝΙΑ	35	378	323	43	7	9	7	4	26	9	28	564	39	117	12	356	34	39	16	2254
7	ΙΤΑΛΙΑ	64	56	69	26	10	29	55	39	17	12	21	360	2	13	46	895	30	7	6	1867
8	ΠΓΑΜ	830	6	9	5	5	3	392	3	9	17	9	38	1	3	9	232	10	4	1	1606
9	ΟΥΚΡΑΝΙΑ	36	163	255	48	33	60	5	6	16	9	32	123	7	23	15	490	23	26	14	1578
10	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	29	89	146	24	30	62	5	29	23	9	13	115	5	16	33	757	31	15	7	1554
11	ΣΕΡΒΙΑ& ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ	94	27	35	6	16	8	34	4	15	31	7	94	4	28	31	918	10	6	1	1496
12	ΛΙΒΑΝΟΣ	4	30	43	3	1	7	1	1			4	60	1	10	15	1257		4	5	1459
13	ΙΡΑΚ	6	18	24	1				2			3	118	1		2	506	3	3		689
14	ΒΙΕΤΝΑΜ	14	7	14	10	1	1	18	10	1	15	6	23	6	18	19	374	10	2	1	666
15	ΗΠΑ	10	17	15	6	9		7	10	2	5	6	31	4	6	11	435	15		2	638
16	ΑΥΣΤΡΙΑ	2	14	12	8	1	7		8	3	3	9	37	1		5	356	10	2	4	508
17	ΚΥΠΡΟΣ	6	33	32	6	1	4		6	5	6	9	30	5	11	11	287	5		3	475
18	ΒΡΕΤΑΝΙΑ	6	20	22	2	12	9	1	2	5	1	6	33	1	8	23	275	4	2	2	461

Πηγή: BRA, 2003, Μπιτζένης, 2004

Πίνακας 15 : Μεγαλύτεροι προορισμοί των ξένων επενδύσεων σε $USD *(*σε Βουλγαρικές περιοχές - ετησίως)

No	Περιοχή /Πόλη	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	I- IX 2003	Σύνολο ανά περιοχή /πόλη
1.	Sofia City	29,96	81,54	183,07	59,08	101,98	130,37	316,11	267,02	651,76	348,95	597,25	644,90	3409,00
2.	Varna	0,16	2,39	1,51	0,72	8,58	214,12	57,12	46,85	75,80	11,09	8,96	0,60	409,98
3.	Sofia	0,25	0,56	7,57	27,42	7,58	111,87	16,94	93,45	19,48	74,20	13,63	53,09	398,78
4.	Bourgas	0,05	2,16	1,94	6,10	3,16	18,40	11,81	110,80	79,54	8,21	11,47	14,70	268,34
5.	Plovdiv	6,08	0,31	7,05	11,94	9,32	4,13	38,72	44,29	65,11	26,64	34,96	11,40	259,94
6.	Gabrovo	0,00	8,78	0,18	1,67	12,75	31,42	48,79	26,49	24,18	3,28	4,24	15,80	177,58
7.	Lovech	0,00	0,00	0,00	0,68	18,70	28,29	27,29	23,31	2,20	0,98	9,76	0,29	111,50
8.	Pleven	0,00	0,07	0,17	18,96	6,29	3,89	3,32	47,71	6,03	7,47	1,78	0,30	95,98
9.	Sliven	0,00	0,00	0,00	0,00	0,02	0,00	0,02	8,30	12,13	16,56	11,86	43,04	91,93
10.	Blagoevgrad	0,00	0,07	0,74	2,72	8,79	3,76	3,72	20,20	15,78	4,17	2,09	8,98	71,02
11.	Rousse	0,00	0,01	0,87	0,02	1,37	0,50	24,86	10,88	17,91	11,87	2,63	-0,28	70,64
12.	Vratsa	0,00	0,02	0,06	0,04	1,86	32,50	0,26	9,40	2,50	11,31	7,00	0,18	65,14
13.	Razgrad	0,00	0,03	0,01	0,06	46,01	0,00	0,57	6,29	0,64	1,09	0,19	-0,28	54,61
14.	Stara Zagora	0,00	0,23	0,88	30,41	0,72	1,00	1,27	1,64	1,34	2,41	5,09	3,11	48,10
15.	Vidin	0,00	0,05	0,00	0,00	0,00	5,88	35,61	3,68	1,11	1,62	-0,06	0,13	48,02
16.	Shoumen	0,00	0,05	0,06	0,02	11,06	0,01	4,14	9,04	0,00	0,25	3,67	16,58	44,87
17.	Haskovo	0,00	0,05	0,07	0,02	5,19	9,75	3,89	20,45	1,78	0,45	0,46	0,70	42,81
18.	Dobrich	0,01	1,01	0,35	0,01	0,36	7,90	1,72	0,20	4,74	0,94	2,77	3,73	23,75
19.	VelikoTurnovo	0,03	0,05	0,04	0,97	0,17	1,84	7,50	2,37	0,06	1,11	6,67	0,09	20,90
20.	Pazardjik	0,01	0,03	0,01	0,00	0,04	6,42	1,14	0,62	0,03	0,02	6,61	0,78	15,71
	Σύνολο ανά χρονιά	34,42	102,37	210,86	162,63	256,36	636,16	619,96	818,80	1001,50	812,90	873,73	864,22	6393,92

Πηγή: BNB, Μπιτζένης, 2004

Πίνακας 16: Εισροές ξένων άμεσων επενδύσεων στη Βουλγαρία με βάση τη χώρα προέλευσης σε $ USD (Ετησίως)

No	Χώρα	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004 (1αν.-1ούν.)	Σύνολο ανά χώρα
1.	Ελλάδα	0,2	5,1	3,0	29,5	14,6	16,1	3,3	14,9	241,1	240,2	241,3	230,3	52,1	1092
2.	Αυστρία	13,0	1,0	14,7	1,4	12,1	12,5	46,9	23,4	88,8	93,6	160,6	71,3	426,1	965,4
3.	Ολλανδία	0,1	0,5	37,9	0,9	46,3	10,8	41,3	28	17,4	80,3	30,9	210,2	220	724,6
4.	Γερμανία	0,1	58,6	111,0	16,2	53,1	31,4	55,7	101,0	72,3	67,4	85,4	36,6	28,4	715,2
5.	Βέλγιο & Λουξεμβούργο	0,0	0,1	0,3	10,0	0,8	255,2	21,9	0,2	100,2	60,8	0,3	17,5	215,7	690,7
6.	Ιταλία	0,0	0,2	5,2	2,3	1,2	0,4	2,1	23,0	339,71	46,5	43,1	88,9	16,6	669,1
7.	Ουγγαρία	12,3	0,1	0,0	0,9	0,1	0,0	0,7	1,7	2,0	1,0	9,5	398,5	21,6	447,5
8.	Ελβετία	0,4	6,7	0,2	7,9	23,1	31,4	6,6	13,1	15,0	33,5	36,3	118	147,6	439,8
9.	Αμερική	0,0	10,5	16,2	16,1	20,7	46,6	38,6	49,8	37,1	44,5	56,2	38,1	14,9	389,3
10.	Κύπρος	0,3	1,2	0,4	1,4	7,5	20,6	109,0	109,0	11,3	17,8	8,2	62	14,2	323,9
11.	Βρετανία	6,2	5,6	2,4	13,7	7,3	15,8	58,9	48,0	22,6	20,1	0,7	54,4	11,8	267,5
12.	Ρωσία	0,3	1,4	2,3	15,1	14,4	2,0	14,8	104,0	50,8	4,4	4,5	0,6	1,6	207,4
13.	Τουρκία	0,0	9,8	1,3	13,7	7,3	9,9	23,8	39,4	19,5	9,7	15,3	8	12,5	150,7
14.	Γαλλία	0,0	0,2	4,2	5,0	6,5	0,8	3,4	62,7	28,9	15,1	8,6	4	9,8	149,2
	Σύνολο	34,4	102,4	210,9	162,6	256,4	636,2	620,0	818,8	1001,5	812,9	904,7	1419,4	1198,6	8178,8

Πηγή:BFIA,2004,Μπιτζένης,2004

Πίνακας 17 : Μεγαλύτερες ελληνικές επενδύσεις στη Βουλγαρία

No	ΕΛΛΗΝΑΣ ΕΠΕΝΔΥΤΗΣ	ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ	ΟΝΟΜΑ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΣΤΗ ΒΟΥΛΓΑΡ1Α	ΕΠΕΝΔΥΜΕΝΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΕ ΕΚΑΤ.$
1.	Εθνική Τράπεζα	Ελλάδα	UNITED BULGARIAN BANK	270
2.	EUROBANK	Κύπρος	POSTENSKABANKA	80
3.	KLARINA HOLDING (HBC)	Λουξεμβούργο / Κύπρος	SOFIA BEVERAGE COMPANY, COCA-COLA BOTTLERS	38,6
4.	GLASINVESTLTD(HBC)	Κύπρος	STIND	32,7
5.	BREWINVEST(HBC)	Ελλάδα	ZAGORKA	27,6
6.	BARECK OVERSEAS LTD. (HBC)	Κύπρος	DRUZHBAJSCO- PLOVDIV	23,2
7.	SOITBUL INVESTMENT LTD (HBC)	Κύπρος	PLEVEN BOTTLING COMPANY	12,2
8.	Δέλτα	Ελλάδα	DELVIT.DELVIP VITALAKT AD	10,5
9.	Εμπορική Τράπεζα	Ελλάδα	INTERNATIONAL COMMERCIAL BANK	10,2
10.	Χαρτοποιία Θράκης	Ελλάδα	KMH BELOVO	6,4
11.	CHIPITA	Ελλάδα	CHIPITA- BULGARIA	5,6
12.	HALCOR	Ελλάδα	SOFIA MED	5,0
13.	INTRACOM	Ελλάδα	BULFON	3,6
14.	ALPHA BANK	Ελλάδα	IONIAN BANK	3,0
15.	GOODY'S	Ελλάδα	GOODY'S	1,1

Πηγή:BFIA,2002;Μττιτζένης,2004.

Πίνακας 18: Ελληνικού ενδιαφέροντος επενδύσεις στη Βουλγαρία (μέσω φορολογικών παραδείσων)

No	Όνομα επενδυτή	Χώρα προέλευσης	Όνομα εταιρείας στη Βουλγαρία	Όνομα εταιρείας στην Π.ΓΔ.Μ.	Ποσό επένδυσης σε εκατ. $
1.	KLARINA HOLDING	Λουξεμβούργο	VARIOUS BEVERAGE COMPANIES		38,6
2.	BREWINVEST	Κύπρος	ZAGORKA		27,6
3.	SOFTBUL INVESTMENT LTD	Κύπρος	VARIOUS BEVERAGE COMPANIES		12,2
4.	GLASINVESTLTD	Κύπρος	STIND		32,7
5.	BARECK OVERSEAS LTD.	Κύπρος	DRUZHBAJS CO. PLOVDIV		23,2
6.	TITAN, Holderbank Financiere Claris	Κύπρος		Usje- Skopje	30
7.	HBC- Coca-Cola	Κύπρος		Pivara - Skopje	34

Σύνολο ελληνικών επενδύσεων στη Βουλγαρία και στη Π.Γ.Δ.Μ. μέσω φορολογικών παραδείσων (σε εκατ. $) = 198,3

Πηγή:Α.Μπιτζένης,2003

2.ΑΛΒΑΝΙΑ

Πίνακας 19 : Εισροές στην Αλβανία κατά τη διάρκεια των ετών , σε εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ

'Ετη	1994	I995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	Σύνολο
Συνολικές εισροές ΞΑΕ	53	70	90,1	47,5	45	41,2	143	207	302	998,8
Ιταλία	25,44	33,6	43,248	22,8	21,6	19,776	68,64	99,36	144,96	479,424
Ελλάδα	22,79	30,1	38,743	20,425	19,35	17,716	61,49	89,01	129,86	429,484
Π.Γ.Δ.Μ. & Τουρκία	1,06	1,4	1,802	0,95	0,9	0,824	2,86	4,14	6,04	19,976
Υπόλοιποι	3,71	4,9	6,307	3,325	3,15	2,884	10,01	14,49	21,14	69,916

Πηγή Albanian FDI promotion Agency, Μπιτζένης,2004

Πίνακας 20 : Κορυφαίοι ξένοι επενδυτές στην Αλβανία

Raffeisen Bank (Austria)	**$126 million**
Cosmote-Telenor (Greece- Norway)	**$86 million**
Vodafone (UK)	**$38 million**
Lockheed- Martin (U.S.)	**$29 million**
IFC-EBRD	**$11 million**
Kentbank (Turkey)	**$6 million**

Πηγή Albanian FDI promotion Agency, Μπιτζένης,2004

3. ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Πίνακας 21: Οι μεγαλύτερες ελληνικές επενδύσεις στη Ρουμανία

No	ΟΝΟΜΑ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΣΤΗ ΡΟΥΜΑΝΙΑ	ΟΝΟΜΑ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	ΠΟΣΟ (ΣΕ ΕΚΑΤ. $)	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ
1.	ROMTELECOM	O.T.E.	1000	TELECOMMUNICATION	23829
2.	COCA-COLA HBC ROMANIA	HELLENIC BOTTLING CO. 3E	317,3	COCA-COLA	2600
3.	COSMOROM	O.T.E.	165	TELECOMMUNICATION	385
4.	MOARALOULIS SA	LOULIS GROUP	80	FOOD PRODUCTS	1000
5.	ALPHA BANK ROMANIA		41,96	BANKING, FINANCE	530
6.	NATIONAL BANK OF GREECE – BANCAROMANEA SCA	NATIONAL BANK OF GREECE	41,63	BANKING, FINANCE	654
7.	INTRAROMS.A.	INTRACOM	38,8	EQUIPMENT	800
8.	DELTA ROMANIA SA	DELTA	38,44	DAIRY.ICE CREAMS	490
9.	ICMEECABSA	VIOCHALCO HELLENIC CABLES	30	CABLESVIOCHALCO	500
10.	BANG POST	EFG EUROBANK	29,3	BANKING, FINANCE	3440
11.	CHIPITA ROMANIA	CHIPITA INT'L	28	CROISSANTS	295
12.	DOLPHIN SA		27,4		
13.	PIRAEUS BANK	PIRAEUS BANK	23	BANKING, FINANCE	135
14.	COMMERCIAL BANK OF GREECE	COMMERCIAL BANK OF GREECE	17,8	BANKING, FINANCE	90
15.	EGNATIA BANK ROMANIA SA	EGNATIA BANK SA	17,57	BANKING, FINANCE	32
16.	DORNALACTATE S.A.		17,56	DAIRY PRODUCTS	1000
17.	SOMETRA SA	MYTILINEOS HOLDING	15,69	MINING EXPLOITATION	1185
18.	ALUMIL-ROM INDUSTRY	ALUMIL	15	ALUMINIUM	250
19.	ALEXANDRION GROUP ROMANIA		L15	BEVERAGES FOOD	700
20.	GERMANOSTELECOM ROMANIA SA	GERMANOS	12,28	TELECOMMUNICATIONS	352

Σύνολο Ελληνικών Επενδύσεων στη Ρουμανία (σε εκατ. $USD) 1889,1

Πηγή: Εμπορικός Ακόλουθος της Ελλάδας στη Ρουμανία, Μπιτζένης,2004

Πίνακας 22: Ταξινόμηση των επιχειρήσεων ΑΞΕ στη Ρουμανία, κατά χώρα προέλευσης επενδυτών

No	ΧΩΡΑ	αποθέματα 2003			
		USD εκατ.	% επί του συνόλου	Αριθμός εταιρειών	% επί του συνόλου
1.	Ολλανδία	1859	17,93	1743	1,79
2.	Γαλλία	1068	10,30	3150	3,24
3.	Γερμανία	880	8,49	10954	11,27
4.	ΗΠΑ	704	6,79	3800	3,91
5.	Ιταλία	625	6,02	14157	14,56
6.	Ολλανδικές Αντίλλες	599	5,77	9	***
7.	Αυστρία	595	5,74	2785	2,87
8.	Κύπρος	505	4,87	1144	1,18
9.	Τουρκία	419	4,04	8666	8,92
1ϋ.	Βρετανία	374	3,61	1658	1,71
11.	Ελλάδα	318	3,07	2555	2,63
12.	Ελβετία	308	2,97	1252	1,29
13.	Ουγγαρία	265	2,55	4329	4,52
14.	Κορέα	218	2,11	82	0,08
15.	Λουξεμβούργο	197	1,90	218	0,22
16.	Ισπανία	157	1,52	629	0,65
17.	Παρθένοι Νήσοι	123	1,19	190	0,20
18.	Σουηδία	109	1,05	782	0,80
19.	Κίνα	104	1,00	8210	8,45

***** Μικρότερο από 0,01%**

Πηγή: NationalTrade Register Office - Ministry of Justice, Μπιτζένης, 2004

Πίνακας 23 : Οι άμεσες ξένες επενδύσεις ελληνικών συμφερόντων στη Σερβία-Μαυροβούνιο

Company Name	Total foreign direct Investment (in €)
Ariofil d.o.o.	μ.δ.
Axxon trading Ltd. d.o.o.	€ 5.000,00
Byzantio club Kessidis Co.	μ.δ.
Deplas	€ 5.000,00
Fyrogenis Yu d.o.o.	μ.δ.
GS import export AD	€ 10.000,00
Ibis instruments d.o.o.	μ.δ.
Lamda Chemics d.o.o.	μ.δ.
Mavrofrys d.o.o.	μ.δ.
Mellon Transaction Solutions d.o.o.	€ 1.000.000,00
Minon d.o.o.	μ.δ.
National Bank of Greece S.A.	μ.δ.
Olympic Airways	μ.δ.
L.G.Hemija DOO Beograd	μ.δ.
MDF Eurosoles	€ 2.100.000,00
Delyug A.D	€ 25.000.000,00
Bambi-Success DOO	€ 643.275,41
Linea Pelle DOO	€ 140.000,00

Eko Yu A.D-Beogard	€	11.600.000,00
Alikap DOO	€	5.000,00
Darion - D.Ioannou SA		μ.δ.
ΣΥΝΟΛΟ		€ 40.508.275,41

Πηγή : ΔΙΠΕΚ
μ.δ. : μη διαθέσιμο
Μελέτη: Καταγραφή προβλημάτων και αναγκών των ελληνικών επιχειρήσεων στις Βαλκανικές χώρες (2003)

Σύμφωνα με νεώτερη καταγραφή (Α.Μπιτζένη 2004) οι μεγαλύτερες άμεσες ελληνικές επενδύσεις στη Σερβία – Μαυροβούνιο είναι: η Coca-Cola (3Ε ή HBC) μέσω της Balkan invest Ltd (IBP Beograd) με επένδυση αξίας πάνω από 30 εκατ.$, η Delta International Holdings (μέσω Lux.) με τη συνεργασία της Γαλλικής Danone με επένδυση άνω των 35 εκατ.$ στο επενδυτικό σχέδιο cement plant Kosjeric.

Άλλες ελληνικές επενδύσεις στη Σερβία και στο Μαυροβούνιο περιλαμβάνουν τον Βερόπουλο, την Jugopetrol AD Kotor (JPK) (54.34% συμμετοχή ΕΛΠΕ), την Yugolot d.o.o.(Intralot – Intracom), την Alpha Bank Belgrade, την Εθνική Τράπεζα (NBG Group), την EFG Eurobank, a.d. – Beograd(90.8%, EFG Bank Group), την Chipita (Chipita International Group), και την Halcor S.A. – (Viohalco Group), ενώ στοιχεία τέλους 2005 ανεβάζουν τις ελληνικών συμφερόντων ΑΞΕ στα € 1,4 δις.

5.4 Η παρουσία των Ελληνικών τραπεζών στις χώρες της μετάβασης

Στις χώρες της μετάβασης, μετά τις πολιτικές αλλαγές του 1989, αναπτύχθηκε αρχικά ένα τραπεζικό σύστημα χωρίς ολοκληρωμένη οργάνωση, χωρίς σαφείς κανόνες λειτουργίας και χωρίς την καθοδήγηση εξειδικευμένων στη διοίκηση τραπεζικών στελεχών. Αυτό οδήγησε σύντομα στην κατάρρευση πολλών από τις τράπεζες που τότε δημιουργήθηκαν, είτε λόγω σκανδάλων στη λειτουργία τους, είτε λόγω απλής άγνοιας βασικών κανόνων και πρακτικών που σε άλλες χώρες θεωρούνται υποχρεωτικά εφαρμόσιμοι. Η δημιουργία της θεσμικής υποδομής, η οποία έχει τη μεγαλύτερη σημασία στις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες και το άνοιγμα του τραπεζικού συστήματος στις ξένες τράπεζες έφερε την εγκατάσταση στις χώρες αυτές των ευρωπαϊκών τραπεζών.

Οι ελληνικές τράπεζες δεν χαρακτηρίζονται από μεγάλη εξωστρέφεια ενώ δεν έχουν ακόμα δραστηριοποιηθεί σε αναπτυσσόμενες αγορές όπως της Ασίας και της Κ. Ευρώπης. Ωστόσο, πρώτοι οι Έλληνες Τραπεζίτες είδαν και εξακολουθούν να βλέπουν ως τόπο που προσφέρει ευκαιρίες μια περιοχή, όπου πολλές ξένες επιχειρήσεις έχουν ίσως φοβηθεί να εισέλθουν. Τα Βαλκάνια αποτελούν το μεγάλο στοίχημα των ελληνικών τραπεζών. Οι ελληνικές τράπεζες αρχικά ακολούθησαν τους πελάτες

τους που επένδυσαν στην περιοχή, σήμερα όμως με τις θυγατρικές τους καλύπτουν αμιγώς τις τοπικές αγορές όπου το δυναμικό για επιχειρηματική ανάπτυξη είναι πολύ μεγαλύτερο απ ό,τι στην Ελλάδα σήμερα. Τα τελευταία πέντε χρόνια ελληνικές τράπεζες έχουν ξοδέψει, όπως υπολογίζεται, πάνω από 1 δισεκατομμύριο ευρώ - ποσό που ισοδυναμεί πάνω από το 10% των κεφαλαίων που επενδύθηκαν από την Ελλάδα στην περιοχή κατά το διάστημα 1990-2005 - αγοράζοντας συμμετοχές σε τραπεζικά ιδρύματα στα Βαλκάνια, τα οποία είναι ακόμα γνωστά περισσότερο για τον εμφύλιο πόλεμο και για τη μετασοβιετική οικονομική εξάρθρωση παρά για τα χρηματοπιστωτικά τους, και απασχολώντας σε 650 καταστήματα 11.000 υπαλλήλους .

Η τράπεζα Alpha ελπίζει να εξασφαλίσει το ένα πέμπτο των κερδών της από τους Βαλκάνιους γείτονες της μέχρι το τέλος του 2007 και πάνω από το 5% το 2005. Η Eurobank, ολοκλήρωσε την εξαγορά της βουλγαρικής Post Bank, της οποίας ήδη κατείχε το 48%, σχεδιάζει επέκταση στην Πολωνία με 200 καταστήματα, επίσης την απόκτηση ενός Σέρβικου τραπεζικού ιδρύματος και αναμένει το 20 % των κερδών της να προέλθει από τα Βαλκάνια μέχρι το 2009.

Δεν πρέπει να παραλείψουμε, ότι η Τράπεζα Πειραιώς διέθεσε 61 εκατομμύρια δολάρια τον Ιανουάριο του 2005 για την Τράπεζα της Βουλγαρίας Eurobank PLC (δεν σχετίζεται με την ελληνική τράπεζα με το ίδιο όνομα), ενώ η Εθνική Τράπεζα και η ALPHA προγραμματίζουν να ανοίξει κάθε μία 100 νέα υποκαταστήματα με την επωνυμία της στα επόμενα δύο με τρία χρόνια σε όλη τη ΝΑ Ευρώπη. Και οι δύο ελληνικές τράπεζες αναμένουν να αποκομίσουν περίπου 10 % των κερδών τους από τα Βαλκάνια μέσα στα επόμενα τρία χρόνια. Επιπλέον, και οι πέντε μεγαλύτερες ελληνικές τράπεζες έχουν αρχίσει να επεκτείνουν τα δίκτυα των υποκαταστημάτων τους στην περιοχή.

Οι ελληνικές τράπεζες δεν αποκόμισαν ιδιαίτερα οφέλη από δραστηριότητες στη Δ. Ευρώπη και Αμερική γι' αυτό παρατηρείται η τάση, τον τελευταίο καιρό, να αποσύρονται και να κλείνουν μη ανταγωνιστικά υποκαταστήματα και να στρέφονται δυναμικά προς τις οικονομίες σε μετάβαση. Ο επιθετικός επαναπροσδιορισμός των στρατηγικών προτεραιοτήτων της Εθνικής του μεγαλύτερου ελληνικού χρηματοπιστωτικού ιδρύματος που συνίσταται στην απόσυρση από ώριμες και την επένδυση σε αναπτυσσόμενες ανατολικο-ευρωπαϊκές αγορές, κατέστη ξεκάθαρος μετά την πώληση της θυγατρικής της στις ΗΠΑ, "Atlantic Bank of New York" αλλά και της καναδικής θυγατρικής, "National Bank of Greece (Canada)".

Οι ελληνικές τράπεζες έχουν μια ιδιαίτερα δυναμική παρουσία στις γειτονικές χώρες, κατέχοντας αυτή τη στιγμή ένα μερίδιο αγοράς 33.5 % στα Σκόπια, 25-30% στη Βουλγαρία, 10% στη Ρουμανία και 9.2% στη Αλβανία. .

Κατά τη διάρκεια του εννεαμήνου 2005, η πάσης μορφής ελληνική τραπεζική παρουσία στη Ρουμανία παρήγαγε κέρδη άνω των 37 εκ. ευρώ ή περίπου το 8% των καθαρών κερδών αξίας τουλάχιστον 470 εκατ. Ευρώ ολοκλήρου του ρουμανικού χρηματοπιστωτικού συστήματος για την ίδια περίοδο, ποσοστό που δεν κρίνεται ικανοποιητικό ιδίως μετά την πρόσφατη αποτυχία εξαγοράς της μεγαλύτερης τράπεζας της Ρουμανίας.

Οι επιχειρήσεις στα Βαλκάνια απέφεραν 130 εκατ. ΕΥΡΩ ελληνικά τραπεζικά κέρδη το 2004 και πάνω από 70 εκατ. το 2003, και μερίδιο αγοράς στην περιοχή πάνω από 16% και έχουν βοηθήσει πολλές ελληνικές εταιρείες να επεκταθούν ή να συγκροτηθούν στην περιοχή.

Οι ελληνικές τραπεζικές επιχειρήσεις στην περιοχή αντιστοιχούν στο 14 % των συνολικών τραπεζικών κεφαλαίων, ή € 7.7 δισεκ., καθιστώντας τις ελληνικές τράπεζες τις πιο δραστηριοποιημένες στην περιοχή, ύστερα από τις αυστριακές. Πρόκληση για τις ελληνικές τράπεζες αποτελεί η μεγέθυνσή τους, καθώς παραμένουν μικρές σε σχέση με τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές, η οποία πρόκληση εξαρτάται άμεσα από το μέγεθος τους στις αγορές της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, αγορές οι οποίες αναμένεται να τεθούν άμεσα στο μικροσκόπιο των ισχυρών ευρωπαϊκών τραπεζικών ομίλων. Επόμενος στόχος των ελληνικών τραπεζών είναι οι αγορές της Πολωνίας και Ουκρανίας.

΄΄Για τις ελληνικές τράπεζες είναι πολύ νωρίς να πουν αν θα τα καταφέρουν στα Βαλκάνια΄΄, υποστηρίζει ο Janos Strohmayer, βοηθός διευθυντή στην εταιρεία συμβούλων McKinsey & Co. στην Αθήνα. Ένας λόγος για αυτόν τον ισχυρισμό είναι ότι οι Έλληνες δεν είναι πλέον μόνοι. Τώρα που επικρατεί ειρήνη, κι άλλες ξένες τράπεζες έχουν εισέλθει στην ίδια αγορά. Όσο για τον «κίνδυνο» να δεχθούν (οι ελληνικές τράπεζες) πόλεμο από οποιαδήποτε ξένη τράπεζα μένει να αποδειχθεί στη πράξη, καθώς μέχρι σήμερα τα ξένα πιστωτικά ιδρύματα που δραστηριοποιούνται στην ελληνική αγορά ακολουθούν αφενός συντηρητική πολιτική ανάπτυξης, αφετέρου δεν διαθέτουν μεγάλο δίκτυο που θα τους επέτρεπε μεγαλύτερη διείσδυση στην αγορά.

Πίνακας 24 .

ΔΙΚΤΥΟ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ
ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΕΛΕΓΧΟΜΕΝΕΣ κατά ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΑ
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ /ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ & ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ
ΣΤΟΙΧΕΙΑ 31.12.2004

Τράπεζα	*Χώρα*	*Επωνυμία*	*Κατ/τα Υποκ/τα*	*Προσωπικό*
ΕΘΝΙΚΗ	1. Βουλγαρία	United Bulgarian Bank AD	109	2093
	2. FYROM	Stopanska Banka AD- Skopje	48	1143
	3. Η.Π.Α	Atlantic Bank of New York	21	441
	4. Ρουμανία	Banka Romaneasca SA	28	680
	5. Καναδάς	National Bank of Greece (Canada)	11	274
	6. Κύπρος	Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος (Κύπρος)	31	317
	7. Ν. Αφρική	The South African Bank of Athens Ltd	12	194
ALPHA Bank	1. FYROM	ALPHA BANK AD SKOPJE	7	79
	2. Κύπρος	ALPHA BANK Ltd	27	630
	3. Μ. Βρετανία	ALPHA BANK London Ltd	2	53
	4. Ρουμανία	ALPHA BANK Romania	19	650
EFG-EUROBANK ERGASIAS	1. Λουξεμβούργο	EFG Private Bank (Luxembourg) S.A	1	48
	2. Ρουμανία	Banc Post S.A.	165	3410
	3. Βουλγαρία	Bulgarian Post Bank AD	31	1153
	4. Σερβία	EFG Eurobank AD, Beograd	11	208
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	1. Αλβανία	Emporiki Bank (Albania) SA	1	45
	2. Αρμενία	Emporiki Bank (Armenia) Cjsc	1	33
	3. Βουλγαρία	Emporiki Bank (Bulgaria) AD	6	56
	4. Γερμανία	Emporiki Bank(Germany) Gmbh	6	87
	5. Γεωργία	Emporiki Bank (Georgia) SA	1	25
	6. Κύπρος	Emporiki Bank (Κύπρος)	12	151
	7. Ρουμανία	Emporiki Bank (Romania) SA	6	111
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	1. Η.Π.Α	Marathon Banking Corp. N.Y.	10	130
	2. Ρουμανία	Piraeus Bank Romania	14	219
	3. Αλβανία	Tirana Bank	22	258
ΕΓΝΑΤΙΑ	Ρουμανία	EGNATIA BANK (Romania)S.A	1	38
NOVABANK	Τουρκία	BANKEUROPA	12	215

ΠΗΓΗ: ΤΡΑΠΕΖΕΣ & ΕΙΔΙΚΟΙ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

Πίνακας 25.

ΔΙΚΤΥΟ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ, ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ & ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ
ΣΤΟΙΧΕΙΑ 31.12.2004

Ελληνικές Τράπεζες / Χώρες	Εθνική		Alpha Bank		EFG Eurobank Ergasias		Εμπορική		Πειραιώς		Αγροτική		ΣΥΝΟΛΟ	
	Κατ/τα Υποκ/τα	Προσωπικό	Κατ/τα Υποκ/τα	Προσωπικό	Κατ/τα Υποκ/τα	Προσωπικό	Κατ/τα Υποκ/τα	Προσωπικό	Κατ/τα Υποκ/τα	Προσωπικό	Κατ/τα Υποκ/τα	Προσωπικό	Κατ/τα Υποκ/τα	Προσωπικό
1. Αίγυπτος	1	31											1	31
2. Αλβανία	6	89	8	68									14	157
3. Αυστραλία	2	4											2	4
4. Βουλγαρία	1	31	3	36					13	153			17	220
5. Γαλλία	1	30											1	30
6. Γερμανία	1	32									1	26	2	58
7. Κύπρος	1	**											1	
8. Μ.Βρετανία	2	78	1	11	1	31	1	7	1	21			6	148
9. Ολλανδία	1	4											1	4
10. Ρουμανία	1	37											1	37
11. Σουηδία	1	2											1	2
12. Σερβία & Μαυροβούνιο	15	217	3	31									18	248
13. Τουρκία	1	3											1	3
ΣΥΝΟΛΟ	**34**	**558**	**15**	**146**	**1**	**31**	**1**	**7**	**14**	**174**	**1**	**26**	**66**	**942**

* Γραφεία Αντιπροσωπείας

** Συμπεριλαμβάνεται στο προσωπικό της Εθνικής Τρ. της Ελλάδος Κύπρου

ΠΗΓΗ: ΤΡΑΠΕΖΕΣ & ΕΙΔΙΚΟΙ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

5.5 Λόγοι αποτυχίας πολλών μικρών ελληνικών Επιχειρήσεων.

Όπως αναφέρθηκε, ο αριθμός των καταγεγραμμένων ελληνικών επενδυτικών προγραμμάτων δεν αντιστοιχεί στον πραγματικό αριθμό εταιρειών υπό λειτουργία. Πολλές ελληνικές επιχειρήσεις υπήρξαν μόνο κατ όνομα στη βαλκανική αγορά περιμένοντας καλύτερες ημέρες για να γίνουν ενεργές. Το πρόβλημα του ακριβούς προσδιορισμού του αριθμού υπάρχει σε όλες τις χώρες της βαλκανικής. Ο αριθμός που δίνεται από τα αρμόδια ξένα υπουργεία προκύπτει από το σύνολο των εγγεγραμμένων στα μητρώα (όταν καταβληθεί το σχετικό παράβολο) και έκτοτε δεν παρακολουθούνται ούτε ως προς την ενεργοποίησή τους ούτε ως προς την παύση της λειτουργίας και την αποχώρηση από τη χώρα.

Από τις έρευνες των εμπορικών ακολούθων προκύπτει ότι υπάρχει τεράστια διαφορά μεταξύ του αριθμού των ελληνικών επιχειρήσεων που εμφανίζονται ότι λειτουργούν στην αγορά των χωρών της μετάβασης και του πραγματικού. Κατά γενική εκτίμηση μόνο το 1/3 των εγγεγραμμένων ελληνικών επιχειρήσεων στην αλλοδαπή είναι ενεργές δηλαδή περί τις 3.500. Βέβαια και στην Ελλάδα μεγάλο ποσοστό από τις νεοϊδρυόμενες επιχειρήσεις μετά από μικρό διάστημα αποτυγχάνουν

και κλείνουν, πράγμα που σημαίνει ότι αρκετοί λόγοι αποτυχίας μιας επιχείρησης είναι κοινοί και για το εσωτερικό και για το εξωτερικό. Μερικοί από τους λόγους αυτούς είναι ότι:

- δεν είναι ικανοί όλοι να γίνουν επιχειρηματίες άσχετα αν εφαρμόζουν ένα καλό επιχειρηματικό σχέδιο έστω και επιδοτούμενο.

- Υπάρχει σε πολλές περιπτώσεις υπερεκτίμηση των ικανοτήτων εκ μέρους των νέων αλλά και των παλιών επιχειρηματιών και η βεβαιότητα ότι μπορούν να κάνουν τα πάντα χωρίς να εκχωρούν αρμοδιότητες σε ικανά και έμπειρα στελέχη.

Όσοι έλληνες επιχειρηματίες θέλησαν το εύκολο και γρήγορο κέρδος χρησιμοποιώντας περιορισμένο κεφάλαιο και χωρίς να έχουν προηγούμενη εμπειρία σε οικονομικές δραστηριότητες στο εξωτερικό αναγκάστηκαν να αποχωρήσουν σύντομα με μικρή ή μεγάλη ζημιά. Αυτό, κατ εξοχήν, συνέβη στα πρώτα χρόνια της μετάβασης σε όσους έσπευσαν, χωρίς στρατηγική και οποιοδήποτε σχέδιο επένδυσης και χωρίς έρευνα αγοράς, να δημιουργήσουν εταιρείες.

Ο μιμητισμός και η μεγέθυνση, λεκτικά, των κερδών που αποκόμισαν οι πρώτοι που δραστηριοποιήθηκαν στο χώρο οδήγησε άσχετους με την αγορά να αναλάβουν δράση σε άγνωστο γι αυτούς αντικείμενο προσδοκώντας κέρδη που όμως δεν ήρθαν ποτέ.

- Η ενδυνάμωση σε σύντομο χρονικό διάστημα του ανταγωνισμού λόγω εισόδου στην αγορά και άλλων ελληνικών, τοπικών και μεταγενέστερα αλλοδαπών εταιριών προσφέροντας τα ίδια προϊόντα σε καλύτερη ποιότητα και πιο προσιτές τιμές εκτόπισε διάφορες μικρές ελληνικές επιχειρήσεις, που καθιερώθηκαν στα πρώτα χρόνια της μετάβασης. (Μπιτζένης 2003)
- Οι δυσκολίες που παρουσιάστηκαν στις λειτουργίες των ΑΞΕ όπως η γραφειοκρατία, η δωροδοκία, ο υψηλός επιχειρηματικός κίνδυνος και η διαφθορά είναι μερικοί από τους παράγοντες που οδήγησαν πολλούς Έλληνες να κλείσουν τις επιχειρήσεις τους παρότι ήδη είχαν εμπειρίες παρόμοιες από τη δραστηριότητά τους στην Ελλάδα σε μικρότερο βέβαια βαθμό. Τα πιο πάνω αντικίνητρα που συνθέτουν την αναποτελεσματικότητα του κράτους σαφώς έχουν δυσβάσταχτο οικονομικό βάρος για την επιχείρηση, αλλά και ψυχολογικό αντίκτυπο στα στελέχη.
- Η λάθος στρατηγική που οδήγησε ακόμα και μεγάλες επιχειρήσεις (π.χ. ΟΤΕ, Παπαστράτος) σε ζημίες πολλών δις δραχμών και σε αποχώρηση από τις χώ-

ρες επένδυσης (Αρμενία και Ουκρανία αντίστοιχα) ή επιβάρυνε τα αποτελέσματά τους (ROMTELECOM).

- Πολλοί επιχειρηματίες σταμάτησαν τις προσπάθειες τους είτε επειδή οι απώλειες τους ήταν σημαντικές στα πρώτα χρόνια της επένδυσης τους, είτε γιατί η εδραίωση τους στην αγορά δεν φάνηκε να δίνει πιθανότητες για κάτι καλύτερο στο μέλλον.
- Λόγω προβλημάτων ρευστότητας και επειδή η απόδοση υστερούσε για μεγάλο χρονικό διάστημα των προσδοκιών.
- Επειδή η συγκεκριμένη αγορά δεν είχε φθάσει στο αναγκαίο επίπεδο ωρίμανσης που απαιτείται προκειμένου να δεχτεί συγκεκριμένου είδους επενδύσεις και προϊόντα (π.χ. πολυτελείας).
- Κακή εκτίμηση για όσες από τις ελληνικές επιχειρήσεις ακολούθησαν τον πελάτη υπολογίζοντας και στην ξένη τοπική αγορά για κέρδη που δεν ήρθαν.
- Το χαμηλό κατά κεφαλή εισόδημα που οδήγησε σε χαμηλή κατά κεφαλή κατανάλωση και επιδείνωσε τα εισοδήματα και τα κέρδη των επιχειρήσεων. Αυτό είχε περισσότερες επιπτώσεις στις μικρές επιχειρήσεις δεδομένου ότι η αγορά στόχος είναι τα νοικοκυριά, τα οποία στις περισσότερες περιπτώσεις δοκιμάστηκαν από οικονομική κρίση.
- Οι συχνές οικονομικές κρίσεις σε όλες σχεδόν της οικονομίες της μετάβασης ανάγκασαν πολλές ελληνικές επιχειρήσεις να επιστρέψουν στην Ελλάδα.
- Τα έκτακτα γεγονότα (πόλεμοι, εμφύλιες διαμάχες) που συνέβησαν στις γειτονικές χώρες είχαν πολλές φορές θύματα και τις εκεί ελληνικές επιχειρήσεις που βρέθηκαν σε εχθρικό περιβάλλον (στη Β. Ήπειρο) απροστάτευτες από τις διαρπαγές και αναίτιες καταστροφές των περιουσιακών τους στοιχείων οι δε επιχειρηματίες ήταν μερικές φορές θύματα εκβιασμών και απαγωγών με την ανοχή των οργάνων του κράτους.
- Ο ανταγωνισμός μεταξύ των Ελληνικών επιχειρήσεων στον τομέα κλωστοϋφαντουργίας και έτοιμου ενδύματος για εξεύρεση εργαζομένων οδήγησε σε προσφορά ολοένα και υψηλότερων αμοιβών παράλληλα με πρόσθετα ασφαλιστικά και άλλα βάρη (τα οποία προέκυψαν εκ των υστέρων) έκανε δυσβάστακτο το επιπλέον κόστος λειτουργία τους.

- Η μη εξειδίκευση των εργαζομένων και η έλλειψη εργασιακής συνείδησης και υπευθυνότητας τήρησης ποιοτικών προδιαγραφών είχε ως αποτέλεσμα την παραγωγή χαμηλής ποιότητας προϊόντων και εκτός προθεσμιών. Το χαμηλό κόστος εργασίας δεν ήταν αρκετό για τους έλληνες επενδυτές κυρίως ετοίμων ενδυμάτων που είχαν καθιερωθεί για τα υψηλής ποιότητας προϊόντα τους.
- Αποτυχίες σημειώθηκαν και σε κοινοπρακτικές συνεργασίες με αλλοδαπούς λόγω δυσκολίας επικοινωνίας των εταίρων που οφείλονταν σε διαφορετική επιχειρηματική κουλτούρα.

Τέλος η παύση λειτουργίας επιχειρήσεων και η αποχώρηση ήταν το αποτέλεσμα ανατροπής του ιδιοκτησιακού καθεστώτος όταν η μητρική στην Ελλάδα εξαγοράστηκε από άλλη ΠΕΕ (π.χ. ΔΕΛΤΑ, Goodys) και αυτή άλλαξε στρατηγική λόγω π.χ. παρουσίας στη χώρα του εξωτερικού άλλης θυγατρικής της.

Απολογιστικά

Οι ελληνικών συμφερόντων επενδύσεις στο εξωτερικό αποτελούν περιουσία που εν μέρει απεικονίζεται στα στατιστικά δεδομένα των ελληνικών ή ξένων υπηρεσιών όμως το πρόβλημα δεν έγκειται στην εμφάνιση αλλά στη διατήρηση, επαύξηση και αξιοποίησή της.

Οι επενδύσεις των Ελλήνων στις οικονομίες της μετάβασης θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως η μεγάλη ευκαιρία να καταστεί η οικονομία της χώρας μας ισχυρή ανταγωνιστική δύναμη στη ΝΑ Ευρώπη και η απάντηση της Ελλάδος στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία όπου επιβιώνουν οι εξωστρεφείς χώρες που ανακαλύπτουν νέες αγορές. Σε σχέση με τα οικονομικά μεγέθη της Ελλάδος οι επιχειρηματίες έχουν πολύ ισχυρή επενδυτική παρουσία ιδίως στις όμορες χώρες σε μετάβαση. Υπάρχει ακόμα πρόσφορο έδαφος για πιο επιτυχημένη επενδυτική επέκταση, μετά συντονισμένη προσπάθεια των δημόσιων και ιδιωτικών συλλογικών φορέων και αφού μελετηθούν με προσοχή τα δεδομένα των χωρών αυτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΠΓΔΜ

6.1 Συνοπτική οικονομική παρουσίαση της ΠΓΔΜ

Όπως σχεδόν όλες οι πρώην κομμουνιστικές χώρες έτσι και η ΠΓΔΜ κατά τα πρώτα έτη της ανεξαρτησίας της (1991-94) γνώρισε τη διάλυση του ιστού της οικονομίας με αποτέλεσμα να τεθεί σε κίνδυνο η επιβίωση του πληθυσμού της. Το γεγονός αυτό συνέβη και επειδή έχασε τις υψηλές μεταβιβάσεις κεφαλαίων από την κεντρική ομοσπονδιακή κυβέρνηση της Γιουγκοσλαβίας. Βασικός στόχος του νέου κράτους μεταξύ του 1991-1994 ήταν να συντηρηθεί η εσωτερική πολιτικοκοινωνική σταθερότητα δεδομένης της ανομοιογένειας του πληθυσμού που συμπεριλαμβάνει μειονότητες με ισχυρή εθνική συνείδηση (Τουρκική, Βουλγαρική, Σερβική) με πιο σημαντική την Αλβανική που ήδη ανέρχεται σε ποσοστό 25 –30 % επί συνόλου πληθυσμού 2.100.000 κατοίκων περίπου και να κρατηθεί η νέα χώρα μακριά από τις βίαιες εξελίξεις που ξεσπούσαν στην Γιουγκοσλαβική ομοσπονδία. Η διαδικασία της μετάβασης και η σταθεροποίηση του μακροοικονομικού περιβάλλοντος έγινε στόχος το 1994 ενώ η δομική μεταρρύθμιση (διαρθρωτικές αλλαγές) άρχισε στις αρχές 1995. Η εφαρμογή τους από το 1994 υποστηρίχθηκε κυρίως από τους διακανονισμούς και τις οδηγίες που προτάθηκαν από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

Στα τέλη του 2004, σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία τα οποία δεν μπορούμε να δεχθούμε ως πλήρως αξιόπιστα, η ΠΓΔΜ εμφανίζει σχετική σταθεροποίηση της οικονομίας και δραστική μείωση των υψηλών ποσοστών του δείκτη τιμών καταναλωτή (πίνακας 8) και του υψηλού δημοσιονομικού ελλείμματος (πίνακας 5), ήδη από το 1995. Βέβαια η αποκατάσταση των μεγεθών στην πραγματική οικονομία είναι περιορισμένη ως αποτέλεσμα των χαμηλών επενδύσεων, των χαμηλότερων εισροών ΑΞΕ απ' όλα τα κράτη της ΝΑ Ευρώπης (πίνακας 1δ), της υψηλής φοροδιαφυγής και του υψηλού ποσοστού διαφθοράς, με τελικό αντίκτυπο στο επίπεδο των χαμηλών μισθών (μέσος καθαρός μηνιαίος μισθός το 2004 € 190), του υψηλού ποσοστού ανεργίας, του χαμηλού κατά κεφαλήν εισοδήματος και της γενικότερης καθυστέρησης της ΠΓΔΜ να προβεί στη δομικές μεταρρυθμίσεις. Η ΠΓΔΜ κατά τη διάρκεια της μετάβασης ήρθε αντιμέτωπη με δύο κρίσιμες μακροοικονομικές κρίσεις που

δημιούργησαν εσωτερική αστάθεια, υψηλή ανεργία,31,9% το 2002 (πίνακας 9) αλλά και πολύ υψηλό έλλειμμα εμπορικού ισοζυγίου που το 2003 ανήλθε σε περίπου 11 δις δολάρια και έλλειμμα ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών που το 2003 ήταν 6% επί του ΑΕΠ.

Οι μακροοικονομικοί στόχοι για το 2005 είναι η αύξηση του ΑΕΠ τουλάχιστον κατά 3,7% και η διατήρηση του χαμηλού πληθωρισμού με μέγιστο το 1,5% (όροι για τη χορήγηση δανείου $ 50 εκατ. από το ΔΝΤ) και του χαμηλού δημοσιονομικού ελλείμματος, στόχοι που φαίνεται να επιτυγχάνονται για σειρά ετών, ενώ η υλοποίηση του στόχου για επιταχυνόμενες δομικές μεταρρυθμίσεις και προσέλκυση περισσότερων ΑΞΕ οι οποίες είναι αναγκαίες για την αναζωογόνηση της οικονομικής δραστηριότητας και τη μείωση της ανεργίας παρουσιάζει μεγάλες δυσκολίες. Όσον αφορά την πολιτική κατάσταση, το πιο σημαντικό πολιτικό ζήτημα, πέρα από τη διακυβέρνηση από τις συμμαχικές κυβερνήσεις που εναλλάχθηκαν στην άσκηση της εξουσίας της χώρας και ήταν αιτία καθυστερήσεων και αναβλητικότητας στις μεταρρυθμίσεις, είναι και οι εντάσεις που υπάρχουν διαρκώς μεταξύ της σλαβικής πλειοψηφίας της χώρας και της εθνικής αλβανικής μειονότητας. Οι εντάσεις αυτές δεν διευκολύνουν την εφαρμογή της συμβιβαστικής συμφωνίας της Αχρίδας (2002) και αποτελούν βασική απειλή για την πολιτική σταθερότητα της χώρας και φυσικά καθυστερούν την επιτυχή μετάβασή της στην οικονομία της αγοράς.

Από την ανεξαρτητοποίησή της, η ΠΓΔΜ κληρονόμησε απογοητευτικούς δείκτες επίδοσης όπως ένα χαμηλότατο επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης, μια εσωτερική αγορά σε μια ιδιαίτερα δύσκολη γεωπολιτική θέση με υψηλό ποσοστό εισαγωγών και ανεργίας ενώ υπήρξε εξαρτώμενη ενεργειακά χώρα και με ένα μη αποδοτικό και μη ανταγωνιστικό τραπεζικό τομέα. Από την άλλη όμως, η γιουγκοσλαβική ομοσπονδία την είχε εφοδιάσει με ένα σχετικά φιλελεύθερο διεθνές εμπορικό καθεστώς.

Δεδομένου ότι η οικονομική ανόρθωση του κράτους είχε σαφώς προτεραιότητα σε σχέση με την όλη μετάβαση, η μακροικονομική σταθερότητα έγινε στόχος το 1994 . Η μεταρρύθμιση άρχισε σοβαρά το 1995, και λόγω των αρνητικών εξωτερικών κλονισμών η δομή του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος της ΠΓΔΜ άλλαξε ουσιαστικά. Το μερίδιο του τομέα βιομηχανίας μειώθηκε ενώ το μερίδιο των υπηρεσιών αυξήθηκε. Η δομή του εξωτερικού εμπορίου άλλαξε επίσης. Ο βαθμός ανοίγματος της οικονομίας αυξήθηκε αισθητά από 54% το 1991 σε 82 % το 1999(Μπιτζένης 2003). Με αυξητική τάση, εξ αρχής, η Ευ-

ρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη που προέκυψαν από την πρώην γιουγκοσλαβική ομοσπονδία ήταν οι σημαντικότεροι εμπορικοί εταίροι της ΠΓΔΜ, με στοιχεία για το 2004 στις εξαγωγές (63,40% και 25,60% αντίστοιχα) και στις εισαγωγές (42,50% και 21,35%).

Τα πρώτα έτη ανεξαρτησίας χαρακτηρίστηκαν από μια έντονη πτώση στην παραγωγή . Το 1992 το ΑΕΠ της ΠΓΔΜ έφτασε μόλις στο επίπεδο 72,8% του αντίστοιχου που είχε το 1989, δηλαδή είχε πτώση περίπου 27%. Ακόμα και το 2004 παρότι το ΑΕΠ βελτιώθηκε εξακολουθεί να υπολείπεται σε σχέση με το ΑΕΠ του 1989. Διαχρονικά η πορεία του ΑΕΠ έχει ως εξής:

Χρονική περίοδος	Τάση εξέλιξης ΑΕΠ και ερμηνεία
1991-1995	Οικονομική ύφεση, εξαιτίας περιφερειακής πολιτικής α-στάθειας
1996-2000	Οικονομική μεγέθυνση, λόγω σταθεροποίησης της οικο-νομίας
2001	Οικονομική ύφεση, εξαιτίας διεθνοτικής εσωτερικής κρίσης
2002 και μετά	Οικονομική μεγέθυνση, λόγω βελτίωσης επιδόσεων σε κλά-δους μεταφορών (5,6%), κατασκευών (4,8%), βιομηχανικής παραγωγής (4,5%), ε-μπορίου (4,3%) και γεωργίας (2,2%).

Το κράτος των Σκοπίων δέχτηκε το μεγαλύτερο ποσό ΑΞΕ ύψους 443 εκατ.$ το έτος 2001, ενώ όλα τα προηγούμενα χρόνια δεν είχε δεχτεί η χώρα σωρευτικά αντίστοιχο ποσό. Μέχρι το 2003 η ΠΓΔΜ είχε συνολικές εισροές ΑΞΕ 998 εκατ. δολ.(πίνακας 1δ).

Μεταξύ του 1993 και του 2003, ο δείκτης τιμών καταναλωτή μειώθηκε αισθητά. Το 1992 το ποσοστό του πληθωρισμού ήταν 1691%, ενώ το 2003 έ-πεσε στο 1,1% (πίνακας 8). Οι κυβερνητικές προσπάθειες έφεραν αποτέλεσμα και η ΠΓΔΜ έχει πληθωρισμό για το 2004 μόλις 0,50% (στοιχεία ΔΝΤ και κυβέρ-νησης), ποσοστό όμως που αμφισβητείται από την EBRD η οποία ανεβάζει τον πλη-θωρισμό στο 2,8%. Η προσπάθεια σταθεροποίησης της χώρας υποστηρίχθηκε με-τά το 1994 από μια σταθερή, σφιχτή δημοσιονομική πολιτική που συνοδεύθηκε από μια συνεπή εισοδηματική και νομισματική πολιτική. Η φορολογική πειθαρ-χία έχει μειώσει το δημοσιονομικό έλλειμμα από το 13,6% του ΑΕΠ το 1993 σε 2,6% το 2004 (πίνακας 5) και διατήρησε το λόγο χρέους / ΑΕΠ σε χαμηλά επίπεδα.

Η σύνθεση της απασχόλησης, κατά κλάδο, στο σύνολο των απασχολουμένων (532.210 για το 2004) έχει ως εξής : πρωτογενής τομέας 19,4% ,δευτερογενής 45,5 και τριτογενής, με ανερχόμενη τάση, 35%. Η ανεργία στην ΠΓΔΜ από 26,8% το 1992 έχει μια συνεχόμενη αρνητική πορεία η οποία ξεπερνάει το 31,9% (έτος 2002 – πίνακας 9). Εδώ πρέπει να επισημανθεί ότι μεγάλο μέρος αυτού του ποσοστού οφείλεται σε ανακριβείς στατιστικές μετρήσεις και στην έλλειψη κυβερνητικού ελέγχου στις επιχειρήσεις (αποφυγή δήλωσης πραγματικού αριθμού εργαζομένων για αποφυγή πληρωμής ασφαλιστικών εισφορών ,μεγάλο ποσοστό παραοικονομίας που, από κυβερνητικές πηγές, υπολογίζεται σε 40% κ.α.). Έτσι υποθέτουμε ότι το πραγματικό ποσοστό της ανεργίας στη ΠΓΔΜ είναι αρκετά μικρότερο από το επίσημα αναφερόμενο. Το μεγάλο ποσοστό ανεργίας προέκυψε στο δευτερογενή τομέα μετά την κατάρρευση του βιομηχανικού ιστού της κρατικά σχεδιασμένης οικονομίας, πράγμα που συνέβη και σε όλες τις πρώην κομμουνιστικές χώρες. Ο τομέας αυτός έχει μειωθεί διαχρονικά και ανέρχεται για το 2004 σε 32,10% του συνόλου, με πρώτο τον τομέα των υπηρεσιών 58,70% και τελευταίο τον πρωτογενή με 9,20%. Να σημειωθεί ότι ο δευτερογενής κλάδος είναι στο μισό περίπου αυτού που είχε η χώρα πριν την ανεξαρτησία, γεγονός που οφείλεται στην απώλεια του δικτύου των εμπορικών εταίρων της πρώην ΚΟΜΕΚΟΝ. Η χώρα έκτοτε παρήγε προϊόντα που δεν είχαν ζήτηση από τους πελάτες λόγω της απαρχαιωμένης τεχνολογίας με αποτέλεσμα να μη είναι ανταγωνιστικά σε σχέση με αυτά της υπόλοιπης Ευρώπης και να οδηγούνται η μια μετά την άλλη βιομηχανικές μονάδες στο κλείσιμο (Γραφείο Συνδέσμου στα Σκόπια).

Τέλος η ΠΓΔΜ, με την ισχυρή στήριξη των διεθνών οργανισμών (συνολική ετήσια βοήθεια που υπερβαίνει ετησίως τα $ 100 εκατ. ή το12% του προϋπολογισμού του 2005), αλλά και της Ελλάδος (€ 74.800.000 από ΕΣΟΑΒ) προσπαθεί να επανέλθει σε οικονομικά επίπεδα στα οποία βρίσκονταν πριν τη διένεξη του 2001 εντείνοντας και το ρυθμό των ιδιωτικοποιήσεων ο οποίος είναι ιδιαίτερα αργός, σύμφωνα με την EBRD. Για παράδειγμα, με βάση το πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων μέσα στο 2001 από τις 40 μεγάλες κρατικές επιχειρήσεις ιδιωτικοποιήθηκε με επιτυχία μόνο μία. (Μπιτζένης Α. 2003). Τον Ιανουάριο του 2005 καταργήθηκε, λόγω ανεπιτυχούς δράσης του, ο οργανισμός ιδιωτικοποιήσεων (ιδιωτικοποίηση μόνο 1.500 εταιριών έναντι προβλεπόμενου αριθμού 2.700 του αρχικού σχεδίου και είσπραξη εσόδων 960 εκατ. ευρώ έναντι προβλεπόμενων 2,5 δις).

6.2 Οι άμεσες ελληνικές επενδύσεις στην ΠΓΔΜ

Οι Ελληνικές επενδύσεις στην ΠΓΔΜ επικεντρώνονται σε επιχειρήσεις ενέργειας, χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, βιομηχανίας τσιμέντου και καπνού, τροφίμων – αναψυκτικών, ορυχείων και εξόρυξης μαρμάρου, έτοιμου ενδύματος και εμπορικής δραστηριότητας.

Οι Έλληνες επιχειρηματίες είναι οι πρώτοι στις επενδύσεις στην ΠΓΔΜ παρά το χρονίζον πρόβλημα του ονόματος με τη γείτονα χώρα. Με βάση τις επίσημες πηγές του ισοζυγίου πληρωμών της ΠΓΔΜ καθώς και της αντιπροσωπείας ιδιωτικοποίησης της ΠΓΔΜ, οι ελληνικές ΑΞΕ υπολογίζονται περίπου σε 350 εκατομμύρια $. Περισσότερα από $165 εκατομμύρια έχουν επενδυθεί από Έλληνες μέσω προγραμμάτων ιδιωτικοποίησης στη ΠΓΔΜ. Επιπλέον, $64 εκατομμύρια έχουν επενδυθεί από τον TITAN και την HBC/3E χρησιμοποιώντας το φορολογικό παράδεισο της Κύπρου. Από τον πίνακα 28 συμπεραίνουμε ότι οι Έλληνες επιχειρηματίες μέσω της Ελλάδας και της Κύπρου έχουν επενδύσει γύρω στα 310 εκατ. $ και βρίσκονται στη δεύτερη θέση σε όγκο επενδυμένου κεφαλαίου στην ΠΓΔΜ, πολύ κοντά με την Ουγγαρία. Όμως, στην πραγματικότητα δεν υπάρχει ουγγρικό επενδυτικό ενδιαφέρον στην ΠΓΔΜ , αφού το σύνολο των ουγγρικών επενδύσεων προέρχεται από ένα επιτυχημένο πρόγραμμα ιδιωτικοποίησης της σκοπιανής κρατικής επιχείρησης τηλεπικοινωνιών από την ουγγρική επιχείρηση MATAV για $310 εκατομμύρια. Η Εταιρεία αυτή ανήκει πλειοψηφικά στη Γερμανική Deutche Telecom. (Μπιτζένης Α. 2005).

Όμως το ποσό των $ 350 εκατ. δεν αντιπροσωπεύει την πραγματικότητα διότι:

-αφορά μόνο το κατατεθειμένο κεφάλαιο των επιχειρήσεων και όχι το πραγματικά επενδεδυμένο κεφάλαιο των επιχειρήσεων (το οποίο εμφανίζεται μόνο στα συγκεντρωτικά στοιχεία του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της Κεντρικής Τράπεζας της χώρας, στα οποία όμως δεν υπάρχει ανά χώρα κατανομή),

-σημαντικό μέρος του ελληνικού επιχειρηματικού κεφαλαίου έχει εισρεύσει στην ΠΓΔΜ μέσω εταιρειών ελληνικών συμφερόντων, που έχουν την έδρα τους σε άλλες χώρες (Ολλανδία, Λουξεμβούργο, Κύπρος, Ιρλανδία),

-τα στοιχεία δεν αφορούν σε εξαγορές και συγχωνεύσεις (ΕΛΠΑ-OKTA, ETE-STOPANSNKA BANK, OTE-COSMOFON, TITAN-UJSE, 3E-PIVARA, ALPHA BANK, KYRIAKIDIS, ELBISCKO-ZITOLUX).

Σύμφωνα λοιπόν με το Γραφείο οικονομικών και εμπορικών υποθέσεων του Συνδέσμου στα Σκόπια (έτσι αποκαλείται η πρεσβεία μας στα Σκόπια), το μέγεθος των ελληνικών επενδύσεων, με κριτήριο το επενδυμένο κεφάλαιο είναι ανώτερο του επισήμως καταγεγραμμένου και ανέρχεται σε περίπου €850 εκατ. στα τέλη του 2005. Σημειώνεται ότι μόνο οι τριάντα (30) κυριότερες εταιρείες ελληνικών συμφερόντων στην ΠΓΔΜ διαθέτουν επενδεδυμένο κεφάλαιο της τάξεως του € 723 εκατ. .

Το 2004, ορισμένες από τις επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων στην ΠΓΔΜ ενδυνάμωσαν τη θέση τους και άλλες προχώρησαν σε έναρξη δραστηριότητας.

Οι ελληνικές επιχειρήσεις, οι οποίες ενδυνάμωσαν τη σχέση τους με νέα κεφάλαια είναι :

- Τα ΕΛΠΕ με ίδρυση νέας μονάδας υδρο-αποθείωσης, επένδυση ύψους € 22,5 εκ., με αποτέλεσμα οι επενδύσεις των ΕΛΠΕ στην ΟΚΤΑ να ανέλθουν στα €200 εκατ.
- Η Ε.Τ.Ε. ενδυνάμωσε την θέση της στη STOPANSKA BANK και επένδυσε μέχρι τώρα κεφάλαια αξίας € 140 εκατ. περίπου.
- Ο ΟΤΕ με νέες επενδύσεις στην COSMOFON, έφθασε πλέον το ποσό των €135 εκ.
- Η τσιμεντοποιϊα TITAN με ανανέωση εξοπλισμού εργοστασίου (επένδυση ύψους €7 εκ.) συγκέντρωσε επενδύσεις ύψους €60 εκατ.
- Η 3Ε, η οποία προχώρησε σε δημιουργία νέας παραγωγικής μονάδας, και έτσι η επένδυση έφθασε τα €60 εκατ.
- Η Ελληνική Αλυσίδα καταστημάτων ΒΕΡΟΠΟΥΛΟΣ ενδυνάμωσε την θέση της, ώστε οι επενδύσεις της εταιρείας να φθάσουν τα €30 εκατ.
- Η Alpha Bank, μετά την εξαγορά τοπικής τράπεζας επένδυσε ήδη ποσό €7 εκατ.
- Η ΑΛΟΥΜΙΛ με νέες επενδύσεις ύψους € 1 εκατ. για ίδρυση νέας μονάδας και κτιριακών εγκαταστάσεων.
- Η INTRACOM με ανανέωση εξοπλισμού και επιπλέον επένδυση ύψους €400.000.
- Η KPI-KPI (γαλακτοκομικά) με επένδυση που έφθασε τα €3 εκ.
- Η 'DIJOS' πρόσθετη επένδυση της ελληνικής μονάδας παραγωγής επίπλων με συνολική πλέον επένδυση της τάξεως των €700.000.

Παράλληλα νέες ελληνικές επιχειρήσεις άρχισαν να δραστηριοποιούνται στην ΠΓΔΜ όπως :

- ΣΑΡΑΝΤΗΣ (€ 35.000) διανομή καλλυντικών .
- ΑΓΡΟΕΦΟΔΙΑ (€700.000) πολυκατάστημα γεωργικών προϊόντων.
- DS STEEL (εξαγορά χαλυβουργίας) με επένδυση €600.000
- MAXI ABEE (βιομηχανία χαρτικών), επένδυση € 500.000.
- ΕΛΕΝΑ (βιομηχανία ενδυμάτων), επένδυση € 900.000.
- CLASSIC (βιομηχανία ενδυμάτων), επένδυση € 2 εκατ.
- Ίδρυση Ιδιωτικού Ιατρικού Κέντρου "Kuzman & Damian" σε Μοναστήρι (Bitola), επένδυση € 1 εκατ.
- MICRON (μονάδα παραγωγής ηλεκτρ. συσκευών), επένδυση € 370.000.

ΚΟΝΤΕΛΗΣ, MELLON SOLUTIONS, FIBRAN, PROFILCO – BALCAN, TOP SYSTEM, KIN TEC, ΣΤΕΦΑΤΟΣ ΕΠΕ, FASHION BOX, VAMBATEX, HELLAS SERVICE, LAMKO κλπ. Επίσης πολλές εταιρίες facon δραστηριοποιούνται τελευταία σε πόλεις κοντά στα σύνορα όπως η Γευγελή και το Μοναστήρι με μικρό σχετικά κεφάλαιο αλλά μεγάλη απασχόληση εργατών.

6.3 Κίνητρα για τους Έλληνες επενδυτές

Είναι γεγονός ότι η ΠΓΔΜ παρουσιάζει πολλά μειονεκτήματα για τους επενδυτές όπως :

- Το πολύ μικρό μέγεθος της αγοράς και το χαμηλό κατά κεφαλή ΑΕΠ.
- Ο κίνδυνος πολιτικών εντάσεων λόγω μη εφαρμογής της Συμφωνίας Πλαισίου της Αχρίδας (Ohrid Framework Agreement), με επίδραση στην οικονομία της ΠΓΔΜ.
- Η γραφειοκρατία, η διαφθορά, η αδυναμία και η έλλειψη πρωτοβουλιών της κυβέρνησης να προχωρήσει σε διαρθρωτικές αλλαγές (ιδιαίτερα σε τομείς δημόσιας διοίκησης, υγείας και κοινωνικής ασφάλισης, αγοράς εργασίας και δικαστικού συστήματος).
- Η αυστηρή νομισματική πολιτική (διατήρηση σταθερής συναλλαγματικής ισοτιμίας του δηναρίου έναντι του ευρώ, διατήρηση χαμηλών επιτοκίων με επίπτωση στο ύψος του αποθεματικού ξένου συναλλάγματος στην Κεντρική Τράπεζα της χώρας) που δεν βοηθά τις εξαγωγές.
- Η αστάθεια του νομοθετικού και επενδυτικού πλαισίου, και ο χαμηλός βαθμός ανάπτυξης του χρηματοοικονομικού συστήματος (τράπεζες, χρηματιστήριο, ασφάλειες).

Εντούτοις η ΠΓΔΜ παρουσιάζει πολλά συγκριτικά πλεονεκτήματα ειδικά για τους Έλληνες επιχειρηματίες, κυρίως στους τομείς της γεωργίας, της μεταποίησης και της παροχής υπηρεσιών, όπως:

- Η ΠΓΔΜ διαθέτει άφθονες πρώτες ύλες χαμηλού κόστους και πολύ φθηνό και σχετικά εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό.

Η ΠΓΔΜ ως τμήμα της Γιουγκοσλαβίας είχε και έχει μέχρι σήμερα παραδοσιακές εμπορικές σχέσεις με την Ελλάδα. Μεγάλο μέρος των καταναλωτών της ΠΓΔΜ έχει επισκεφθεί την Ελλάδα, γνωρίζει την ποιότητα των ελληνικών προϊόντων και τα προτιμά.

- Η ΠΓΔΜ γειτνιάζει με την Ελλάδα και αποτελεί φυσικό χώρο προέκτασης Ελληνικών επιχειρήσεων και ειδικότερα επιχειρήσεων της Β. Ελλάδος.
- Η ΠΓΔΜ αποτελεί χώρα όπου η Ελλάδα κατέχει την πρώτη θέση μεταξύ των ξένων επενδυτών και παρέχει εικόνα δυτικοευρωπαϊκών προτύπων παραγωγικής δραστηριότητας.
- Ο ευρωπαϊκός προσανατολισμός της ΠΓΔΜ δημιουργεί προϋποθέσεις σταθεροποίησης και εναρμόνισης της νομοθεσίας με το κοινοτικό κεκτημένο.
- Η ΠΓΔΜ χορηγεί σημαντικά επενδυτικά κίνητρα (απαλλαγή από φορολογία για τα τρία πρώτα έτη, χαμηλή φορολογία κερδών επιχειρήσεων-15%, ειδικά καθεστώτα ελευθέρων ζωνών και αποφορολόγηση επανεπενδεδυμένων κεφαλαίων).
- Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις οδηγούν στη δημιουργία μίας νέας μεσαίας τάξης των καταναλωτών που αναζητούν ποιοτικά και επώνυμα προϊόντα. Κλασσικό παράδειγμα αποτελεί η έντονη αγοραστική ζήτηση που εκδηλώνεται σε ελληνικά πολυκαταστήματα και λοιπές ελληνικές επιχειρήσεις λιανικού εμπορίου.
- Το δηνάριο ΠΓΔΜ έχει σταθερή ισοτιμία με το ευρώ.
- Η ΠΓΔΜ αποκτά συνεχώς βελτιούμενες υποδομές, αφού προτεραιότητες της Ε.Ε. αποτελεί η ολοκλήρωση του οδικού άξονα Χ και άλλα σημαντικά έργα υποδομής.
- Η ΠΓΔΜ έχει συνάψει προτιμησιακές συμφωνίες με τις άλλες χώρες της πρώην Γιουγ/βιας (δυνατότης εξαγωγών με δασμό 1%).
- Είναι μία χώρα, όπου το ιδιοκτησιακό καθεστώς, παρά τα προβλήματα στο υποθηκοφυλακείο, αρχίζει να ξεκαθαρίζει παρέχοντας επενδυτικές ευκαιρίες

και στον κτηματομεσιτικό τομέα. Τέλος η ΠΓΔΜ λόγω του μεγέθους της χώρας και της οικονομίας είναι εύκολο ή δύσκολο να ρυθμισθεί η ανάπτυξή της και αυτό εξαρτάται κυρίως από τις σωστές διαρθρωτικές αλλαγές της κυβέρνησης.

Πίνακας 26 : **Οι σημαντικότερες επενδύσεις σε ΠΓΔΜ (Σεπ. 2004)**

Όνομα ιδιωτικοπ. επιχ/σης	Ονομα ξένου επενδυτή	Χώρα προέλευσης	Ημερομ. Ιδιωτικοπ.	Κλάδος	Συμμετοχή ξένου Κεφαλαίου	Ποσόν ξένης επένδυσης (€)
IFW – Kocani	International Furniture & Wood	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	Απρ-95	Επιπλα	33.89%	498.057
Vinicanka – Vinica	Van Winkel Fashions B.V.	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	Μαϊ-95	Κλωστοϋφαντ	55.00%	78,740
Makedonija Sport – Skopje	Westfra Trade export-Import GmbH-Frankfurt/M	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	Μαϊ-95	Κλωστοϋφαντ	60.87%	1.016.515
Maktrans – Skopje	Energy Group AG. Maiuro	Marshall Islands	Ιουλ-95	Μεταφορές	51.00%	1.694.958
Tehnogas – Skopje	SOL Spa – Monza	ΙΤΑΛΙΑ	Δεκ-95	Technical Gasses	33.75%	979.090
Moda - Sv. Nikole	Heinrich Katt GmbH – Oldenburg	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	Ιαν-96	Κλωστοϋφαντ	19.46%	278.633
Bargala – Slip	Maripel S.A. San Marino	ΙΤΑΛΙΑ	Μαρτ-96	Υποδήματα	77.56%	1.399.940
Strumica Tabak – Strumica	Leaf Tobacco A. Michailides S.A. – Thessaloniki	ΕΛΛΑΔΑ	Απρ-96	Καπνός	17.04%	613.560
Centra – Skopje	East West Trade – Vienna	ΑΥΣΤΡΙΑ	Ιουλ-96	Εμπόριο	59.99%	10.690.280
Jugotutun – Bitola	Socotab Leaf Tobacco Co. -New York	ΗΠΑ	Σεπτ-96	Καπνός	51.41%	536.865
Transkop – Bitola	BALTH. PAPR Amtsspedition der Grossmarkthalle – Munich	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	Φεβ-97	Μεταφορές	51.03%	1,027.745
Knauf Radika – Debar	KNAUF GmbH	ΑΥΓΓΡΙΑ	Μαρτ-97	Γύψος	51.06%	3.383.680
Jugotutun Sloga – Krivogastani	A.T.I.C.A.E.	ΕΛΛΑΔΑ	Σεπτ-97	Καπνός	59.15%	45,640
Bibrok – Kumanovo	Retrospettiva INC - Beverly Hills. CA	ΗΠΑ	Απρ-98	Ενδύματα	56.26%	330.810
Ladna Valalnica – Skopje	Balcan Steel	ΛΙΧΤΕΝΣΤΑΪΝ	Ιουν-98	Σιδηρούχα Μεταλλεύματα	33.52%	18.244.140
Jugotutun Mara Dimova – Kavadarci	Intabex Nederlands B.V.	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	Ιουν-98	Καπνός	82.44%	2.344.223
Mokel – Bitola	Eastern Europe nvestments Inc	British Virgin Islands	Σεπτ-98	Κλωστοϋφαντ	61.54%	268,432
Brasserie de Skopje	Balkanbrew Holding	ΕΛΛΑΔΑ	1998	Τρόφιμα		27.200,000
IK Blagoja Despotovski Sovelj – Skopje	Tobacna –Ljubljana	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	Μαϊ-99	Καvπνός	34.22%	1.348.635
RZ Skopje Famord Skopje	Engineering Technology Services Inc.	ΗΠΑ	Μαϊ-99	Βιομηχανία μηχανών	37.19%	246,305
Transkop - Bitola (second time)	BALTH. PAPR Amtsspedition der GrossmarkthaUe – Munich	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	Αυγ-99	Μεταφορές	16.59%	175.212
Okta - Skopje A9	Hellenic Petroleum	ΕΛΛΑΔΑ	Σεπτ-99	Ακατέργαστο πετρέλαιο Διυλιστήρια	54.00%	30.677.984
RZ Kpor – Skopje	Repro One LTD.	British Virgin Islands	Νοε-99	Διοικητικές υπηρεσίες	26.85%	213.797
Pivarnica – Bitola	Kenrich Gmbh	ΕΛΒΕΤΙΑ	Μαρτ-00	Ζυθοποιία	75.62%	51.130
Sekerana – Bitola	PFHC Establishment – Vaduz	ΛΙΧΤΕΝΣΤΑ1Ν	Μαρτ-00	Βιομηχανία ζάχαρης	49.75%	1,200.688
Kabli - Negotino	ALSTOP Export Import GmbH - Frankfurt/M	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	Μαρτ-00	Καλώδια	24.93%	1.083.470
Konzeks – Skopje	Fructal – Ajdovscina	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	Μαρτ-00	Χυμοί φρούτων	22.45%	213,733

ADOR Makedonija – Skopje	QBE Inter Insurance LTD –London	ΒΡΕΤΑΝΙΑ	Μαρτ-00	Ασφαλιστικές υπηρεσίες	22.13%	6.492.647
FZC 11 Oktomvri – Kumanovo	KUPRBALL	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	Μαϊ-00	Μεταλλικοί σωλήνες	47.69%	3.591.747
Komuna – Skopje	Valkarton – Loqatec	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	Ιουν-00	Χαρτί	36.07%	771.905
MHK Zletovo - Veles	FILO Biznis INC	ΠΑΝΑΜΑΣ	Σεπτ-00	Παραγωγή ψευ-δαργύρου και μολύβδου	13.48%	1.166
Learnica - Ohrid	KID Kapital Imobilien ZUG	ΕΛΒΕΤΙΑ	Οκτ-00	Aluminium and zink pressure feasting	81.79%	128.388
Bucim - Radovis	EuroAm Partners LLC. Washington DC	Η ΠΑ	Νοε-00	Copper mine	82.09%	1.888.767
Feni – Kavadarci	SCMM	ΓΑΛΛΙΑ	Νοε-00	Fero-nickel	100.00%	2.343.558
KIK - Kumanovo	Tihama Overseas LTT. Nicosia	ΚΥΠΡΟΣ	Νοε-00	Ceramics	18.68%	389.870
Stopanska Banka	National Bank	ΕΛΛΑΔΑ	2000	Banks		37.120.000
Mermeren	Kyriakides	ΕΛΛΑΔΑ	2000	Κατασκευές		8.000.000
EMO – Ohrid	KD Ararat. Niksic	ΣΕΡΒΙΑ	Ιαν-01	Ενέργεια	36.16%	815.715
IGM Proleter - Vinica	ZVG GmbH. Glein-schteten	ΑΥΣΤΡΙΑ	Ιαν-01	Κεραμικά	16.78%	83.401
RZ Institut - Skopje	Repro One Ltd.	British Virgin Islands	Φεβ-01	R&D	45.15%	185.078
Skopski Saem - Skopje	ERA d.d. – Vetenje	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	Μαρτ-01	Εκθεση Σκοπίων	48.59%	2.976.768
Zuto Luks	Ebisco	ΕΛΛΑΔΑ	2001	Τρόφιμα		11.200.000
Porcelanka -Vetes	Esclusiva GmbH Viena	ΑΥΣΤΡΙΑ	Ιαν-02	Πορσελάνες και κεραμικά	63.61%	153.390
Jugohrom Jegunovce	SCMM	ΓΑΛΛΙΑ	Σεπτ-02	Σιδηροκράματα	100.00%	500.000
ΣΥΝΟΛΟ						182.484.662

Πηγή: Privatization Agency of FYROM

Πίνακας 27 : Ελληνικές επενδύσεις στην ΠΓΔΜ, μέσω ιδιωτικοποιήσεων

ΕΤΑΙΡΕΙΑ	**Χώρα προέλευσης**	**Όνομα Έλληνα Ε-πενδυτή**	**Τομέας Δραστη-ριοποίησης**	**Ποσό (σε USD)**
StrumicaTabak- Strumica	**Ελλάδα**	**LeafTobacco A. Michailides**	**Tobacco**	**632.000**
Ιυνολικά απέ τους Έλληνες το 1996				**632.000**
Jugotutun- Krivogastani	**Ελλάδα**	**A.T.I.C. A.E.**	**Tobacco**	**47.000**
Συνολικά από τους Έλληνες το 1997				**47.000**
Usje- Skopje	**Κύπρος**	**Titan,Holderbank Financiere Claris**	**Cement**	**30.000.000**
Pivara- Skopje	**Κύπρος**	**Balkanbrew Holding LTD**	**Brewery**	**34.000.000**
Ιυνολικά από τους Έλληνες το 1998				**64.000.000**
OKTA- Skopje	**Ελλάδα**	**Hellenic Petroleum**	**Oil, refinery**	**32.000.000**
Ιυνολικά από τους Έλληνες το 1999				**32.000.000**
Stopanska banka- Skopje	**Ελλάδα, EBRDJFC**	**National Bank of Greece (65%), EBRD (10%), IFC(10%)**	**Banking**	**46.422.710**
Mermeren kombinat- Prilep	**Ελλάδα**	**FHL Kirijakidis SA**	**Marble**	**9.607.800**
Ιυνολικά από τους Έλληνες 2000				**S6.030.SIO**
Zito Luks- Skopje	**Ελλάδα**	**Elbisco SA Atika**	**Baked foods**	**14.009.000**
Συνολικά από τους Έλληνες 2001				**14.009.000**
Σύνολο ελληνικών επενδύσεων στην Π.Γ.Δ.Μ. μέσω των Ιδιω-τικοποιήσεων	**$ USD**			**166.7I8.51O**

Πηγή : Privatization Agency of the Republic of Macedonia , Φεβρουάριος 2004, Μπιτζένης, 2004

Πίνακας 28 : ΑΞΕ στην ΠΓΔΜ, σωρευτικά σε εκατ. $USD

		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
1	Ουγγαρία	0,00	0,00	0,01	0,02	322,70	322,70	322,70	322,70
2	Ελλάδα	5,26	8,97	11,71	114,88	182,10	227,04	233,66	239,00
3	Κύπρος	0,10	61,68	63,26	66,11	67,50	72,46	72,61	72,71
4	Ελβετία	6,64	11,14	15,09	16,39	25,08	27,68	41,29	47,80
5	Ηνωμένο Βασίλειο	0,01	11,32	11,39	36,53	37,75	40,11	39,63	39,70
6	Ολλανδία	0,05	1,37	1,37	1,92	2,50	3,16	34,77	100,92
7	Γερμανία	3,15	6,72	11,94	23,21	27,95	28,58	33,37	33,86
8	Αυστρία	6,75	15,91	24,34	26,53	29,38	29,68	32,30	33,23
9	Σλοβενία	0,08	0,16	4,47	16,06	19,78	23,66	29,68	29,55
10	ΗΠΑ	0,07	0,86	1,69	4,97	20,10	24,35	26,60	26,74
11	Τουρκία	0,39	13,54	15,38	15,54	15,62	15,86	16,55	16,66
12	Βουλγαρία	0,07	0,15	0,40	0,46	0,89	5,86	15,12	20,01
13	Ιταλία	2,62	3,97	4,60	7,10	9,81	10,21	10,91	11,09
14	Σερβία και Μαυροβούνιο	2,01	4,56	4,64	5,71	7,32	9,91	10,39	10,55
Σύνολο		30,09	157,82	190,52	365,05	806,58	884,40	978,96	1.071,38
Η Ε.Ε. των 15		18,58	56,65	74,24	221,55	301,08	350,98	397,19	489,46
* Το 2004 → 01/01-31/07/2004									

Πηγή: National Bank of Macedonia, Μπιτζένης, 2004

Πίνακας 29 : Οι μεγαλύτεροι επενδυτές στην ΠΓΔΜ (2004)

Εταιρία	Χώρα προέλευσης	Τομέας	Επένδυση σε πΓΔΜ	Αξία αρχικής ΜΤ επένδ. (US$ εκατ.)	Σύνολο επένδ. (€εκατ)
MATAV	ΟΥΓΓΑ-ΡΙΑ	ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝ.	MT	332.68	
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	ΕΛΛΑΣ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ	STOPAN-SKA BAN-KA	46.4	140
OTE	ΕΛΛΑΣ	ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝ.	COSMOFON		135
BALCAN BREW 3E	ΕΛΛΑΣ	ΑΝΑΨΥΚΤΙΚΑ	SKOPIA BREWERY	34	60
ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ	ΕΛΛΑΣ	ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ	OKTA	32	200
TITAN CE-MENT	ΕΛΛΑΣ	ΤΣΙΜΕΝΤΑ	UJSE	30	60
QBE	ΒΡΕΤΑ-ΝΙΑ	ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	LADNA VOLANIC	18	
BALCAN STEEL	ΛΙΧΤΕΝΣ ΤΑΪΝ	ΜΕΤΑΛΛΑ	ADOR	14,8	
ELBISCO	ΕΛΛΑΣ	ΤΡΟΦΙΜΑ	ZITO LUKS	14	14
DUFERRO INVEST	ΛΙΧΤΕΝΣ ΤΑΪΝ	ΜΕΤΑΛΛΑ	MAK STEEL	11.5	
EAST WE-STRADE	ΑΥΣΤΡΙΑ	ΕΜΠΟΡΙΟ		11	
FHL KYRI-AKIDIS	ΕΛΛΑΣ	ΜΑΡΜΑΡΑ	MER-MEREN KOMPINAT	9.6	60
KUPP BULL	ΓΕΡΜΑ-ΝΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	FZC KU-MANOVO	3.35	
SCMM	ΓΑΛΛΙΑ	ΜΕΤΑΛΛΑ	ΦΕΝΙ	2.25	

Πηγή: Γραφείο Ελληνικού Συνδέσμου , ΣΚΟΠΙΑ - Γραφείο οικονομικών και εμπορικών υποθέσεων (έκθεση 2004)

Πίνακας 30 : Εξέλιξη εμπορικού ισοζυγίου (1996-2004) (σε 115$ δισ.)

	ΕΙΣΑΓΩ-ΓΕΣ	% μεταβο-λή	ΕΞΑΓΩ-ΓΕΣ	% μετα-βολή	ΕΜΠΟΡΙ-ΚΟ ΙΣΟ-ΖΥΓΙΟ	% μεταβολή
1993	1.01		1.06		0.04	
1994	1.27	25%	1.09	2.8%	-0.18	350%
1995	1.43	12.5%	1.20	10%	-0.22	22.2%
1996	1.46	2.9%	1.15	4.1%	-0.31	40.9%
1997	1.62	10.9%	1.24	7.8%	-0,39	25.8%
1998	1.81	11.7%	1.29	4%	-0.52	33.3%
1999	1.69	-6.6%	1.19	-7.7%	-0.50	-3,8%
2000	2.01	18.9%	1.32	10.9%	-0.69	38%
2001	1.68	-16.4%	1.16	-12.1%	-0,53	-23.17
2002	1.92	14.2%	1.11	-4.3%	-0.80	50.9%
2003	2.21	15.1%	1.36	22.5%	-0.85	6.25%
2004	2.90	31.2%	1.67	22.7%	-1.23	44.7%

Πηγή : Γραφείο Ελληνικού Συνδέσμου – ΣΚΟΠΙΑ (2005)

Πίνακας 31 : Οι κυριότεροι εμπορικοί εταίροι της ΠΓΔΜ (2004) - (σε υ5$ εκατ.)

ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΣΕ ΠΓΔΜ					ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΑΠΟ ΠΓΔΜ				
Χώρα	2001	2002	2003	2004	Χώρα	2001	2002	2003	2004
Γερμανία	213	281	304	365	Γερμανία	237,5	233	278	316
Ελλάς	184	237	300	280	Σερβία	267	246	274	348
Ρωσία	139	103	178	251	Ελλάς	101	116	180	229
Σερβία	157	184	213	242	Ιταλία	89	78,5	95	135
Βουλγαρία	103	128	149	208	Κροατία	58	59	66	80
Σλοβενία	119	129	139	140	Γαλλία	16	25	55	77
Ιταλία	108	118	122,5	167	Η ΠΑ	100	77	73	72
Τουρκία	46	59	79	95	Τουρκία	8,5	8	33	54
Γαλλία	30	53	51	68	Ολλανδία	45	47	47	47
Κίνα	0,0	0,0	48	81,5	Βουλγαρία	21	22	26	52
Ουκρανία	86	72	87	74	Βρετανία	26,5	29	35	42
Κροατία	46	55	63,5	65	Ελβετία	37	29,5	19	6,5
ΗΠΑ	51,5	58	56	48	Σύνολο χωρών	1.155	1.113	1.363	1.673
Σύνολο χωρών	1688	1.962	2.300	2.094					

Πηγή: Γραφείο Ελληνικού Συνδέσμου – Σκόπια (2005)

Πίνακας 32 : Διμερές εμπόριο Ελλάδος - ΠΓΔΜ (2004) - σε € εκατ. πηγή ΕΣΥΕ

	ΕΛΛΗΝΙ-ΚΕΣ ΕΞΑ-ΓΩΓΕΣ	% μεταβο-λή	ΕΛΛΗΝΙ-ΚΕΣ ΕΙ-ΣΑΓΩΓΕΣ	% μεταβο-λή	ΕΜΠΟΡΙ-ΚΟ ΙΣΟ-ΖΥΓΙΟ	% μεταβολή
Εννιάμηνο 2002	278		39,04		238,96	
Εννιάμηνο 2003	238	-14,38%	64,50	65,21%	173,50	-27,39%
Εννιάμηνο 2004	230	-3,36%	85,09	31,92%	144,91	-16,47%

Πίνακας 33 : Σύνθεση διμερούς εμπορίου Ελλάδος - ΠΓΔΜ (2004)

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΑΠΟ ΠΓΔΜ		ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΠΡΟΣ ΠΓΔΜ	
Σε εκατ. US$ (Ιαν. - Ιούν. 2006) (Στοιχεία ΕΣΥΕ)			
ΣΤΡΩΜΑΤΑ. ΜΑΞΙΛΑΡΙΑ	12,7	ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΣ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ	27
ΖΩΝΤΑ ΖΩΑ	9,9	ΜΑΞΙΛΑΡΙΑ. ΣΤΡΩΜΑΤΑ	16,8
ΑΝΟΡΓΑΝΑ ΧΗΜΙΚΑ	8,1	ΚΑΠΕΛΑ	14,6
ΑΜΥΛΟΥΧΑ (ΚΟΛΛΕΣ)	6,8	ΑΙΘΕΡΙΑ ΕΛΑΙΑ	12,5
ΜΕΤΑΛΛΑ	4	ΖΩΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	12,5
ΛΟΙΠΑ ΜΕΤΑΛΛΑ	2	ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΚΑ / ΑΥΓΑ	7,5
ΖΩΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	1,8	ΑΛΟΥΜΙΝΙΟ	6,9
ΚΡΕΑΤΑ	1,7	ΧΑΛΚΟΣ	5,5
ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΣ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ	1,5	ΧΑΛΙΑ / ΜΟΚΕΤΕΣ	5,1
ΚΑΠΕΛΑ	1,2	ΣΙΔΗΡΟΣ / ΧΑΛΥΒΑΣ	4,9

Πηγή: ΕΣΥΕ

ΑΞΕ ΤΟ 2004

Σύμφωνα με τα τελικά στοιχεία που ανακοίνωσε πριν από λίγο καιρό η Στατιστική Υπηρεσία της ΠΓΔΜ το ύψος των ΑΞΕ που πραγματοποιήθηκαν στη χώρα κατά τη διάρκεια του 2004 ανήλθε σε 139,5 εκατ. δολ., ή κατά 58,9 εκατ. δολ. περισσότερα σε σχέση με το 2003. Το μεγαλύτερο μέρος των ΑΞΕ ή 128,7 εκατ. δολ. προήλθε από τις ανεπτυγμένες χώρες του κόσμου και πιο συγκεκριμένα από τις χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (108,9 εκατ. δολ.) και τις χώρες μέλη της EFTA (European Free Trade Agreement, 17,8 εκατ. δολ.), ενώ από τις χώρες πρώην μέλη της ενιαίας Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας προήλθαν ΑΞΕ ύψους 3,5 εκατ. δολ. και από τις χώρες της Κ. και Ανατολικής Ευρώπης και τις πρώην ΕΣΣΔ 7 εκατ. δολ.

Οι χώρες με τις μεγαλύτερες ΑΞΕ στην ΠΓΔΜ κατά τη διάρκεια του 2004 ήταν οι : Ολλανδία (64,4 εκατ. δολ.), Ελβετία (17,8 εκατ. δολ.), Ελλάδα (12,0 εκατ. δολ.), Γερμανία (8,9 εκατ. δολ.), Βουλγαρία (7,0 εκατ. δολ.), Ηνωμένο Βασίλειο (6,3 εκατ. δολ.), Αυστρία (5,8 εκατ. δολ.), Σλοβενία (5,3 εκατ. δολ.), Κροατία (3,1 εκατ. δολ.), Ιταλία (2,9 εκατ. δολ.), Λουξεμβούργο (2,7 εκατ. δολ.) και ΗΠΑ (1,8 εκατ. δολ.).

Το μεγαλύτερο μέρος των ΑΞΕ του 2004 κατευθύνθηκε προς τον κλάδο των μεταφορών, αποθηκεύσεων και επικοινωνιών (66 εκατ. δολ.) και τη μεταποιητική βιομηχανία (38,6 εκατ. δολ.), με αποτέλεσμα οι δύο αυτοί κλάδοι να έχουν απορροφήσει το 75% περίπου των συνολικών ΑΞΕ του έτους. Ακολουθεί ο κλάδος του εμπορίου (με 9,5% του συνόλου), ο κλάδος των υπηρεσιών χρηματοοικονομικής διαμεσο-

λάβησης (5,5%), οι κατασκευές (4,5%) και οι λοιποί κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας (5,5%) .

Παρά τις έντονες προσπάθειες που καταβάλει το τελευταίο διάστημα η κυβέρνηση της ΠΓΔΜ για την προσέλκυση ΑΞΕ τα σχετικά στοιχεία που ανακοίνωσε η κεντρική τράπεζα της χώρας για το πρώτο εννιάμηνο του 2005 δεν διαφοροποιούνται σημαντικά από αυτά των αντίστοιχων περιόδων των προηγούμενων ετών.

6.4 Λόγοι αποτυχίας προσέλκυσης ικανού αριθμού ΑΞΕ στην ΠΓΔΜ

Στη ΠΓΔΜ κάτω από τον αυστηρό έλεγχο της παγκόσμιας τράπεζας και του ΔΝΤ, επιτεύχθηκε σχετική νομισματική σταθερότητα και το δημοσιονομικό έλλειμμα το 2004 δεν είναι υπερβολικό (πίνακας 5). Στο συνηθισμένο πρόβλημα του τι μπορεί να γίνει με τις ζημιογόνες μεγάλες κρατικές εταιρίες, δόθηκε λύση με ένα συνδυασμό ιδιωτικοποιήσεων και ελαττώσεως του μεγέθους τους, έτσι ώστε η ανάπτυξη να ξεκινήσει από στέρεα βάση. Η πείρα που αποκτήθηκε δείχνει ότι η αποφυγή της οικονομικής καταστροφής δεν εξασφαλίζει αυτόματα την σταθεροποίηση της περιοχής. Η περαιτέρω πρόοδος στην φιλελευθεροποίηση του συστήματος είναι ακόμα πολύ αργή και το πολιτικό σύστημα και οι φορείς του παραμένουν ακόμα εμπλεκόμενο αρνητικά με τις οικονομικές διαδικασίες. Χρειάζεται βέβαια μια πιο ριζοσπαστική προσέγγιση για να κάνει το πολιτικό τοπίο περισσότερο διάφανο αλλά σίγουρα αυτό δεν αρκεί προκειμένου η οικονομία να αναπληρώσει τις απώλειες μιας ολόκληρης δεκαετίας.(Μπιτζένης Α.2003).

Η ΕΕ τείνει να δίνει έμφαση στις διαρθρωτικές αλλαγές και να ανακοινώνει τα ποσά που διαθέτει στην περιοχή, όμως η πραγματική ανάπτυξη δεν θα γίνει μόνο με τις μεταρρυθμίσεις. Μια αποφασισμένη Ε.Ε. να βοηθήσει την περιοχή αποτελεσματικά θα πρέπει να θέτει ως στόχο, την διεύρυνσή της στην περιοχή και την υιοθέτηση του Ευρώ από τις εν λόγω χώρες, προοπτικές που αποτελούν τις μεγάλες προσδοκίες της συντριπτικής πλειοψηφίας των πολιτών των χωρών της μετάβασης .

Μερικοί από τους λόγους αποτυχίας προσέλκυσης ικανού μεγέθους ΑΞΕ στην ΠΓΔΜ είναι κοινοί για όλες τις χώρες της μετάβασης, οι περισσότεροι εμφανίστηκαν σε όλες τις χώρες της Βαλκανικής, ορισμένοι δε ισχύουν και για την Ελλάδα.

1. Κύριος λόγος είναι αναμφίβολα η αντικειμενική δυσκολία της λιγότερο αναπτυγμένης επαρχίας, της Γιουγκοσλαβικής Ομοσπονδίας να οργανώσει σε κρατική οντότητα με κοινωνική συνοχή ένα ανομοιογενή πληθυσμό ο οποίος εκδηλώνει κεντρόφυγες εθνικιστικές τάσεις.
2. Η απροσδιοριστία που εισάγουν στην αξιολόγηση του επενδυτικού κινδύνου στα δυτικά Βαλκάνια τα τρία εναπομείναντα μεγάλα προβλήματα της περιοχής (Κοσσυφοπέδιο, Βοσνία – Ερζεγοβίνη και ένωση Σερβίας και Μαυροβουνίου) αλλά και η αβεβαιότητα των εξελίξεων που ενδέχεται να πυροδοτήσει στο εσωτερικό της χώρας η οποιαδήποτε λύση του προβλήματος του Κοσσυφοπεδίου, αποτελούν τους κυριότερους παράγοντες για τη χαμηλή εισροή ξένων επενδύσεων στην ΠΓΔΜ. Είναι προφανές ότι η ύπαρξη σημαντικής αλβανικής μειονότητας στην ΠΓΔΜ τροφοδοτεί τη μερική ή ολική ΄΄ταύτιση του πεπρωμένου΄΄ της χώρας με αυτό του Κοσσυφοπεδίου και καθυστερεί τη μόνιμη ένταξή της στον κατάλογο των κερδοφόρων προορισμών των ξένων επενδυτικών ροών παραγωγικού χαρακτήρα. Μετά δε το θάνατο του Ι. Ρουγκόβα η κατάσταση γίνεται ακόμα πιο ρευστή.
3. Η περιοχή της ΠΓΔΜ ήταν διαχρονικά επαρχία και ποτέ κράτος γεγονός που δεν βοήθησε στη δημιουργία κρίσιμης μάζας εγχώριων επιχειρηματιών και κεφαλαιούχων. Η τάξη των εγχώριων επιχειρηματιών είναι το πιο σημαντικό στοιχείο για την ανόρθωση της οικονομίας μιας χώρας και την ένταξή της στη διεθνή οικονομική κοινότητα (π.χ. ανοικοδόμηση Γερμανίας μετά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο).
4. Το μικρό μέγεθος της εγχώριας αγοράς, η έλλειψη σταθερών και ενιαίων κανόνων ελέγχου και διαφάνειας και η ύπαρξη διαφθοράς και δωροδοκίας κατά την διάρκεια των ιδιωτικοποιήσεων αποθάρρυναν τους επενδυτές, οι οποίοι ενεπλάκησαν στην γραφειοκρατία της ΠΓΔΜ , αλλά και τους μελλοντικούς επενδυτές οι οποίοι πληροφορήθηκαν αυτή την κατάσταση από την εμπειρία άλλων.
5. Το επενδυτικό και μακροοικονομικό περιβάλλον της ΠΓΔΜ, το οποίο ήταν πολύ ασταθές έως την εισαγωγή μέτρων νομισματικής σταθερότητας, αποθάρρυνε τους επενδυτές, που σε κάθε περίπτω-

ση επηρεάζονται σημαντικά από το μακροοικονομικό περιβάλλον μιας χώρας στις επενδυτικές τους αποφάσεις.

6. Όπως στις περισσότερες χώρες έτσι και στην ΠΓΔΜ το ακατάλληλο νομικό πλαίσιο οι χρονοβόρες διαδικασίες σύστασης εταιριών, το ασαφές καθεστώς πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας, η απαρχαιωμένη εργατική νομοθεσία και οι συνεχείς αλλαγές της δεν παρείχαν στους επενδυτές καμία ασφάλεια. Το αποτέλεσμα ήταν η αδυναμία τήρησης των συμβολαίων που κατέστησαν την αξιοπιστία τους έωλη ενώ η πλημμελής λειτουργία των δικαστηρίων για επίλυση των διαφορών αύξανε τον κίνδυνο της επένδυσης και εξαντλούσε την υπομονή των υποψηφίων επενδυτών.
7. Η γεωγραφική θέση της **ΠΓΔΜ**, η οποία τοποθετεί τη χώρα μακριά από τις προηγμένες δυτικές οικονομίες, ήταν ένας από τους παράγοντες που επηρέασε τους δυτικούς επενδυτές στην απόφαση τους να αναζητήσουν ευκαιρίες ιδιωτικοποίησης σε μεταβατικές οικονομίες κοντά στις δικές τους χώρες ή σε οικονομικά ανεπτυγμένες χώρες. (Μπιτζένης Α.,2003).
8. Μέχρι σχεδόν τα τέλη της δεκαετίας του 90 η αδυναμία και απροθυμία των εναλλασσόμενων κυβερνήσεων να διευκολύνουν τις ιδιωτικοποιήσεις μαζί με τη γραφειοκρατική δυσκαμψία οδήγησε σε αποφάσεις που καθυστέρησαν τη διαδικασία ιδιωτικοποιήσεων αλλά και την διαδικασία αναδιάρθρωσης. Η πολιτική αστάθεια ήταν επίσης αιτία της καθυστέρησης στη μετάβαση σε μια οικονομία της αγοράς.
9. Η καθυστερημένη κατάργηση των μονοπωλίων, η απουσία ενός κατάλληλου ανταγωνιστικού περιβάλλοντος μαζί με την έλλειψη διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, η έλλειψη υγιούς χρηματιστηρίου και το επενδυτικό περιβάλλον της χώρας το οποίο θεωρείται υψηλού κινδύνου ήταν αιτία για την απουσία σημαντικού ενδιαφέροντος για επένδυση από τη Δύση.(Μπιτζένης 2003).
10. Η έλλειψη αισιοδοξίας των γηγενών προς την εγχώρια οικονομία και οι πολύ περιορισμένες αποταμιεύσεις των πολιτών της, σε συνδυασμό με τη φυγή κεφαλαίων που είχαν αποθησαυρίσει κομματικοί παράγοντες της **ΠΓΔΜ** οδήγησαν σε περιορισμένη συμμετοχή σε

μαζικά προγράμματα ιδιωτικοποίησης και στην ίδρυση λίγων νέων ιδιωτικών εταιρειών οι οποίες θα ήταν πολύτιμοι συνεργάτες για επίδοξους ξένους επενδυτές.

11. ΄΄Η προσπάθεια της **ΠΓΔΜ** να εισπράξει τις υψηλότερες δυνατές προσόδους για τις μεγαλύτερες και πιο σημαντικές εταιρείες οδήγησε την κυβέρνηση να αποφασίσει την αναδιάρθρωσή τους πριν την ιδιωτικοποίηση. Πέρα από το επιπλέον οικονομικό βάρος στον κρατικό προϋπολογισμό, αυτό είχε σαν συνέπεια οι εταιρείες που αποτελούσαν μεγαλύτερη επενδυτική ευκαιρία είτε να προσφέρονται σε αδικαιολόγητα υψηλές τιμές είτε να μην προσφέρονται καθόλου για μεγάλες χρονικές περιόδους μέχρι να αναδιαρθρωθούν. Επιπλέον η καθυστέρηση στην προσφορά σημαντικών κρατικών εταιρειών είχε ως αποτέλεσμα να απαξιώνονται συνεχώς και να προσφέρονται χαμηλής προστιθέμενης αξίας επιχειρήσεις προς ιδιωτικοποίηση με αποτέλεσμα το χαμηλό ενδιαφέρον από δυτικούς επενδυτές΄΄.(Μπιτζένης Α.2003).
12. ΄΄Οι περισσότερες κρατικές εταιρείες είχαν υψηλά συσσωρευμένα χρέη τα οποία το κράτος δεν αναδιάρθρωσε γρήγορα. Η αναδιάρθρωση είτε καθυστέρησε την προσφορά συγκεκριμένων εταιρειών για ιδιωτικοποίηση είτε ελάττωσε την αξία πώλησης των εταιρειών, οι οποίες τελικά προσφέρθηκαν χωρίς διευθέτηση αυτών των χρεών.΄΄(Μπιτζένης 2003).
13. ΄΄Η εφαρμογή μεθόδων όπως αυτές της μαζικής ιδιωτικοποίησης (mass privatization), της ιδιωτικοποίησης με διάθεση μετοχών στους εργάτες, διοικητικό προσωπικό κλπ, οι οποίες δεν επιβλέπονταν ικανοποιητικά, επέτρεψαν στους έσω και την νομενκλατούρα να εκμεταλλευτούν απόρρητες πληροφορίες προκειμένου να αποκτήσουν την ιδιοκτησία του κράτους μέσω παράνομων μεθόδων. Το ενδιαφέρον επικεντρωνόταν στο προσωπικό κέρδος παρά στην αποτελεσματική και επιτυχημένη ανάπτυξη, αναδιάρθρωση και ιδιωτικοποίηση των εταιρειών΄΄.(Μπιτζένης Α.2003). Η αποτυχία εφαρμογής του προγράμματος ιδωτικοποιήσεων οδήγησε το 2005 στην κατάργηση του σχετικού οργανισμού.

14. Αρχικά ο πόλεμος στο Κόσοβο καθώς και το εμπάργκο που επέβαλλαν οι δυτικές χώρες στην Γιουγκοσλαβία και αργότερα το εμπάργκο της Ελλάδος προς τη ΠΓΔΜ απέκοψαν για μεγάλο διάστημα το κράτος από τη διεθνή κοινότητα όσον αφορά τα χερσαία σύνορα με αποτέλεσμα να κλείσουν οι κύριοι οδικοί άξονες των εξαγωγών. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα όχι μόνο τη δραστική αύξηση στα έξοδα μεταφοράς αλλά και τη μείωση στις δυνατότητες εξαγωγών από την περιοχή καθώς και στη δυνατότητα εξυπηρέτησης της εσωτερικής αγοράς. Ο πόλεμος και οι οικονομικές συνέπειές του στην ευρύτερη περιοχή δεν ευνοούσαν τις επενδύσεις. Πιο καταστρεπτικές όμως ήταν οι συγκρούσεις μεταξύ των Αλβανών και του στρατού της ΠΓΔΜ γιατί υπονόμευσαν το κλίμα εμπιστοσύνης και σταθερότητας γεγονός που οδήγησε σε φυγή εγχώριων κεφαλαίων και εγκεφάλων.
15. Η έλλειψη εμπειρίας, η οποία οδήγησε σε αποφάσεις οι οποίες επηρέασαν αρνητικά την ιδιωτικοποίηση, όπως η επιλογή ειδικών αποτίμησης περιουσιακών στοιχείων χωρίς εμπειρία, καθώς και η κρατική γραφειοκρατία, μια κληρονομιά από τα χρόνια του κομμουνισμού δημιούργησαν ένα μη ασφαλές περιβάλλον για τους επενδυτές. Οι θετικές αλλαγές που συνέβησαν το 1997 ,όπως η έλευση διεθνών συμβούλων για τις συμφωνίες ιδιωτικοποίησης, ήταν προϊόν της αρνητικής αυτής εμπειρίας καθώς και ένα είδος συμβιβασμού στις εξωτερικές πιέσεις (Μπιτζένης 2003).
16. Το πρόβλημα της μη ορθής αποτίμησης των κρατικών επιχειρήσεων προκάλεσε σημαντικές καθυστερήσεις και ανεπάρκειες στη διαδικασία της ιδιωτικοποίησης. Αρχικά η έλλειψη ορθών λογιστικών αρχείων και τα εξαφανισμένα αρχεία που διευκρίνιζαν τα δικαιώματα ιδιοκτησίας καθώς και κάθε άλλη πληροφορία σχετικά με την επιχείρηση, έκαναν την αποτίμηση των επιχειρήσεων πολύ δύσκολη.(Μπιτζένης 2003).
17. Υπήρχε έλλειψη πληροφοριών σχετικά με τις εταιρίες οι οποίες προσφέρονταν για ιδιωτικοποίηση. Οι πληροφορίες βασίζονταν σε λανθασμένα στοιχεία από την προηγούμενη διοίκηση και διαφορετικούς λογιστικούς κανονισμούς και τεχνικές, που θα έπρεπε να

είχαν επιλυθεί μέσω ορθής αποτίμησης της απόδοσης του παρελθόντος σε συνδυασμό με την αξία των περιουσιακών στοιχείων. Ειδικότερα, τα στοιχεία περιείχαν έλλειψη αποδείξεων αποδοτικότητας, γιατί το κράτος ήταν μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και οι πωλήσεις προϊόντων ήταν αυθαίρετα τιμολογημένες, γεγονός που εμπόδιζε οποιεσδήποτε προβλέψεις όσον αφορά τα μελλοντικά κέρδη της εταιρείας. Πολλές εταιρείες δεν είχαν στοιχεία για τιμές αγοράς και εκείνες που διέθεταν όλα τα απαραίτητα έγγραφα φαινόταν ότι είχαν αγοραστεί σε υψηλές τιμές (Μπιτζένης 2003).

18. Τα πολύπλοκα κριτήρια για την επιλογή των αγοραστών, μια διαδικασία συνήθως υπονομευμένη εκ των έσω και από τα εμπόδια της κρατικής γραφειοκρατίας, καθυστέρησαν τη διαδικασία ιδιωτικοποίησης και αποθάρρυναν τους πιθανούς αγοραστές.
19. Το ασαφές και ουσιαστικά απαγορευτικό ιδιοκτησιακό καθεστώς από το οποίο προκύπτει ότι τα φυσικά αλλοδαπά πρόσωπα δεν μπορούν να αγοράσουν διαμερίσματα, γη και κτίρια. Για την αγορά τους απαιτείται η ίδρυση νομικού προσώπου στη ΠΓΔΜ από ξένο υπήκοο.
20. Οι οικονομικές κρίσεις στην ΝΑ Ασία καθώς και τη Ρωσία αποθάρρυναν τους επενδυτές από το να επενδύσουν στις Ανατολικές αγορές (domino effect-globalization) λόγω ενδείξεων ότι ο κίνδυνος της επένδυσης ήταν υψηλός σε σύγκριση με την πιθανή απόδοση ή, παρά την κάθε υψηλή απόδοση, δεν ήταν ικανοί να αναλάβουν έναν τέτοιο υψηλό και πιθανό κίνδυνο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΞΕ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ - ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ

7.1 ΓΕΝΙΚΑ

Οι ΑΞΕ συνεπάγονται μεταφορά κεφαλαίων, τεχνολογίας και άλλων ποιοτικών στοιχείων. Η μεταφορά αυτή δεν σημαίνει απαραίτητα κέρδος για τη μια και ζημία για την άλλη χώρα με, συμψηφιστικά, μηδενικό αποτέλεσμα. Κάθε χώρα προσδοκά ότι το όφελος θα είναι μεγαλύτερο από το κόστος.

Για τη χώρα υποδοχής οι επιπτώσεις μπορούν να ταξινομηθούν σε οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές. Οι οικονομικές επιπτώσεις επηρεάζουν τα μακρο και μικροοικονομικά, οι πολιτικές εγείρουν ερωτήματα σχετικά με την εθνική κυριαρχία και οι κοινωνικές αφορούν πιθανές μεταβολές σε συμπεριφορές, όταν ιδίως υπάρχουν μεγάλες διαφορές μεταξύ της χώρας προέλευσης και υποδοχής των ΑΞΕ.

Οι ΑΞΕ αποτελούν κατά την επικρατούσα θεωρία ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία επίτευξης των αναπτυξιακών στόχων, και συγχρόνως ένα από τα στοιχεία-κλειδιά της παγκοσμιοποίησης. Με τη μεταφορά τεχνολογίας από περισσότερο αναπτυγμένες χώρες, θεωρείται ότι συμβάλλουν στην αναδιάρθρωση και στην αύξηση της παραγωγικότητας των αναπτυσσόμενων οικονομιών, πετυχαίνοντας έτσι έμμεσα την ανάπτυξη του εξωτερικού τους εμπορίου, ανάπτυξη η οποία με τη σειρά της επηρεάζει θετικά και τις ίδιες. Παρ' όλα αυτά, οι μέχρι τώρα εμπειρικές μελέτες δεν έχουν καταλήξει σε απολύτως σαφή συμπεράσματα.

Στην περίπτωση των χωρών σε μετάβαση της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης καθώς και της Βαλκανικής οι ιδιαιτερότητες των οικονομιών τους, και η επιδίωξη του κεντρικού στόχου τους, που είναι η ένταξη στην Ε.Ε. με ικανοποίηση :
1) των κριτηρίων ένταξης και 2) κάλυψης των διαφορών του επιπέδου ανάπτυξης, οι ΑΞΕ ενδέχεται να εγκυμονούν ορισμένους κινδύνους λόγω : 1. της συμπεριφοράς των ΠΕΕ και 2. λόγω δυσκολιών που συνδέονται με την μακροοικονομική πολιτική μετά την εισροή ΑΞΕ, με την οικονομική μεγέθυνση, την απασχόληση και τις τιμές. Είναι ακόμα δυνατόν οι αναπτυξιακοί στόχοι της χώρας να έρχονται σε αντίθεση με το στόχο της οικονομικής σύγκλισης με την Ε.Ε.(π.χ. επιλέχθηκε επεκτατική πολιτι-

κή από την κυβέρνηση της Ρουμανίας το 2005 σε αντίθεση με τις συστάσεις της Ε.Ε.).

7.2 Οι επιπτώσεις στην ανάπτυξη

Κατά το νεοκλασικό υπόδειγμα οι ΑΞΕ αυξάνουν το εισόδημα και την κοινωνική ευημερία. Το θετικό αποτέλεσμα των ΑΞΕ στο ΑΕΠ μπορεί να εξηγηθεί με το συμβατικό μοντέλο του πολλαπλασιαστή. Οι αναπτυσσόμενες χώρες είναι αναγκαίο να αυξήσουν την αποταμίευση για να καλύψουν τις ανάγκες επένδυσης καθώς επίσης να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα χρηματοδότησης των εισαγωγών τους μέσω των εξαγωγών. Οι ΑΞΕ συμβάλλουν στην κάλυψη των δυο πιο πάνω ΄΄κενών΄΄ με την παροχή των ιδίων τους κεφαλαίων καθώς και με την ευκολία πρόσβασης σε χρηματοδοτικές πηγές, αλλά και έμμεσα ενθαρρύνοντας άλλες ΠΕΕ ή και κυβερνητικές υπηρεσίες της χώρας προέλευσης σε ροές κεφαλαίων προς την χώρα υποδοχής.

Η ενδογενής θεωρία της μεγέθυνσης ανέπτυξε ακόμη περισσότερο τα επιχειρήματα υπέρ του ρόλου των ΑΞΕ στην οικονομική μεγέθυνση. Σύμφωνα με το κυρίαρχο σήμερα παράδειγμα, το άνοιγμα των οικονομιών των αναπτυσσόμενων χωρών στη διεθνή οικονομική κοινότητα, και συνεπώς – μεταξύ άλλων – η προσέλκυση ΑΞΕ, ακολουθεί το κατά γενικό κανόνα αποδεκτό σχήμα: ένταξη στη διεθνή οικονομική τάξη, διαρθρωτικές αλλαγές, οικονομική μεγέθυνση – ανάπτυξη. Το επιθυμητό αποτέλεσμα θεωρείται ότι προκύπτει από την περισσότερο αποτελεσματική κατανομή των πόρων μέσω των μηχανισμών της αγοράς, και η οποία συνεπάγεται τις αναγκαίες διαρθρωτικές αλλαγές (Blanchard, 1997), έτσι ώστε να αποδεσμευτούν οι ενδογενείς δυνάμεις που θα οδηγήσουν σε νέες επενδύσεις, τεχνολογική ανάπτυξη και οικονομική μεγέθυνση.

Ειδικότερα, οι ΑΞΕ, εκτός του ότι εξασφαλίζουν τα απαραίτητα – σταθερά σε σχέση με άλλες μορφές ιδιωτικής εξωτερικής χρηματοδότησης – χρηματικά κεφάλαια στις χώρες υποδοχής, αποτελούν ένα πολύ αποτελεσματικό μέσο τεχνολογικής προόδου, καθώς παρέχουν τη δυνατότητα μεταφοράς, διάχυσης και δημιουργίας τεχνολογίας και οργανωτικού know-how. Μάλιστα, αναφέρεται (Dunning, 1998, Narula και Dunning, 2000) ότι πολλές κυβερνήσεις έχουν εξελιχθεί σε market-facilitators καθώς διευκολύνουν τις πολυεθνικές επιχειρήσεις με πρόσθετα πλεονεκτήματα εγκατάστασης, εγκαταλείποντας τον ηγετικό τους ρόλο στην αναπτυξιακή προσπάθεια.

Στις χώρες σε μετάβαση προς την οικονομία της αγοράς η ανάγκη προσέλκυσης κεφαλαίων κατά κύριο λόγο μέσω των ΑΞΕ εξηγείται από την οικονομική θεωρία τόσο από την ανάγκη ταχείας συσσώρευσης κεφαλαίου, ώστε να πραγματοποιηθούν οι επενδύσεις που είναι αναγκαίες για την αναδιάρθρωση των οικονομιών αλλά και την εξασφάλιση ενός ικανοποιητικού ρυθμού ανάπτυξης και ταχείας σύγκλισης με τις οικονομίες της Ε.Ε.-15, όσο και από την αδυναμία των εξαγωγών να χρηματοδοτήσουν – τουλάχιστο σε ένα πρώτο στάδιο της ΄΄μεταβατικής ύφεσης΄΄ – αυτές τις ανάγκες, εκτός από τις ανάγκες για εισαγωγές και για την αποπληρωμή του συσσωρευμένου εξωτερικού χρέους. Έτσι εξηγείται και η υιοθέτηση του εξωστρεφούς υποδείγματος ανάπτυξης που προσανατολίζεται προς τις εξαγωγές, το οποίο με τις σημερινές συνθήκες της παγκοσμιοποίησης θεωρείται περισσότερο αποτελεσματικό για την οικονομική ανάπτυξη.

Το αποτέλεσμα των ΑΞΕ στο επίπεδο, τη σύνθεση και την ανάπτυξη του ΑΕΠ της χώρας υποδοχής εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη μακροοικονομική πολιτική της χώρας. Γενικά οι ΑΞΕ μπορούν να αυξήσουν το ΑΕΠ όταν είναι δυνατό να απορροφήσουν πόρους ή και να βελτιώσουν την αποδοτικότητα μέσω εναλλακτικών κατανομών τους. Ειδικότερα μπορούν να προκύψουν τα παρακάτω αποτελέσματα :

1. Αν στη χώρα υποδοχής ΑΞΕ ακολουθείται μακροοικονομική πολιτική, που πάντα επιτυγχάνει πλήρη απασχόληση των παραγωγικών συντελεστών, πράγμα όμως ανέφικτο, η εισροή ΑΞΕ δεν θα επιδράσει στο μέγεθος ΑΕΠ.
2. Αν οι ΑΞΕ απορροφούν πόρους που διαφορετικά θα παρέμεναν αναξιοποίητοι, τότε το εισόδημα που δημιουργείται από ΑΞΕ αντιπροσωπεύει ό,τι κερδίζει η οικονομία υποδοχής.
3. Αν οι ΑΞΕ μπορούν να βελτιώσουν την αποδοτικότητα των εγχώριων πόρων μετακινώντας τους από λιγότερο σε περισσότερο αποδοτικούς τομείς της οικονομίας, τότε το εγχώριο εισόδημα θα ανέβει.

Εμπειρικές έρευνες σε 64 χώρες (Borensztein et al. - 1995) για τις επιπτώσεις των ΑΞΕ στην ανάπτυξη καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι ΑΞΕ είναι σημαντικές για τη μεταφορά τεχνολογίας, για την επίτευξη υψηλότερης παραγωγικότητας και την επιτάχυνση της αύξησης των επενδύσεων στη χώρα εφόσον συντρέχει το στοιχείο της συμπληρωματικότητας με τις εγχώριες επιχειρήσεις, ενώ διαπιστώνει ότι η ανάπτυξη αυτών των χωρών τελικά θα εξαρτηθεί από την ικανότητά τους να προσφέρουν στη διεθνή αγορά προϊόντα για τα οποία η ζήτηση είναι ιδιαίτερα δυναμική.

7.3 Οι επιπτώσεις στην απασχόληση και το κόστος εργασίας

Σύμφωνα με τον Baldwin το θέμα της επιπτώσεων των ΑΞΕ στην απασχόληση στις χώρες υποδοχής περιλαμβάνει τρία κομβικά σημεία :

1. το μέγεθος στο οποίο οι ΑΞΕ αντικαθιστούν τις εγχώριες επενδύσεις,
2. το μέγεθος της αύξησης στις εξαγωγές αγαθών και κεφαλαίων που προκαλούν οι ΑΞΕ,
3. το εάν οι ΑΞΕ συνεπάγονται την κατασκευή καινούργιων εγκαταστάσεων ή απλά την απόκτηση ήδη υπαρχουσών εγκαταστάσεων και γενικά τα αποτελέσματα των ΑΞΕ στην απασχόληση μπορούν σε περίληψη να συνοψιστούν στα παρακάτω :

   α) Οι ΑΞΕ είναι ικανές να αυξήσουν την απασχόληση ευθέως με την κατασκευή καινούργιων εγκαταστάσεων ή έμμεσα προκαλώντας απασχόληση κατά την δραστηριότητα της εταιρίας στην παραγωγή και διανομή του προϊόντος που παράγουν.

   β) Οι ΑΞΕ μπορούν να διατηρήσουν την απασχόληση με την εξαγορά και την εξυγίανση προβληματικών εταιριών.

   γ) Οι ΑΞΕ μπορούν να ελαττώσουν την απασχόληση αν αποσύρουν κάποια επένδυση τους από μια οικονομία και κλείσιμο κάποιων εγκαταστάσεων.

Ο Tambunlertchai εκτιμά πως η συνεισφορά μιας ξένης εταιρίας στη χώρα υποδοχής της επένδυσης καθορίζεται :

α) από την αύξηση στο ΑΕΠ

β) τη δημιουργία απασχόλησης.

γ) την κινητοποίηση εγχώριων πόρων.

δ) τα κέρδη και την αποταμίευση σε ξένο συνάλλαγμα.

Είναι ενδιαφέρον ότι, οι Graham και Krugman (1991) ,μετά έρευνά τους, συμπεραίνουν πως το καθαρό αποτέλεσμα των ΑΞΕ στην απασχόληση στις ΗΠΑ είναι περίπου μηδέν.

Όμως, ειδικά για την περίπτωση που μια χώρα έχει εισέλθει στο φαύλο κύκλο της υπανάπτυξης, όπου οι επενδύσεις είναι λιγοστές ή και ανύπαρκτες, η ανεργία βρίσκεται σε ανοδική τροχιά, η ζήτηση και η παραγωγή μειώνεται και όλα αυτά επαναλαμβάνονται τότε οι ΑΞΕ καθίστανται περισσότερο από απαραίτητες (Πουρναράκης, Ε.2000).

Ενώ οι ΑΞΕ γενικά έχουν θετικό αντίκτυπο στην απασχόληση, υπό ορισμένες συνθήκες, όμως μερικές φορές μπορεί να έχουν και αντίθετο αποτέλεσμα τόσο στην απασχόληση όσο και στη βιομηχανία στις χώρες υποδοχής. Αρνητική επίδραση στο ποσοστό απασχόλησης μπορούν να έχουν αν τείνουν να επενδύουν σε επιχειρήσεις εντάσεως κεφαλαιουχικού εξοπλισμού ή αν η ΠΕΕ εξαγοράσει κάποια κρατική επιχείρηση και για να την κάνει πιο ανταγωνιστική μειώσει το εργατικό δυναμικό. Αυτό το ενδεχόμενο ώθησε, πιθανόν, τον ΟΟΣΑ να διατυπώσει κάποιες κατευθύνσεις για το πώς πρέπει οι πολυεθνικές να αντιμετωπίζουν το ζήτημα. Αυτές οι κατευθύνσεις συνοψίζονται :

1. στο σεβασμό του δικαιώματος των εργαζομένων να εκπροσωπούνται από σωματεία,
2. στην απαγόρευση της παιδικής εργασίας
3. στην αποφυγή διακρίσεων ανάμεσα στους εργαζομένους
4. στην ενθάρρυνση επίτευξης συλλογικών συμβάσεων
5. στην εμφάνιση της πραγματικής κατάστασης της εταιρίας και
6. στο να λαμβάνεται υπόψη και η ζωή των εργαζομένων όταν σχεδιάζονται αλλαγές στην επιχείρηση.

Τέλος από έρευνες προκύπτει ότι η θετική επίπτωση των ΄΄εμμέσων΄΄ ΑΞΕ, δηλαδή ΑΞΕ εταιρειών οι οποίες είναι με τη σειρά τους θυγατρικές πολυεθνικών επιχειρήσεων με έδρα τρίτη χώρα, επάνω στην εγχώρια απασχόληση είναι μικρότερη από ότι στην περίπτωση των κανονικών ΑΞΕ, ως αποτέλεσμα του γεγονότος ότι αυτές οι τελευταίες ακολουθούν διαφορετικά κριτήρια εγκατάστασης από τις πρώτες και συνεπώς διαφορετικά πρότυπα δραστηριότητας. Καθώς το ποσοστό των ΄΄εμμέσων΄΄ δεν είναι αμελητέο μέσα στο σύνολο των ΑΞΕ, τα αναμενόμενα αποτελέσματα πρέπει να εξετάζονται με προσοχή.

7.4 Οι επιπτώσεις στο ισοζύγιο πληρωμών

Η επίδραση στο Ισοζύγιο Πληρωμών είναι περισσότερο σημαντική για τις αναπτυσσόμενες χώρες απ' ότι για τις αναπτυγμένες, επειδή για τις πρώτες το συνάλλαγμα θεωρείται σπάνιος πόρος που επηρεάζει μέσω του ελλείμματος την ανάπτυξη. Η επίδραση των ΑΞΕ πρέπει να εξεταστεί υπό την έννοια :

1. της απορρόφησης των ΑΞΕ στη διαδικασία παραγωγής
2. της αναλογίας παραγόμενου προϊόντος που πωλείται εντός ή εκτός της χώρας υποδοχής
3. της διανομής της αξίας της παραγωγής μεταξύ των εγχώριων συντελεστών παραγωγής, του δημοσίου (έσοδα από φόρους) και του απομένοντος υπολοίπου.

Η (άμεση) επίδραση στο ισοζύγιο προέρχεται από τις εισροές που περιλαμβάνουν :

1. εξαγωγές και εισροή μετοχικού κεφαλαίου
2. καθαρά δάνεια από το εξωτερικό

και τις εκροές που περιλαμβάνουν:

1. την αξία των εισαγόμενων κεφαλαιουχικών αγαθών
2. την αξία των εισαγόμενων α΄ υλών
3. τα royalties
4. τα μετά φόρους κέρδη που κατευθύνονται στο εξωτερικό

Έμμεση ωφέλεια θα προκύψει από την υποκατάσταση των εισαγωγών.

Η εμπειρική έρευνα της επίδρασης των ΑΞΕ έδειξε ότι υπάρχει διαφορά μεταξύ αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών με τις πρώτες να επωφελούνται περισσότερο. Πρόσφατες έρευνες ασχολούνται με τις κρίσεις των ισοζυγίων πληρωμών που ακολουθούν μετά από περιόδους ισχυρής μεγέθυνσης και σημαντικές εισροές κεφαλαίων. Απαιτείται ικανότητα για την εξισορρόπηση των ροών των κεφαλαίων των ΑΞΕ, ώστε να αποφεύγεται η εξασθένιση της θέσης του Ισοζυγίου. Τρεις παράγοντες συνηγορούν υπέρ της ανάγκης για προσεκτικό χειρισμό της ολοκλήρωσης της απελευθέρωσης των ισοζυγίων κεφαλαίων των χωρών της μετάβασης :

- Η υψηλότερη από την υποτιθέμενη θεωρητικά πτητικότητα των κεφαλαίων των ΑΞΕ. Αυτό μπορεί να προκύψει μελλοντικά στις χώρες της μετάβασης όταν θα έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία των ιδιωτικοποιήσεων αν μεταβληθεί

ο όγκος ή η σύνθεση των εισροών ΑΞΕ υπέρ ενός περισσότερο πτητικού χαρακτήρα επενδύσεων.

- Η μη πλήρης ακόμη ανάπτυξη, ολοκλήρωση και εγκατάσταση συστημάτων ελέγχου των κεφαλαιαγορών, ακόμη και στις περισσότερο ανεπτυγμένες χώρες της Κ. και Α. Ευρώπης.
- Το μέγεθος των κεφαλαίων που εισρέουν μέσω των ΑΞΕ στις υπό εξέταση χώρες.

Κίνδυνοι για το Ισοζύγιο προκύπτουν και από την εκδήλωση των χαρακτηριστικών της νέας διεθνούς επιχειρηματικότητας όρος που περιλαμβάνει σύγχρονες πρακτικές και συμπεριφορές των ΠΕΕ. Έτσι :

- Σε περιπτώσεις επιδείνωσης της θέσης του ομίλου στον οποίο ανήκει η εταιρεία, συχνά ακολουθείται σταθερή πολιτική επαναπατρισμού των κερδών, γεγονός που μπορεί να επιδεινώσει τη θέση της χώρας υποδοχής σε περίοδο έντονων εκροών κεφαλαίων (Lehman, 2002). Ακόμη, είναι δυνατόν να προκληθεί ασυμμετρία, έστω και βραχυχρόνια, μεταξύ εκροών και εισροών κεφαλαίων, με κίνδυνο δημιουργίας κρίσεων φερεγγυότητας, όπως απέδειξε η Ασιατική κρίση.(Μακρής Γ.2005).
- Μπορεί να προκληθούν εκροές κεφαλαίων, εάν οι πολυεθνικές επιχειρήσεις στην προσπάθειά τους για αύξηση των κερδών τους ή αποφυγή φορολογίας εμπορευθούν υπερτιμολογημένα προϊόντα και υπηρεσίας με άλλα τμήματα του δικτύου στο οποίο ανήκουν. Επίσης, μπορούν να μετατοπίσουν χρονικά τις πληρωμές ή τις εισπράξεις τους σε ξένο νόμισμα, ανάλογα με την αναμενόμενη εξέλιξη της ονομαστικής ισοτιμίας του. Οπωσδήποτε, η επίπτωση της συμπεριφοράς τους, εκτός από το ότι μπορεί να συμβάλλει στη δημιουργία ή την επιδείνωση συναλλαγματικών κρίσεων, είναι αρνητική για το ισοζύγιο (Caves, 1996).
- Η ανάπτυξη της χρήσης hedge funds και παραγώγων ή ακόμη και η δυνατότητα δανεισμού των ξένων επενδυτών βάσει ακίνητων περιουσιακών στοιχείων, με σκοπό την εξαγωγή κεφαλαίων (Claessens et al., 1995), καθιστούν το χαρακτήρα των ΑΞΕ περισσότερο ρευστό από ό,τι θεωρείται με ό,τι αρνητικό συνεπάγεται αυτό . (Μακρής Γ.2005).

7.5 Οι επιπτώσεις στο εμπόριο

Επειδή οι πολυεθνικές επιχειρήσεις είναι και εντάσεως εμπορίου, έχουν αντίκτυπο στα μεγέθη του. ΑΞΕ που κατευθύνονται σε αναπτυσσόμενες χώρες, επηρεάζουν τις ροές του εμπορίου τους προς τις αναπτυγμένες χώρες και συμβάλλουν στην ένταξή τους στο δίκτυο των πολυεθνικών επιχειρήσεων και κατά συνέπεια στην είσοδο των χωρών αυτών στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία, ενώ παράλληλα συμβάλλουν και στην ανάπτυξη του εξωτερικού εμπορίου. Παρατηρήθηκε ακόμα ότι οι θυγατρικές τείνουν να εισάγουν κεφαλαιουχικό εξοπλισμό από τις μητρικές, με συνέπεια να επηρεάζεται το μέγεθος και η κατεύθυνση του εμπορίου στις χώρες υποδοχής ΑΞΕ. Ως προς το ζήτημα της σχέσης μεταξύ ΑΞΕ και εμπορίου και εάν αυτά είναι μεγέθη συμπληρωματικά ή υποκατάστατα, γενικά υπάρχει συμφωνία ότι αυτό εξαρτάται από το εάν οι επιχειρήσεις των ΑΞΕ είναι οριζόντιες ή κάθετες. Στις οριζόντιες ΑΞΕ οι εταιρίες παράγουν αγαθά, με συνέπεια τη μείωση των εξαγωγών από τη χώρα προέλευσης των ΑΞΕ, που σημαίνει ότι είναι μεγέθη υποκατάστατα.

Στις κάθετες ΑΞΕ οι εταιρίες κατανέμουν τα διάφορα στάδια παραγωγής κατά χώρες, έτσι ώστε να επωφεληθούν από τις χαμηλές τιμές των συντελεστών παραγωγής. Ειδικότερα τα στάδια εντάσεως ανειδίκευτης εργασίας εγκαθίστανται σε χώρες χαμηλών ημερομισθίων. Σ' αυτή την περίπτωση, θα υπάρξει αύξηση στις εξαγωγές τελικών προϊόντων από την χώρα υποδοχής ΑΞΕ, όπως επίσης αύξηση των εξαγωγών ενδιάμεσων προϊόντων από τη χώρα προέλευσης ΑΞΕ προς τη χώρα υποδοχής, όπου και η θυγατρική. Η πλειοψηφία των εμπειρικών ερευνών έδειξε ότι υπάρχει θετική σχέση μεταξύ των πωλήσεων των πολυεθνικών εταιριών και του όγκου του εμπορίου.

7.6 Οι επιπτώσεις στην παραγωγικότητα

Η παραγωγικότητα ανεβαίνει και το μοναδιαίο κόστος κατέρχεται εάν:

1. οι ΑΞΕ προάγουν τις εξαγωγές και τα προϊόντα των θυγατρικών προορίζονται για τις μεγάλες αγορές του κόσμου και
2. εάν οι συνθήκες και πολιτικές επιτρέπουν την εγκατάσταση εργοστασίων σχεδιασμένων να επιτύχουν πλήρεις οικονομίες κλίμακας.

Διαφορετικά, αν οι ΑΞΕ αποκλειστικά υποκαθιστούν εισαγωγές και το μέγεθος της αγοράς είναι μικρό σε σχέση με το άριστο μέγεθος της εγκατάστασης, ίσως δεν επιτευχθεί βελτίωση της παραγωγικότητας. Βέβαια, όταν το μοναδιαίο κόστος

παραγωγής δεν είναι σημαντικά υψηλότερο του άριστου και επειδή, εκτός της υποκατάστασης των εισαγόμενων οι θυγατρικές πάντα στοχεύουν και σε εξαγωγές, οδηγούμαστε σε αύξηση του μεγέθους της αγοράς που επιτάσσει εντατικοποίηση της χρήσης της τεχνολογίας και διάχυσή της, με αποτέλεσμα τη βελτίωση της παραγωγικότητας.

Ασφαλώς αισθητή αύξηση της παραγωγικότητας θα επέλθει εφόσον εγκατασταθούν στη χώρα βιομηχανίες υψηλής τεχνολογίας, λιγότερη δε αν αυτές είναι χαμηλής και όχι απόλυτα επίκαιρης τεχνολογίας.

Η Παγκόσμια Τράπεζα διαπιστώνει : ΄΄…θετικές επιπτώσεις επάνω στην παραγωγικότητα από τις εισροές κεφαλαίων…είναι σημαντικές μόνον σε περιπτώσεις όπου ανεπτυγμένη φυσική υποδομή, ισχυρό επιχειρηματικό περιβάλλον και καθεστώς ελεύθερου εμπορίου διευκόλυναν την απορρόφηση αυτών των κεφαλαίων, αλλά όχι σε άλλες περιπτώσεις.΄΄ (World Bank, 2001, σελ. 59).

7.7 ΑΞΕ και τεχνολογία

Η αλληλεπίδραση μεταξύ ΑΞΕ και τεχνολογίας θεωρείται ότι είναι πολύ σημαντική. Η σπουδαιότητα της τεχνολογίας ιδίως για τις αναπτυσσόμενες χώρες, έχει ωθήσει τον ΟΟΣΑ να εκδώσει οδηγίες που παροτρύνουν τις πολυεθνικές:

1. να διασφαλίσουν ότι οι δραστηριότητές τους είναι συμβατές με τα τεχνολογικά πλάνα των χωρών υποδοχής,
2. να υιοθετήσουν πρακτικές, που επιτρέπουν τη μεταφορά και ταχεία διάχυση της τεχνολογίας,
3. να βοηθήσουν στην κατεύθυνση των τοπικών αγορών προς την τεχνολογία,
4. να αναπτύξουν δεσμούς με τα τοπικά πανεπιστήμια, ινστιτούτα, ερευνητικά κέντρα,
5. να παράσχουν άδειες χρήσης της τεχνολογίας τους.

Η διάδοση της τεχνολογίας μπορεί να γίνει μέσω διαφόρων καναλιών περιλαμβανομένων των εισαγωγών προϊόντων υψηλής τεχνολογίας, υιοθέτησης ξένης τεχνολογίας, οργανωτικού know-now και μέσω επιμόρφωσης του ανθρώπινου κεφαλαίου σε τοπικά ή διεθνή κέντρα. Οι ΑΞΕ θεωρούνται κύριο κανάλι για πρόσβαση των αναπτυσσόμενων χωρών στην προηγμένη τεχνολογία και επιπρόσθετα προς το αποτέλεσμα της τεχνολογικής προόδου επιτυγχάνεται η αναδιάρθρωση και ο εκσυγχρονισμός της οικονομίας, ενώ με τη συσσώρευση κεφαλαίων για τεχνολογία και έρευνα συμβάλουν και στην ανάπτυξη.

Η γνώση, που μεταφέρεται από τις ΠΕΕ στις θυγατρικές τους, μπορεί να διαχυθεί στη χώρα υποδοχής μέσω και της τεχνικής βοήθειας και υποστήριξης προς εγχώριους προμηθευτές και πελάτες και της υιοθέτησης από τις τοπικές επιχειρήσεις αυστηρών προτύπων, νέων τρόπων παραγωγής, οργάνωσης εξαγωγών, συμπεριφορών και πρακτικών διοίκησης.

Ωστόσο η διάχυση των ωφελειών από την ξένη τεχνολογία δεν είναι αυτόματη, καθώς εξαρτάται από διάφορους οικονομικούς και τεχνολογικούς παράγοντες της χώρας υποδοχής, οι οποίοι καθορίζουν έως ποιο βαθμό θα απορροφηθεί και με ποιο τρόπο θα γίνει η διάχυση.

Σύμφωνα με έρευνα στις έξι περισσότερο αναπτυγμένες χώρες σε μετάβαση της Κ. Ευρώπης των Damijan και Rojec (2004) η σύγκλιση μέσω ΑΞΕ δεν είναι δυνατό να επιτευχθεί σε επίπεδο βιομηχανιών υψηλής τεχνολογίας, γιατί οι βιομηχανίες, που έχουν μεταφερθεί σ αυτές, κατά πλειοψηφία, είναι χαμηλής ή μέσης τεχνολογίας, σε περίπτωση δε τομέων υψηλής τεχνολογίας, αυτό αφορά μόνο τμήματα παραγωγής μικρής σημασίας.

7.8 ΑΞΕ και εκπαίδευση εργατικού δυναμικού

Παρότι σε πρώτο στάδιο το προσωπικό στις θυγατρικές προέρχεται από τις χώρες των ΠΕΕ, σταδιακά αντικαθίσταται, κυρίως λόγω κόστους, με εγχώριο. Η αντικατάσταση προϋποθέτει εκπαίδευση και ανάπτυξη ικανοτήτων και δεξιοτήτων. Η χώρα υποδοχής μπορεί να επωφεληθεί από την υπεροχή του συστήματος διοίκησης των ΠΕΕ με τη μορφή:

α. υψηλότερων στάνταρ διοικητικής απόδοσης

β. επιχειρηματικής ικανότητας, αναζήτησης επενδυτικών ευκαιριών

γ. εξωστρέφειας, που απορρέει από εκπαίδευση που πήραν οι εργαζόμενοι σε θέματα τεχνικής, στελεχών, λογιστικής κ.α..

δ. μεταφοράς κουλτούρας, νέας νοοτροπίας (new business ethics).

7.9 ΑΞΕ και δια – βιομηχανικοί δεσμοί

Στο βαθμό που οι θυγατρικές συνάπτουν δεσμούς με τους τοπικούς προμηθευτές για προϊόντα και ύλες, που παράγονται τοπικά, οι ΑΞΕ βοηθούν τις τοπικές επιχειρήσεις προσφέροντας ευκαιρίες για αυξημένη απασχόληση και εισόδημα. Οι περισσότερες ΠΕΕ, για την αποφυγή κινδύνων, καθετοποιούν το βιομηχανικό τους τμήμα στη χώρα υποδοχής ή εξαγοράζουν και τον κύριο τοπικό προμηθευτή τους.

7.10 ΑΞΕ και δομή της αγοράς

Οι ΑΞΕ ενισχύουν τις ανταγωνιστικές δυνάμεις ή δυσχεραίνουν τα μονοπωλιακά ή ολιγοπωλιακά στοιχεία στην οικονομία υποδοχής μέσω των θυγατρικών περισσότερο από την είσοδο μιας νέας εγχώριας επιχείρησης του ιδίου μεγέθους, λόγω του ανωτέρου επιπέδου τεχνολογίας και διότι στηριζόμενες, για μεγάλο χρονικό διάστημα, από τις ισχυρές μητρικές μπορούν να ανταγωνιστούν επιτυχώς και να σπάσουν ολιγοπωλιακές καταστάσεις πετυχαίνοντας χαμηλότερες τιμές, βελτιώνοντας παράλληλα και την κατανομή των πόρων στην οικονομία υποδοχής. Ένα αρνητικό ενδεχόμενο είναι η αποβολή των τοπικών εταιριών, αν δεν αντέξουν τον ανταγωνισμό.

Θετικός είναι ο αντίκτυπος των ΑΞΕ στη διαδικασία μετάβασης, όταν ΠΕΕ εξαγοράζει κρατική εταιρία, επειδή, στα πλαίσια της προσπάθειας να την καταστήσει αποδοτική, με τις ενέργειές της προς τους κρατικούς φορείς θα προκαλέσει μια μικρή ΄΄επανάσταση΄΄ με θετικές ανατροπές σε νομικά και άλλα κατεστημένα.

7.11 ΑΞΕ και περιβάλλον

Οι ΑΞΕ μπορεί να αποβούν ευλογία ή καταστροφή για το περιβάλλον ανάλογα με συγκεκριμένες συνθήκες. Συνήθως αποβαίνουν ευλογία για το περιβάλλον των αναπτυγμένων χωρών. Ο ΟΟΣΑ παροτρύνει τις ΠΕΕ να μεριμνούν για την προστασία του περιβάλλοντος, της δημόσιας υγείας και ασφάλειας και της αειφόρου ανάπτυξης, παρέχοντας πληροφορίες για πιθανούς αντίκτυπους των δραστηριοτήτων τους, συμβουλεύοντας τις κοινωνίες σχετικά και διατηρώντας σχέδια αποτροπής και ελέγχου περιβαλλοντικών ζημιών.

7.12 Συμπέρασμα

Η αντιμετώπιση των ΑΞΕ πρέπει να γίνεται με επιφυλάξεις, ώστε να είναι δυνατόν να εξασφαλισθούν όσο γίνεται περισσότερα πλεονεκτήματα για τις χώρες υποδοχής. Ανεξάρτητα από την εγκυρότητα ή όχι του σχετικού υποδείγματος της επικρατούσας θεωρίας, η εισροή των ΑΞΕ δεν αποτελεί οπωσδήποτε εγγύηση για την είσοδο των χωρών σε μετάβαση σε μια πορεία σύγκλισης με τις χώρες της Ε.Ε.-15 και ακόμη περισσότερο σε μια πορεία σταθερής ανάπτυξης. Κατ' αρχήν, η συμπεριφορά των πολυεθνικών επιχειρήσεων που εμπλέκονται φαίνεται ότι κάθε άλλο παρά στερείται αρνητικών επιπτώσεων για τις χώρες υποδοχής. Από την άλλη, οι επιπτώσεις για τη μακροοικονομική ισορροπία, εξωτερική και εσωτερική, είναι δύσκολο να αντιμετωπισθούν και έρχονται να προστεθούν στην ήδη υπάρχουσα σύγκρουση ανάμεσα στην επιδίωξη των χωρών αυτών για ικανοποίηση των κριτηρίων της ΟΝΕ και, για ορισμένες, του ERM II και των απαιτήσεων της πραγματικής σύγκλισης και οικονομικής ανάπτυξης.

Η οικονομική πολιτική θα πρέπει να είναι επιλεκτική απέναντι των εισερχομένων ΑΞΕ και των προτεινόμενων ιδιωτικοποιήσεων, που συχνά συνδέονται με αυτές, ώστε, μαζί με την κάλυψη των κενών της εγχώριας αποταμίευσης, να επιτυγχάνονται οι στόχοι της αναδιάρθρωσης των οικονομιών, της διάχυσης της τεχνολογίας και αύξησης της παραγωγικότητας. Επίσης ο τρόπος ένταξης στο παγκοσμιοποιημένο δίκτυο των πολυεθνικών επιχειρήσεων πρέπει να είναι τέτοιος, ώστε να προφυλάσσεται η εθνική οικονομία από ενδεχόμενες μεταβολές του περιβάλλοντος ή τουλάχιστον να προσαρμόζεται έγκαιρα σ' αυτές.

Από την άλλη μεριά, η ακολουθούμενη μακροοικονομική πολιτική πρέπει να στοχεύει πρωταρχικά στην εξασφάλιση των συνθηκών, που θα οδηγήσουν στην ενεργοποίηση ενός ενάρετου κύκλου υψηλής αποταμίευσης, υψηλών επενδύσεων και υψηλής μεγέθυνσης, βασιζόμενη περισσότερο σε εγχώριους πόρους και ύστερα από ευρεία κοινωνική συναίνεση, καθορίζοντας με σαφήνεια τους στόχους της και δίνοντας σαφείς ενδείξεις για τη λειτουργία των αγορών. Με άλλους λόγους θα πρέπει να επικεντρωθεί περισσότερο σε μια πορεία αυτοδύναμης πραγματικής σύγκλισης, αφήνοντας την ονομαστική σύγκλιση να πραγματοποιηθεί σταδιακά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΞΕ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

8.1 Εισαγωγή

Οι σύγχρονες ΠΕΕ επενδύουν σε χώρες όπου ικανοποιούνται οι στρατηγικοί τους στόχοι τους, χωρίς να λαμβάνουν υπόψη το εθνικό συμφέρον της χώρας προέλευσής τους ακόμα και όταν η ΑΞΕ είναι επιδοτούμενη. Οι επιπτώσεις, θετικές ή αρνητικές, καθώς και ο βαθμός επίδρασης διαφέρουν από χώρα σε χώρα προέλευσης αναλόγως με :

1. την οικονομική και πολιτική ισχύ της χώρας προέλευσης αλλά και υποδοχής. Η ισχύς επηρεάζει τη διαπραγματευτική ικανότητα της χώρας να επιτύχει καλύτερους όρους λειτουργίας των δικών της ΠΕΕ (εδώ εντάσσεται και η δραστηριότητα της οικονομικής διπλωματίας). Για παράδειγμα, μια χώρα υποδοχής, που έχει επείγουσα ανάγκη των ΑΞΕ, είναι περισσότερο ευάλωτη με τελικό αποτέλεσμα η εταιρία και η χώρα προέλευσης να προσπορίζονται περισσότερα οφέλη.
2. τον κλάδο στον οποίο κατατάσσονται οι ΑΞΕ αλλά και τα χαρακτηριστικά των ΠΕΕ. Ειδικότερα :
   - -η ανταγωνιστική ή συμπληρωματική δραστηριότητα, που αναλαμβάνεται στο εξωτερικό, είναι στοιχείο κρίσιμο για τη χώρα προέλευσης
   - -το μέγεθος, η οικονομική ευρωστία και η εμπειρία των ΠΕΕ

είναι στοιχεία που τις καθιστούν ανεξάρτητες στη δράση τους στο εξωτερικό έναντι της χώρας προέλευσης. Η παρουσία διεθνώς ΠΕΕ με οικονομική ισχύ πολλές φορές πολλαπλάσια των χωρών, όπου δραστηριοποιούνται, τις έχει καταστήσει ανεξάρτητες σε τέτοιο βαθμό, ώστε να συγκρούονται και με τις χώρες προέλευσης, όταν αυτό απαιτούν τα συμφέροντά τους. Οι χώρες προέλευσης ή υποδοχής δεν μπορούν να ελέγξουν πλέον αποτελεσματικά τις ενέργειες των ΠΕΕ, οι οποίες έχουν τεράστιες δυνατότητες διακίνησης κεφαλαίων και δραστηριοτήτων.

3. τη δυνατότητα αξιοποίησης από τη χώρα προέλευσης της ΄΄προίκας΄΄, που αποτελούν γι αυτή οι δικές της ΠΕΕ, σε διάφορες μορφές του δημόσιου βίου ακόμα και ψυχολογικά με τη δημιουργία οράματος στη νέα γενεά.
4. του τρόπου που ενεργούν οι σύγχρονες ΠΕΕ στα πλαίσια της νέας επιχειρηματικής συμπεριφοράς, με χαρακτηριστικά όπως η μεγάλη κινητικότητα κεφαλαίων και η αναζήτηση φορολογικών παραδείσων.

Για την πλήρη αποτίμηση των συνεπειών στη χώρα προέλευσης, απαιτούνται χρονοβόρες έρευνες και μάλιστα για κάθε κλάδο που δραστηριοποιείται με ΑΞΕ χωριστά, γιατί η διαφορά των επιπτώσεων από κλάδο σε κλάδο είναι πολλές φορές εμ-

φανής και αντικατοπτρίζεται, συνήθως, στις κοινωνικές αντιδράσεις. Όμως και για τις πλέον οδυνηρές για το κοινωνικό σύνολο συνέπειες, που είναι η απώλεια θέσεων εργασίας σε κλάδο που αποδημεί μαζικά (π.χ. κλωστοϋφαντουργία), το κρίσιμο ερώτημα που τίθεται είναι ποιο θα ήταν το μέλλον του κλάδου και πόσος ο χρόνος επιβίωσής του σε περίπτωση παραμονής .

Η πλήρης αποτίμηση και η επίγνωση της πραγματικότητας θα βοηθούσε τους κοινωνικούς εταίρους, επιχειρήσεις – εργοδότες και εργατικά σωματεία – εργαζόμενους αλλά και το κράτος και την κοινωνία να αντιμετωπίσουν με γνώση και υπευθυνότητα μια κατάσταση, που έχει επιβληθεί ως αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης.

8.2 Οι επιπτώσεις στην ανάπτυξη

Ο Feldstein (1994) εξετάζει την επίπτωση των εκροών στο εθνικό εισόδημα λαμβάνοντας υπόψη τους φόρους και τις επιστροφές φόρων. Η χώρα προέλευσης επωφελείται εξ ολοκλήρου από τις εγχώριες επενδύσεις (υπό μορφή φόρων πάνω στο εισόδημα, που πραγματοποιείται από την εταιρία που επενδύει). Όμως από τις ΑΞΕ απολαμβάνει μονάχα ό,τι φορολογεί στο επιστρεφόμενο από τη χώρα υποδοχής, μετά την εκεί φορολόγηση, εισόδημα. Δεδομένου ότι υπάρχουν τρόποι αποφυγής της υψηλής φορολόγησης στις χώρες της μετάβασης και προπάντων στις βαλκανικές, νόμιμοι ή παράνομοι, οι επιχειρήσεις τελικά δηλώνουν ελάχιστα κέρδη ή τα επανεπενδύουν, οπότε στη χώρα προέλευσης επαναπατρίζεται πολύ μικρό ποσοστό κερδών. Αυτό σε συνδυασμό με επιστροφές φόρων ή επιδοτήσεις των ΑΞΕ, όπως συνέβη π.χ. στην περίπτωση των επενδύσεων στην Αλβανία, δημιουργεί κίνητρο για υπερβολική αύξηση των ποσών που επενδύονται ως ΑΞΕ και μείωση του Εθνικού Εισοδήματος στις χώρες προέλευσης των επενδύσεων. Ένα βασικό πλεονέκτημα των ΑΞΕ, σύμφωνα με το σκεπτικό του Feldstein, είναι πως επιτρέπουν στην επενδύουσα εταιρία και στη χώρα προέλευσης να χρησιμοποιήσει ξένα δανειακά κεφάλαια, χωρίς να χρειαστεί αυτά τα κεφάλαια τα διασχίσουν τα εθνικά σύνορα. Το καθαρό αποτέλεσμα ενός επιπλέον δολαρίου εξερχόμενης από κάποια χώρα ΑΞΕ στο εθνικό προϊόν της εξαρτάται από το φόρο που πληρώνεται στη χώρα υποδοχής και το πλεονέκτημα που αποκτάται χρησιμοποιώντας η ΠΕΕ δάνεια που δεν προέρχονται από τη χώρα προέλευσης ΑΞΕ. Τα δεδομένα που παρατίθενται από τον Feldstein δείχνουν πως αυτό το πλεονέκτημα δεν ισοσκελίζει τις απώλειες στον προϋπολογισμό και γενικότερα στο ΑΕΠ που υφίσταται η χώρα προέλευσης.

Κρίσιμο σημείο για την αποτίμηση των ωφελειών αποτελεί ο επαναπατρισμός ή μη των κερδών. Η πρακτική, που έχουν αναπτύξει σήμερα οι ξένες αλ-

λά και οι ελληνικές ΠΕΕ, είναι να αναζητούν φορολογικούς παραδείσους και να εγκαθιστούν εκεί την έδρα της εταιρίας για την αποφυγή της φορολογίας.

Η Κύπρος, που μέχρι την ένταξη της στην ΕΕ είχε φορολογικό συντελεστή 5%, είχε καταστεί έδρα πολλών ελληνικών ΠΕΕ. Η ευκολία στην ίδρυση offshore εταιριών ώθησε πολλούς επιχειρηματίες να μεταφέρουν της δραστηριότητες τους εκτός Ελλάδας, με συνέπεια την απώλεια πόρων για τη χώρα καταγωγής και αντίκτυπο στο ΑΕΠ και την απασχόληση. Για την κατανόηση της βαρύτητας του γεγονότος σημειώνουμε ότι σύμφωνα με τον πίνακα 16 μόνο για την Βουλγαρία όπου οι εισροές ΑΞΕ από Ελλάδα μέχρι τον Ιούνιο του 2004 ανέρχονταν σε $ USD 1092 εκατομμύρια, οι εισροές από την Κύπρο ήταν $ USD 323,9 οι οποίες κατά συντριπτική πλειοψηφία ήταν κι αυτές ελληνικών συμφερόντων. (Μπιτζένης Αρ. 2004). Φυσικά υπάρχουν και άλλες ελληνικές εισροές με ¨σημαία¨ άλλης χώρας.

8.3 Οι επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητα

Δεδομένου ότι η παγκοσμιοποίηση των αγορών είναι πλέον δρόμος χωρίς επιστροφή, η δημιουργία ΠΕΕ και η επιτυχημένη δραστηριοποίησή τους στο εξωτερικό προκρίνει και την αντοχή και επιτυχημένη παρουσία της οικονομίας της χώρας προέλευσης διεθνώς. Τα οφέλη που αποκομίζουν οι ΠΕΕ από την επιτυχημένη προσαρμογή τους σε νέες καταστάσεις και ο επανασχεδιασμός όλων των επιχειρηματικών τους λειτουργιών τις καθιστά ανταγωνιστικότερες διεθνώς.

Η βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας των ΠΕΕ είναι απόρροια της εκμετάλλευσης των πλεονεκτημάτων της πολυεθνικής παρουσίας τους. Τα πλεονεκτήματα αυτά, όταν έχουν ως αποτέλεσμα κερδοφορία και επαναπατρισμό των κερδών που επενδύονται στη χώρα προέλευσης από τη μητρική, ιδίως σε έρευνα, επαυξάνουν την ανταγωνιστικότητα της χώρας.

Η χώρα θα επωφεληθεί ακόμα από τη βέβαιη μεταφορά τεχνολογίας, όταν η θυγατρική εγκαθίσταται στην αλλοδαπή, για να επωφεληθεί από την πρόσβαση σε προηγμένη τεχνολογία ή τεχνογνωσία (π.χ. η Ιαπωνία επωφελήθηκε από τις εξαγορές Αμερικανικών επιχειρήσεων υψηλής τεχνολογίας), ή ακόμα και από την έγκαιρη μεταφορά χρήσιμων πληροφοριών και την δημιουργία επιχειρηματιών με εξωστρέφεια. Πλην της μεταφερόμενης προς τη μητρική τεχνολογίας, τεχνογνωσίας και του όγκου των πληροφοριών που διαχέεται από τη μητρική σε άλλες εγχώριες επιχειρήσεις και η δημιουργία έμπειρων στελεχών και πρακτικών σε διεθνείς δραστηριότητες σε όλο το δίκτυο των ΠΕΕ, τα οποία με τη σειρά τους εκπαιδεύουν στελέχη και στην χώρα

προέλευσης, ανεβάζει το επίπεδο ικανοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού και άρα την ανταγωνιστικότητα της χώρας προέλευσης.

Το ερώτημα που τίθεται στην αντίθετη περίπτωση είναι κατά πόσο ζημιώνεται η χώρα προέλευσης ανταγωνιστικά λόγω μεταφοράς από την ΠΕΕ της αναγκαίας τεχνολογίας στη χώρα υποδοχής ΑΞΕ.

Αν βέβαια δοθεί η άδεια χρήσης υψηλής τεχνολογίας παραγωγής προϊόντων σε εγχώριες επιχειρήσεις, υπάρχει πράγματι ο κίνδυνος απώλειας του τεχνολογικού πλεονεκτήματος της μητρικής και κατ' επέκταση θα θιγεί η ανταγωνιστικότητα της χώρας. Όμως είναι σπάνια η μεταφορά τεχνολογίας από τις μητρικές, επειδή το πλεονέκτημα αυτό οι ΠΕΕ προσπαθούν να το διαφυλάσσουν, ιδίως όταν πρόκειται για ευρεσιτεχνίες, δικαιώματα ή επαγγελματικά μυστικά, σε περίπτωση δε υψηλής τεχνολογίας πολλές φορές παρεμβάλλεται απαγορευτικά και η ίδια η χώρα προέλευσης.

Όταν μια οικονομία χάνει δραστηριότητες υψηλής αξίας προς το εξωτερικό, επειδή οι ΠΕΕ βρίσκουν ένα καλύτερο επιχειρηματικό περιβάλλον, τότε ο οικονομικός εκσυγχρονισμός της καθυστερεί ή και ματαιώνεται. Η συνέπεια αυτή αναφέρεται ως εξέλιξη ΄΄δημιουργίας κοιλότητας΄΄. Τέλος σε μονοπωλιακές καταστάσεις η τεχνολογία μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τη μητρική ως ένα ακόμα πλεονέκτημα για είσπραξη υψηλών δικαιωμάτων χρήσης της.

Για να καταμετρηθούν ευκολότερα σε γενικές γραμμές τα οφέλη της χώρας από τις ελληνικές ΠΕΕ, πρέπει να τις ομαδοποιήσουμε κατά κλάδο. Η πολύχρονη παρουσία στο εξωτερικό των ελληνικών θυγατρικών ΠΕΕ με σημαντικά οικονομικά μεγέθη σημαίνει ότι κατόρθωσαν να προσαρμοστούν με επιτυχία στις απαιτήσεις του διεθνούς περιβάλλοντος και ανταγωνισμού, αποκτώντας έτσι ανώτερο επίπεδο επιχειρηματικών λειτουργιών. Είναι επομένως λογικό να υποθέσουμε ότι και οι μητρικές τους έχουν επωφεληθεί, ο δε συμψηφισμός πλεονεκτημάτων –μειονεκτημάτων είναι θετικός.

Για τις θυγατρικές ΠΕΕ, που δραστηριοποιούνται σε χώρες περισσότερο προηγμένες, η μεταφορά και στη μητρική νέων αντιλήψεων, μεθόδων και πρακτικών παραγωγής, οργάνωσης και διοίκησης, συμβάλει στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της μητρικής αλλά και της χώρας. Αλλά και ΠΕΕ με θυγατρικές σε χώρες που μειονεκτούν οικονομικά και τεχνολογικά της Ελλάδος, όπως είναι οι χώρες της μετάβασης, γίνονται ανταγωνιστικότερες, επειδή εκμεταλλεύονται τα πλεονεκτήματα της δραστηριοποίησης τους ως πολυεθνικές. Είναι βέβαιο ότι ο κλάδος της πλεκτοϋφαντουργίας θα είχε συρρικνωθεί, έως εξαφανιστεί, μετά την είσοδο στο κλάδο των

χωρών της ΝΑ Ασίας, αν δε είχε μεταφέρει την παραγωγή που είναι υψηλής έντασης εργασίας στα γειτονικά κράτη. Η μεταφορά έδωσε παράταση στο χρόνο επιβίωσής τους, τη δυνατότητα για τις αναγκαίες προσαρμογές επί το ανταγωνιστικότερο, αποτρέποντας έτσι την εξαφάνισή τους. Ασφαλώς η απώλεια χιλιάδων θέσεων εργασίας, κυρίως στη Β. Ελλάδα, δυσκόλεψε την ψύχραιμη εκτίμηση των αντικειμενικών συνθηκών λειτουργίας και επιβίωσης στην Ελλάδα σε διαρκώς επιδεινούμενο διεθνές κλίμα. Όμως, παρότι ο παραγωγικός βραχίονας των επιχειρήσεων αυτών μεταφέρθηκε, οι οικονομικές υπηρεσίες, ο σχεδιασμός και η διοίκησή τους βρίσκονται στην Ελλάδα, που είναι τελικά ως οικονομία πλουσιότερη κατά το ποσό που αποτιμώνται οι συμμετοχές των μητρικών στις θυγατρικές τους στην αλλοδαπή.

Βέβαια, η παράταση επιβίωσης δεν γνωρίζουμε αν είναι μακροχρόνια ή βραχυχρόνια, όμως έστω και στην τελευταία περίπτωση δίδεται η ευκαιρία της ανασύνταξης και του ανταγωνισμού με καλύτερα δεδομένα. Δεδομένου ότι οι ΑΞΕ αυτού του κλάδου προήλθαν σε πολλές περιπτώσεις από μετεγκατάσταση του εξοπλισμού, που βρίσκονταν στην Ελλάδα και ο οποίος τις περισσότερες φορές ήταν ήδη απαξιωμένος, δεν θα ανέμενε κανείς, ως προς τις παραγωγικές διαδικασίες και πρακτικές, βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μητρικών, που να οφείλεται σε μεταφορά της από τις θυγατρικές.

Τέλος, δεν πρέπει να παραβλέψουμε ότι η χώρα έχει την ευκαιρία να περάσει από κλάδους της οικονομίας, που βρίσκονται στο τέλος του κύκλου τους, σε κλάδους σύγχρονων υπηρεσιών εξοικονομώντας προς τούτο πόρους και ανθρώπινο δυναμικό.
Το θέμα της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας της χώρας βέβαια δεν εξαρτάται μόνο από την δραστηριοποίηση των εγχώριων ΠΕΕ. Η ανταγωνιστικότητα γενικότερα της οικονομίας μιας χώρας συντίθεται από επιμέρους επιδόσεις βάσει κριτηρίων σε διάφορα πεδία, τόσο οικονομικά όσο και πολιτικά, η δε προσπάθεια της χώρας πρέπει να στραφεί προς τη βελτίωση όλων των δεικτών επίδοσης. Έτσι στα πλαίσια της γενικότερης ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας πρέπει να τεθεί και το θέμα της ενίσχυσης όχι μόνο των ελληνικών ΠΕΕ με θέσπιση κινήτρων (όπως π.χ. επιδοτήσεις για επένδυση στην Αλβανία ή ΕΣΟΑΒ) αλλά και των ΑΞΕ που εισρέουν στην Ελλάδα.

Ήδη έχουν γίνει στόχος κριτικής από πλευράς εργατικών συνδικάτων οι επιδοτήσεις του ΕΣΟΑΒ, διότι επιτείνουν το κύμα φυγής επιχειρήσεων από την Ελλάδα, προπαντός από τη Β. Ελλάδα, με αρνητικές επιπτώσεις που οδηγούν σε υποβάθμιση της κοινωνικής συνοχής και οικονομικής ευημερίας, χωρίς τελικά να

είναι βέβαιο ότι επέρχεται αύξηση της ανταγωνιστικότητας. Οι σημαντικοί αυτοί πόροι ισχυρίζονται τα συνδικάτα θα μπορούσαν να διατεθούν προς την κατεύθυνση της ανταγωνιστικότητας εντός της χώρας κάτω από αυστηρότερο έλεγχο ορθής χρησιμοποίησής τους.

Η φιλελεύθερη αντίληψη για την ανταγωνιστικότητα μιας χώρας προτείνει την δημιουργία ενός ελκυστικού επενδυτικού περιβάλλοντος στη χώρα, που δεν μεροληπτεί υπέρ των εθνικών ΠΕΕ. Εξάλλου ο όρος εθνική ΠΕΕ, ιδίως για αυτές που έχουν γιγαντωθεί, δεν έχει νόημα. Οι ΠΕΕ πλέον ακόμα και οι μικρότερες, όπως και οι διοικήσεις τους, δεν σκέφτονται ούτε και αποφασίζουν εθνικά παρα μόνο με οικονομικούς όρους. Λειτουργούν με τέτοιο τρόπο ώστε να επιτυγχάνουν τη μεγιστοποίηση των κερδών ή άλλων στόχων σε παγκόσμια κλίμακα. Στην κατεύθυνση αυτή μετακινούν πόρους σε περιοχές όπου οι αποδόσεις είναι υψηλές και αγοράζουν εισροές όπου οι τιμές τους είναι χαμηλές, αυξάνοντας έτσι την αποδοτικότητα τους και οδηγώντας σε αύξηση της παγκόσμιας ευημερίας. Η παρεμβολή στη διαδικασία αυτή, των επιδοτήσεων, βλάπτει και οδηγεί σε στρεβλώσεις.

8.4 Οι επιπτώσεις στην απασχόληση

Το πόσο επιθυμητή είναι μια ΑΞΕ, όταν ληφθούν υπόψη τα αποτελέσματά της στη ζήτηση στην αγορά εργασίας στη χώρα προέλευσης, είναι ένα ζήτημα που προκαλεί πολλές συζητήσεις. Οι κριτικές που οι ΑΞΕ δέχονται επισημαίνουν πως αυτές επηρεάζουν αρνητικά την απασχόληση στη χώρα προέλευσης, επειδή η παραγωγή των θυγατρικών στην αλλοδαπή αντικαθιστά τις εξαγωγές, που προέρχονται από τη χώρα προέλευσης της ΑΞΕ.

Όσοι έχουν αντίθετη άποψη ισχυρίζονται πως αντίθετα δημιουργούν απασχόληση, επειδή οι εγχώριες εταιρίες πραγματοποιούν περισσότερες εξαγωγές, όταν διαθέτουν ξένες θυγατρικές. Η αύξηση στις εξαγωγές των ΠΕΕ θα προέλθει από τις θυγατρικές τους που είναι εγκατεστημένες στο εξωτερικό όταν εισάγουν συνιστώντα μέρη και άλλα προϊόντα από τη χώρα που η ΠΕΕ έχει την έδρα της .

Αύξηση θα επέλθει και σε νέες κυρίως διοικητικές θέσεις στην έδρα της ΠΕΕ αλλά και στις θυγατρικές, οι οποίες θα χρειαστούν νέα στελέχη. Έμμεση αύξηση στην απασχόληση θα προκύψει με τη δημιουργία νέων θέσεων σε εταιρίες της χώρας προέλευσης, που υποστηρίζουν τις διεθνείς δραστηριότητες της ΠΕΕ και συνήθως είναι θέσεις διοικητικής φύσεως ή ανήκουν στα τμήματα έρευνας και τεχνολογίας των επιχειρήσεων.

Άλλες σύγχρονες θεωρίες πάνω στη σχέση απασχόλησης και ΑΞΕ καταδεικνύουν τη σημασία του αν η παραγωγή των θυγατρικών είναι ανταγωνιστική ή συμπληρωματική αυτής της μητρικής εταιρίας. Σύμφωνα όμως με τους Blomstrom και άλλους ερευνητές αυτές οι μελέτες αποτυγχάνουν να αναμετρηθούν πειστικά με τα πραγματικά στοιχεία που αφορούν πραγματικές καταστάσεις. Τι θα γινόταν άραγε, αναρωτιούνται, απούσας της παραγωγής της θυγατρικής στη χώρα υποδοχής της ΑΞΕ; Μήπως θα γινόταν αναπλήρωσή της με επαύξηση της παραγωγής από τη μητρική εταιρία; Ο λόγος ύπαρξης διφορούμενων στοιχείων για τις περισσότερες χώρες οφείλεται στο ότι οι περισσότερες μελέτες δεν λαμβάνουν υπόψη τους έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες, που ωθούν τις επιχειρήσεις να επεκτείνουν την δραστηριότητα τους στο εξωτερικό, δηλαδή τη δυνατότητα να αυξήσουν το μερίδιο τους στην αγορά ή να αναδείξουν νέα αγορά ή να υπερασπιστούν το ήδη υπάρχον μερίδιο τους στην αγορά. Αυτού του είδους οι έρευνες απαιτούν στοιχεία για το μέγεθος συγκεκριμένων αγορών για συγκεκριμένα προϊόντα στις χώρες υποδοχής, τα οποία όμως στοιχεία είναι δύσκολο να αποκτηθούν.

Άλλες οπτικές των επιπτώσεων στη χώρα προέλευσης και υποδοχής αναφέρονται στον ανταγωνισμό μεταξύ μητρικής και θυγατρικής για τα κεφαλαιακά αποθέματα μιας πολυεθνικής. Επίσης κατά πόσο η επέκταση της παραγωγής υπερράκτιων εταιριών μειώνει τη ζήτηση στην εγχώρια αγορά εργασίας καθώς επίσης και στη σχέση μεταξύ του ύψους της παραγωγής της θυγατρικής και του μεγέθους των μισθών στην χώρα προέλευσης.

Ένα άλλο ζήτημα είναι η σχέση των ΑΞΕ και των σχετικών με αυτές εργασιακών αμοιβών. Οι Fenstra και Hanson εξέτασαν την αύξηση των σχετικών μισθών σε ειδικευμένους εργάτες στο Μεξικό κατά την διάρκεια της δεκαετίας του 80. Συνέδεσαν την αύξηση της ανισότητας σ' αυτούς τους μισθούς με κεφαλαιακές εισροές των οποίων το αποτέλεσμα ήταν η στροφή της παραγωγής σε πιο εξειδικευμένα προϊόντα, αυξάνοντας έτσι τη ζήτηση σε εξειδικευμένο προσωπικό. Η αύξηση λοιπόν στις ΑΞΕ συσχετίζεται θετικά με τη αύξηση της ζήτησης σε εξειδικευμένη εργασία και οδηγεί σε αύξηση της αμοιβής της, μια αύξηση της ανισότητας στους μισθούς και στη χρήση περισσότερο εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού από τις τοπικές εταιρίες.

Ενώ υπάρχει συμφωνία πως οι αλλαγές στους σχετικούς μισθούς προκαλούνται από μια αύξηση στην ζήτηση για εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό,

οι οικονομολόγοι δεν συμφωνούν πάνω στο λόγο για τον οποίο συμβαίνει αυτή η αλλαγή στη ζήτηση.

Όσον αφορά την επίδραση των ΑΞΕ στον παράγοντα ελαστικότητα της ζήτησης εργασίας, ο Hatzius (2000) υποστηρίζει πως η φιλελευθεροποίηση στις ΑΞΕ έχει κάνει το κόστος της εργασίας περισσότερο σημαντικό παράγοντα για τις εγχώριες επενδύσεις. Εάν τα αυξημένα εργατικά κόστη ωθούν μια εταιρία να μεταφέρει την παραγωγή της στο εξωτερικό, η εγχώρια αγορά θα πέσει. Μόλις πρόσφατα αυτό έκανε μερικούς οικονομολόγους να υποστηρίξουν πως η πτώση των φραγμών για πραγματοποίηση ΑΞΕ έκανε την εκλογίκευση των μισθών ένα σημαντικό θέμα για την διατήρηση της απασχόλησης. Έτσι σύμφωνα με αυτό, εκτός κι αν οι μισθοί δεν κρατηθούν σε λογικά όρια, κατά τη γνώμη των εργοδοτών, το κεφάλαιο θα μεταναστεύσει σε χώρες με μικρότερο κόστος εργασίας, οδηγώντας έτσι σε αύξηση της ανεργίας.

Σε μια ανοικτή οικονομία αυξανόμενα εργατικά κόστη τείνουν να μειώνουν τη ζήτηση στην αγορά εργασίας για τρεις λόγους:

α) μια τυπική εταιρία παράγει λιγότερο συνολικά, ως αποτέλεσμα υψηλότερου κόστους ανά μονάδα παραγόμενου προϊόντος (output or scale effect).

β) το κεφάλαιο υποκαθίσταται από την εργασία (the substitution effect).

γ) μερικές εταιρίες μπορεί να μετακινηθούν στο εξωτερικό (The location effect). Με αυξημένα εμπόδια για την πραγματοποίηση μιας ΑΞΕ, μια μικρή αλλαγή στο κόστος παραγωγής θα υποκινήσει μονάχα ένα μικρό μέρος εταιριών να μετακινηθούν στο εξωτερικό. Αν αυτά τα εμπόδια πέσουν, τότε η ίδια αυτή μικρή αλλαγή στο κόστος παραγωγής θα γίνει ελκυστική και αρκετές εταιρίες θα υποκινηθούν να μετακινηθούν στο εξωτερικό. Έτσι η ελαστικότητα του κεφαλαιακού αποθέματος, έχοντας υπόψη το εργασιακό κόστος παραγωγής, αυξάνει, όταν τα κόστη μετακίνησης πέφτουν.

Πιο άμεσα ορατές στην Ελλάδα είναι οι αρνητικές συνέπειες, λόγω της μαζικής περικοπής θέσεων εργασίας κυρίως λόγω του κλεισίματος μονάδων που απασχολούνται στη FACON παραγωγή, με συνέπεια την απώλεια μέρους του βιομηχανικού δυναμικού της χώρας.

Τώρα πλέον οι ΠΕΕ με πολύ εύκολο τρόπο κάνουν μεταφορά δραστηριοτήτων, πόρων και θέσεων εργασίας σε χώρες με χαμηλούς μισθούς είτε με την πραγμα-

τοποίηση ΑΞΕ είτε με την ανάθεση στο εξωτερικό μέρους των εργασιών τους, (outsourcing) με αποτέλεσμα τη χειροτέρευση των όρων εργασίας, τη μείωση των μισθών και την αύξηση της ανεργίας.

Η αποτίμηση βέβαια των θετικών ή αρνητικών συνεπειών διαφέρει, επειδή υπάρχουν τα συμφέροντα των εργαζομένων, που ισχυρίζονται πολλές φορές σε υψηλούς τόνους ότι η δραστηριότητα των ΠΕΕ στο εξωτερικό σαφώς συμβάλλει στην αύξηση της ανεργίας στη χώρα προέλευσης. Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν οι επιχειρηματίες που υποστηρίζουν ότι οι ΑΞΕ αυξάνουν την απασχόληση ή δεν την επηρεάζουν καθόλου, γιατί αυτού του είδους οι επενδύσεις μόνο στην αλλοδαπή θα μπορούσαν να επιβιώσουν.

Οι διαρθρωτικές αλλαγές στο χώρο της εργασίας, που έχουν προωθηθεί και στη χώρα μας, σε συνδυασμό με την ευκολία στην κινητικότητα των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων έχουν αποδυναμώσει τις συνδικαλιστικές οργανώσεις των εργαζομένων. Οι ΠΕΕ γίνονται όλο και πιο ανταγωνιστικές στη σχέση τους με τα σωματεία εργαζομένων. Η αλλαγή στη συμπεριφορά των ΠΕΕ είναι αισθητή και στην Ευρώπη, που κατά παράδοση είχε σε σχέση με την Αμερική πιό φιλεργατική πολιτική. Το ευρωπαϊκό μοντέλο στις εργασιακές σχέσεις πλησιάζει όλο και περισσότερο το Αμερικανικό, προκειμένου η οικονομία της Ε.Ε. να γίνει ανταγωνιστικότερη.

Το βέβαιο είναι ότι έχουν χαθεί θέσεις εργασίας, ιδιαίτερα σε επιχειρήσεις έντασης εργασίας, από τις πραγματοποιούμενες ΑΞΕ των ελληνικών επιχειρήσεων στη Νότιο-ανατολική Ευρώπη, αλλά το κρίσιμο ερώτημα που θα πρέπει να απαντηθεί είναι, εάν οι απώλειες αυτών των θέσεων εργασίας έχουν ισοσκελισθεί από νέες θέσεις εργασίας που προέκυψαν εξ αιτίας των ελληνικών ΑΞΕ στη βαλκανική. Είναι φανερό, πάντως ότι η συνολική εκτίμηση είναι αρνητική.

‘‘ Το συμπέρασμα αυτό τεκμηριώνεται με εμπειρικές μελέτες. Σύμφωνα με έρευνα του Συνδέσμου Επιχειρήσεων Πλεκτικής – Ετοίμου Ενδύματος Ελλάδος, που διενεργήθηκε στα τέλη του 2001, περίπου το 60% της ελληνικής παραγωγής ενδυμάτων γίνεται πλέον εκτός Ελλάδος και κυρίως στη Βουλγαρία. Η έρευνα έδειξε επίσης πως περίπου 350 επιχειρήσεις του κλάδου δραστηριοποιούνται παραγωγικά στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Επιπλέον η έρευνα έδειξε πως η μεταφορά της παραγωγής στις χώρες αυτές οδήγησε στην απώλεια περίπου 30.000 θέσεων εργασίας στην Ελλάδα, ενώ δημιούργησε 45.000 – 50.000 εκτός Ελλάδος και κυρίως στη Βουλγαρία. Τέλος, οι επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην έρευνα εκτιμούν ότι, αν δεν

είχαν τη δυνατότητα να παράγουν εκτός Ελλάδος, είναι πολύ πιθανόν πως πολλές από αυτές δεν θα ήταν ανταγωνιστικές και θα είχαν κλείσει, κάτι που θα οδηγούσε στην απώλεια ακόμα περισσότερων θέσεων εργασίας''. (Χατζηδημητρίου 2003, σελ.185)

Πρόσφατη έρευνα (2005) του ίδιου Συνδέσμου καταλήγει στη διαπίστωση ότι το 48% των εταιριών ένδυσης, που έχουν απομείνει στη χώρα μας, σχεδιάζει να μεταφέρει την παραγωγική της δραστηριότητα στο εξωτερικό.

Είναι γεγονός ότι διευρύνεται με συμμετοχή διαφόρων κλάδων το φαινόμενο της μετανάστευσης επιχειρήσεων στα Βαλκάνια και τη Ν.Α. Ευρώπη, με δραματικές συνέπειες για την απασχόληση σε διάφορες περιοχές της χώρας. Ακραίες ίσως εκτιμήσεις αναφέρουν : ΄΄ η ανεργία στη Βόρεια Ελλάδα αυξάνεται και ήδη έχουν χαθεί περίπου 80.000 θέσεις απασχόλησης, με τάσεις μάλιστα μεγέθυνσης του προβλήματος, αφού οι απολύσεις αποτελούν καθημερινό φαινόμενο, συνεπεία της διεύρυνσης του αριθμού των λουκέτων σε επιχειρήσεις από όλους τους παραγωγικούς κλάδους. Σύμφωνα με νέες εκτιμήσεις στη Βουλγαρία οι επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων (περίπου 1.000), κυρίως του κλωστοϋφαντουργικού τομέα, απασχολούν σχεδόν 40.000 εργαζόμενους, στη Ρουμανία 17.000 εργαζόμενους (σε 600 επιχειρήσεις) και στην ΠΓΔΜ πάνω από 15.000 εργαζόμενους.΄΄ (Διαμαντίδης 2005).

Ως εκ της φύσεως της κλωστοϋφαντουργίας που είναι εντάσεως εργασίας, οι θέσεις απασχόλησης που χάθηκαν είναι πολύ περισσότερες από αυτές που έχουν δημιουργηθεί. Οι θέσεις που δημιουργήθηκαν αφορούν κυρίως ολιγάριθμα αμειβόμενα στελέχη, μάνατζμεντ, σχεδιαστές ή διακινητές των υλών, ενώ εκείνες που χάθηκαν είναι αρκετές χιλιάδες.

Αυτοί που έχουν χάσει την εργασία τους είναι κυρίως ανειδίκευτοι ή ειδικευμένοι εργάτες και κυρίως γυναίκες που δεν έχουν τα προσόντα να καλύψουν τις λίγες νέες θέσεις που προέκυψαν, ώστε να ξαναβρεί ένα μέρος τουλάχιστον των απολυομένων απασχόληση.

Οι ελληνικές επιχειρήσεις, που δραστηριοποιούνται στο εξωτερικό σε πρώτη φάση για το στήσιμο της επιχείρησης, θα εξακολουθήσουν να στελεχώνουν τις θυγατρικές τους με Έλληνες. Όμως, λόγω απροθυμίας των στελεχών να αποδημήσουν στην αλλοδαπή αλλά και λόγω πολλαπλάσιας αμοιβής των ελλήνων σε σχέση με τους ξένους, πολλές ελληνικές θυγατρικές επιχειρήσεις έχουν αρχίσει να προσλαμβάνουν στις υπηρεσίες τους, ακόμα και σε εκείνες που είναι απαραίτητη η υψηλή ειδίκευση ή εκείνες που είναι διευθυντικές, ικανά εγχώρια στελέχη . Έτσι το επιχείρημα ότι οι ΑΞΕ μπορεί μεν να συμβάλλουν στην απώλεια θέσεων εργασίας αλλά ταυτόχρονα

δημιουργούν άλλες ιδιαίτερα στον κλάδο των υπηρεσιών δεν ανταποκρίνεται εξ ολοκλήρου στην πραγματικότητα και είναι τουλάχιστον για την περίπτωση της Ελλάδας εξαιρετικά αμφισβητήσιμο.

Συμπερασματικά, πριν την εύκολη καταδίκη των ΑΞΕ, ως φαινομένου που προκαλεί ανεργία, θα πρέπει να ερευνηθούν οι προσδιοριστικοί λόγοι που ωθούν στη δημιουργία των ΑΞΕ. Αν και οι ΠΕΕ έχουν απώτερο στόχο το κέρδος, μέσο – βραχυχρόνια μπορεί να ισχύουν άλλα κριτήρια και στην περίπτωση της πολυσυζητημένης κλωστ/γίας το κριτήριο της επιβίωσης. Σε αυτή την περίπτωση οι ΑΞΕ που έχουν πραγματοποιηθεί στις γειτονικές χώρες είναι μέσο άμυνας, που σημαίνει ότι η παραμονή της στην Ελλάδα θα την καταδίκαζε σε αφανισμό, με συνέπεια την απώλεια όλων των θέσεων εργασίας.

Τέλος, πρέπει να παρατηρήσουμε ότι η δημιουργία θέσεων εργασίας στην αλλοδαπή δεν σημαίνει απαραίτητα εκροή θέσεων από την Ελλάδα, γιατί πολλές δραστηριότητες απλούστατα δεν μπορούν να γίνουν στη χώρα. Έτσι η δημιουργία 11.000 θέσεων εργασίας στα τραπεζικά ιδρύματα του εξωτερικού ελληνικών συμφερόντων δεν επέφεραν μείωση θέσεων στις μητρικές στην Ελλάδα, αλλά αντίθετα τις επαύξησαν. Το ίδιο συμβαίνει με τις επενδύσεις του ΟΤΕ αλλά και άλλων επενδυτών που αναζητούν α΄ ύλες (π.χ. Μυτιληναίος).

8.5 Οι επιπτώσεις στο ισοζύγιο πληρωμών

Η επενδύουσα χώρα υφίσταται κατά την επένδυση μια άμεση εκροή και μικρότερες μελλοντικά, π.χ. δάνεια, ενώ έχει εισροές για την πληρωμή royalties, κατά τον επαναπατρισμό των κερδών και μερισμάτων και εξόφληση υποχρεώσεων προς μητρικές. Οι ΑΞΕ συμβάλλουν στην αύξηση των εξαγωγών, επειδή οι εγκαταστημένες στο εξωτερικό θυγατρικές εισάγουν ενδιάμεσα προϊόντα, συνιστώντα μέρη και άλλα προϊόντα της χώρας προέλευσης. Συνεπώς οι ΑΞΕ οδηγούν στην πραγματικότητα στην πραγματοποίηση εξαγωγών από εργοστάσια της χώρας προέλευσης προς τις θυγατρικές που ιδρύονται στο εξωτερικό, οι οποίες εξαγωγές δε γνωρίζουμε αν θα μπορούσαν να υπάρξουν χωρίς την ύπαρξη των ΑΞΕ..

Όμως υπάρχουν και αρνητικές συνέπειες (μείωση των εξαγωγών), στο βαθμό που οι ΠΕΕ παράγουν στο εξωτερικό προϊόντα, τα οποία η χώρα προέλευσης προηγούμενα εξήγαγε. Αν η θυγατρική παράγει φθηνότερα προϊόντα και τα εξάγει στη χώρα προέλευσης της ΑΞΕ, θα έχουμε χειροτέρευση του Ισοζυγίου λόγω αύξησης των εισαγωγών Η επιδείνωση του αμερικανικού εμπορικού ισοζυγίου και η κατάρρευση του αμερικανικού νομίσματος στη δεκαετία του 1960, όπως και η επακό-

λουθη κατάρρευση του συστήματος του Breton Woods, αποδίδονται στις αρνητικές επιπτώσεις που είχαν οι επενδύσεις των αμερικανικών πολυεθνικών εταιρειών στο εξωτερικό. Όμως μια σειρά από μελέτες στηριζόμενες σε στοιχεία κυρίως από τις ΗΠΑ, τη Σουηδία και την Ιαπωνία, αποδεικνύουν ότι οι εξαγωγές της χώρας προέλευσης δε φαίνεται να επηρεάζονται από τις επενδύσεις στο εξωτερικό. Αντίθετα, όπου διαπιστώθηκε ότι υπήρξε επηρεασμός, αυτός ήταν θετικός. Επιπρόσθετα, ακόμα και αν υποθέσουμε ότι δεν θα είχαμε ΑΞΕ, δεν είναι καθόλου σίγουρο ότι οι εξαγωγές θα συνεχίζονταν και τα προϊόντα αυτά δεν θα εκτοπίζονταν από άλλα προϊόντα ανταγωνιστικών εταιρειών.

Στην περίπτωση των ελληνικών επενδύσεων στη Ν.Α. Ευρώπη αλλά και σε άλλες χώρες της Κεντρικής Ευρώπης μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι αυτές δεν φαίνεται να δυσχέραιναν τις εξαγωγές. Μετά το 1990 παρατηρούμε εντυπωσιακή αύξηση τόσο των επενδύσεων όσο και των εξαγωγών. Όσον αφορά τις εισαγωγές, ποτ είναι και αυτές έχουν αυξηθεί είναι σε ουσιώδη συνάφεια με τις ελληνικές επενδύσεις. Οι ελληνικές επιχειρήσεις, που δραστηριοποιούνται στα Βαλκάνια, ένα μέρος των προϊόντων τους που κατασκευάζουν εκεί το εισάγουν, ώστε να γίνει στην Ελλάδα η παθητική τελειοποίησή και μετά το εξάγουν στην ΕΕ.

Η επιτυχημένη επέκταση και εδραίωση των ελληνικών επιχειρήσεων στην περιοχή ασκεί ευεργετική επίδραση στο Ισοζύγιο Πληρωμών και μέσω της εισροής κεφαλαίων ξένων θεσμικών επενδυτών για αγορά μέσω του χρηματιστηρίου μετοχών εταιριών. Οι εταιρίες αυτές επιλέγονται ως οχήματα για συμμετοχή των ξένων στις επενδυτικές ευκαιρίες και οφέλη, που προκύπτουν από τους υψηλούς αναπτυξιακούς ρυθμούς των χωρών της μετάβασης. Με τον τρόπο αυτό οι ξένοι:

- αποφεύγουν τους κινδύνους εισόδου σε υπανάπτυκτες κεφαλαιαγορές, ενώ απολαμβάνουν τα οφέλη της αναπτυγμένης ελληνικής κεφαλαιαγοράς
- έχουν την ευκαιρία έμμεσης παρουσίας σε περισσότερες οικονομίες, δεδομένου ότι οι ελληνικές ΠΕΕ δραστηριοποιούνται σε περισσότερες της μιας χώρες.

Έτσι και το ΧΑΑ αποκτά μεγαλύτερο βάθος και όγκο συναλλαγών με στόχο, εφικτό πλέον, να καταστεί χρηματιστηριακό κέντρο όλης της περιοχής αποφεύγοντας την περιθωριοποίηση.

8.6 Οι επιπτώσεις στο status των κοινωνικών εταίρων

Το νέο τοπίο στις εργασιακές σχέσεις, τουλάχιστον του αναπτυγμένου κόσμου, μετά την παγκοσμιοποίηση έχει αλλάξει σε βάρος των εργαζομένων. Οι ΠΕΕ πλέον με ευκολία μεταφέρουν τις δραστηριότητές τους από τη μία χώρα στην άλλη,

όταν το κρίνουν σκόπιμο, σε αντίθεση με τους εργαζόμενους που αισθάνονται ανίσχυροι να αντιδράσουν. Η ανατροπή αυτή των ισορροπιών εργοδοσίας - εργαζομένων έχει επιφέρει τη μεγάλη αντίδραση σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο των συνδικαλιστικών οργανώσεων, μέχρι σημείου να επιζητούν επιστροφή στον προστατευτισμό. Ακόμα και οι πλέον φιλεργατικές κυβερνήσεις αδυνατούν να αντισταθούν σε αιτήματα, που ουσιαστικά οδηγούν σε αποδυνάμωση των εργασιακών σχέσεων, με το φόβο της αποδημίας των εγχώριων βιομηχανιών. Την πίεση του ανταγωνισμού και την ευθυγράμμιση του θεσμικού εργασιακού πλαισίου της Ελλάδος με αυτό της Ευρώπης επικαλούνται και ελληνικές βιομηχανίες, πολλές φορές αβάσιμα, για να επιτύχουν την ικανοποίηση διαφόρων αιτημάτων τους .

Οι ΑΞΕ, που είναι έντασης εργασίας και κατευθύνονται κυρίως σε όμορες χώρες για αναζήτηση χαμηλού εργατικού κόστους με αποτέλεσμα τη δημιουργία ανεργίας, ιδίως στη Β.Ελλάδα, επέφεραν και την αποδυνάμωση ή και ημιδιάλυση των σχετικών κλαδικών σωματείων, που έχασαν χιλιάδες μέλη τους, με τελικό αποτέλεσμα την απώλεια διαπραγματευτικής δύναμης των συνδικάτων, σε αντίθεση με τις ελληνικές επιχειρήσεις που αισθάνονται απέναντί τους ενισχυμένες. Όσο ενισχύεται η άποψη ότι η έλλειψη ευελιξίας στην αγορά εργασίας συμβάλλει στη μετανάστευση επιχειρήσεων ενδυναμώνοντας περαιτέρω το πρόβλημα της ανεργίας, τόσο θα αποδυναμώνονται οι αντιστάσεις και τα επιχειρήματα υπέρ της διατήρησης του status quo με τελική συνέπεια την χειροτέρευση των όρων εργασίας. Έτσι η άλλοτε κυρίαρχη άποψη στην κοινή γνώμη ότι η ΄΄έξοδος΄΄ των επιχειρήσεων δεν βλάπτει, αρχίζει να μεταβάλλεται και να στρέφεται προς την αρνητική εκτίμηση των ΑΞΕ.

Το τελευταίο δεν αναιρεί το γεγονός ότι έχει επέλθει μεταβολή στην παγιωμένη άποψη, κυρίως μετά τη μεταπολίτευση, ότι οι Έλληνες επιχειρηματίες δεν προβαίνουν σε επενδύσεις και δεν είναι σε θέση να παίξουν ένα θετικό ρόλο στην ενδυνάμωση της χώρας. Η επιτυχία της επιχειρηματικής ΄΄διείσδυσης΄΄ στα Βαλκάνια έδωσε τη δυνατότητα να παρουσιαστεί η επιχειρηματική ελίτ ως η προμετωπίδα του ελληνικού ΄΄θαύματος΄΄ στα Βαλκάνια, ως η εμπροσθοφυλακή και ο βασικός μοχλός της ισχύος της χώρας στη Νότιο-ανατολική Ευρώπη.

Γενικότερα, ΄΄τα οικονομικά συμφέροντα του ιδιωτικού τομέα που έχουν δημιουργηθεί από τη δραστηριότητα των ελληνικών επιχειρήσεων στο εξωτερικό, ιδιαίτερα στα Βαλκάνια, είναι σε θέση να ασκούν αυξημένη επιρροή όχι μόνο στην εσωτερική πολιτική σκηνή αλλά πια και στην εξωτερική πολιτική – πράγμα που κατά

παρελθόν δεν ίσχυε- επιδιώκοντας τα συμφέροντά τους να καλύπτονται και να υποστηρίζονται από την οικονομική διπλωματία της Ελλάδας.΄΄ (Χ. Τσαρδανίδης 2000)

8.7 Οι επιπτώσεις στην εξωτερική πολιτική

Η προσπάθεια να αξιοποιηθεί η παρουσία των ΠΕΕ στη χώρα υποδοχής από τις κυβερνήσεις των χωρών προέλευσης έχει καταγραφεί σε συγκεκριμένα ιστορικά γεγονότα, διεθνώς, και τελικά στράφηκε σε βάρος των συμφερόντων των ΠΕΕ, όταν αυτές εξυπηρέτησαν τις εντολές των κυβερνήσεών τους παρεμβαίνοντας αρνητικά στα πολιτικά πράγματα της χώρας υποδοχής,(π.χ. Αμερικανικές ΠΕΕ στη Χιλή).

Στην Ελλάδα η αντίληψη των πολιτικών ανδρών συνήθως συνάδει με την κυριαρχούσα διεθνώς, που δέχεται ότι μπορούν να εξυπηρετηθούν τα εθνικά συμφέροντα μέσω της αξιοποίησης των ΑΞΕ. Η αντίληψη αυτή υλοποιείται με την ενίσχυση των ΑΞΕ με διάφορα κίνητρα ή με την προσπάθεια κατεύθυνσής τους, στο παρελθόν, σε συγκεκριμένη χώρα (Αλβανία) με επιδοτήσεις των επενδύσεων με στόχο τη συγκράτηση της ομογένειας στην περιοχή της Β. Ηπείρου. Η πολιτική αντίληψη είναι ότι μέσω της διείσδυσης των ελληνικών επιχειρήσεων αυξάνει η πολιτική επιρροή της Ελλάδος στη χώρα αυτή και συνεπώς η δυνατότητα εξυπηρέτησης διαφόρων στόχων. Κύριο εργαλείο για την επίτευξη των στόχων είναι η οικονομική διπλωματία, όρος που επινοήθηκε για να δηλώσει την εξωτερική πολιτική που ασκείται με μοχλό την οικονομική επιρροή.

Δεδομένου ότι η Ελλάδα ήταν η πρώτη χώρα, που έσπευσε με πολλούς τρόπους να ενισχύσει τις γειτονικές χώρες της μετάβασης, με ισχυρή παρουσία σε ΑΞΕ, θα ανέμενε κανείς και κάποιο βαθμό επιρροής, που θα είχε θετικό αντίκτυπο στις διακρατικές σχέσεις προς όφελος της Ελλάδος. Όμως, όπως προκύπτει από την εξωτερική πολιτική τους, ακόμα και οι χώρες που ευεργετήθηκαν περισσότερο, όπως η Αλβανία και η ΠΓΔΜ, δεν έχουν εγκαταλείψει πάγιες συμπεριφορές και επιλογές της εξωτερικής πολιτικής τους, που είναι αντίθετες με τις επιλογές της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής.

Στο ερώτημα, κατά πόσο οι Έλληνες επιχειρηματίες λαμβάνουν υπόψη την εξωτερική πολιτική της Ελλάδος, η απάντηση είναι θετική, γιατί μεταξύ των κριτηρίων επιλογής χώρας ΑΞΕ είναι και οι ομαλές διακρατικές σχέσεις, γεγονός που επαληθεύτηκε και πρόσφατα, όταν π.χ. η βελτίωση των ελληνοτουρκικών σχέσεων έδωσε το έναυσμα για να ξεκινήσουν οι πρώτες ΑΞΕ στην Τουρκία.

Ασφαλώς η απόφαση για δραστηριοποίηση με ΑΞΕ λαμβάνεται από τις ΠΕΕ με κριτήρια οικονομικά, πολλές φορές δε τα συμφέροντά τους συγκρούονται με επι-

λογές της χώρας προέλευσης, χωρίς η τελευταία να μπορεί να παρέμβει. Οι ΠΕΕ είδαν, κατά τη διάρκεια του εμπάργκο προς τη ΠΓΔΜ, να θίγονται τα συμφέροντά τους προκειμένου να εξυπηρετηθούν εθνικοί στόχοι. Από την άλλη πλευρά ορισμένες χώρες υποδοχής βλέπουν με δυσπιστία τις ελληνικές επενδύσεις, με συνέπεια να τις αντιμετωπίζουν κατά κάποιο τρόπο ως αναγκαίο κακό και να δυσχεραίνεται η ανάπτυξή τους (π.χ. αγορά από ΕΛΠΕ της ΟΚΤΑ στη ΠΓΔΜ) με μέτρα που μεροληπτούν, μερικές φορές, υπέρ ΑΞΕ άλλων χωρών.

Τέλος, θα μπορούσαμε να διαπιστώσουμε, ως προς τις διακρατικές σχέσεις με την ΠΓΔΜ, ένα είδος εγκλωβισμού της Ελλάδος . Μετά την ενθάρρυνση από μέρους της πολιτείας εξόδου ελληνικών επενδύσεων στη γείτονα χώρα και την εκροή κεφαλαίων πάνω από 700 εκατομμύρια € , η εξωτερική πολιτική της Ελλάδος δεσμεύεται πλέον στη λήψη τυχόν αρνητικών επιλογών έναντι της ΠΓΔΜ από τη συντονισμένη αντίθεση των εκεί ελλήνων επενδυτών, οι οποίοι φοβούνται πιθανά αντίποινα εκ μέρους της ΠΓΔΜ.

8.8 Οι προσδοκίες που δημιούργησε στην Ελλάδα η επενδυτική επέκταση

Η αντίληψη που κυριάρχησε μετά την κατάρρευση των οικονομιών των πρώην κομμουνιστικών κρατών και την επενδυτική επέκταση σ' αυτά των ελλήνων ήταν αυτή της ισχυρής ελληνικής οικονομίας που επενδύει στα φτωχά βαλκάνια. Ακόμα η αποχή από τον χώρο αυτό των καθιερωμένων μεγάλων επενδυτικών χωρών δημιούργησε το αίσθημα της εθνικής υπεροχής μέχρις υπεροψίας προς τους γείτονες, αίσθημα που καλλιεργήθηκε από τους πολιτικούς έως πρόσφατα, ίσως σε αντιστάθμισμα της δύσκολης πορείας σύγκλισης της χώρας προς την Ε.Ε.

Όταν πλέον εντάθηκε η μετακίνηση των βιομηχανιών κλωστοϋφαντουργίας κυρίως αλλά και τροφίμων, με συνέπεια την μαζική ανεργία στη Β. Ελλάδα, οι εργαζόμενοι καταδίκασαν το φαινόμενο των ΑΞΕ και η κοινή γνώμη άρχισε να τις θεωρεί αιτία αποβιομηχάνισης της χώρας. Η έκρυθμη κατάσταση που επικράτησε στην αρχή σε όλες τις χώρες, αλλά προπαντός οι εσωτερικές συγκρούσεις (π.χ. Αλβανία), η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας και οι πολεμικές επιχειρήσεις στο Κόσοβο, ήταν μια ακόμα αιτία να χαθούν πολλά εκατομμύρια από τις πρώτες επενδύσεις των Ελλήνων.

Ήδη από τις 10.000 επιχειρήσεις, που φέρονται γραμμένες στα μητρώα των επιμελητηρίων των χωρών της μετάβασης, ενεργές είναι μόνο το 1/3 περίπου. Αυτοί που αποχώρησαν αναφέρονται ειρωνικά στο ΄΄ΕΛΝΤΟΡΑΝΤΟ΄΄ των βαλκανίων. Όσες ΜΜΕ άντεξαν τον ανταγωνισμό επιβιώνουν δύσκολα, αφού πλέον έχει παρέλθει η εποχή των πολύ χαμηλών ημερομισθίων, της ανασφάλιστης εργασίας και της

φορολογικής ασυδοσίας. Ο φόβος εξόδου και άλλων επιχειρήσεων είναι υπαρκτός με αποτέλεσμα οι κυβερνήσεις προκειμένου να την αποτρέψουν να αναγκάζονται να προβαίνουν σε παραχωρήσεις προς τις επιχειρήσεις.

Ωστόσο μπροστά στη νέα επιχειρηματική συμπεριφορά των ΠΕΕ, που αυτονομούνται όλο και περισσότερο από εθνικά διλήμματα, λίγα μπορεί να κάνει το κράτος καθώς το άνοιγμα των συνόρων στις οικονομικές δραστηριότητες είναι γεγονός μη αντιστρεπτό.

8.9 Επίλογος

Περισσότερο από κάθε άλλη φορά, βρισκόμαστε σε μια περίοδο ΄΄δημιουργικής καταστροφής΄΄ όπως έγραψε κάποτε ο Shumpeter, κατά την οποία φθίνοντες κλάδοι, όπως π.χ. η κλωστοϋφαντουργία στην Ελλάδα, δίνουν τη θέση τους σε νέους και ανερχόμενους, όπως τα βασικά μέταλλα, τα μη μεταλλικά ορυκτά, αλλά και σε νέες δυναμικές επιχειρήσεις σε κλάδους που αντιμετωπίζουν προβλήματα.

Δεδομένου ότι η εξάλειψη των εμποδίων στη διακίνηση των παγκόσμιων ροών κεφαλαίων και η ραγδαία βελτίωση των δικτύων πληροφόρησης και επικοινωνίας κάνουν δύσκολη τη μακροχρόνια διατήρηση των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων των χωρών, επιβάλλεται η Ελλάδα, η οποία μάλιστα βρίσκεται στις τελευταίες θέσεις του πίνακα επιτυχίας προσέλκυσης ΑΞΕ (θέση 129), παρότι είναι πολύ ψηλότερα στην δυνατότητα προσέλκυσης (33), να βελτιώσει τη διεθνή ανταγωνιστικότητα της.

Φαίνεται ότι για την περίπτωση της Ελλάδος δεν ισχύει ό,τι για τις περισσότερες χώρες προέλευσης ΑΞΕ, ότι δηλαδή οι χώρες που έχουν μεγάλη εκροή επενδύσεων είναι οι ίδιες που έχουν ταυτόχρονα και μεγάλη εισροή επενδύσεων, αφού η πορεία των εισροών ΑΞΕ στη χώρα μας είναι απογοητευτική τα τελευταία χρόνια.

Είναι επομένως βάσιμος ο φόβος ότι ο εντεινόμενος ανταγωνισμός, από χώρες με χαμηλό κόστος παραγωγής, θα οδηγήσει στο κλείσιμο ή στη μετεγκατάσταση στο εξωτερικό και άλλων επιχειρήσεων όχι μόνο της κλωστοϋφαντουργίας αλλά και του τουρισμού, των αγροτικών προϊόντων (με την αποδυνάμωση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής), των αυτοκινήτων, των προϊόντων πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών, ακόμα και κλάδων των υπηρεσιών, οι οποίοι απελευθερώνονται με υπό έκδοση Οδηγία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, με συνέπεια την αύξηση της ανεργίας ή την υποβάθμιση των όρων εργασίας. Για αποτραπεί, κατά ένα μέρος, αυτή η εξέλιξη πρέπει

να ενισχυθεί η διεθνής ανταγωνιστικότητα της χώρας με επιτάχυνση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Από πλευράς πολιτείας επιβάλλεται :

- να ληφθούν μέτρα ώστε να γίνει πιο αποτελεσματική η λειτουργία της αγοράς εργασίας όπως και το θεσμικό πλαίσιο των αγορών προϊόντων,
- να βελτιωθούν μεταξύ των άλλων τα πλαίσια της επιχειρηματικής δραστηριότητας δεδομένου ότι η χώρα μας, όπως προκύπτει από σχετικό πίνακα, βρίσκεται πιο χαμηλά και από πολλές Βαλκανικές χώρες στην ΄΄άνεση΄΄ επιχειρηματικού περιβάλλοντος,
- να προωθηθεί ο ανταγωνισμός, η διευκόλυνση της μετάβασης σε μια οικονομία βασισμένη στη γνώση, η χρήση τεχνολογιών πληροφορικής και ο εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης.

Από πλευράς των εγχώριων βιομηχανιών είναι αναγκαίο να εφαρμοστούν οι οχτώ παρακάτω προτάσεις του ΙΟΒΕ, προκειμένου να δημιουργηθούν ισχυρές και διεθνώς ανταγωνιστικές μονάδες :

1. Αλλαγή στρατηγικής με στροφή στην παραγωγή ποιοτικών προϊόντων σε ανταγωνιστικές τιμές αντί για παραγωγή φθηνών προϊόντων.
2. Υιοθέτηση πελατοκεντρικού συστήματος παραγωγής και διανομής υψηλής ποιότητας για κάλυψη των υψηλών απαιτήσεων.
3. Επικέντρωση στις μικρές αγορές, όπου είναι δυνατόν να παραχθούν προϊόντα υψηλού βαθμού διαφοροποίησης.
4. Δημιουργία καταστημάτων boutique, όπου θα διατίθενται συναφή και μη συναφή προϊόντα.
5. Προβολή ελληνικών κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων σε αγορές του εξωτερικού με συμμετοχές σε διεθνείς εκθέσεις.
6. Βελτίωση της πρόσβασης επιχειρήσεων σε προγράμματα χρηματοδότησης.
7. Έμφαση στην καινοτομία για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας.
8. Υιοθέτηση νέων τεχνολογιών κυρίως στους τομείς πληροφορικής και επικοινωνίας.

Τέλος καθοριστικός αναδεικνύεται ο ρόλος του κράτους, ως προς την άμβλυνση των αρνητικών συνεπειών που κύρια αφορούν την απασχόληση στη χώρα μας, πρόβλημα που προκύπτει από τη μετεγκατάσταση ελληνικών επιχειρήσεων στο εξωτερικό αλλά και τη διαδικασία εξαγορών και συγχωνεύσεων, ως αναπόσπαστο μέρος των διαρθρωτικών αλλαγών που επιτάσσει η παρούσα διεθνής πραγματικότητα. Ρόλος που μπορεί να είναι παθητικός (δηλαδή απλώς ο ρόλος του παρατηρητή) ή ενερ-

γητικός (δηλαδή να θέτει κανόνες και να λαμβάνει μέτρα, που θα μεγιστοποιούν το όφελος ή θα ελαχιστοποιούν το κόστος των αλλαγών αυτών, όπως π.χ. ανάληψη του κόστους εκπαίδευσης και επανακατάρτισης των εργαζομένων και επανατοποθέτησής τους στην αγορά). Διότι ακόμα και απόλυτα επιτυχείς ΑΞΕ ή εξαγορές και συγχωνεύσεις, που μπορεί να οδηγούν σε αύξηση της παραγωγικότητας και σε χρηματιστηριακή εφορία μπορεί παράλληλα να επιτείνουν τις κοινωνικές ανισότητες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Γραφείο οικονομικών και εμπορικών υποθέσεων – Γραφείο Συνδέσμου στα Σκόπια της Ελληνικής Δημοκρατίας (σημερινή ονομασία της Ελληνικής πρεσβείας στα Σκόπια), «Η οικονομία της ΠΓΔΜ, περιληπτική έκθεση έτους 2004, Ιανουάριος 2005».
- Έκθεση του Διοικητή της Τραπέζης της Ελλάδος για το έτος 2004– Αθήνα 2005.
- Κυρκιλής, Δ., «ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ»
- Μακρής, Γ., «Ο ρόλος των άμεσων ξένων επενδύσεων στην οικονομική ανάπτυξη των χωρών σε μετάβαση», Β Πανελλήνιο συνέδριο διεθνούς πολιτικής οικονομίας, Αθήνα 16-18 Σεπτεμβρίου 2005.
- Μουρμούρας, Ι.Α., « Νέες προκλήσεις της οικονομικής πολιτικής στην εποχή του Ευρώ», Εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ, 2003
- Μπαμπανάσης, Σ., «Νέα Διεθνής Οικονομία» , Εκδόσεις Παπαζήση, 2004.
- Μπιτζένης, Α., (2003^{α}). «Η δυναμική των Βαλκανικών αγορών και η μετάβαση των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης στην οικονομία της αγοράς», Αθήνα, Εκδόσεις Σταμούλης.
- Μπιτζένης, Α. (2003$^{β)}$ «Η δυναμική των Βαλκανικών αγορών και η μετάβαση των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης στην οικονομία της αγοράς», Τόμος 2, Αθήνα, Εκδόσεις Σταμούλης.
- Πουρναράκης, Ε. Δ., «ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ: Μια Εισαγωγική Προσέγγιση», 2^{η} Έκδοση Αθήνα 2000.
- Χατζηδημητρίου, Γ.Α., «Διεθνείς Επιχειρηματικές Δραστηριότητες», Εκδόσεις ΑΝΙΚΟΥΛΑ, 2003.
- Χατζηδημητρίου, Γ.Α., «Λόγοι και Στρατηγικές Διεθνοποίησης και οι Ελληνικές Επιχειρήσεις, Αγορά Χωρίς Σύνορα», 1997.
- Deutsche Bundesbank , 2003 The role of FDI in emerging market economies compared to other forms of financing : Past development and implications for financial stability, Frankfurt, International Relation Department,j2/j2-2.
- Giplin, R., «Η πρόκληση του Παγκόσμιου. Καπιταλισμού. Η παγκόσμια οικονομία τον 21^{ο} αιώνα», Αθήνα Εκδόσεις Ποιότητα 2002.
- Labrianidis, L., "The Opening of the Balkan Markets and Consequent Economic Problems in Greece" , Modern Greek Studies Yearbook, 1996/97.
- Moosa, Imad,A., "Foreign Direct Investment, theory, evidence & practice", 2002.
- Mourmouras, I.A., Arghyrou, M.G., "Monetary Policy at the European Periphery", published in "European and Transatlantic Studies Series", Springer: New York, 2000.
- World Bank, 2001.Global Development Finance-building coalitions for effective development finance, Washington D.C., World Bank.

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- Αθανασόπουλος, Κ.,''Η ελληνική οικονομική απόβαση στις χώρες των Βαλκανίων'', Ημερήσια , 4.2.2005.
- Δόγα, Άννα , «Υψηλή κερδοφορία και εξωστρέφεια από τις τράπεζες το 2005» , ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ , 3-1-2006.
- Καραγιαννοπούλου, Δέσποινα, «Ελληνικές επιχειρηματικές αναδιπλώσεις στο εξωτερικό», ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΕΠΙΛΟΓΗ , 10/2005.
- Κρυσταλλάκος, Πέτρος, «Πάνω από 37 εκατ. Ευρώ τα κέρδη στη Ρουμανία », ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ , 04/01/2006.
- Μπιτζένης, Α., «Οι Ελληνικές Επενδύσεις στα Βαλκάνια», Περιοδικό Ε-ΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ , Νοέμβριος 2005.
- Νανόπουλος, Ν., «Οι διεθνείς τάσεις στις τραπεζικές συγχωνεύσεις και εξαγορές και πιθανές επενέργειες στον τραπεζικό κλάδο των χωρών της ΝΑ Ευρώπης» , Δελτίο Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών.
- ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ , 10/11/05.
- Περιοδικό τράπεζας Bank Austria Creditanstalt EXPLICIT, " Banking in South- Eastern Europe –On the move", September 2005.
- Πετρόπουλος , Σ., Περιφερειακές συνεργασίες και άμεσες ξένες επενδύσεις.
- Πεχλιβανίδης, Γ., Εφημερίδα Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ , 9-12-2005.
- ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ, Ι., «Η Ελλάδα πόλος έλξης επενδύσεων σε γειτονικές χώρες», ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ , 14 ΜΑΙΟΥ 2005.
- Στουρνάρας , Γ., «Επτά αλλαγές που θα οδηγήσουν σε νέες αγορές και συγχώνευσεις» , ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΗΜΕΡΗΣΙΑ , 31/1/2006.
- Φλέγκας, Η., ¨Κίνδυνος για τα Δυτικά Βαλκάνια,¨ ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ, 23.1.2006.
- Businessweek , "Digging for Gold in the Balkans" , 20-06-2005.
- NATIONAL BANK OF GREECE , '' South Eastern Europe and Mediterranean Emerging Market Economies,´´ *Bulletin ,* Sept. – Dec. 2005

Π Ι Ν Α Κ Ε Σ

Πίνακας 35 : Οι χώρες των Βαλκανίων στην Παγκόσμια κατάταξη των χωρών (155 χώρες) βάσει του βαθμού «άνεσης» του επιχειρηματικού περιβάλλοντος.

Κατάσταση κατά συστατικό											
	Θέση γενικής κατά-ταξης	Έναρξη Επιχειρ. Δραστηρ.	Καθεστώς Αδειοδο-τήσεων	Προσλήψεις Και απολύ-σεις	Κατά-γραφή ιδιοκτη-σίας	Πρόσβαση σε πι-στώσεις	Προστασ Επενδυτ.	Πληρωμή φόρων	Εξωτερ Εμπόρ.	Επιβολ. Συμβά-σεων	Παύση Επιχειρη-ματικής Δραστηριο-τητας
Νέα Ζη-λανδία	1	4	2	4	1	7	1	16	15	4	21
ΗΠΑ	3	3	17	6	12	15	7	30	17	10	17
Βουλγαρία	62	80	118	90	62	46	54	78	45	79	56
Σλοβενία	63	78	48	133	88	57	46	77	63	85	69
Ρουμανία	78	8	86	149	114	74	44	116	72	65	102
Ελλάδα	80	121	42	148	130	83	128	67	64	8	34
ΠΓΔΜ	81	114	64	123	73	53	30	58	96	111	109
Μολδαβία	83	69	63	135	40	97	89	89	80	66	72
Βοσνία-Ερζεγο.	87	123	141	95	132	9	77	46	122	72	58
Σερβία-Μαυροβ.	92	35	130	61	103	99	45	74	123	110	90
Τουρκία	93	46	137	141	49	103	75	66	95	37	125
Αλβανία	117	108	131	127	66	41	136	132	100	113	73
Κροατία	118	103	148	109	99	131	135	85	109	43	66

Πηγή Παγκόσμια Τράπεζα ,2005.

Συνοπτική παρουσίαση κατάταξης της Ελλάδας

(στους διεθνείς δείκτες ανταγωνιστικότητας)

ΟΝΟΜΑ ΔΕΙΚΤΗ	ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΕΛΛΑΔΑΣ
WEF: Δείκτης Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας	51/104
IMD : Επετηρίδα Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας	37/51
ΔΕΙΚΤΕΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ (Στους περισσότερους δεικτες στις τελευταίες θέσεις)	
ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ (Στους περισσότερους δεικτες στις τελευταίες θέσεις)	
ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΝΤΙΛΗΠΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ	49/146
ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ	29/47
ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΔΗΓΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΧΩΡΑΣ	57/138
ΔΕΙΚΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	35/50
ΔΕΙΚΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ	59/156
ΔΕΙΚΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ	42/118
ΔΕΙΚΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ	49/192
ΠΙΝΑΚΑΣ ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΩΝ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ Ε.Ε.	27/32
ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ GEM	
ΔΕΙΚΤΗΣ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	11/23
ΔΕΙΚΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	31/37
ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	68/146
ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΠΡΟΟΔΟΥ	25/141
ΔΕΙΚΤΗΣΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	
ΔΕΙΚΤΗΣ ΔΑΠΑΝΩΝ ΠΑΓΚΟΣΜ. ΕΚΘΕΣΗΣ ΥΓΕΙΑΣ	
ΣΥΝΟΛ. ΔΑΠΑΝΕΣ ΥΓΕΙΑΣ(% ΑΕΠ ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ)	13/191
ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΓΙΑ ΥΓΕΙΑ (% ΣΥΝΟΛΙΚΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ ΓΙΑ ΥΓΕΙΑ)	116/191
ΓΕΝΙΚΕΣ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΓΙΑ ΥΓΕΙΑ (% ΤΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ)	86/191

Annex table A.I.13. Inward FDI Performance and Potential Index rankings, 1990-2004[a]

Economy	Inward FDI Performance Index							Inward FDI Potential Index						
	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004
Albania	..	30	85	67	55	50	42	..	116	101	95	78	80	..
Algeria	102	130	110	103	96	92	95	48	97	82	77	74	71	..
Angola	105	10	3	2	4	4	4	73	102	100	97	81	76	..
Argentina	39	58	42	48	82	98	82	59	48	46	53	71	66	..
Armenia	..	65	17	31	30	31	22	..	112	112	102	89	78	..
Australia	15	46	92	91	72	84	40	12	12	20	23	21	19	..
Austria	77	87	77	75	79	83	89	18	18	24	24	24	24	..
Azerbaijan	..	3	10	35	13	3	1	..	104	124	107	100	82	..
Bahamas	66	52	48	56	52	62	52	28	41	48	46	48	48	..
Bahrain	24	45	43	55	75	56	27	23	29	33	30	28	29	..
Bangladesh	103	128	125	127	127	132	122	102	118	107	117	113	115	..
Belarus	..	121	89	90	104	102	99	..	64	65	62	57	52	..
Belgium and Luxembourg	8	23	1	1	1	1	2	10	11	9	7	8	9	..
Benin	16	107	95	87	97	101	97	113	136	134	133	133	134	..
Bolivia	29	27	12	12	16	22	43	87	89	75	80	82	83	..
Botswana	23	138	103	115	66	34	41	32	47	68	67	62	65	..
Brazil	78	103	46	37	38	52	62	52	71	66	71	72	70	..
Brunei Darussalam	90	19	7	7	5	2	3	29	32	37	42	44	45	..
Bulgaria	..	96	29	26	24	16	12	..	40	67	65	63	61	..
Burkina Faso	93	104	121	124	122	121	115	85	122	127	128	129	129	..
Cameroon	114	131	134	133	136	137	137	80	132	116	114	111	110	..
Canada	38	70	33	33	34	71	94	2	2	5	5	5	4	..
Chile	10	25	20	18	31	30	21	45	38	45	45	47	50	..
China	46	14	52	57	50	42	45	41	61	44	44	41	38	..
Colombia	42	66	81	82	73	69	69	58	82	86	96	99	103	..
Congo	83	12	14	16	45	29	10	72	110	98	98	96	99	..
Congo, Dem. Rep. of	110	133	119	117	100	75	20	105	139	139	139	140	140	..
Costa Rica	18	36	65	73	68	53	51	51	62	63	64	66	69	..
Côte d'Ivoire	80	56	78	85	87	89	87	91	115	109	110	124	122	..
Croatia	..	91	32	22	26	21	33	..	84	56	49	49	49	..
Cyprus	27	40	22	15	12	10	14	34	36	38	40	42	42	..
Czech Republic	..	34	18	14	14	19	28	..	39	40	39	40	39	..
Denmark	56	41	11	10	9	46	139	16	15	16	18	17	18	..
Dominican Republic	26	49	50	44	56	51	58	57	59	53	63	58	63	..
Ecuador	32	35	54	38	35	27	34	66	96	104	101	104	109	..
Egypt	14	57	106	112	116	124	108	70	83	70	72	73	75	..
El Salvador	88	117	55	96	84	82	73	97	49	80	83	90	96	..
Estonia	..	7	19	21	20	13	16	..	58	36	38	36	32	..
Ethiopia	99	118	79	74	49	26	24	112	128	114	120	123	121	..
Finland	65	77	24	43	32	48	55	9	14	10	10	12	13	..
France	45	68	71	64	62	59	80	7	8	13	16	15	12	..
Gabon	35	140	137	139	138	109	57	55	79	85	84	91	92	..
Gambia	9	29	15	11	10	9	6	60	106	102	100	105	106	..
Georgia	..	113	39	61	44	25	13	..	130	136	130	114	104	..
Germany	86	115	49	40	37	90	118	4	6	8	9	10	8	..
Ghana	89	38	83	77	90	94	91	81	100	113	108	110	100	..
Greece	37	80	123	114	119	122	129	33	37	34	34	33	33	..
Guatemala	22	95	94	100	102	108	120	103	109	92	94	98	101	..
Guinea	61	126	112	116	124	104	85	84	124	119	119	119	124	..
Guyana	60	1	21	19	19	28	31	107	66	71	73	86	94	..
Haiti	82	137	122	125	128	134	133	117	134	135	134	136	137	..
Honduras	33	63	60	53	63	58	53	88	99	99	99	106	118	..
Hong Kong, China	3	15	2	3	3	8	7	20	16	12	12	13	15	..
Hungary	49	4	26	25	28	39	46	50	60	43	41	39	40	..
Iceland	84	132	99	97	94	76	76	14	19	17	15	14	14	..
India	98	110	120	121	121	118	112	76	92	91	88	84	85	..
Indonesia	57	59	138	138	139	139	136	44	67	77	82	87	91	..
Iran, Islamic Rep. of	111	125	133	132	132	131	130	49	46	57	59	59	57	..
Ireland	52	48	4	5	2	5	5	27	22	15	11	9	10	..
Israel	76	81	70	66	70	67	83	31	26	22	21	23	23	..
Italy	64	111	116	109	103	99	98	17	24	25	26	26	26	..
Jamaica	25	37	30	24	23	15	17	64	68	76	75	76	84	..
Japan	104	129	128	129	133	136	134	13	7	11	14	16	16	..
Jordan	75	134	37	50	57	79	48	61	57	60	60	61	60	..
Kazakhstan	..	8	23	13	11	7	11	..	72	84	74	64	59	..
Kenya	74	122	118	119	117	125	127	86	101	115	125	126	123	..
Korea, Republic of	81	119	93	98	109	116	109	21	17	19	19	19	20	..
Kuwait	101	127	129	134	137	138	138	47	30	31	31	38	41	..
Kyrgyzstan	..	22	66	108	134	105	77	..	135	117	118	120	111	..
Latvia	..	20	34	52	65	70	47	..	86	58	52	46	44	..
Lebanon	94	116	101	99	98	91	90	74	65	49	57	60	64	..
Libyan Arab Jamahiriya	68	135	135	135	131	133	116	46	50	42	36	37	34	..

/...

Annex table A.I.13. Inward FDI Performance and Potential Index rankings, 1990-2004[a](concluded)

Economy	Inward FDI Performance Index							Inward FDI Potential Index						
	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004
Lithuania	..	79	35	59	43	61	59	..	91	59	56	51	47	..
Macedonia, TFYR	..	102	68	29	25	32	72	..	111	108	112	117	120	..
Madagascar	72	112	102	89	101	115	123	100	131	126	123	131	132	..
Malawi	43	85	96	88	113	120	119	93	121	122	126	130	133	..
Malaysia	5	9	51	71	74	77	56	38	33	30	32	32	35	..
Mali	85	47	105	80	33	33	37	108	108	111	122	116	112	..
Malta	21	21	5	6	48	107	84	37	34	35	37	34	37	..
Mexico	34	42	72	65	67	63	79	43	54	50	48	50	51	..
Moldova, Rep. of	..	33	31	20	15	20	26	..	76	129	113	107	102	..
Mongolia	..	86	63	45	29	17	9	42	81	88	93	94	90	..
Morocco	63	62	100	54	59	35	65	68	88	95	92	92	87	..
Mozambique	87	53	27	23	21	12	23	111	127	120	111	101	98	..
Myanmar	28	84	107	123	125	127	117	118	120	96	89	80	79	..
Namibia	79	31	75	34	18	23	32	96	73	78	81	83	86	..
Nepal	97	123	131	130	135	135	135	109	133	131	132	132	135	..
Netherlands	13	39	9	8	7	18	68	8	10	7	8	11	11	..
New Zealand	7	13	61	63	71	81	74	25	25	27	28	29	30	..
Nicaragua	96	54	25	28	36	38	30	114	125	118	106	112	113	..
Niger	58	124	130	122	123	123	128	104	129	123	129	128	130	..
Nigeria	4	28	82	72	60	41	44	62	94	90	90	97	97	..
Norway	51	61	59	69	92	103	103	5	4	4	2	2	2	..
Oman	36	99	126	113	115	93	110	35	52	55	51	52	53	..
Pakistan	71	89	117	120	118	113	102	92	113	130	131	127	125	..
Panama	116	26	16	32	51	40	29	65	44	47	50	54	56	..
Papua New Guinea	2	11	45	42	89	86	92	89	56	97	109	122	128	..
Paraguay	59	71	84	105	112	119	107	69	80	93	103	108	105	..
Peru	91	17	76	83	80	68	64	79	95	79	78	79	89	..
Philippines	30	44	87	95	95	96	100	83	69	61	58	56	58	..
Poland	100	43	47	46	61	72	75	53	55	41	43	43	43	..
Portugal	12	72	67	49	42	44	81	39	35	32	35	35	36	..
Qatar	109	69	97	101	86	66	63	19	20	18	13	6	7	..
Romania	..	83	64	76	76	57	35	..	87	94	86	77	81	..
Russian Federation	..	101	104	106	111	97	88	..	31	39	33	30	27	..
Rwanda	62	120	127	128	126	128	124	115	140	138	138	137	131	..
Saudi Arabia	113	108	132	131	130	130	121	30	28	28	29	31	31	..
Senegal	67	93	90	93	105	110	101	94	123	105	104	103	107	..
Sierra Leone	48	136	91	86	88	126	131	101	137	140	140	139	139	..
Singapore	1	2	6	4	6	6	8	15	3	2	4	4	5	..
Slovakia	..	64	41	27	8	14	25	..	51	51	47	45	46	..
Slovenia	..	88	113	110	58	49	60	..	43	29	27	27	28	..
South Africa	107	109	114	84	81	78	126	54	63	74	70	75	73	..
Spain	19	55	53	39	27	37	49	24	27	26	25	25	25	..
Sri Lanka	73	74	108	107	108	100	96	99	107	106	116	109	114	..
Sudan	108	114	62	58	41	24	18	116	138	125	121	118	116	..
Suriname	117	139	140	140	140	140	140	75	93	89	91	95	88	..
Sweden	53	24	8	9	22	54	93	6	9	6	6	7	6	..
Switzerland	31	97	36	36	39	45	61	11	13	14	17	18	17	..
Syrian Arab Republic	54	16	57	51	47	43	39	77	77	83	85	93	95	..
Taiwan Province of China	50	100	111	102	106	117	125	22	21	21	20	20	21	..
Tajikistan	..	60	88	94	85	87	19	..	98	137	137	134	127	..
Thailand	17	75	44	60	83	88	106	40	42	52	55	53	55	..
Togo	44	76	86	68	53	55	66	95	126	110	115	115	119	..
Trinidad and Tobago	20	6	13	17	17	11	15	67	78	64	61	55	54	..
Tunisia	55	32	69	78	64	64	67	71	75	69	68	68	67	..
Turkey	69	105	124	111	110	106	111	63	74	73	79	70	72	..
Uganda	106	50	80	79	69	60	54	106	117	103	105	102	108	..
Ukraine	..	98	98	92	91	74	71	..	53	81	76	69	62	..
United Arab Emirates	92	92	136	136	107	95	104	26	23	23	22	22	22	..
United Kingdom	11	67	28	30	40	85	78	3	5	3	3	3	3	..
United Rep. of Tanzania	95	51	58	41	46	36	36	90	114	128	127	125	126	..
United States	41	94	74	81	93	111	114	1	1	1	1	1	1	..
Uruguay	70	90	109	104	99	80	70	56	70	62	66	88	93	..
Uzbekistan	..	106	115	118	120	114	105	..	90	121	124	121	117	..
Venezuela	40	78	56	70	77	73	86	36	45	54	54	65	74	..
Viet Nam	47	5	38	47	54	47	50	78	85	72	69	67	68	..
Yemen	115	73	139	137	114	112	132	110	103	87	87	85	77	..
Zambia	6	18	40	62	78	65	38	98	119	132	135	135	136	..
Zimbabwe	112	82	73	126	129	129	113	82	105	133	136	138	138	..

Source: UNCTAD.

Note: Covering 140 economies. The potential index is based on 12 economic and policy variables.

a Three-year moving averages, using data for the three previous years, including the year in question.

Annex table A.I.14. Outward FDI Performance Index rankings, 1990-2004[a]

Economy	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004
Albania	..	39	68	73	87	106	103
Algeria	75	88	98	89	81	83	64
Angola	79	117	59	60	60	60	60
Argentina	65	42	47	53	84	85	70
Armenia	..	104	102	99	56	53	53
Australia	20	31	48	31	23	21	18
Austria	22	38	21	24	20	22	17
Azerbaijan	..	107	18	21	24	6	4
Bahamas	111	100	105	108	107	63	67
Bahrain	23	17	26	26	27	11	6
Bangladesh	81	99	113	97	100	100	102
Belarus	..	82	110	107	131	129	127
Belgium and Luxembourg	9	9	1	1	1	1	1
Benin	99	78	78	74	77	88	96
Bolivia	61	83	100	93	93	95	92
Botswana	49	40	91	19	18	17	19
Brazil	43	60	53	75	68	94	37
Brunei Darussalam	85	25	70	54	49	54	65
Bulgaria	..	125	90	71	71	67	125
Burkina Faso	78	61	83	98	92	89	87
Cameroon	38	69	97	68	82	76	95
Canada	21	13	14	14	14	16	13
Chile	59	19	17	15	19	25	27
China	36	41	62	57	53	59	72
Colombia	51	52	50	64	48	41	38
Congo	55	120	127	69	66	69	78
Congo, Dem. Rep. of	94	95	126	121	121	119	116
Costa Rica	53	79	99	88	75	70	56
Cote d'Ivoire	42	29	67	95	118	96	88
Croatia	..	72	56	51	33	34	32
Cyprus	56	58	28	22	17	14	12
Czech Republic	..	54	66	66	61	57	48
Denmark	17	11	8	6	7	15	129
Dominican Republic	92	67	80	90	86	123	121
Ecuador	101	68	72	110	108	108	106
Egypt	58	73	96	92	94	99	74
El Salvador	87	122	71	76	126	121	104
Estonia	..	59	36	23	21	23	20
Ethiopia	93	112	32	130	119	114	112
Finland	11	10	4	8	5	20	36
France	13	16	9	10	10	12	16
Gabon	31	49	63	56	122	130	128
Gambia	32	15	31	33	32	26	30
Georgia	..	108	103	104	90	81	68
Germany	18	21	16	18	26	39	81
Ghana	90	113	45	40	41	45	61
Greece	77	91	42	37	36	50	52
Guatemala	104	124	77	72	74	87	93
Guinea	67	90	93	78	72	74	79
Guyana	82	62	117	100	76	101	101
Haiti	109	94	119	119	102	104	99
Honduras	106	126	87	84	98	118	118
Hong Kong, China	5	1	2	2	2	5	3
Hungary	70	66	39	39	38	33	35
Iceland	50	47	20	17	15	13	5
India	80	87	94	67	63	62	54
Indonesia	73	24	88	81	78	84	84
Iran, Islamic Rep. of	102	123	81	85	103	125	122
Ireland	12	28	13	13	13	10	26
Israel	33	27	27	30	30	36	22
Italy	26	37	35	32	29	29	34
Jamaica	34	18	33	34	35	32	31
Japan	16	45	46	41	37	40	40
Jordan	110	130	95	83	70	72	73
Kazakhstan	..	101	101	122	42	47	130
Kenya	74	71	89	55	46	44	45

Economy	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004
Korea, Republic of	30	36	30	38	39	43	41
Kuwait	14	132	132	80	124	132	132
Kyrgyzstan	..	105	40	48	59	73	131
Latvia	..	131	51	61	69	61	44
Lebanon	105	30	60	62	54	56	49
Libyan Arab Jamahiriya	35	129	43	45	67	68	117
Lithuania	..	93	92	86	80	71	42
Macedonia, TFYR	..	109	122	103	105	105	98
Madagascar	108	65	109	115	113	112	110
Malawi	83	106	76	113	112	111	109
Malaysia	27	8	23	28	28	30	23
Mali	96	102	52	58	57	64	91
Malta	84	70	34	36	50	55	69
Mexico	54	75	57	49	51	46	51
Moldova, Rep. of	..	35	125	101	101	102	80
Morocco	57	74	79	65	65	75	82
Mozambique	72	97	114	109	116	107	105
Namibia	68	119	111	127	130	127	126
Netherlands	3	3	3	3	3	4	11
New Zealand	10	12	22	42	62	128	43
Nicaragua	98	96	58	59	58	51	66
Niger	45	51	65	125	127	124	119
Nigeria	15	34	54	52	52	49	47
Norway	19	14	19	20	22	37	29
Oman	62	77	124	105	117	117	115
Pakistan	52	116	108	96	91	91	86
Panama	1	5	10	16	9	2	2
Papua New Guinea	37	128	131	43	44	42	89
Paraguay	103	53	86	82	83	82	76
Peru	46	118	74	70	88	79	83
Philippines	60	43	104	128	125	90	50
Poland	63	85	84	118	95	86	62
Portugal	40	44	15	12	16	19	15
Qatar	107	55	75	79	97	120	120
Romania	..	92	123	120	120	97	77
Russian Federation	..	50	38	35	34	27	24
Rwanda	66	121	115	114	111	110	108
Saudi Arabia	24	63	85	124	123	122	85
Senegal	48	64	64	91	64	66	58
Sierra Leone	97	81	121	111	109	109	107
Singapore	8	2	12	4	4	3	7
Slovakia	..	57	130	132	79	78	124
Slovenia	..	127	61	47	45	35	28
South Africa	47	23	37	131	132	131	46
Spain	28	32	11	11	12	9	10
Sri Lanka	64	76	82	87	96	80	75
Sweden	2	7	7	9	8	7	8
Switzerland	4	4	6	5	6	8	9
Syrian Arab Republic	95	115	120	117	115	116	114
Taiwan Province of China	6	22	25	25	25	24	21
Tajikistan	..	103	116	112	110	52	55
Thailand	44	46	73	63	73	58	57
Togo	41	48	44	126	128	126	123
Trinidad and Tobago	88	111	29	29	40	28	33
Tunisia	71	86	106	102	104	103	97
Turkey	100	80	55	50	55	65	59
Uganda	89	26	129	129	129	113	111
Ukraine	..	89	112	94	99	98	100
United Arab Emirates	69	84	49	44	43	48	63
United Kingdom	7	6	5	7	11	18	14
United Rep. of Tanzania	86	110	118	116	114	115	113
United States	25	20	24	27	31	31	25
Uruguay	76	114	107	106	89	77	71
Venezuela	29	33	41	46	47	38	39
Yemen	91	98	128	123	106	92	90
Zimbabwe	39	56	69	77	85	93	94

Source: UNCTAD.

Note: Covering 132 economies.

[a] Three-year moving averages, using data for the three previous years, including the year in question.

Major FDI indicators

UNIT		Millions of dollars						
YEAR		1980	1990	2000	2001	2002	2003	2004
ECONOMY	CATEGORY							
World	FDI inflows	55,108	207,878	1,396,539	825,925	716,128	632,599	648,146
	FDI inward stock	530,244	1,768,589	5,786,029	6,197,711	6,703,607	7,987,077	8,902,153
	FDI out-flows	53,743	238,681	1,239,149	743,465	652,181	616,923	730,257
	FDI out-ward stock	570,125	1,785,264	6,148,284	6,564,217	7,288,417	8,731,240	9,732,233
Developed economies	FDI inflows	46,629	172,067	1,134,293	596,305	547,778	442,157	380,022
	FDI inward stock	398,200	1,404,411	3,976,356	4,265,471	4,810,641	5,816,292	6,469,832
	FDI out-flows	50,407	225,965	1,092,747	662,199	599,895	577,323	637,360
	FDI out-ward stock	496,197	1,637,760	5,257,261	5,673,530	6,368,560	7,727,178	8,610,146
Developing economies	FDI inflows	8,455	35,736	253,179	217,845	155,528	166,337	233,227
	FDI inward stock	132,044	364,057	1,739,726	1,831,112	1,764,474	2,007,962	2,232,868
	FDI utflows	3,336	12,701	143,226	78,571	47,775	29,016	83,190
	FDI out-ward stock	73,927	147,313	868,920	856,230	861,568	927,442	1,035,676
Developed economies: America	FDI inflows	22,725	56,004	380,798	187,124	92,838	63,183	102,152
	FDI inward stock	137,209	507,754	1,469,583	1,557,744	1,564,196	1,652,271	1,777,678
	FDI utflows	23,328	36,219	187,301	160,901	161,704	140,859	276,747
	FDI out-ward stock	239,158	515,328	1,553,886	1,711,045	1,875,764	2,101,078	2,387,982
Developed economies: Europe	FDI inflows	21,569	104,304	722,762	393,898	427,560	359,369	223,400
	FDI inward stock	239,034	800,751	2,292,922	2,501,888	2,980,555	3,819,536	4,258,547
	FDI out flows	24,128	138,936	866,090	451,336	396,868	390,021	309,498
	FDI out ward stock	234,625	882,899	3,324,128	3,553,352	4,077,628	5,141,402	5,658,814
Developed economies: Asia	FDI inflows	287	1,904	13,400	9,876	11,009	10,204	9,435
	FDI inward stock	6,422	14,326	74,641	75,837	103,350	122,012	130,065
	FDI utflows	2,382	48,223	34,895	39,022	33,262	30,868	33,988
	FDI out ward stock	19,627	202,629	287,795	309,363	314,556	348,564	386,554
Developed economies: Oceania	FDI inflows	2,048	9,855	17,333	5,407	16,370	9,400	45,035
	FDI inward stock	15,536	81,580	139,211	130,002	162,540	222,473	303,542
	FDI out-flows	568	2,587	4,461	10,940	8,061	15,575	17,128

UNIT		Millions of dollars						
YEAR		1980	1990	2000	2001	2002	2003	2004
ECONOMY	CATEGORY							
	FDI outward stock	2,788	36,904	91,452	99,770	100,612	136,134	176,797
Developing economies: America	FDI inflows	7,494	9,586	97,523	89,130	50,492	46,908	67,526
	FDI inward stock	39,835	118,133	519,817	624,998	591,933	672,378	730,627
	FDI outflows	1,174	1,062	60,581	29,102	11,351	10,562	10,943
	FDI outward stock	46,950	58,950	210,921	238,892	251,340	261,320	271,690
Developing economies: Africa	FDI inflows	400	2,840	9,627	20,027	12,994	18,005	18,090
	FDI inward stock	40,126	59,445	151,246	148,863	161,512	200,240	219,277
	FDI outflows	1,089	689	1,573	-2,557	427	1,215	2,824
	FDI outward stock	7,360	19,919	45,406	31,175	36,471	42,666	45,600
Developing economies: Asia	FDI inflows	442	22,614	145,725	108,583	92,009	101,278	147,545
	FDI inward stock	50,878	183,849	1,064,078	1,052,559	1,006,823	1,131,045	1,278,608
	FDI outflows	1,056	10,945	81,071	51,967	35,994	17,231	69,422
	FDI outward stock	19,418	68,178	612,305	585,816	573,399	623,068	717,997
Developing economies: Oceania	FDI inflows	118	696	304	105	33	146	67
	FDI inward stock	1,205	2,630	4,585	4,692	4,207	4,300	4,356
	FDI outflows	18	5	2	59	5	8	1
	FDI outward stock	198	267	288	347	358	389	390
South-East Europe and CIS	FDI inflows	24	75	9,067	11,775	12,821	24,106	34,897
	FDI inward stock	..	121	69,947	101,128	128,491	162,822	199,453
	FDI outflows	..	15	3,176	2,695	4,511	10,584	9,707
	FDI outward stock	..	191	22,103	34,457	58,289	76,620	86,410
LDCs	FDI inflows	536	579	3,758	6,828	6,327	10,351	10,702
	FDI inward stock	4,614	9,444	38,384	45,002	51,338	61,668	71,953

Major FDI indicators

ECONOMY: World
UNIT: Millions of dollars

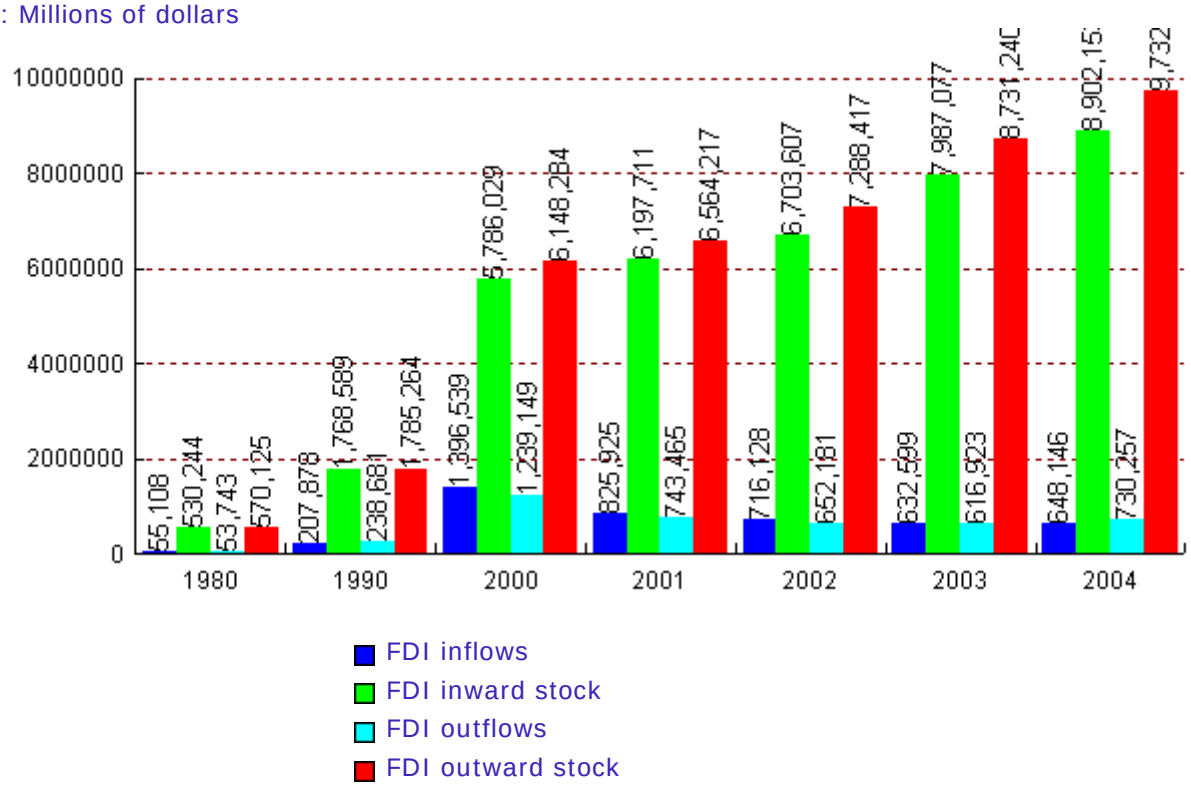

Major FDI indicators

ECONOMY: Developed economies
UNIT: Millions of dollars

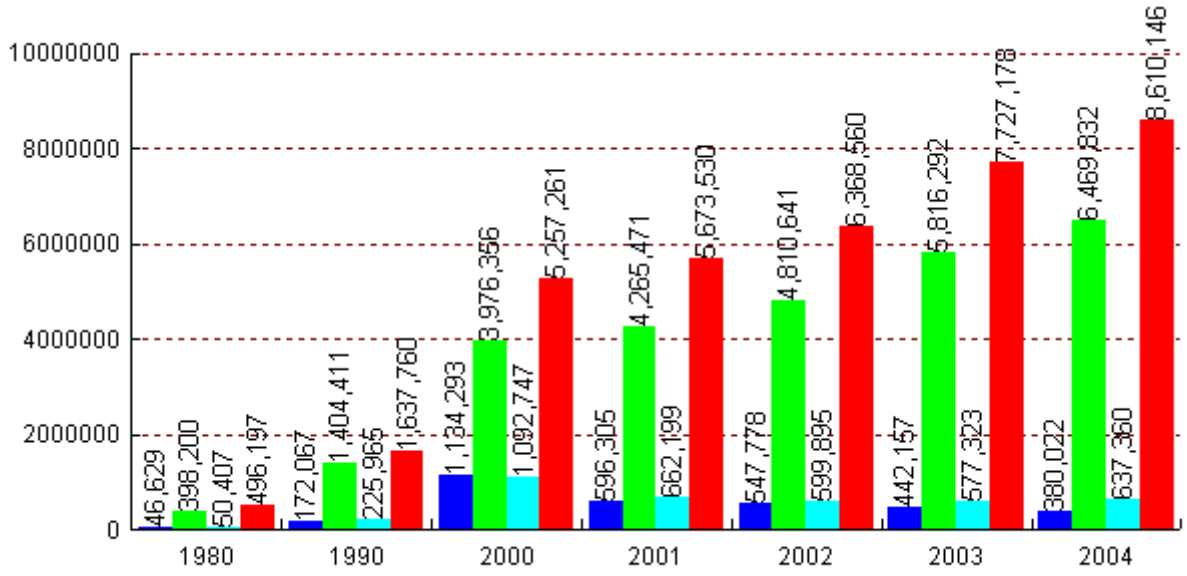

Major FDI indicators

ECONOMY: Developing economies
UNIT: Millions of dollars

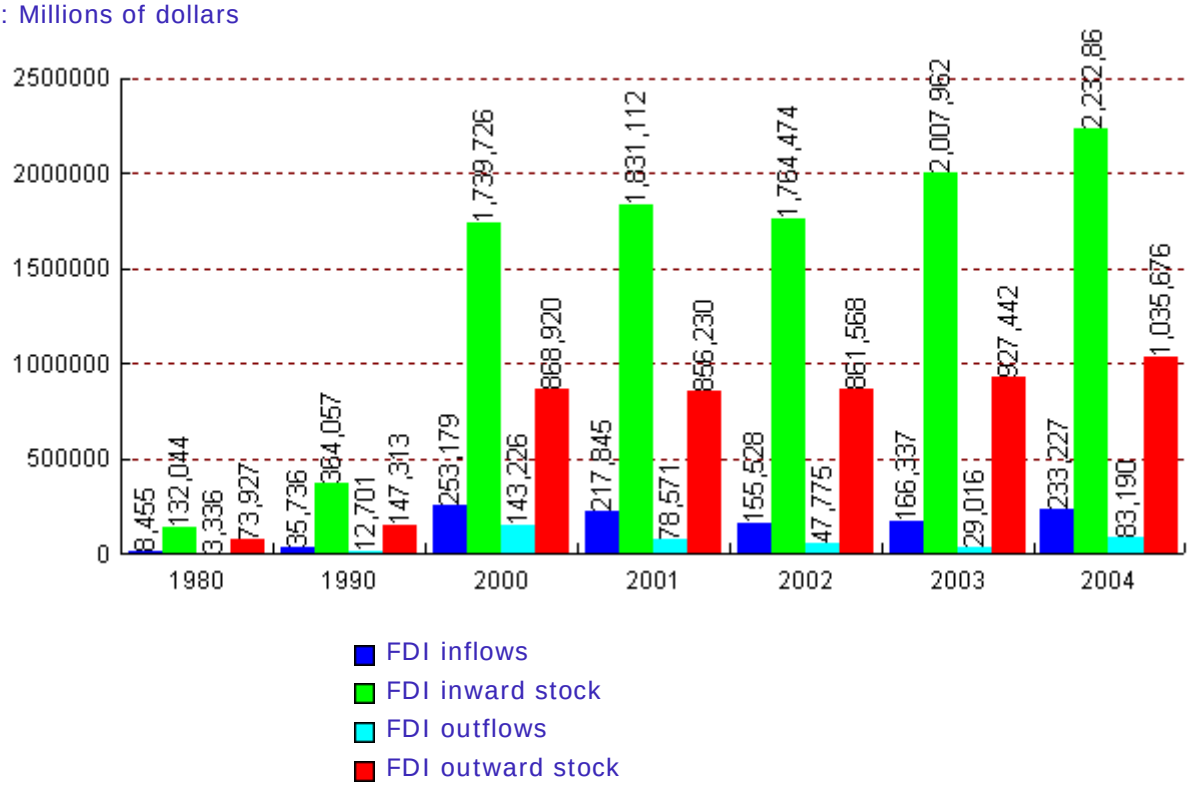

Table I.10. Rankings by the Inward FDI Performance Index, 2004 [a]

1	Azerbaijan	36	Tanzania, United Republic of	71	Ukraine	106	Thailand
2	Belgium and Luxembourg	37	Mali	72	Macedonia, TFYR	107	Paraguay
3	Brunei Darussalam	38	Zambia	73	El Salvador	108	Egypt
4	Angola	39	Syrian Arab Republic	74	New Zealand	109	Korea, Republic of
5	Ireland	40	Australia	75	Poland	110	Oman
6	Gambia	41	Botswana	76	Iceland	111	Turkey
7	Hong Kong, China	42	Albania	77	Kyrgyzstan	112	India
8	Singapore	43	Bolivia	78	United Kingdom	113	Zimbabwe
9	Mongolia	44	Nigeria	79	Mexico	114	United States
10	Congo	45	China	80	France	115	Burkina Faso
11	Kazakhstan	46	Hungary	81	Portugal	116	Libyan Arab Jamahiriya
12	Bulgaria	47	Latvia	82	Argentina	117	Myanmar
13	Georgia	48	Jordan	83	Israel	118	Germany
14	Cyprus	49	Spain	84	Malta	119	Malawi
15	Trinidad and Tobago	50	Viet Nam	85	Guinea	120	Guatemala
16	Estonia	51	Costa Rica	86	Venezuela	121	Saudi Arabia
17	Jamaica	52	Bahamas	87	Côte d'Ivoire	122	Bangladesh
18	Sudan	53	Honduras	88	Russian Federation	123	Madagascar
19	Tajikistan	54	Uganda	89	Austria	124	Rwanda
20	Congo, Democratic Republic of	55	Finland	90	Lebanon	125	Taiwan Province of China
21	Chile	56	Malaysia	91	Ghana	126	South Africa
22	Armenia	57	Gabon	92	Papua New Guinea	127	Kenya
23	Mozambique	58	Dominican Republic	93	Sweden	128	Niger
24	Ethiopia	59	Lithuania	94	Canada	129	Greece
25	Slovakia	60	Slovenia	95	Algeria	130	Iran, Islamic Republic of
26	Moldova, Republic of	61	Switzerland	96	Sri Lanka	131	Sierra Leone
27	Bahrain	62	Brazil	97	Benin	132	Yemen
28	Czech Republic	63	Qatar	98	Italy	133	Haiti
29	Panama	64	Peru	99	Belarus	134	Japan
30	Nicaragua	65	Morocco	100	Philippines	135	Nepal
31	Guyana	66	Togo	101	Senegal	136	Indonesia
32	Namibia	67	Tunisia	102	Pakistan	137	Cameroon
33	Croatia	68	Netherlands	103	Norway	138	Kuwait
34	Ecuador	69	Colombia	104	United Arab Emirates	139	Denmark
35	Romania	70	Uruguay	105	Uzbekistan	140	Suriname

Source: UNCTAD, based on annex table A.I.13.

[a] Three-year moving average, using data for the three years ending with the year in question.

ΠΙΝΑΚΑΣ IX.3

ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΚΑΤΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ

Α. Εξαγωγές

	Εκατοστιαία συμμετοχή στο σύνολο της αξίας των εξαγωγών				Εκατοστιαία μεταβολή της αξίας των εξαγωγών		
	2001*	2002*	2003*	2004*	2002/01	2003/02	2004*/0
Ευρωπαϊκή Ένωση-15	42,0	43,5	46,7	47,8	–3,3	16,4	6,3
Ζώνη του ευρώ	32,3	35,2	37,8	38,8	1,6	16,6	6,7
Νεες χώρες–μέλη[1]	9,5	8,8	8,5	7,6	–13,5	4,4	–7,2
ΟΟΣΑ[2]	12,9	12,3	14,3	13,3	–10,6	25,9	–3,1
ΗΠΑ	5,5	5,3	6,6	5,3	–9,3	33,1	–15,9
Βαλκανικές χώρες[3]	18,4	16,6	16,4	17,0	–15,6	6,9	7,7
Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών	4,3	4,3	3,5	3,0	–5,8	–10,5	–12,3
Χώρες Β. Αφρικής & Μέσης Ανατολής[4]	6,7	7,1	5,5	6,4	–1,2	–16,0	20,9
Κίνα & Ν.Α. Ασία[5]	1,9	2,1	1,6	2,0	4,9	–20,1	32,1
Άλλες χώρες	4,5	5,2	3,6	3,0	8,6	–25,1	–13,4
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0	–6,7	8,5	3,9

Β. Εισαγωγές

	Εκατοστιαία συμμετοχή στο σύνολο της αξίας των εισαγωγών				Εκατοστιαία μεταβολή της αξίας των εισαγωγών		
	2001*	2002*	2003*	2004*	2002/01	2003/02	2004*/0
Ευρωπαϊκή Ένωση-15	54,5	52,2	54,5	53,7	–0,5	25,6	5,1
Ζώνη του ευρώ	47,3	46,3	48,3	47,2	1,6	25,5	4,2
Νεες χώρες–μέλη[1]	2,0	2,0	1,8	2,1	4,0	9,1	19,3
ΟΟΣΑ[2]	13,8	17,9	18,9	15,9	35,1	26,9	–10,3
ΗΠΑ	3,5	4,7	5,0	4,4	40,3	28,2	–5,3
Βαλκανικές χώρες[3]	3,6	2,7	2,7	3,1	–21,2	17,7	23,1
Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών	6,8	9,3	7,3	6,4	42,5	–6,1	–6,6
Χώρες Β. Αφρικής & Μέσης Ανατολής[4]	10,4	7,0	7,2	8,8	–30,6	24,0	30,6
Κίνα & Ν.Α. Ασία[5]	5,2	5,0	4,7	5,1	1,0	12,4	16,5
Άλλες χώρες	3,7	3,8	2,8	5,0	7,7	–11,3	87,0
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0	3,9	20,1	6,8

1 Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία, Πολωνία, Τσεχία, Σλοβακία, Ουγγαρία, Σλοβενία, Κύπρος, Μάλτα.
2 Οι χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ οι οποίες δεν περιλαμβάνονται σε μια από τις άλλες κατηγορίες.
3 Αλβανία, Βουλγαρία, Ρουμανία και χώρες πρώην Γιουγκοσλαβίας (Βοσνία, Κροατία, ΠΓΔΜ και Νέα Γιουγκοσλαβία
4 Οι κυριότεροι εμπορικοί εταίροι της Ελλάδος στη Βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή.
5 Οι κυριότεροι εμπορικοί εταίροι της Ελλάδος στη Νοτιοανατολική Ασία.
* Προσωρινά στοιχεία.
Πηγή: ΕΣΥΕ.

ΠΙΝΑΚΑΣ IX.6

ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΞΕΝΩΝ ΑΜΕΣΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ

	Εκατ. ευρώ	
	2003	2004*
ΟΟΣΑ[1]	672	1.091
Ευρωπαϊκή Ένωση–15	701	916
Ζώνη του ευρώ	206	301
Βαλκανικές χώρες[2]	1,0	–1,3
Κεντρική Ευρώπη και πρώην ΕΣΣΔ[3]	0,0	3,1
Μέση Ανατολή και Μεσόγειος[4]	12	24
Άλλες χώρες	–99	–29
Σύνολο άμεσων επενδύσεων μη κατοίκων	586	1.088

1 Είκοσι τέσσερεις χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ εκτός Μεξικού, Ν. Κορέας, Τσεχίας, Πολωνίας και Ουγγαρίας.
2 Αλβανία, Βουλγαρία, Ρουμανία και χώρες πρώην Γιουγκοσλαβίας (Σλοβενία, Βοσνία, Κροατία, ΠΓΔΜ και Νέα Γιουγκοσλαβία).
3 Πολωνία, Ουγγαρία, Τσεχία, Σλοβακία και χώρες πρώην ΕΣΣΔ.
4 Οι κυριότεροι εμπορικοί εταίροι της Ελλάδος στη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο.
* Προσωρινά στοιχεία.
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

ΠΙΝΑΚΑΣ IX.3

ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΚΑΤΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ

Α. Εξαγωγές

	Εκατοστιαία συμμετοχή στο σύνολο της αξίας των εξαγωγών				Εκατοστιαία μεταβολή της αξίας των εξαγωγών		
	2001*	2002*	2003*	2004*	2002/01	2003/02	2004*/0
Ευρωπαϊκή Ένωση-15	42,0	43,5	46,7	47,8	–3,3	16,4	6,3
Ζώνη του ευρώ	32,3	35,2	37,8	38,8	1,6	16,6	6,7
Νεες χώρες–μέλη[1]	9,5	8,8	8,5	7,6	–13,5	4,4	–7,2
ΟΟΣΑ[2]	12,9	12,3	14,3	13,3	–10,6	25,9	–3,1
ΗΠΑ	5,5	5,3	6,6	5,3	–9,3	33,1	–15,9
Βαλκανικές χώρες[3]	18,4	16,6	16,4	17,0	–15,6	6,9	7,7
Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών	4,3	4,3	3,5	3,0	–5,8	–10,5	–12,3
Χώρες Β. Αφρικής & Μέσης Ανατολής[4]	6,7	7,1	5,5	6,4	–1,2	–16,0	20,9
Κίνα & Ν.Α. Ασία[5]	1,9	2,1	1,6	2,0	4,9	–20,1	32,1
Άλλες χώρες	4,5	5,2	3,6	3,0	8,6	–25,1	–13,4
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0	–6,7	8,5	3,9

Β. Εισαγωγές

	Εκατοστιαία συμμετοχή στο σύνολο της αξίας των εισαγωγών				Εκατοστιαία μεταβολή της αξίας των εισαγωγών		
	2001*	2002*	2003*	2004*	2002/01	2003/02	2004*/0
Ευρωπαϊκή Ένωση-15	54,5	52,2	54,5	53,7	–0,5	25,6	5,1
Ζώνη του ευρώ	47,3	46,3	48,3	47,2	1,6	25,5	4,2
Νεες χώρες–μέλη[1]	2,0	2,0	1,8	2,1	4,0	9,1	19,3
ΟΟΣΑ[2]	13,8	17,9	18,9	15,9	35,1	26,9	–10,3
ΗΠΑ	3,5	4,7	5,0	4,4	40,3	28,2	–5,3
Βαλκανικές χώρες[3]	3,6	2,7	2,7	3,1	–21,2	17,7	23,1
Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών	6,8	9,3	7,3	6,4	42,5	–6,1	–6,6
Χώρες Β. Αφρικής & Μέσης Ανατολής[4]	10,4	7,0	7,2	8,8	–30,6	24,0	30,6
Κίνα & Ν.Α. Ασία[5]	5,2	5,0	4,7	5,1	1,0	12,4	16,5
Άλλες χώρες	3,7	3,8	2,8	5,0	7,7	–11,3	87,0
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0	3,9	20,1	6,8

1 Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία, Πολωνία, Τσεχία, Σλοβακία, Ουγγαρία, Σλοβενία, Κύπρος, Μάλτα.
2 Οι χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ οι οποίες δεν περιλαμβάνονται σε μια από τις άλλες κατηγορίες.
3 Αλβανία, Βουλγαρία, Ρουμανία και χώρες πρώην Γιουγκοσλαβίας (Βοσνία, Κροατία, ΠΓΔΜ και Νέα Γιουγκοσλαβία
4 Οι κυριότεροι εμπορικοί εταίροι της Ελλάδος στη Βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή.
5 Οι κυριότεροι εμπορικοί εταίροι της Ελλάδος στη Νοτιοανατολική Ασία.
* Προσωρινά στοιχεία.

Πηγή: ΕΣΥΕ.

ΠΙΝΑΚΑΣ IX.8

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗ ΘΕΣΗ

(Σε εκατ. ευρώ)

	2002*	2003*	2004**
1. Άμεσες επενδύσεις	**-6.255**	**-8.159**	**-10.394**
Κατοίκων στο εξωτερικό	8.583	8.934	9.586
Μη κατοίκων στην Ελλάδα	14.838	17.083	19.980
2. Επενδύσεις χαρτοφυλακίου	**-57.738**	**-69.062**	**-84.767**
Απαιτήσεις	17.139	27.685	38.504
Υποχρεώσεις	74.877	96.747	123.271
3. Παράγωγα	**300**	**258**	**603**
4. Λοιπές επενδύσεις	**-21.639**	**-19.932**	**-17.787**
Απαιτήσεις	45.056	47.734	50.095
Υποχρεώσεις	66.695	67.666	67.882
5. Συναλλαγματικά διαθέσιμα[1]	**9.014**	**4.605**	**1.994**
Καθαρή διεθνής επενδυτική θέση (1+2+3+4+5)	**-76.318**	**-92.290**	**-110.351**
ΑΕΠ	141.669	153.472	165.280
Ως % του ΑΕΠ	**-53,9**	**-60,1**	**-66,8**

1 Η μείωση των συναλλαγματικών διαθεσίμων το 2003 και το 2004 οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην αναδιάρθρωση του χαρτοφυλακίου της Τράπεζας της Ελλάδος.

* Επισημαίνεται ότι τα στοιχεία για το 2001 και το 2002 έχουν αναθεωρηθεί σε σχέση με την προηγούμενη Έκθεση.

** Προσωρινές εκτιμήσεις.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

ΠΙΝΑΚΑΣ IX.5

ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

(Σε εκατ. ευρώ)

	2002	2003	2004*
Ισοζύγιο χρημ/κών συναλλαγών (I+II+III+IV)	**10.310,4**	**9.663,7**	**7.834,0**
I. Άμεσες επενδύσεις	**-643,0**	**544,7**	**599,6**
Κατοίκων στο εξωτερικό	-696,3	-41,2	-488,8
Μη κατοίκων στην Ελλάδα	53,4	585,9	1.088,4
II. Επενδύσεις χαρτοφυλακίου	**10.937,8**	**12.334,0**	**13.727,5**
Απαιτήσεις	-2.230,0	-8.737,9	11.489,4
Υποχρεώσεις	13.167,8	21.071,8	25.216,9
III. Λοιπές επενδύσεις	**1.998,6**	**-7.623,9**	**-9.104,1**
Απαιτήσεις	-7.481,9	-4.034,5	-6.215,7
Υποχρεώσεις	9.480,5	-3.589,4	-2.888,4
(Δάνεια γενικής κυβέρνησης)	-4.510,1	-2.618,4	-1.027,4
IV. Μεταβολή συναλλαγματικών διαθεσίμων	**-1.983,0**	**4.409,0**	**2.611,0**

* Προσωρινά στοιχεία.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.